

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika

Zagreb, 4. srpanj 2013.

JEZIK TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

Dr. sc. Boris Kuzmić, doc.

Student:

Mario Šimudvarac

-

JEZIK TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

DIPLOMSKI RAD

Dvaput me nebeski lahor osvježio spokojem,
kantovskim divljenjem ispunila su me dva snovita pogleda:
pogled s dubrovačkih zidina na plavu morsku pučinu,
pogled s traktorske prikolice na zlatna bačka polja.
Na horizontu Bog dotiče zemlju.

Ovaj diplomski rad posvećujem svojem tati.

1. SADRŽAJ

1. Sadržaj	4
2. Uvod	8
3. Predgovor	9
I. dio: Jezična raščlamba Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	10
4. Grafija Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	11
4. 1. Fonemi i grafemi	11
4. 2. Geminata	20
4. 3. Pisarske i transkripcijske nedoumice	21
4. 4. Zaključak nakon grafijske raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara ...	22
5. Fonološka raščlamba Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	24
5. 1. Zamjenica ča	24
5. 2. Samoglasnici	25
5. 2. 1. Refleks poluglasa šva (□)	26
5. 2. 2. Refleks jata (ê)	28
5. 2. 3. Refleks prednjega nazala (ẹ)	31
5. 2. 4. Refleks stražnjega nazala (□)	31
5. 2. 5. Slogotvorno r (□)	32
5. 2. 6. Slogotvorno l (l)	32
5. 3. Samoglasničke promjene	33
5. 3. 1. Redukcija vokala i u infinitivnom nastavku	33
5. 3. 1. Redukcija vokala i u prefiksu iz–	34
5. 3. 3. Vokalizacija l > o	34
5. 3. 4. Zamjene vokala	35
5. 3. 5. Kontrakcija vokala	35
5. 3. 6. Umetnuto A	35
5. 4. Suglasnici	36
5. 5. Suglasničke promjene i skupovi	36
5. 5. 1. Adrijatizam (lj > j, m > n)	37
5. 5. 2. Rotacizam (ž > r)	38
5. 5. 3. Metateza (xy > yx)	38
5. 5. 4. Pojednostavljanje ili simplifikacija (xy > x ili y)	38

5. 5. 5. Sekundarna i tercijarna jotacija	39
5. 5. 6. Sibilizacija	39
5. 5. 7. Palatalizacija	39
5. 6. Zaključak nakon fonološke raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara .	40
6. Morfološka raščlamba Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	41
6. 1. Promjenjive riječi	41
6. 1. 1. Imenice	41
6. 1. 1. 1. Imenice muškoga roda jednine	41
6. 1. 1. 2. Imenice ženskoga roda jednine	44
6. 1. 1. 3. Imenice srednjega roda jednine	47
6. 1. 1. 4. Imenice muškoga roda množine	48
6. 1. 1. 5. Imenice ženskoga roda množine	49
6. 1. 1. 6. Imenice srednjega roda množine	49
6. 1. 1. 7. Tvorba umanjica imenica	50
6. 1. 2. Pridjevi	50
6. 1. 2. 1. Pridjevi muškoga roda jednine	50
6. 1. 2. 2. Pridjevi ženskoga roda jednine	51
6. 1. 2. 3. Pridjevi srednjega roda jednine	51
6. 1. 2. 4. Pridjevi u množini	52
6. 1. 3. Zamjenice	53
6. 1. 3. 1. Osobne (lične) zamjenice	53
6. 1. 3. 2. Posvojne (posesivne) zamjenice	54
6. 1. 3. 3. Povratno-posvojne (refleksivno-posesivne) zamjenice	54
6. 1. 3. 4. Pokazne (demonstrativne) zamjenice	54
6. 1. 3. 5. Neodređene (indefinitne) zamjenice	56
6. 1. 3. 6. Odnosne zamjenice	56
6. 1. 3. 7. Povratne (refleksivne) zamjenice	58
6. 1. 4. Brojevi	58
6. 1. 5. Glagoli	60
6. 1. 5. 1. Infinitiv	60
6. 1. 5. 2. Prezent	60
6. 1. 5. 3. Imperativ	62
6. 1. 5. 4. Kondicional	63
6. 1. 5. 5. Perfekt	64

6. 1. 5. 6. Aorist	65
6. 1. 5. 7. Imperfekt	65
6. 1. 5. 8. Futur	65
6. 1. 5. 9. Glagolski pridjevi i prilozi	65
6. 1. 5. 10. Trpni glagolski oblici	66
6. 2. Nepromjenjive riječi	66
6. 2. 1. Prilozi	66
6. 2. 2. Prijedlozi	67
6. 2. 3. Veznici	68
6. 2. 4. Čestice	69
6. 3. Zaključak nakon morfološke raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	70
7. Sintaktička raščlamba Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	72
7. 1. Posvojnost	72
7. 2. Atribut	73
7. 3. Apozicija	74
7. 4. Predikat i valentnost glagola	75
7. 5. Negacija	79
7. 6. Poimeničenje	80
7. 7. Genitivni imenički spojevi riječi	80
7. 8. Prijelaznost glagola	80
7. 9. Vid ili aspekt glagola	81
7. 10. Besprijedložni i sintaktički padeži	81
7. 11. Zaključak nakon sintaktičke raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	82
8. Leksikološka raščlamba Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	83
8. 1. Termini	83
8. 1. 1. Termini iz prava i administracije	83
8. 1. 2. Crkvena terminologija i hijerarhija	84
8. 1. 3. Nazivi crkvenih blagdana	85
8. 1. 4. Nazivi zanimanja i društvena hijerarhija	85
8. 1. 5. Termini koji se vezuju za obitelj i obiteljske odnose	86
8. 1. 6. Novčane jedinice i novac te ostale mjere	86
8. 1. 7. Nazivi dana u tjednu	86
8. 2. Frazemi	86
8. 3. Onomastika	87

8. 3. 1. Antroponomastika	87
8. 3. 2. Toponomastika	88
8. 4. Odnosi među riječima	89
8. 4. 1. Sinonimija	89
8. 4. 2. Homonimija i antonimija	90
8. 4. 3. Paronimija	90
8. 5. Jezično posuđivanje	90
8. 6. Kraćenje riječi i kratice	95
8. 7. Zaključak nakon leksikološke raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	95
9. Stilistička raščlamba Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	97
9. 1. Struktura Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	97
9. 2. Datacija	99
9. 3. Upravni govor	100
9. 4. Stilska izražajna sredstava	100
9. 4. 1. Isticanje	100
9. 4. 2. Pleonazam	100
9. 4. 3. Anafora i epifora	100
9. 4. 4. Polisindenton i asindenton	101
9. 4. 5. Metonimija	101
9. 4. 6. Usporedba	101
9. 4. 7. Kontaktni sinonimi i antonimi	102
9. 5. Zaključak nakon stilističke analize Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	102
II. dio: Prijepis, transkripcija, prijevod, faksimil i rječnik Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	103
10. Prijepis Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	104
11. Transkripcija Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	119
12. Prijevod Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	135
13. Faksimil Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	155
14. Rječnik Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara	169
15. Literatura	176
16. Sažetak i ključne riječi	180
17. Zusammenfassung	181

2. PREDGOVOR

U listopadu 2010. godine kao student treće godine preddiplomskoga studija jednopredmetne kroatistike na Filozofskome fakultetu u Zagrebu upisao sam izborni jezični kolegij *Jezik starohrvatskih zakona i statuta* koji je vodio profesor Boris Kuzmić. Kroz predavanja i seminare profesor Kuzmić ukazivao je na to da mnogi starohrvatski zakoni i statuti još nisu jezično obrađeni te da mnogima nedostaju prijevodi na hrvatski standardni jezik. Godine sam 2011., tražeći temu za pisanje rada za Rektorovu nagradu, prema veličini i neobrađenosti zakona izabrao da ću napisati rad o jeziku prijevosa *Senjskoga statuta* Vuka Ručića uspijem li uskladiti pisanje s mnogim fakultetskim obvezama. Htio sam se poigrati jednim tekstom i sustavno ga raščlaniti tako kako se to čini na kolegijima iz povijesti hrvatskoga jezika, hrvatske dijalektologije i hrvatskoga standardnoga jezika. Prijevod prijevosa *Senjskoga statuta* Vuka Ručića na hrvatski standardni jezik završio sam 22. ožujka, a jezičnu raščlambu 23. travnja 2011. godine. Za taj sam rad nagrađen Rektorovom nagradom.

Moje istraživanje starohrvatskih zakona i statuta time nije stalo. Gospodin Franjo Butorac javio mi se elektroničkom poštom 9. rujna 2012. godine i zamolio me da mu pošaljem prijevod prijevosa *Senjskoga statuta* za knjigu *Srednjovjekovni zakoni i opći akti na Kvarneru*. Uz prijevod *Senjskoga statuta* do sredine desetoga mjeseca, priredio sam i prijevode *Trsatskoga* i *Kastavskoga zakona*. *Kastavski zakon* sa mnom je prevodio gospodin Branko Kukurin.

Potpuno je jasno da sam poslije tri prijevoda starohrvatska teksta na hrvatski standardni jezik, objavljenih radova, predivnih iskustava i ustrajnoga rada na tome području odlučio diplomirati na jednome od njih. U ovome diplomskome radu nastavljaju se moja jezična istraživanja te teme. Želio bih posebno zahvaliti akademiku Stjepanu Damjanoviću na recenzijama. Zahvalio bih profesoru Borisu Kuzmiću zato što je spremno prihvatio mentorstvo u izradi rada o jeziku prijevosa *Senjskoga statuta* i u izradi ovoga diplomskoga rada te na brojnim ispravcima, recenzijama, korisnim savjetima, sjajnim preporukama, nesebičnoj pomoći, srdačnosti na konzultacijama. Profesorsko mentorstvo, znanstveno i stručno vodstvo uvijek mi ulijevaju nadu u sretan i uspješan završetak posla.

Autor

3. UVOD

Sustavno istraživanje, proučavanje i znanstvena obrada starohrvatskih pravnih spomenika važni su za hrvatsku kulturu i civilizaciju. Starohrvatski pravni tekstovi izvori su za hrvatsku pravnu, jezičnu, književnu, društvenu i kulturnu povijest. Jedan od načina njihova proučavanja jest promatrati hrvatske pravne spomenike kao jezične spomenike. U ovome diplomskome radu monografski se istražuje jezik dvaju starohrvatskih, trsatskih pravnih spomenika: Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara. Takav rad prinos je istraživanju povijesne gramatike hrvatskoga jezika. Ovaj je diplomski rad monografski jezični prikaz dvaju starohrvatskih pravnih tekstova.

Ovaj se diplomski rad sastoji iz dvaju dijelova. U prvome dijelu diplomskoga rada nalazi se jezična raščlamba Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara na svim jezičnim razinama čime se popunjavaju praznine u proučavanju tih dvaju pravnih spomenika. Trsatski zakon i Trsatski urbar raščlanjeni su na grafijskoj, fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, leksikološkoj (terminologija, frazeologija, onomastika) i stilističkoj razini. U drugome dijelu rada nalaze se prijepis, transkripcija, prijevod i faksimil Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara. Na kraju se nalazi rječnik tih dvaju starohrvatskih pravnih tekstova koji je korak usustavljenju starohrvatskoga pravnoga nazivlja i izradi rječnika starohrvatskoga jezika.

Trsatski zakon bio je nekoliko puta objavljivao. Prvi su ga put objavili Franjo Rački, Vatroslav Jagić i Ivan Črnčić 1890. godine u četvrtome svesku *Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium*. Jezikom Trsatskoga zakona bavio se profesor Milan Moguš, a s profesorom Lujom Margetićem objavio je monografsku knjigu *Zakon trsatski* 1991. godine. U novije doba Trsatski zakon objavljen je u drugoj knjizi akademika Luje Margetića *Srednjovjekovni zakoni i opći akti na Kvarneru: Veprinac, Kastav, Trsat* 2006. godine, a koncem 2012. godine objavljena je knjiga profesora Margetića istoga imena u kojoj su doneseni transkripcija i prijevod Trsatskoga zakona. Iako postoji monografija posvećena Trsatskome zakonu, on se rijetko proučavao kao isključivo jezični spomenik, a Trsatski urbar još i rjeđe.

Proučavanje starohrvatskih pravnih spomenika jest interdisciplinarni posao. Kroatisti i jezikoslovci pomažu svima koji se tim tekstovima bave pravilno ih razumjeti. To se čini jezičnim raščlambama i osuvremenjivanjem starohrvatskih pravnih tekstova.

I. DIO

**JEZIČNA RAŠČLAMBA TRSATSKOGA ZAKONA I
TRSATSKOGA URBARA**

4. GRAFIJA TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

U grafijskoj raščlambi Trsatskoga zakona i urbara upozorit će se na bilježenje pojedinih fonema. Navest će za koje se foneme koriste koji grafemi. To će biti oprimjereno brojnim primjerima. Neki se fonemi bilježe i kao geminate. Upozorit će se i na osnovne pisarske i transkripcijske probleme i nedoumice. Zaključak je oblikovan kao transkripcijska shema za Trsatski zakon i Trsatski urbar.

4. 1. Fonemi i grafemi

Za fonem /c/ rabe se grafemi:

1. c: *cesarskom* (11r), *Ceste* (7r: 71.), *ceste* (7v: 72.), *Cestu* (6r: 30.), *conscienzu* (4v: 22.), *Criqua* (8r), *Criquau* (4r: 16.), *Crique* (4r: 2., 4v: 20., 4v: 23. x 2, 6r: 34., 6r: 36., 6r: 42., 7r: 64., 7v x 3, 8r x 3), *Crique noga* (8r), *Criquene* (7r: 66.), *Criquenoga* (4v: 16., 8r), *Criqui* (7v, 8r), *Criquon* (8r), *Criquu* (6r: 39., 7v), *Cuitnu* (8r), *Daciar* (10r), *Dacichiu* (10v), *Dolac* (8r), *facolich* (7v), *Heruacki* (9v), *hlibci* (8r), *klanci* (7v: 72.), *kolci* (10v), *kosac* (9v), *koscu* (9v), *kruncicu* (6r: 39.), *neuestica* (8v), *officij* (6v: 52.), *Otac* (7r: 60., 8v), *otac* (4v: 22.), *Oca* (7r: 57.), *ocem* (8v), *Ocu* (8r), *polouicu* (4r: 18.), *porcia* (10v), *prauica* (10v), *Primicer* (7v), *Procession* (8v), *Procesionom* (8v), *Redounici* (8r), *renunciale* (7r: 67.), *samica* (4v: 18.), *samicom* (4v: 18.), *Spiciarichiu* (9v), *starcem* (4r: 6., 4r: 13., 4r: 14., 8v), *studenci* (7v: 78.), *sudca* (8v), *sudci* (8v), *suinçacem* (8v), *tanac* (8v x 2), *tancal* (8v), *Tergaçicam* (10r), *tergaçicu* (10r), *tergouac* (10r), *tergoucu* (10v), *Udouice* (10r), *zloçinca* (4r: 7.),
2. cz: *Carnicza* (6r: 37.), *Czaczan* (3v), *Graczu* (11r), *kolacza* (7v), *Otacz* (8r), *Peczat* (3v), *Polouiczu* (4v: 19.), *polouiczu* (4r: 16., 4v: 19.), *polouiczū* (4r: 16.), *Prauicza* (7r: 62.), *Prauicze* (3v), *prauicze* (6v: 55.), *samczom* (4v: 18.), *starczem* (6v: 44.), *starczi* (6v: 55.), *sudcz* (3v), *starczem* (7r: 67.), *zavglicnicze* (8r),
3. z: *conscienzu* (4v: 22.), *domorodaz* (6v: 51.), *indulgenza* (8r), *instanzu* (6v: 50.), *kriuz* (4v: 18., 7r: 64.), *Marza* (11r), *Polouizu* (4r: 10.), *polouizu* (4r: 15., 7r: 59., 7r: 64.), *prauiz* (10v), *prauize* (9r, 11r), *Pseniza* (10v), *samaz* (4v: 18.), *staraz* (6v: 53., 6v: 55.), *starza* (4v: 19.), *starzem* (6r: 41., 7r: 56.), *Sudaz* (7r: 63.), *Uladauzu* (11r), *Zarom* (3v), *zloçinaz* (4r: 5.).

Za fonem /č/ rabe se grafemi:

1. c: *cage* (9v, 10v), *caie* (9v, 10r), *Carnicza* (6r: 37.), *Carobie* (6r: 37.), *Casnih* (8r), *Casnoga* (8v), *Cast* (4v: 23.), *Casti* (7v: 79.), *cem* (4v: 21.), *cessa* (10v), *ceterte* (9v), *Cetertinu* (9r), *cetirim* (11r), *cinechi* (4r: 9.), *cini* (8r), *ciniti* (6r: 35., 9v), *cista* (6r: 35., 6v: 45.), *cistit* (7r: 71., 7v: 78.), *Cloueka* (7r: 64.), *Clouikom* (9v), *drugaceye* (6v: 50.), *drugaciye* (4r: 10.), *kolac* (8v), *kolaci* (8v), *kruncicu* (6r: 39.), *obicajnomu* (10v), *Ocinstua* (7r: 58.),

poceh (7v), *priceschenye* (7v), *satnicie* (7r: 70.), *Stermicari* (7v: 72.), *taclecechi* (7r: 62.), *uecer* (8r), *zakglicnicze* (8r), *crede* (9r), *ciniti* (9v), *zricum* (6r: 31.), *zrucem* (11r), *zruciti* (9v), 2. ç: *beç* (10r), *Brençich* (3v), *ça* (4r: 5., 4r: 15., 4v: 17., 4v: 26., 6r: 29., 6r: 33., 7r: 64., 8r x 3, 9v, 10v) *çage* (4v: 21., 6r: 29., 7r: 65., 9v, 10r x 2), *çaie* (9v), *çaondi* (9v), *Çase* (7v: 79.), *çasse* (6r: 42.), *çaye* (7r: 71., 8r), *çelle* (4r: 4.), *çetertak* (8r, 8v), *çeterti* (10r), *çetertu* (9v), *çetiri* (6v: 50., 7r: 64., 8v, 9v), *çigouoge* (4v: 26.), *çigouu* (6v: 50.), *çinil* (4r: 1.), *çinit* (9v), *çrede* (8v x 2, 9r), *çul* (4r: 3.), *drugaçeye* (8r), *izruçen* (11r), *kriçal* (4r: 3.), *kriuiçno* (7r: 64.), *Loureça* (7r: 71.), *Masurançich* (3v), *muçenig* (9v), *naçeterdeset* (7v), *naçinom* (6r: 30.), *naskoçi* (4v: 20.), *naskoçil* (6r: 30.), *obiçaj* (8v), *obiçanih* (7v), *obiçayu* (7v), *oçinstuo* (4v: 21.), *oçiti* (11r), *paçe* (7r: 58.), *peçat* (11r), *pogaçu* (8r, 8v), *prauično* (10v), *prestomaçih* (11r), *Puçani* (8v, 9r x 2), *puçanom* (8v), *razlišno* (8r), *reçe* (6r: 29.), *reçene* (9v x 2), *reçeneh* (10r), *reçeni* (6v: 46., 10r, 11r), *reçenim* (9v, 10v), *reçeno* (9v), *reçenoga* (11r x 2), *reçenoj* (11r), *riçi* (4v: 18.), *ruçeniu* (9v), *ruçenye* (10r), *Serkoç* (3v), *steçe* (7r: 59.), *suakogiaçku* (8r), *suakojaçkoga* (8r), *suedoçiti* (4r: 12.), *suinçacem* (8v), *tergaça* (10r), *Tergaçicam* (10r), *tergaçicu* (10r), *uçignem* (11r), *uçigniem* (3v), *uçinihu* (8r), *uçinil* (4r: 8., 4r: 13., 4v: 23., 4v: 24., 4v: 25., 6r: 30., 6r: 32., 6r: 40., 10r, 10v), *uçinit* (4r: 10., 6v: 55., 7r: 79., 10v), *ueçer* (8r x 3, 8r, 10r), *Ueçerne* (8r), *zaç* (4r: 12., 4v: 22.), *zaçge* (4v: 26.), *zloçinaz* (4r: 5.), *zloçinca* (4r: 6.), *znouiç* (3v, 6v: 47.), *zruçisse* (8r), 3. s: *Post* (6v: 53., 8r), *Puski* (3v), *Riski* (3v), *Rotnisku* (4r: 9.), *sto* (4r: 1.), *stoye* (7v), *Uesiçani* (7v: 72.), 4. cz: *czul* (4r: 2.), *obiczanya* (7v), *pagnacz* (8v), *Suczat* (7r: 69.), *Uliczye* (4r: 4.).

Za fonem /č/ rabe se grafemi:

1. c: *kagnici* (8r), *ulisec* (4r: 15.), 2. ch: *Antonich* (7v), *Bartolouich* (3v), *Brençich* (3v), *Buduch* (9r), *buduch* (8r), *buduchi* (3v), *Churlosimich* (11r), *cinechi* (4r: 9.), *domachega* (6v: 49., 8v), *dopuschenya* (10v x 2), *facolich* (7v), *goruchemi* (7r: 62.), *Iesich* (3v), *ische* (4v: 24.), *Juri[c]h* (3v), *Knesichem* (7v x 3), *kuch* (8r), *kuche* (6v: 47.), *kuchi* (7r: 57.), *Martinschice* (9v, 10r), *Masurançich* (3v), *Matkouich* (3v), *Mikulanich* (11r), *nesloschine* (7r: 57.), *nische* (4v: 21.), *noch* (11r), *nochi* (4r: 2., 4r: 8., 6v: 43., 8r, 8v), *obchini* (10v), *obeduaiuchim* (8r), *opchinske* (7r: 71., 7v: 72.), *opchinskim* (7v: 78.), *opchinu* (7v: 72.), *pomoch* (4r: 2., 4r: 3., 4v: 20., 11r), *pomochi* (10r), *potribschinu* (10r), *pouracheni* (9r), *priceschenye* (7v), *pristoiecha* (8r), *proschenya* (4r: 18.), *Salumichem* (3v), *suichicu* (7v), *susseschine* (7v: 78.), *taclecechi* (7r: 62.), *Tersaschini* (8v), *Tersasschini* (7v), *Tomasichem* (9v), *Tomich* (3v), *Ualich* (3v), *uech* (8v), *unochi* (6r: 42.), *xiiuuch* (7r: 59.), *Zaknichu* (7v), *zimagliuyuch* (4r: 15.), *zmartinschice* (8v),

3. chi: *Agatichiem* (7v), *akoneoduechie* (7v), *chieden* (6v: 50.), *Dacichiu* (10v), *domachiega* (9r x 2), *dopuschienenya* (6v: 53.), *Hchier* (7r: 60.), *Hchiere* (7r: 59., 7r: 61.), *hochie* (6v: 48., 6v: 53., 6v: 55., 7v, 8v x 3, 9r), *hualnoschium* (8r), *Iurasichia* (10r), *Knesichia* (11r), *Knesichiu* (9v, 11r), *koslichia* (8r), *Kuchia* (8r), *kuchia* (6v: 45., 6v: 46.), *kuchie* (4r: 8., 7r: 66., 8r), *kuchiu* (4r: 7., 6v: 44., 6v: 47., 10r), *moguchie* (8r), *nahajajuchii* (9v), *nasichii* (10r), *nossechia* (6r: 39.), *plachia* (4r: 15., 6v: 46., 10r x 2, 10v x 4), *plachial* (7r: 64.), *plachiat* (10r, 10v), *plachie* (9v), *plachiu* (8v, 9r, 9v, 10v), *ponesrechie* (6r: 35.), *prissechi* (7r: 62.), *puschia* (7v: 79.), *puschiaju* (10v), *Spiciarichiu* (9v), *starichia* (10v x 2), *suichiemi* (7r: 62.), *Tersaschiani* (9r, 10v x 2), *Tomasichiem* (9v), *Uechie* (9v x 2, 10r x 8, 10v x 4), *uechie* (3v, 7r: 71., 11r x 2), *uitelichia* (9v),

4. cz: *kagnica* (8r), *kagnicz* (8r), *kagnicza* (8r).

Za fonem /h/ rabe se fonemi:

1. h: *bigih* (4v: 22.), *bihi* (7v), *Braidah* (10r), *Casnih* (8r), *dohodak* (6v: 46., 6v: 53., 9r, 10v), *dohodka* (6v: 47., 7r: 70., 8r, 8v, 9r, 10v x 2), *dohodkom* (10v x 2), *drugeh* (6r: 36., 6r: 38., 7r: 67., 8r), *duhounik* (6r: 32., 6r: 39.), *Duhounoga* (7r: 64.), *Duhouu* (8r), *duih* (9v), *gliuskih* (4r: 9.), *gnih* (6r: 39., 8v), *gnihoui* (10v), *Grohouca* (9v), *Hanz* (11r), *Heruaski* (11r), *Hchier* (7r: 60.), *Hchiere* (7r: 59., 7r: 61.), *Heruacki* (9v), *hlibci* (8r), *hochie* (6v: 48., 6v: 53., 6v: 55., 7v, 8v x 3, 9r), *hodili* (8v), *hotel* (4r: 12., 6v: 47., 9v), *hoteli* (10v x 2), *hotillo* (9r), *hranit* (4v: 22.), *istih* (7v), *izhaya* (10v), *kanteh* (6v: 51.), *kigih* (8r), *kih* (8v), *kruh* (7r: 65.), *mertueh* (8r), *miha* (9v), *Mihogle* (7r: 62.), *Mihogli* (6v: 45.), *Mihoglum* (9v), *mladouiteh* (9r), *mladouitih* (9r), *nahajajuchii* (9v), *nahode* (10v), *običanih* (7v), *odouih* (8v), *omeikeh* (4r: 9.), *poceh* (7v), *podpissah* (11r), *presrednih* (10v), *prestomačih* (11r), *prihodak* (10r), *prominah* (10v), *potih* (10v), *rečeneh* (10r), *straha* (11r), *suih* (7v, 8v x 2, 10v, 10v), *suoih* (6v: 53., 7r: 63., 7v, 10v), *takouih* (10v x 2), *Tersaskih* (7v), *tih* (10v), *uboh* (8r), *uçinihu* (8r), *Uidohmar* (11r), *uinogradeh* (4r: 9., 4r: 15.), *umih* (6v: 53., 7r: 63.), *urah* (8v), *urateh* (6v: 43.), *uzderzatigih* (4v: 22.), *zahrani* (9r), *zahranih* (9r), *zahrani* (7r: 65.), *hualnoschium* (8r),

2. ch: *prignich* (8r).

Osim grafemom i fonem /i/ bilježi se i grafemom y: *Byra* (9r), *byra* (6v: 53.), *Pyr* (7r: 60.).

Za fonem /j/ rabe se grafemi:

1. i: *bandizuii* (4v: 25.), *Braidah* (10r), *Braide* (10r), *caie* (9v, 10r), *conscienzu* (4v: 22.), *çaie* (9v), *daioigre* (6r: 35.), *daiu* (8v), *diuoike* (6r: 32.), *doide* (8v), *dostoini* (7r: 57.), *drugoi* (8r), *duoie* (10r), *Gospoie* (10r), *Ia* (11r), *ie* (8r, 8v x 3, 9r x 2, 9v, 10r x 7, 11r), *iedan* (6v: 45., 7v, 8r, 11r), *iedne* (9v x 2), *iednim* (9v), *iedino* (10v), *iedno* (9v, 10r), *iednoga* (10r), *iednom* (7r:

66.), *iednu* (8v, 9r), *Iesich* (3v), *iesik* (11r), *iessu* (10r), *iest* (10r), *imaiu* (8v, 11r), *ios* (9v), *Iuan* (3v x 3), *Iubilei* (8r), *iur* (9v), *Iurai* (11r), *Iuraj* (3v), *Iurasichia* (10r), *Iurja* (8r x 2), *Iurju* (6v: 44.), *Iurya* (4r: 2., 4r: 20., 7v x 4, 8r x 4), *Iuryeue* (8r), *Iuryu* (4r: 6.), *Iusinu* (8v), *iusinu* (9v, 10r), *kadei* (9v), *kakoie* (11r), *kerstianina* (6r: 42.), *koi* (6r: 32.), *koie* (10v), *kraiem* (9v), *kraiu* (10r), *kusie* (10r), *mei* (6r: 31. x 2, 8v x 2), *moiu* (11r), *Naikasgnie* (11r), *naimaniega* (10v), *naiperuo* (9r), *nait* (8v), *nastoiat* (11r), *nepotrebuie* (8r), *obeduaiuchim* (8r), *oblastiu* (11r), *oblastium* (7v), *obnaide* (4v: 20.), *obualuie* (10v), *omeikeh* (4r: 9.), *ouoi* (8r), *osmoi* (8v), *osoboino* (10v), *pegliaiu* (8v), *pegniuiu* (10v), *poit* (9v), *Pomagaite* (4r: 2.), *pomagaite* (4r: 3.), *potueriem* (11r), *potuerien* (11r), *prebiuaiu* (6v: 45.), *presuitloi* (11r), *pristoie* (9v), *pristoiecha* (8r), *ruçeniu* (9v), *sakoi* (8r), *suioi* (7v: 79.), *suoiga* (10v x 2), *sposnanie* (8v), *tergaiu* (10r), *tia* (10r), *toie* (9v x 2, 10r), *tostoinoj* (7r: 62.), *Tulikaise* (10v), *Tulikaisse* (9v, 10r), *ziednem* (9v), *znania* (10v),

2. j: *akoje* (8r), *biju* (6r: 37.), *daju* (7r: 57.), *duzanje* (10r), *officij* (6v: 52.), *Giuraj* (3v), *imaj* (8r), *imaju* (7r: 57., 7r: 66., 8r, 8v x 2, 9r), *istoj* (7v x 2), *Iuraj* (3v), *Iurja* (8r x 2), *Iurju* (6v: 44.), *Ja* (7v), *ju* (8r), *jur* (9v), *Juri[c]h* (3v), *jusinu* (8v), *jutro* (8r), *kadaje* (8r), *mogujstuu* (7r: 60.), *nahajajuchii* (9v), *najde* (4v: 27.), *najsadgni* (8v), *nastojat* (7r: 65.), *nekoja* (7v), *obiçaj* (8v), *obicajnomu* (10v), *Oçinoj* (7r: 59.), *Plouanskoj* (7v), *podbiaju* (10v), *potribuju* (7v), *prodauaju* (10v), *puschiaju* (10v), *reçenoj* (11r), *Reffectorij* (8r), *sije* (10r), *skazuju* (10v), *slissaju* (9v), *stoji* (7r: 68.), *Suakoj* (4r: 11.), *suakojaçkoga* (8r), *suojga* (7r: 72., 8v x 3), *toj* (7r: 56.), *tostoinoj* (7r: 62.), *Tulikajse* (10r x 3), *tulikajse* (7v: 78., 11r), *Urbarij* (9v),

3. y: *çaye* (7r: 71., 8r), *daye* (6v: 43., 6v: 54.), *dayu* (6r: 32.), *dostoyan* (6v: 53.), *driuye* (6v: 54.), *drugaceye* (6v: 50.), *drugaciye* (4r: 10), *drugaçeye* (8r), *duzanye* (10r), *imay* (7r: 65.), *imayu* (6v: 55., 7r: 65., 7r: 69., 7v: 81., 7v, 9r, 10r, 10v), *imayusse* (7v x 2), *Iurgeuu* (8r), *Iurya* (4r: 2., 4r: 20., 7v x 4, 8r x 4), *Iuryeue* (8r), *Iuryu* (4r: 6.), *izhaya* (10v), *karayu* (6r: 31.), *nimayu* (7r: 62.), *obdelayu* (7v: 72.), *obiçayu* (7v), *ospotayu* (6r: 31.), *stoye* (7v), *suyem* (6r: 32.), *tuyu* (6r: 33.), *Uliczye* (4r: 4.), *yauit* (6v: 48.), *ye* (4r: 11., 4r: 13., 4v: 18., 4v: 20., 6v: 45., 6v: 47., 6v: 51., 6v: 53., 7r: 64., 7r: 67., 7r: 70., 8r), *yu* (6r: 35.), *yutro* (8r), *zatayali* (4r: 14.), *zatayeual* (7r: 64.), *zimagliyuch* (4r: 15.),

3. g: *akoge* (4v: 21.), *bigih* (4v: 22.), *cage* (9v, 10v), *çage* (4v: 21., 6r: 29., 7r: 65., 9v, 10r x 2), *çigouoge* (4v: 26.), *dage* (4v: 21., 6r: 28., 6r: 29., 8r), *daginge* (6r: 40.), *duoge* (11r), *duzange* (8r), *ge* (8r, 8v), *gedan* (6v: 45., 6v: 47. x 2, 6v: 55., 7r: 64., 7v, 8r, 8v x 2, 9v x 2, 11r), *gedna* (7r: 56., 10r), *gednako* (10v, 11r), *gedni* (10v), *gednisse* (10v), *gedno* (8v, 9v), *gednoga* (6r: 42., 8r), *gednu* (8v, 10r), *Gesicha* (9v), *Gesika* (11r), *gesika* (4v: 18.), *gin* (8v), *Giurgeuu* (8r), *gregim* (8v), *Iurgeuu* (8r), *kage* (6v: 45.), *kige* (4v: 22., 7v, 9v), *kigih* (8r),

Kulikoge (10r), *nigednoga* (10v), *pigesse* (8r), *suoge* (4r: 10.), *toge* (6v: 50., 7r: 71., 8v, 10v), *togest* (4v: 28.), *tugega* (6v: 49.), *ubigen* (4v: 22.), *ustage* (6v: 50.), *uzderzatigih* (4v: 22.), *zaçge* (4v: 26.), *zagedno* (6v: 46.), *zatabil* (4v: 26.),

3. gi: *gielli* (4v: 20.), *giet* (4v: 21.), *Giuraj* (3v), *Giurgeuu* (8r), *nedagiu* (4r: 13.), *prodagiu* (9r), *suakogiaçku* (8r), *tugiega* (8v), *Zapouidnoga* (9r),

4. ø: *Austria* (11r), *Cancilerie* (4r: 10., 6r: 31., 6v: 50., 6v: 52.), *Carobie* (6r: 37.), *Daciar* (10r), *denunciu* (6r: 31.), *dostoi* (4v: 18., 7v: 79.), *Guardianu* (8r), *imenuie* (9v), *licenciu* (6v: 48.), *likarie* (4v: 17.), *Matrimonia* (7v), *matrimonia* (7v), *Mattie* (9v), *meassi* (7r: 63.), *naslidue* (7v), *nedostoi* (6r: 42.), *nesie* (10r), *nie* (10v), *niedan* (10v x 2), *niedne* (4r: 10.), *Plouanie* (7v), *podbiaju* (10v), *porcia* (10v), *pristoi* (9r, 9v x 3, 10r, 10v), *renunciale* (7r: 61.), *satnicie* (7r: 70.), *siat* (10r), *spendie* (6r: 31.), *Spiciarichiu* (9v), *ubien* (6r: 43.), *zoficiom* (8v).

Moguš piše da bilježenje grafema g za fonem /j/ „susrećemo od samoga početka uporabe latinice u Hrvata.“ (Moguš 1991: 78) i upućuje da se usporedi tekst *Šibenske molitve* iz 14. stoljeća.

Osim grafema k za fonem /k/, rabe se grafemi:

1. c: *acusa* (4r: 14.), *Camare* (9v, 11r x 2), *Cancilerie* (4r: 10., 6r: 31., 6v: 50., 6v: 52.), *Cancilera* (8v), *Cancileru* (7r: 56., 7r: 67.), *Cantat* (6v: 48.), *Capitan* (3v x 2, 8v x 2, 9v x 2, 10r, 10v), *capitan* (9v, 10r), *Capitana* (8v, 10v), *Capitani* (7v), *Capitanu* (6v: 48., 6v: 55., 7r: 56., 7r: 64., 8v), *Casgliani* (10r), *Castalad* (7v, 8r), *Castel* (4r: 16., 6v: 45., 6v: 46. x 2, 8r x 2, 8v, 9r x 2), *Castela* (7v: 72.), *Castellu* (3v, 9r), *Castelu* (8v), *castelu* (8v), *Castiga* (10r), *Castigan* (4r: 6.), *castigan* (4r: 5., 4v: 19.), *castigana* (6r: 39.), *castigati* (7v: 79.), *castige* (6v: 53.), *Castua* (9r), *Clostra* (8v), *conscienzu* (4v: 22.), *Cumendant* (3v), *Cumessari* (3v), *Cunfina* (9v x 4, 10r), *cunfina* (9v x 2), *Cunfini* (4r: 10.), *cuntrabant* (10v), *mancamentu* (10v), *publicati* (10v), *Reffectorij* (8r), *Sacrament* (7v x 2), *taclecechi* (7r: 62.),

2. ch: *Gesicha* (9v).

Fonemska sekvenca kv piše se kao qu (Moguš 1991: 78.). Skup qu nalazi se u riječima: *Criqua* (8r), *Criquau* (4r: 16.), *Crique* (4r: 2., 4v: 20., 4v: 23. x 2, 6r: 34., 6r: 36., 6r: 42., 7r: 64., 7v x 3, 8r x 3), *Crique noga* (8r), *Criquene* (7r: 66.), *Criquenoga* (4v: 16., 8r), *Criqui* (7v, 8r), *Criquon* (8r), *Criquu* (6r: 39., 7v), *Quadernu* (6v: 53.), *sequest* (4r: 1.), *sequestrano* (4r: 1.). Iz navedenoga se vidi da je ta sekvenca vezana za najčešće riječ *criqua* (Moguš 1991: 78) te za riječ *sequest/sequestrano* i za riječ *quaderna*.

Za fonem /ɲ/ rabe se fonemi:

1. gl: *Mihogle* (7r: 62.), *Mihogli* (6v: 45.), *nemarglinosti* (6r: 31.), *obitegl* (4v: 21.), *obitegli* (4v: 21. x 2, 4v: 22.), *uogli* (7r: 60.), *zemagl* (10v), *zimagliyuch* (4r: 15.),

2. gli: *Casgliani* (10r), *da glie* (9r), *gliubai* (8r), *Gliudi* (8v, 10v), *gliudi* (6v: 45. x 2), *gliuskih* (4r: 9.), *Kerstiteglia* (10r), *Materglian* (3v, 10r), *Mihoglium* (9v), *napegliala* (6r: 38.), *napraugliat* (7v: 78.), *napraugliati* (7r: 71.), *Nedigliu* (6v: 50., 8v), *nedigliu* (8r), *odpegliia* (8v), *orgliak* (7v), *pegliaiu* (8v), *Ponedigliak* (8v), *postaugliem* (11r), *postauglienemu* (6v: 52.), *postauglieni* (4r: 13., 7r: 63.), *pripegliati* (9v), *spraugliatga* (9r), *uoglie* (6v: 44., 8v, 10v), *uogliu* (4r: 6., 11r), *zakglicnicze* (8r), *zbaugliali* (8v), *Zemglia* (6v: 50.), *zemglia* (10r), *zemglie* (7r: 67.), *zgubglia* (4r: 10., 7r: 64. x 2), *zgubglienya* (10v).

Za fonem /ń/ rabe se grafemi:

1. gn: *gne* (4v: 25.), *gnih* (6r: 39., 8v), *gnihoui* (10v), *gnim* (8r x 2), *kagnica* (8r), *kagnici* (8r), *kagnicz* (8r), *kagnicza* (8r), *magne* (6r: 31.), *Martigne* (7r: 68.), *najsadgni* (8v), *napugniuat* (7v), *nepomgne* (6r: 36.), *pagnacz* (8v), *pomgniuo* (8r), *prignich* (8r), *sgnim* (8v), *uçignem* (11r),

2. gni: *gnie* (7v x 2, 8v, 9v), *gniega* (4v: 17., 8v), *gniegouu* (10r), *gniemu* (7r: 64., 8r), *Iuagniu* (8r), *Naikasgnie* (11r), *nosgniu* (9v), *obergnieni* (9r x 2), *odgnie* (8v), *odgniega* (9r), *pegniuiiu* (10v), *pozakognienya* (7v), *priobergnien* (9v), *sadasgniemu* (11r), *samgnia* (10r), *sredgne* (7v: 72.), *sumgniu* (4r: 5.), *uçignien* (3v), *zagniega* (10r), *zgniegouum* (7v),

Osim grafema s za fonem /s/ rabi se grafem z: *Hanz* (11r), *izhaya* (10v), *Z* (8v), *z* (3v, 4v: 19., 8v), *zdradicum* (9r), *zdrugim* (11r), *zmartinschice* (8v), *zoficiom* (8v).

Za fonem /š/ rabi se grafem s: *Arest* (8v), *Arestom* (4v: 19.), *Casgliani* (10r), *Castalad* (7v, 8r), *Castel* (4r: 16., 6v: 45., 6v: 46. x 2, 8r x 2, 8v, 9r x 2), *Castela* (7v: 72.), *Castellu* (9r), *Castelu* (8v), *castelu* (8v), *Castiga* (10r), *Castigan* (4r: 6.), *castigan* (4r: 5.), *castigana* (6r: 39.), *castigati* (7v: 79.), *castige* (6v: 53.), *Churlosimich* (11r), *Clostra* (8v), *conscienzu* (4v: 22.), *dopuschenya* (10v x 2), *dopuschienya* (6v: 53.), *dosal* (6v: 43., 7r: 56.), *Franciskom* (7v), *frustan* (6r: 28.), *frustana* (6r: 37., 6r: 38.), *Gasparom* (7v x 2), *Gasparu* (9v, 11r), *Grobniskem* (9v), *hualnoschium* (8r), *instrument* (4r: 10.), *ische* (4v: 24.), *Iurasichia* (10r), *izmisseea* (7v: 72.), *Kastalad* (8r x 3), *Kastaladu* (8r), *kastalad* (8r), *kasta[la]du* (8r), *kastel* (8v), *klostar* (8r x 2), *Klostra* (8r), *kokos[e]* (10r x 2), *Martinschice* (9v, 10r), *Masniki* (8r), *Mattessa* (3v x 2), *Mestra* (10r), *mestra* (7r: 71.), *Modruski* (7v), *Naikasgnie* (11r), *nasla* (6r: 37.), *naslo* (4v: 26.), *Nemskega* (9v), *nesloschine* (7r: 57.), *Nimskoga* (11r), *nis* (10v), *nische* (4v: 21.), *nistar* (6r: 31., 7r: 64., 8r), *nosgniu* (9v), *obnaslo* (6r: 39.), *odnasat* (7r: 64.), *oglasenya* (4r: 10.), *ospotal* (4v: 19.), *ospotayu* (6r: 31.), *ouersena* (7v), *ouersit* (7r: 69., 7v, 10r, 11r), *ouersiti* (7v), *Peskera* (10r), *posla* (6r: 39.), *postenye* (6r: 29.), *potribschinu* (10r), *proschenya* (4r: 18.), *Pseniza* (10v), *puschia* (7v: 79.), *puschiaju* (10v), *Reski* (10r), *Riskimi* (9v), *sadasgniemu* (11r), *sal* (4r: 10.), *sest* (10r), *skinu* (8v), *skoda* (4v: 25.), *skodniku* (4r:

13.), *skodu* (4r: 4., 4r: 9., 4r: 12., 4r: 13., 4r: 17., 4v: 24., 4v: 25.), *skopca* (8v), *spendie* (6r: 31.), *staffu* (7r: 67.), *Stansa* (3v), *stimadura* (7r: 65.), *stimaduri* (7r: 63.), *stimat* (7r: 65.), *stroskom* (7r: 63.), *suspet* (11r), *susseschine* (7v: 78.), *Tersaschiani* (9r, 10v), *Tersaschini* (8v), *Tomasichem* (9v), *Tomasichiem* (9v), *Tulikaise* (10v), *Tulikajse* (10r x 3), *tulikajse* (11r), *uersit* (7r: 60.), *uersiti* (7v), *zmartinschice* (8v).

Za fonem /v/ rabi se grafem u: *akoneoduechie* (7v), *Bartolouich* (3v), *Biskupoua* (4v: 23.), *Castua* (9r), *Cesaroue* (4v: 20.), *Cloueka* (7r: 64.), *Clouikom* (9v), *Cuitnu* (8r), *çigouu* (6v: 50.), *daroual* (8v), *daua* (9r), *dauat* (9r x 2), *deru* (10r), *diuoike* (6r: 32.), *dneuu* (4r: 8.), *driuentari* (11r), *driuye* (6v: 54.), *Dua* (7r: 65.), *dua* (7r: 71., 7v, 8r x 2, 8v x 3, 9r), *duemi* (7v), *dugouanju* (9r), *dugouanya* (4v: 16.), *dugouanyu* (7r: 62., 7v: 81.), *duhounik* (6r: 32., 6r: 39.), *Duhounoga* (7r: 64.), *Duhouu* (8r), *dui* (8r), *duih* (9v), *duimi* (7r: 62.), *duoge* (11r), *duoie* (10r), *duora* (4r: 5., 8v), *duoru* (4r: 5., 6v: 43.), *Giurgeuu* (8r), *glaua* (4v: 20., 4v: 24., 6r: 33., 6r: 35., 6r: 39., 6v: 44.), *glauu* (4v: 20.), *gliubaiu* (8r), *gniegouu* (10r), *gnihoui* (10v), *Gospodinoua* (4r: 1., 4r: 10.), *Gouernatur* (9v), *gouernatur* (9v, 10v), *grezuan* (7v), *Grohouca* (9v), *Guardianu* (8r), *guuernati* (10v), *Heruacki* (9v), *Heruaski* (11r), *hualnoschium* (8r), *imenouanemi* (9v), *imenouani* (9v), *imenouano* (3v), *ispouidal* (4r: 6.), *Iuan* (11r), *Iuana* (9v, 10r x 2), *Iuanu* (9v), *Iurgeuu* (8r), *Iuryeue* (8r), *izmisseua* (7v: 72.), *kakou* (7v, 8r x 2), *kakoua* (8r), *kakoue* (4v: 18.), *kakoui* (6r: 42.), *kakouim* (7r: 62.), *kakouu* (7r: 69., 8v), *Kerau* (10r), *kerui* (4v: 17.), *kmetouat* (6v: 47.), *kolouos* (7r: 71.), *kriuz* (4v: 18., 7r: 64.), *kriuiguo* (7r: 64.), *kriuio* (6r: 26.), *kuar* (9r), *kuarom* (7r: 63.), *Ludouik* (11r), *Materinstua* (7r: 58.), *materinstuo* (7r: 61.), *Matkouich* (3v), *mertueh* (8r), *Mertui* (8r), *mladouiteh* (9r), *mladoutih* (9r), *mogujstuu* (7r: 60.), *naiperuo* (9r), *napraugliati* (7r: 71.), *naperuo* (4r: 13., 4v: 24.), *Napouidanya* (7v), *napouidanya* (7v), *napraugliat* (7v: 78.), *napraugliati* (7r: 71.), *napugniuat* (7v), *nauada* (9r), *nauadbe* (9r), *nauade* (7r: 60.), *nauadnoga* (6v: 46.), *naulastito* (11r), *neuestica* (8v), *obeduaiuchim* (8r), *obseruat* (10v), *obualuie* (10v), *Ocinstua* (7r: 58.), *oçinstuo* (4v: 21.), *obderziuat* (7v), *odgouarat* (7r: 56., 8r), *odouih* (8v), *oua* (7v x 2), *ouakoua* (8r), *oude* (10v), *oudi* (7r: 68., 10v x 3), *oue* (6v: 50., 7r: 66.), *ouersena* (7v), *ouersit* (7r: 69., 10r, 11r), *ouersiti* (7v), *ouersseuala* (7v), *oui* (7v, 8r, 8v, 11r), *ouo* (8r x 2, 11r), *ouoi* (8r, 10v), *ouoga* (6r: 39.), *ouom* (10v), *ouu* (9v, 10r, 11r), *Perui* (8v, 9v), *perui* (6v: 51., 8v), *peruo* (4v: 21., 6r: 39., 6v: 47. x 2, 9v, 10v), *peruoi* (8r), *Peruu* (8v), *peruu* (9r), *Plouan* (7v x 4, 8r, 8v, 9r x 2), *Plouana* (7v x 2, 8v), *Plouanie* (7v), *Plouanom* (3v, 7v x 2, 8v), *Plouanske* (7v: 79.), *Plouanskoga* (4v: 16.), *Plouanskoj* (7v), *Plouanu* (7r: 64., 7v, 8r, 8v x 3), *Poduezicum* (7v: 72.), *poglaunika* (10v), *polouicu* (4v: 18.), *Polouiczu* (4v: 19.), *polouiczu* (4v: 19.), *Polouizu* (4r: 10.), *polouizu* (7r: 59.), *pomgniue* (8r), *pominoual* (6r: 42.),

postaugliem (11r), *postauglienemu* (6v: 52.), *postauglieni* (4r: 13., 7r: 63.), *postai* (6v: 53.),
postauil (6v: 52.), *postauila* (6v: 52.), *Postauisse* (3v), *postauit* (7r: 65.), *postauiti* (10v),
postauni (9r), *posual* (8v), *posuan* (7r: 56.), *posuim* (6r: 37.), *potibouan* (7v), *potuerdihu* (3v),
potuerdit (8v), *potueriem* (11r), *potuerien* (11r), *potuori* (4r: 6.), *poue* (7r: 64.), *pouedal* (4r:
9., 4v: 26.), *pouedat* (4r: 14.), *pouede* (7v), *pouerne* (6r: 29.), *pouidanya* (7v), *pouidati* (4r:
7.), *pouracheni* (9r), *pourati* (4v: 26.), *pouratil* (4r: 1.), *pozuat* (8v), *Prauda* (4v: 17., 6r: 31.),
prauda (4v: 18.), *Praude* (4r: 6., 4r: 10., 4r: 12., 4r: 14., 4v: 18., 4v: 19., 4v: 22., 4v: 28., 6r:
29., 6r: 31., 6r: 34., 6r: 37., 6v: 53., 7r: 56., 7r: 63.), *Praudene* (7r: 66.), *Praudeni* (6v: 55.),
Praudenoga (7r: 65.), *Praudi* (6v: 48.), *Praudu* (6r: 31., 6v: 55., 7r: 56.), *prauē* (7r: 57.),
prauica (10v), *Praucze* (3v), *prauično* (10v), *prauiz* (10v), *prauize* (9r, 11r), *prauo* (10v,
11r), *prebiuaiu* (6v: 45.), *presuitloi* (11r), *pripouidi* (6v: 54.), *priprouit* (10v), *priuezat* (10r),
priuoza (10v), *prodauaju* (10v), *prodauat* (7r: 66., 10v x 2), *prouatse* (7r: 62.), *rauno* (4r: 9.),
Redounici (8r), *Redounika* (7v), *Rouere* (3v, 7v), *Satnikoua* (8v), *siloual* (6r: 33., 6r: 34.),
Slaune (9v), *spolouinar* (8r), *spolouinu* (8r), *sprau* (8r), *spraugliatga* (9r), *staii* (9r), *sprauit*
(9v), *sprauiti* (9v), *staiuiussi* (7r: 62.), *stergouat* (9r), *strazeuine* (6v: 45.), *stuar* (6r: 41., 8r),
suadi (6r: 31.), *suagda* (6v: 50., 6v: 51., 7r: 57., 7v, 8r), *Suaka* (6v: 45.), *suake* (4v: 25., 6r:
41., 6v: 47., 9v), *suaki* (7v: 72., 7v: 78., 8v x 2, 8v, 10r), *suako* (6v: 45., 7r: 65., 9r, 10r),
Suakoga (9v), *suakoga* (6v: 47., 6v: 49., 7r: 70., 8v, 10v x 2), *suakogiaçku* (8r), *Suakoj* (4r:
11.), *suakojaçkoga* (8r), *Suakome* (4v: 27.), *suakomu* (6v: 55., 8v, 9v, 10v), *Suaku* (11r),
suaku (6v: 50., 8v, 10r), *sue* (4r: 10., 4v: 21., 8r x 4, 10r, 10v), *suedoçiti* (4r: 12.), *suedoki*
(7v), *Sueti* (7v), *suetnikou* (11r), *suetoga* (7v), *sui* (6v: 50., 7r: 71., 7v: 72., 8v, 10r, 10v),
suichiāmi (7r: 62.), *suichicu* (7v), *Suidoku* (4v: 27.), *suih* (7v, 8v x 2, 10v), *suim* (7r: 63., 7v:
81., 10r, 10v), *suima* (10v), *suinçacem* (8v), *suirā* (10r), *suitle* (11r), *suitlosti* (4v: 20.), *suoie*
(7v: 78.), *suoiga* (10v x 2), *suoih* (6v: 53., 7r: 63., 10v), *suoigga* (7v: 72., 8v, 8v x 2), *suprotiua*
(6r: 29., 6r: 33.), *suu* (7r: 64., 8v), *takou* (4r: 5., 4v: 21., 7r: 64., 8r), *takoua* (8r), *takouih* (10v
x 2), *takouoga* (4r: 6., 10v), *takouu* (4r: 13.), *tuerdost* (11r), *tergouac* (10r), *tergouca* (10v),
tergoucu (10v), *tergouinu* (10v), *touora* (7r: 68.), *Ua* (10r), *ua* (4r: 13., 8r, 10v), *uadne* (4r: 3.,
8r), *Ualich* (3v), *ualido* (6v: 50.), *uapil* (4r: 2.), *Uarossani* (7v: 72.), *Uarossu* (6r: 37., 7r: 66.,
8r x 2, 10v), *uasda* (7v), *uasgana* (6r: 37.), *Uazam* (8r), *uazet* (4r: 5., 4r: 13.), *uazeti* (9r),
uazgal (6v: 44.), *uazme* (4v: 21., 8v), *Udouice* (10r), *uecer* (8r), *uech* (8v), *Uechie* (9v x 2, 10r
x 5, 10v x 3), *uechie* (3v, 10r x 3, 10v, 11r x 2), *ueçer* (8r x 4, 10r), *Ueçerne* (8r), *uelika* (4r:
5., 4v: 24.), *ueliki* (8r), *uelikoga* (10r), *uernō* (11r), *uerouano* (6r: 40.), *uerouanie* (11r),
uerouanye (3v, 11r), *uersit* (7r: 60.), *uersiti* (7v), *Uesiçani* (7v: 72.), *uezati* (10v), *uidel* (4r: 9.,
4r: 15.), *uidelosse* (6v: 53.), *uidi* (4v: 21.), *Uidothmar* (11r), *Uina* (7v), *uina* (6v: 45., 7r: 68.,

8r x 5, 8v, 9r x 2), *uino* (7v, 9r, 10v), *uinograd* (9v x 2), *uinograda* (7r: 64., 7v: 72., 9v), *uinogradeh* (4r: 9., 4r: 15.), *uinogradi* (9r x 2, 10r), *uinogradu* (4r: 13.), *Uisse* (4r: 22.), *uisse* (9v), *uitelichia* (9v), *Uladauzu* (11r), *ulastitu* (11r x 2), *u[no]go* (8r), *uoda* (10r), *uode* (9v, 10r x 3, 10v), *uodi* (10v), *uoglie* (6v: 44., 8v, 10v), *uogliu* (4r: 6., 11r), *uoltu* (8v), *uozi* (10r), *urateh* (6v: 43.), *ureme* (7r: 61.), *uridnosti* (7v), *urime* (8r x 2, 10r, 11r), *urimena* (6r: 39.), *uziua* (10v), *xiiuuch* (7r: 59.), *yauit* (6v: 48.), *zadouolno* (7r: 61.), *zakakouu* (6r: 41.), *zapowid* (7r: 69.), *zatayeual* (7r: 64.), *zbaugliali* (8v), *zgniegouum* (7v), *ziuinum* (4v: 25.), *ziuota* (4r: 6., 6r: 38.), *znouiç* (3v, 6v: 47.), *zuan* (4r: 5., 7v: 78.), *zuolenyu* (6r: 39.), *zuone* (8r x 2), *zuragom* (6r: 37. x 2).

Osim grafema *z* za fonem /z/, rabi se i grafem *s*: *Gesicha* (9v), *Gesika* (11r), *gesika* (4v: 18.), *Iesich* (3v), *iesik* (11r), *kolouos* (7r: 71.), *kose* (4v: 25.), *koslichia* (8r), *najsadgni* (8v), *Pasinski* (3v), *poresno* (9r), *poresnoga* (9r), *posual* (8v), *pres* (6r: 31.), *presental* (8v), *presentan* (11r), *presentat* (8v), *presrednih* (10v), *sposnanie* (8v), *sposnat* (7r: 62.), *suiru* (10r), *uasda* (7v), *ulisec* (4r: 15.).

Za fonem /ž/ rabe se grafemi:

1. *z*: *bandizan* (4r: 5., 6r: 42.), *bandizuiu* (4v: 24.), *derzi* (8r, 10r, 10v), *duzan* (6r: 31., 8r, 8v x 4, 10r x 4), *duzange* (8r, 9v), *duzanye* (10r), *duzna* (10v x 2), *duzni* (8v, 9r, 9v x 4, 10r x 3, 10v x 2, 11r), *dužno* (10v), *krize* (8r), *krizi* (8r, 8v x 2), *leze* (9v), *lezi* (10r), *obderzana* (7v, 10v), *obderzat* (4v: 21., 10r), *obderziuat* (7v), *obsluzit* (10v), *obtuzi* (10r), *ozeni* (7r: 56.), *Poduezicum* (7v: 72.), *priseze* (4v: 26.), *rubez* (7r: 69.), *sluzbu* (8r), *sluzit* (9r), *snazan* (8v), *strazeuine* (6v: 45.), *strazit* (8v x 2), *strazu* (11r), *tuzilla* (6r: 31.), *tuziti* (6r: 40., 6v: 43.), *Uesiçani* (7v: 72.), *urata* (6r: 41.), *uazgal* (6v: 44.), *uzderzat* (7r: 66., 7v: 81.), *uzderzatigih* (4v: 22.), *uziua* (10v), *zaderZana* (10v), *Zaknichu* (7v), *zalazu* (10v), *založit* (10v), *zdrazicum* (9r), *zito* (10v x 2), *ziuinum* (4v: 25.), *ziuota* (6r: 38.),

2. *s*: *acusa* (4r: 14.), *Blasene* (10r), *derse* (7v), *dusni* (7r: 71.), *Glasar* (11r), *Iusinu* (8v), *iusinu* (9v, 10r), *Knesichem* (7v x 3), *Knesichia* (11r), *Knesichiu* (9v, 11r), *Kris* (6v: 54.), *kris* (8r), *Krisa* (8r x 2), *Masurançich* (3v), *mus* (7r: 59.), *podlosni* (7r: 69.), *podlosniki* (10v), *podlosno* (4v: 21.), *Rubesa* (8v), *uasgana* (6r: 37.), *usnasiti* (9v), *uzdersisse* (10v),

3. *x*: *krixu* (6v: 52.), *santexom* (8r), *Xakal* (8r), *Xen* (9r x 2), *Xena* (7r: 59.), *xena* (6r: 38., 7r: 59.), *xene* (4r: 11.), *xenidbe* (7r: 61.), *xenina* (4v: 22.), *Xenska* (6r: 39.), *xenu* (6r: 33., 7v), *xiiuuch* (7r: 59.).

Iz transkripcijske sheme može se vidjeti da se u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru supostoje dva slovopisa. S jedne strane radi se o talijanskome slovopisu u kojemu se za npr. fonem /l/ koristi digram *gl* i trigram *gli*, a za fonem /ñ/ grafemi *gn*, *gni*, a s druge strane

supostoje i grafemi mađarskoga slovopisa koji je uobičajeni u Banskoj Hrvatskoj, npr. za foneme /c/, /č/ i /ć/ koristi se digram cz, za fonem /ń/ digram ny, a za fonem /j/ grafem y (Moguš 1991: 78). Za /ž/ = x Milan Moguš kaže da je ta „jednadžba (x = ž) bila u hrvatskoj latinici veoma postojana te da je u doba nastanka Trsatskoga statuta imala već dugu tradiciju.“ (Moguš 1991: 78). Kao i Moguš odlučio sam iz tehničkih razloga u prijepisu Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara za fonem /č/ koristiti grafem ç koji se u originalnim tekstovima piše kao c sa crticom ispod slova (Moguš 1991: 78).

Valja posebno razlikovati od fonema /ń/ razlikovati neslivenu konsonantsku sekvencu nj koja se bilježi kao digramima ny, ni i nj:

1. ny: *dopuschenya* (10v x 2), *dopuschienya* (6v: 53.), *dugouanya* (4v: 16.), *dugouanyu* (7r: 62., 7v: 81.), *Imanya* (4r: 1.), *Napouidanya* (7v), *napouidanya* (7v), *obiczanya* (7v), *ogany* (6v: 45.), *oglasenya* (4r: 10.), *postenye* (6r: 29.), *pouidanya* (7v), *pozakognienya* (7v), *priceschenye* (7v), *proschenya* (4r: 18.), *ruçenye* (10r), *uerouanye* (3v, 11r), *zgubglienya* (10v), *zlamenye* (4r: 13.), *znanya* (10v), *zuolenyu* (6r: 39.),
2. ni: *ruçeniu* (9v), *uerouanie* (11r), *znania* (10v),
3. nj: *znanja* (10v).

Neslivenu konsonantsku sekvencu lj koja bi se vjerojatno analogno trebala bilježiti digramima ly, li i lj nisam uočio u prijepisu Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara.

4. 2. Geminate

Kod pojedinih fonema dolazi i do udvajanja, tj. bilježe se kao geminate. Radi se o fonemima:

1. /b/: *potribbe* (7v: 78.), *Robbe* (4r: 8.), *Robbom* (7v), *tabbina* (4r: 5.), *tabbine* (4r: 13.), *tabbinu* (4v: 23., 4v: 24.),
2. /f/: *officij* (6v: 52.), *offra* (7v), *Reffectorij* (8r), *staffu* (7v: 67.), *Tariffe* (7r: 66.),
3. /l/: *alle* (4r: 4., 4r: 5.), *alli* (4r: 15., 4v: 19.), *Castellu* (3v), *çelle* (4r: 4.), *della* (3v), *delli* (4v: 25.), *gielli* (4v: 20.), *illi* (4r: 5., 4r: 7. x 2, 4r: 8., 4v: 20.), *illibi* (4r: 5.), *illiti* (4r: 8.), *sillu* (4r: 8.),
4. /s/: *Assistenti* (8r), *bisse* (4r: 2., 4r: 4., 4r: 5., 4v: 24., 4v: 26., 6r: 28., 6r: 35., 6r: 37., 6r: 39., 6v: 43., 6v: 52., 7r: 64. x 2, 7v), *cessa* (10v), *Cumessari* (3v), *çasse* (6r: 42.), *dabisse* (9r), *dasse* (7r: 69.), *Dessetinu* (7r: 64.), *glassa* (4r: 11.), *glassi* (6r: 42.), *iessu* (7v x 2, 10r), *imasse* (6v: 48., 7v x 2, 8v, 10r), *imayusse* (7v x 2), *kadasse* (6v: 50., 6v: 53., 8r, 9v, 10r x 2), *messo* (7r: 65., 7r: 66.), *Messopusnu* (8v), *messopusta* (8v, 10r), *nebissee* (4v: 31.), *nebudusse* (8v), *nissu* (10r), *nosse* (8v), *nossechia* (6r: 39.), *nossit* (9r, 9v), *obnassalsse* (6v: 54.), *oglassil* (4r:

9.), *pigesse* (8r), *pissal* (7v), *pissati* (7v), *podasse* (10v), *podpissah* (11r), *pokossse* (9v), *Popissana* (7v), *popissana* (7v), *possude* (8r), *prinessal* (10v), *prissechi* (7r: 62.), *prisseg* (7r: 62.), *prissegal* (6r: 28.), *skassi* (6r: 41.), *sprissegum* (7r: 62.), *zruçisse* (8r),

5. /š/: *Barissu* (9v), *dossal* (6v: 43.), *gednisse* (10v), *Mattessa* (3v x 2), *meassi* (7r: 63.), *missat* (10r), *naressenu* (8v), *naressit* (8r), *nassal* (4r: 5., 4r: 9., 4v: 26., 7r: 64.), *obnassal* (7r: 64.), *obnassalsse* (6v: 54.), *ouersseuala* (7v), *Postauisse* (3v), *prissal* (4r: 2., 4r: 3.), *prossen* (4r: 12.), *sinokossa* (9v), *Sinokosse* (9v), *sinokosse* (9v x 6), *slissaju* (9v), *staiiussi* (7r: 62.), *susseschine* (7v: 78.), *Tersasschini* (7v), *Tulikaisse* (9v, 10r), *Uarossani* (7v: 72.), *Uarossu* (6r: 37., 7r: 66., 8r x 2, 10v), *uidelosse* (6v: 53.), *Uisse* (4v: 22.), *uisse* (9v), *uzdersisse* (10v), *zapisse* (7r: 69.),

6. /t/: *ditte* (6r: 35., 6r: 36., 6r: 39.,), *Letta* (7r: 69., 7r: 70.), *letta* (3v, 6r: 42., 6v: 46., 7r: 64. x 2, 7r: 66., 7v, 8r, 8v, 9v, 10r, 11r), *letto* (6v: 45., 7r: 65., 7r: 70., 9r, 10r x 2), *Mattessa* (3v), *Mattie* (9v), *tattom* (4v: 24.), *Tersatta* (3v, 8r).

4. 3. Pisarske i transkripcijski nedoumice

Trsatski zakon i Trsatski urbar pisani su hrvatskim jezikom i latinicom. Iako su pisani rukom, ti su tekstovi veoma i lako čitljivi. U većemu se dijelu teksta može pravilno i jasno vidjeti svaki grafem. Problemi nastaju u Trsatskome urbaru, posebno na stranici 10v, kada zbog brzine pisanja, umora ili/i nemarnijega rukopisa neke riječi nisu napisane u potpunosti. Problem pri čitanju rukopisa ponegdje mogu stvoriti i grafem a i grafem e koji se teško razlikuju na nekim mjestima jer su pisani zaokruženo. Tada pomaže kontekst i usporedba sa istim grafemima. Teško su čitljivi i dijelovi teksta na kojima se umjesto riječi samo povlače crte.

Milan Moguš navodi dvije transkripcijske nedoumice.

1. Prvi problem prilikom transkripcije na koji se osvrće Moguš tiče se posuđenica poput imenice *kastel* u kojima se nalazi palatalni konsonantski skup *st*. Te se riječi redovito redovno pišu sa grafemom *s* (Moguš 1991: 79). Moguš takve posuđenice u transkripciji bilježi sa *št* i to objašnjava ovako: „Budući da se radi o posuđenicama koje su dolazile k nama preko venecijskoga dijalekta u kojemu je, kako znamo, proces palatalizacije konsonantske sekvence tipa *st* u *št* već bio završen u 17. stoljeću, moglo se pretpostaviti da je i u nas prevladala uporaba sekvencije *št*, pa su zato riječi tipa *kastel* transkribirane kao *kaštel*.“ (Moguš 1991: 79) Taj sam model zadržao u svojoj transkripciji.

2. Drugi je problem transkripcija grafema *u* i grafema *v*. Iz gore navedenih brojnih primjera jasno je da se fonem /v/ bilježio grafemom *u*, odnosno da se grafem *u* koristio za

bilježenje i fonema /v/ i fonema /u/. Problem ne nastaje pri transkripciji staroga prefiksa *vъ*- ili prijedloga *vъ* koji se transkribiraju kao *va-* i *va*, nego problem nastaje kada se glas *š*va reducirao pa nije jasno treba li riječi tipa *Udouice* (10r), *uzeti* (8r) transkribirati kao *udovice* i *uzeti* ili kao *vdovice* i *vzeti*. I tu sam preuzeo rješenje Milana Moguša (Moguš 1991: 79–80).

Prilikom transkripcije uočio sam još nešto pa bih uz Moguševe nedoumice dodao i jednu svoju u kojoj mogu pokazati kako transkripcija teksta direktno utječe na gramatiku:

3. Izdvojio bih jedino problem koji se javlja pri transkripciji nekih riječi zbog mogućnosti dvostrukoga grafemskoga bilježenja. Potpuno je jasno da će se infinitiv *nasichii* (10r) transkribirati kao *nasići* (10r) jer prema pravilu trigram *chi* koristi se za bilježenje fonema /č/, dok bi bilo pogrešno tu riječ transkribirati kao *nasićii*. No, što bi bilo da toga posljednjega i nema te da napisana riječ glasi *nasichi*? Tada bismo mogli tu riječ transkribirati i kao *nasić* jer je /č/ = *chi*, ali i kao *nasići* jer je /č/ = *ch*. Izdvajam još tri takva primjera: *buduchi* (3v), (Transkribiran je kao *budući* (9v) jer u tekstu postoji i riječ *buduch* (8r)), *cinechi* (4r: 9.) (Transkribiran je kao *čineći* (4r: 9.)) i *obitegli* (4v: 21.) (Transkribiran je kao *obitelj* (4v: 21.)). U posljednjem primjeru transkripcija direktno utječe na gramatiku: *ne bi obitelj/obitelji imel* (4v: 21.) jer je moguće da se radi o običnoj imenici u akuzativu kojoj predikat imati otvara mjesto (*ne bi imel* + *Koga?*, *Što?* = *obitelj*), ali je moguće i to da se radi o slavenskome genitivu uz negirani predikat (*ne bi imel* + *Koga?*, *Čega?* = *obitelji*).

4. 4. Zaključak nakon grafijske raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara

O grafiji Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara navedeno je sljedeće:

1. Za fonem /c/ rabe se grafemi *c*, *cz*, *z*.
2. Za fonem /č/ rabe se grafemi: *c*, *ç*, *s*, *cz*.
3. Za fonem /ć/ rabe se grafemi: *c*, *ch*, *chi*, *cz*.
4. Za fonem /h/ rabe se grafemi: *h*, *ch*.
5. Za fonem /i/ rabe se grafemi: *i*, *y*.
5. Za fonem /j/ rabe se grafemi: *i*, *j*, *y*, *g*, *gi*, *ø*.
6. Za fonem /k/ rabe se grafemi: *k*, *c*. Fonemska sekvenca *kv* bilježi se kao *qu*.
7. Za fonem /l/ rabe se grafemi: *gl*, *gli*.
8. Za fonem /ń/ rabe se grafemi: *gn*, *gni*,
9. Za fonem /s/ rabe se grafemi: *s*, *z*.
10. Za fonem /š/ rabi se grafem: *s*.
11. Za fonem /v/ rabi se grafem: *u*.
12. Za fonem /z/ rabe se grafemi: *z*, *s*.

13. Za fonem /ž/ rabe se grafemi: z, s, x.

14. Fonemi /b/, /f/, /l/, /s/, /š/ i /t/ bilježe se i kao geminate.

15. Neslivena konsonantska sekvenca nj bilježi se digramima: ny, ni, nj.

Završeno: 4. lipanj 2013.

5. FONOLOŠKA RAŠČLAMBA TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

U fonološkoj raščlambi Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara reći će se nešto o samoglasnicima i suglasnicima te samoglasničkim i suglasničkim promjenama.

5. 1. Zamjenica *ča*

U slavistici postoji pravilo koje kaže da se tekst u kojemu se pojavljuje zamjenica *ča* smatra čakavskim jer se područje na kojemu se govori i piše čakavskim narječjem nalazi na granici južnoslavenskoga dijalektalnoga kontinuuma pa se ta osobina ne pronalazi ni u jednome drugome sustavu. Ako se zamjenica *ča* ne pronalazi ni u jednome drugome sustavu osim čakavskome, to znači da su tekstovi koji sadrže tu zamjenicu isključivo čakavski. Milan Moguš govori o čakavskoj stilizaciji teksta i o upotrebi zamjenice *ča* kao najvažnijega kriterija za jezičnu analizu i određivanje tekstova i govora koji pripadaju čakavskome narječju:

Tekst Statuta trsatskoga i drugih pravnih dokumenata o kojima se ovdje raspravlja ima sve odlike čakavski stiliziranoga književnoga jezika. O tome svjedoči u prvome redu upotreba zamjenice *ča* koja je potvrđena u nekoliko desetaka rečenica. Isticanje zamjenice *ča* kao prvoga i najvažnijega kriterija pri ovoj analizi teksta proizlazi iz činjenice da zamjenica *ča* ima u slavenskim jezičnim sustavima alijetetni karakter (tj. »drugost od više njih«), a ne alteritetni karakter (»drugost od dvojice«). Zato u slavistici postoji aksiom: tekstovi u kojima se nalazi zamjenica *ča*, smatraju se čakavskima. (Moguš 1991: 80)

Dakle, postojanje zamjenice *ča* u nekome tekstu omogućava istraživačima da za taj tekst kažu da je napisan čakavskim narječjem. Zamjenica *ča* u Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru izuzetno je zastupljena i to u dvadeset i osam primjera: *ča* (4r: 5., 4r: 15., 4v: 17., 4v: 21., 4v: 26., 6r: 29. x 2, 6r: 33., 6r: 42., 7r: 64., 7r: 65., 7r: 71., 7v: 79., 8r x 4, 9v x 6, 10r x 3, 10v x 2). Od toga se zamjenica *ča* u Trsatskom zakonu pojavljuje sedamnaest, a u Trsatskom urbaru jedanaest puta.

Zamjenica *ča* ima različitu uporabu. Koristi se kao relativna zamjenica u značenju *što/koji-a-e* (4v: 17.: *ča bi mogal dobiti*; 6r: 29.: *da reče ča je rekal*; 6r: 33.: *ako bi ča suprotiva rekal*; 6r: 42.: *ča se ne dostoji jednoga kerstjanina*; 7r: 64.: *zgublja onoga leta polovicu intrade ča gre na četiri deli*; 7r: 65.: *pezat kruh i nastojat na mere ča je za hranu*; 8r: *ča bi od potrebe za takov funtion*; 8r: *vina ča pred crikvon pije se*; 9v: *ča Tersatu pristoji*; 9v: *meru masta dati ča ondi prirodi*; 10r: *sve ostalo ča je u rečeneh brajdah potribno overšit*; 10v: *sve ča je k tomu potribno*; 10v: *neka svi jednako ono ča ki ima*) i kao neodređena

zamjenica u značenju *nešto* na početku pogodbenih rečenica u inverziji s veznikom *Ako* (4r: 5.: *Ako bi ča komu ukradeno*; 4r: 15.: *Ako bi pak rotnika ča zimaljijuć videl*; 6r: 29.: *Ako bi ča suprotiva rekal*). Zamjenica *ča* koristi se i u značenju *što je*, odnosno *a to je* i tada se obično rabi za označavanje vremenskih i prostornih odnosa. (4v: 26.: *a ča je očinstvo*; 7r: 71.: *ča je kolovoz iliti konski*; 8r: *Na prvoj večerne ča je na 22. aprila... drugoj ča je na 23. aprila*; 9v: *od četerte strane ča je odzgora kunfina vinograd Ivana Grohovca*; 9v: *a od trete strane ča je odzgora kunfina Matije Kosa vinograd*; 9v: *Veće ima grad Tersat ono ča je u Martinšćice*; 9v: *prištoji Ivanu Spicijariću ča je dole od mora*; 10r: *to se razume ča je od grada do vode i od vode do grada*; 10r: *Va vrijeme od samnja ča je na dan Blažene Gospoje*) (Moguš 1991: 80). U Trsatskom urbaru rabi se i genitiv jednine zamjenice *ča* – *česa* (10v: *blago... zasvima prodavaju iz česa ishaja da...*), a u Trsatskom zakonu lokativ jednine muškoga roda iste zamjenice – *čem* (4v: 21.: *da se da obitelji ob čem se mogu obderžat*) (Moguš 1991: 80) Stoga se ova dva pravna teksta prema navedenom pravilu mogu svrstati u čakavsko narječje.

Zamjenica *ča* pojavljuje se u Trsatskom zakonu u trima primjerima kao uzročni veznik *zač* (4r: 12., 4v: 22., 4v: 26.) koje je nastalo spajanjem prijedloga *za* i zamjenice *ča* (*za* + *ča* > *zača* > *zač*) pa je i ta riječ dokaz da se radi o čakavskome narječju. Ovdje *zač* nema upitno značenje, nego se nalazi u službi veznika zavisno složene uzročne rečenice pa se može prevesti kao *zato što*, odnosno *jer* (Moguš: 80). Pojavljuju se u Trsatskom zakonu i dva primjera s *čto* (< čto, MSHR 2004: 303: 4r: 1.: *Ako bi g[ospodi] činil penu iliti sekveštrano čto puli kega*; 7v: *dat vino čto je [z]a pričešćenje tribi*) i oblici *ništar* (< *niš* + *ta* + *re*: 6r: 31.: *ništar manje dužan budi platiti sve špendije*; 7r: 64.: *ne mozi prez duhovnoga človeka ništar odnašat od vinograda*, 8r: *on ništar ni dat dužan*), *nišće* (< *ni* + *ča* + *to* + *je* > *ni* + *čto* + *je* > *ničto* + *je* > *ničtje* > *ničće* > *nišće*: 4v: 21.: *da nima nišće biti podložno*), a u Trsatskom urbaru *niš* (< *nič*: 10v: *osobojno niš ne plate*) koji također upućuju na to da se radi o tekstovima čakavske provenijencije.

5. 2. Samoglasnici

U ovome će se dijelu, u kojemu se govori o vokalizmu Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara, obraditi refleksi različitih fonema: refleks poluglasa šva (□), refleks jata (ê), refleksi prednjega (e) i stražnjega (□) nazala. Bit će riječi i o slogotvornome r (□) i slogotvornome l (□). Zatim će se nabrojati i opisati s primjerima osnovne samoglasničke i suglasničke promjene: redukcije vokala, neprovođenje vokalizacije i zamjene samoglasnika i slično.

5. 2. 1. Refleks poluglasa šva (□)

Budući da Trsatski zakon i Trsatski urbar pripadaju hrvatskim pravnim tekstovima čakavskih jezičnih obilježja, jasno je da će vokalizacija poluglasa šva, glasa koji je nastao od jorova i jerova (jor – ѣ, jer – ѣ > šva – ə), u jakome položaju dati dosljedno kao rezultat samoglasnik *a*. Potvrda za to jest imenica *dan* (< дѣнь, MSHR 2004: 77: 7r: 62., 7v, 8r, 8v x 2, 10r x 3), ali i tvorenice od te imenice: *dangubi* (4v: 17.) i *blagdan* (8r). Katkada se dogodi da poluglas šva ispadne u slabome položaju pa se pronalaze primjeri poput *dne* (4r: 3., 8r), *dnevu* (4r: 8.) i *dni* (8v). Zanimat će nas kako se reflektirao poluglas šva u riječima u kojima se on nalazi u slabome položaju (tzv. čakavska jaka vokalnost). Već je u obliku spominjane zamjenice *ča* (< чѣ: 4r: 5., 4r: 15., 4v: 17., 4v: 21., 4v: 26., 6r: 29. x 2, 6r: 33., 6r: 42., 7r: 64., 7r: 65., 7r: 71., 7v: 79., 8r x 4, 9v x 6, 10r x 3, 10v x 2) došlo do čakavske jake vokalnosti jer se poluglas šva na kraju riječi u slabome položaju nije reducirao nego se reflektirao u samoglasnik *a*. Jednako je tako i u pokazanoj zamjenici *Ta* (9v x 3), *ta* (< тѣ: 4r: 1. x 2, 4r: 13., 7r: 62., 8v, 10r x 8, 11r) muškoga roda u nominativu jednine i zamjenici *ta* (8r) muškoga roda u akuzativu jednine koja još nije dobila navezak j– kojim se razlikuje muški rod od ženskoga roda (Kuzmić 2007: 9). Do čakavske jake vokalnosti dolazi i u istoj zamjenici ženskoga roda *Ta* (4v: 25.), odnosno *ta* (4v: 16., 10r). Karakteristični primjeri za čakavsku jaku vokalnost mogu biti riječi *kada* (6v: 50., 6v: 52., 6v: 53., 6v: 55., 7r: 62., 7r: 67., 7r: 69. x 2, 7v x 3, 8r x 2, 8v x 4, 9r x 3, 9v, 10r), *kade* (6v: 45., 9v, 10r), mjesni prilozi *zvan* (< вѣнь, вѣнѣ, MSHR 2004: 49: 4r: 5., 7v: 78., 7v) i *unutra* (< вѣнѣтрѣ, MSHR 2004: 49 ili < вѣн□трѣ, MSHR 2004: 50: 4r: 15.), vremenskim prilozi *Sada* (< сѣда: 3v), odnosno *sada* (4v: 25., 9r x 2, 9v, 10r x 3, 10v) i *svagda* (< вѣсѣгда, MSHR 2004: 56: 6v: 50., 6v: 51., 7r: 57., 7v, 8r) te imenice *ćeden* (< тѣдѣнь: 6v: 50.), *malin* (< мѣлинѣ: 9v), *malinar* (8v x 2).

Do čakavske jake vokalnosti dolazi u prijedlogu *va* (< вѣ: 4r: 3.: *va dne*; 4r: 13.: *va vinogradu*; 8r x 2: *va vrime*, *va dne*; 10v: *va mankamentu*). Jednak je slučaj i u glagola koji se tvore pomoću prefiksa *va*– kao glagol *vazeti* (9r) u značenju *uzeti*, s oblicima toga glagola: *vazme* (4r: 21., 8v), *vazmu* (4r: 13.), *vazet* (4r: 5., 4r: 13.) te u imenici tvorenoj od istoga glagola *Vazam* (8r), *Uskrs*. Prefiks *va*– pojavljuje se i u oblicima glagola *važgat(i)*, *zapaliti/užeći*: *važgana* (< вѣжѣгати, MSHR 2004: 43: 6r: 37.), *važgal* (6v: 44.) i u vremenskome prilogu *vaveki* (4v: 25.). U nekim se riječima reducirao vokal ѣ u prijedlogu вѣ i dalje se vokalizirao u prijedlog u (вѣ > v > u) koji je dominantan u Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru: *u gradu Tersatu* (3v, 10r, 11r), *u kaštelu* (3v), *u noći* (4r: 2., 4r: 8., 6r: 42., 6v: 43., 8r, 8v), *u kem* (4r: 4.), *u kuću* (4r: 7.), *u dnevu* (4r: 8.), *u ljuskih vinogradeh* (4r: 9.), *u penu* (4r: 9., 4v: 16., 4v: 19., 6v: 52., 7r: 63.), *u crikve* (4v: 23., 7v), *u kancelije* (6r: 31.), *u*

zibele (6r: 36.), *u crikvu* (6r: 39., 7v), *u kaštel* (6v: 45., 6v: 46., 8r x 2, 8v, 8v, 9r x 2), *u ofcij* (6v: 52.), *u pripovidi* (6v: 54.), *u kući* (7r: 57.), *u vreme* (7r: 61.), *u kakovim dugovanju* (7r: 62.), *u [...] potribe* (7r: 62.), *u napridak* (7r: 64., 7v, 10r, 10v x 2), *u svojoj kriposti* (7v: 79.), *u svim drugim dugovanju* (7v: 21.), *u statutu i zakonu* (7v), *u običaju* (7v), *u pismu* (7v), *u crikvi* (7v), *u istoj plovanskoj crikvi* (7v), *u sako vrime* (8r), *u kloštar* (8r x 2), *u ljubavi* (8r), *u refektorij* (8r), *u jutro* (8r), *u kuće* (8r), *u Varošu* (8r, 10v), *u kaštelu* (8v x 2, 9r), *u arešt* (8v), *u ponediljak* (8v), *u utorak* (8v), *u dugovanju pravice* (9v), *u Drage* (9v), *u grad Tersat* (9v, 10r), *u Dragi* (9v, 10r x 2), *u Martinšćice* (9v, 10r), *u rečeneh brajdah* (10r), *u grad* (10r), *u Kostrenu* (10r), *u ovom refomacionu* (10v), *u [...] modu* (10v), *u vrime* (11r), *u Riki* (11r), *u Grazu* (11r). Jednako je stanje i s prefiksom *vъ-* (*vъ-* > *v-* > *u*) ili ako dio riječi sadrži taj skup: *udovice* (< *vъdovica*, MSHR 2004: 56: 10r), *ulizeć* (< *vъlaziti*, MSHR 2004: 48: 4r: 15.), *umorila* (6r: 35., 6r: 36.), *unutra* (< *vъnutrъ*, MSHR 2004: 49 ili < *vъn□trъ*, MSHR 2004: 50: 4r: 15.), *upal* (4v: 16.), *upada* (< *vъpadati*, MSHR 2004: 50: 4v: 19., 6v: 52., 7r: 63.), *usnažiti* (9v), *ustaje* (< *vъstati*, MSHR 2004: 53: 6v: 50.), *ustane* (8v), *utorak* (< *vъtorъnikъ*, MSHR 2004: 55: 8v), *uzderžat* (< *držati* (se), MSHR 2004: 74: 7r: 66., 7v: 81.), *uzderžati* (4v: 22.), *uzderžiše* (< *vъzdrъžati* (se), MSHR 2004: 46: 10v), *uzeti* (< *vъzeti*, MSHR 2004: 48: 8r). Obično prefiksarno u nalazi se u riječima *ubijen* (< *ubiti*, MSHR 2004: 280: 4v: 22., 6v: 43.), *ubil* (4v: 20., 6v: 43.), *učinihu* (< *učiniti*, MSHR 2004: 291: 8r), *učinil* (4r: 8., 4r: 14., 4v: 23., 4v: 24., 4v: 25., 6r: 30., 6r: 32., 6r: 40., 10v), *učinit* (4r: 10., 10v), *učinjen* (3r, 11r), *ukradeno* (< *ukrasti*, MSHR 2004: 284, 4r: 5.), *ukral* (4r: 4., 4v: 26.) te *uzidal* (6v: 47.) i *uživa* (10v).

Primjer *va vrime* (8r) nasuprot primjeru *u [...] vrime* (8r, 11r) te primjer *vazeti* (9r)/*vazet* (4r: 13.) nasuprot *uzeti* (8r) govore o tome da supostoje obje varijante, iako se vidi da su varijante s prijedlogom *u* i prefiksom *u-* daleko brojnije. Milan Moguš piše da je do promjene od prefiksa *v-* do prefiksa *u-* došlo zbog toga da se izbjegnu početnički suglasnički skupovi (*vzeti* > *uzeti*, *vdovica* > *udovica*). Problem se nastojao riješiti i redukcijom početnoga *v-*, npr. *vsako* > *sako* (8r), *vsakoj* > *sakoj* (8r), a tome su i doprinijele i konstrukcije prijedloznoga *v* s imenicom koja počinje takvim suglasnikom ili nesonantnim konsonantom, primjerice *v vrime* > *u vrime*, *v zibele* > *u zibele*, *v dnev* > *u dnev*. (Moguš 1991: 81). Vokalizacija u slabome položaju nalazi se i u imenici u genitivu množine *libar* (6r: 34., 10r) i genitivu jednine *libre* (8r).

5. 2. 2. Refleks jata (ê)

Prema mješovitome ikavsko-ekavskome refleksu jata, grafema koji u „hrvatskim srednjovjekovnim pravnim spomenicima više ne postoji kao fonemska vrijednost“ (Kuzmić 2009: 415), zaključujemo da se Trsatski zakon i Trsatski urbar smještaju u srednjočakavsku jezičnu regiju.

Ikavski refleks jata pojavljuje se u korijenskim leksičkim morfovima u imenicama *crikva* (< сѣкѡу, сѣкѣѡве, сѣкѣѡви, MSHR 2004: 300: 8r), *crikve* (4r: 2., 4v: 20., 4v: 23. x 2, 6r: 34., 6r: 36., 6r: 42., 7r: 64., 7v x 2, 8r x 3), *crikvau* (*sic!*: *crikav*) (4v: 16.), *človikom* (< človêk, MSHR 2004: 305: 9v), *dite* (< dêti, MSHR 2004: 77: 6r: 35., 6r: 36., 6r: 39., 7v), *divojke* (< dêvica, 76.: 6r: 32.), *kriposti* (< krêpostъ, MSHR 2004: 119: 4r: 10., 7v: 79.), *hlipci* (< hlêbъ, MSHR 2004: 295: 8r), *likarije* (< lêkъ: 4v: 17.), *miha* (< mêhъ/mêšъcъ, MSHR 2004: 140: 9v), *N/napovidanja* (< vêstъ, MSHR 2004: 58: 7v x 3), *N/nedilju* (< nedêlê, MSHR 2004: 149: 6v: 50., 8r, 8v), *pinez* (< pênêzъ MSHR 2004: 228: 8r), *potriba* (< potrêba, MSHR 2004: 200: 8r), *potribe* (< potrêba, MSHR 2004: 200: 7r: 62., 7v: 78.), *potripšćinu* (10r), *ponediljak* (< ponedêlъnikъ, MSHR 2004: 195: 8v), *pripovidi* (< vêstъ, MSHR 2004: 58, 6v: 54.), *prominah* (< mêna: 10v), *Rike* (< rêka, MSHR 2004: 239: 9r), *Riki* (11r), *sikire* (< sêcivo, sêkyira, sekyra: 6v: 54.), *sinokoša* (< sêno, MSHR 2004: 265: 9v), *sinokoše* (9v x 7), *svićami* (< svêča, MSHR 2004: 242: 7r: 62.), *svičicu* (< svêča, MSHR 2004: 242: 7v), *svidoku* (< sъvêdêtelъ, MSHR 2004: 255: 4v: 29.), *svitlosti* (< svêtъlostъ, MSHR 2004: 242: 4v: 20.), *vinčacem* (< vênъcъ, MSHR 2004: 57: 8v), *vridnosti* (< 7v), *vrime* (< vrême, MSHR 2004: 42: 8r x 2, 10r, 11r), *vrimenta* (< vrêmene, MSHR 2004: 42: 6r: 39.), *zapovid* (< zapovêdъ, MSHR 2004: 92: 7r: 69.). U glagola se ikavski refleks u korijenskom morfu pojavljuje u riječima *ispovidal* (< ispovêdêti (se), MSHR 2004: 107: 4r: 6.), *mišat* (< mêšiti, MSHR 2004: 140: 10r), *pezat* (< rêzati, MSHR 2004: 239: 7r: 65), *potribovan* (7v), *potribuje* (8r), *potribuju* (7v), *povidati* (< povêdati, MSHR 2004: 187: 4r: 7.), *nasići* (< sêči, MSHR 2004: 265: 10r), *tribi* (< trêbovati, MSHR 2004: 275: 7v, 9r), *til* (< hotêti, MSHR 2004: 296: 4r: 7.). Ikavski se refleks jata pojavljuje i u korijenskom morfu pridjeva *crikvene* (7r: 66.), *crikvenoga* (4v: 16., 8r x 2), *Cvitnu* (< cvêtnъ, MSHR 2004: 300: 8r) *lipa* (< lêpъ, MSHR 2004: 127: 8r), *lipu* (8v), *nimskoga* (< nêmъčъskъ, MSHR 2004: 158: 11r), *presvitloj* (< prêsvêtъlъ, MSHR 2004: 225: 11r), *riškimi* (< rêka, MSHR 2004: 239: 9v), *svitle* (< svêtъlъ, MSHR 2004: 242: 11r), *zapovidnoga* (< zapovêdanie, zapovêd, MSHR 2004: 92: 9r), brojeva *dvi* (< dъva, dvê, dvê, MSHR 2004: 75: 8r), *dvimi* (7r: 62.), priloga *kadi* (< kadê, 10r x 2), *naprid* (< naprêždъ, MSHR 2004: 145: 9v x 2), *napridak* (7r: 64., 7v, 10r, 10v x 2), *ondi* (< ondê < onъde, MSHR 2004: 169: 8r, 8v), *ovdi* (< ovdê < ovъde < ovъde, MSHR 2004: 165:

7r: 68., 10v x 3), *Potribno* (9v), *potribno* (10r x 2, 10v) i prijedloga *priko* (< perkъ, 10r, 10v x 2).

Ikavski se refleks jata u riječima *ni* (4r: 10., 4r: 12., 6v: 50., 8r, 10v), *nimaju* (7r: 62.), *primestil* (< mēsto, MSHR 2004: 140: 7r: 63.), *prinesti* (< prēnesti, MSHR 2004: 223: 8r, 8v, 10r), *prinest* (9r), *privoza* (10v) nalazi u prefiksalsnom morfu, ali i u sufiksalsnom morfu, npr. flektivnom morfu –ih imenice *umih* (6v: 53., 7r: 63.), pridjeva *časnih* (8r), *istih* (7v), *ljuskih* (4r: 9.), *običanih* (7v) *tersaskih* (8v) i zamjenica: *kih* (8v), *ovih* (8v), *svih* (< vьsêhъ: 7v, 8v) i *svojih* (6v: 53., 7r: 63.).

Ekavski se refleks jata pojavljuje u korijenskim morfovima imenica: *C/ceste* (7r: 71., 7v: 72.), *cestu* (< cêsta, MSHR 2004: 302: 6r: 30.), *človeka* (< človêk, MSHR 2004: 305: 7r: 64.), *črede* (< črêda, MSHR 2004: 306: 8v x 2, 9r x 2), *ćeden* (< têdъnъ: 6v: 50.), *dela* (od djelo, čin, < dêlo, MSHR 2004: 77: 6r: 37.), *dela* (od dio, < dêlъ, MSHR 2004: 77: 7r: 58.), *delo* (6r: 38.), *delom* (6r: 31.), *delom* (od dio, 7v: 78.), *leta* (< lêto, MSHR 2004: 127: 3v, 6r: 32., 6v: 46., 7r: 64. x 2, 7r: 66., 7r: 69., 7r: 70., 7v, 8r, 8v, 10r, 11r), *letu* (< lêto, MSHR 2004: 127: 6v: 45., 6v: 47., 7r: 65., 7r: 70., 9r x 2, 10r x 2), *namerniku* (8v), *namesniku* (< namêstъnikъ, MSHR 2004: 144: 7r: 56.), *nevestica* (8v), *Mera* (< mêra, MSHR 2004: 139: 10v), *mere* (< mêra, MSHR 2004: 139: 7r: 65., 7r: 68., 10v), *meru* (9v), *mestu* (< mēsto, MSHR 2004: 140: 7r: 66.), *obed* (< obêdъ, MSHR 2004: 164: 8v x 3), *obeda* (8r), *peškera* (< pêsъkъ, MSHR 2004: 228: 10r), *porezno* (< rêzati, MSHR 2004: 239: 9r), *poreznoga* (9r), *potrebe* (< potrêba, MSHR 2004: 200: 8r), *seno* (< sêno, MSHR 2004: 265: 9v x 2), *sredu* (< 8v, 9r), *svedoki* (< sьvêdêtelъ, MSHR 2004: 255: 7v), *svetnikov* (< sьvêtnikъ, MSHR 2004: 255: 11r), *verovanje* (< vêrovati, MSHK 2004: 57: 3v, 11r x 2), *volje* (< volê od volja, namjera, odluka, želja, zahtjev, MSHR 2004: 40: 6v: 44., 8v, 10v), *vreme* (< vrême, MSHR 2004: 42: 7r: 61.), *glagolima: dele* (od *dijeliti*, < dêliti, MSHR 2004: 77: 7r: 57.), *deli* (4v: 25., 7r: 64., 10r), *povedal* (< povêdati, MSHR 2004: 187: 4r: 9., 4v: 26.), *povedat* (< povêdati, MSHR 2004: 187: 4r: 14.), *prebivaju* (< prêbivati, MSHR 2004: 218: 6v: 45.), *primestil* (< mēsto, MSHR 2004: 140: 7r: 63.), *razdele* (8v), *sedeti* (< sêdêti, MSHR 2004: 265: 6r: 31.), *sesti* (< sêsti, MSHR 2004: 265: 4v: 17.), *sije* (< sêti, sêti, MSHR 2004: 265: 10r x 2), *svedočiti* (< sьvêdêtelъstvovati, MSHR 2004: 255: 4r: 12.), *pridjevima: nemškega* (< nêmъčъskъ, MSHR 2004: 158: 9v), *rečeni* (< rêčъ, MSHR 2004: 239: 6v: 46., 10r, 11r), *rečenim* (9v), *rečenoga* (11r x 2), *reški* (< rêka, MSHR 2004: 239: 10r), *brojevima: dvemi* (7v), *prilozima: dole* (< dolê, MSHR 2004: 72: 9v), *kade* (6v: 45., 9v, 10r), *napred* (< naprêždъ, MSHR 2004: 145: 10v), *onde* (9v), *ovde* (10v), *rečeno* (9v), *vaveki* (< vъ vêkъ,

MSHR 2004: 57: 4v: 25.), *verno* (< vѣрно, MSHR 2004: 58, 11r), *verovano* (4r: 11.), glagolskim priložima: *obedvajućim* (8r).

U prefiksalsnom morfu *pre-* ekavski refleks jata javlja se u riječima *prebivaju* (< prѣbivati, MSHR 2004: 218: 6v: 45.), *presvitloj* (< prѣsvѣtъlъ, MSHR 2004: 225: 11r), a sufiksalsnim morfovima u imenicama, pridjevima i brojevima s padežnim nastavkom *-eh*: *drugeh* (6r: 36., 6r: 38., 6r: 67., 8r), *kanteh* (6v: 51.), *mertveh* (8r), *mladoviteh* (9r), *omejkeh* (4r: 9.), *vinogradeh* (4r: 9., 4r: 15.), *vratah* (6v: 43.). Ekavski se refleks jata javlja i u rječotvornom sufiksu *-e-* u glagolskih pridjeva radnih *hotel* (< hotѣti, MSHR 2004: 296: 4r: 12., 6v: 47., 9v), *hoteli* (10v x 2), *imel* (< imѣti, MSHR 2004: 104: 4r: 5., 4v: 18., 4v: 21. x 2, 8v, 9r) i glagola *sedeti* (< sѣdѣti, MSHR 2004: 265: 6r: 31.), *videl* (< vidѣti, MSHR 2004: 38: 4r: 9., 4r: 15.).

Kada je jat flektivni morf (*-ê*), tada on prelazi u *-ja* te se katkada jotacijom spaja s prethodnim glasom, a flektivni morf ostaje samo *-a*, npr. *Zemlja* (< zemlê, MSHR 2004: 94: 6v: 50.), *zemlja* (10r), *Nedilju* (< nedêlê, MSHR 2004: 149 :8v), *nedilju* (6v: 50., 8r).

Dubletni su oblici *kadi* (10r x 2)/*kade* (6v: 45.), *naprid* (9v x 2)/*napred* (10v), *ondi* (8r, 8v)/*onde* (9v), *ovdi* (7r: 68., 10v x 3)/*ovde* (10v), *potriba* (8r)/*potrebe* (8r), *povidati* (4r: 7.)/*povedat* (4r: 14.), *povedal* (4r: 9., 4v: 26.), *riškimi* (9v)/*reški* (10r), *svidoku* (4v: 29.)/*svedoki* (7v), *vrimenta* (6r: 39.), *vrime* (8r x 2)/*vreme* (7r: 61.). Refleks jata u Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru uglavnom se podudara sa zakonom Meyera i Jakubinskog koje kaže: Ako jat stoji ispred t, d, n, r, l, s, z, st i zd, a iza tih fonema se nalaze a, o, u ili ø, onda se jat reflektira u vokal e. U suprotnom, refleks jata je vokal i (*ê* + t, d, n, r, l, s, z, st, zd + a, o, u, ø > [*ê* > e], inače *ê* > i). Teško je reći riječi s kojim refleksom prevladavaju. Čak se i u jednoj imenici kroz paradigmu mijenja refleks jata: *človikom* (9v)/*človeka* (7r: 64.). Brojimo li riječi u kojima se pojavljuje neki refleks zaključujemo da primjera s ikavskim i primjera s ekavskim refleksom ima podjednako (svakako preko stotinjak riječi za svaki refleks). Ante Šepić u svojem članku *Jezik hrvatskih općinskih statuta istarskih i primorskih (prilog historičkoj gramatici hrvatskog jezika)* kaže da „Tr. ima za *ê* e – i, ali čini se refleks e prevlađuje.“ (Šepić 1953: 21) U imenici crkva: *crikva* (< crъky, crъkъve, crъkъvi, MSHR 2004: 300: 8r), *crikve* (4r: 2., 4v: 20., 4v: 23. x 2, 6r: 34., 6r: 36., 6r: 42., 7r: 64., 7v x 2, 8r x 3), *crikvau* (sic!: crikav) (4v: 16.), samoglasnik i nastao je od jata prema pravilu Mayera i Jakubinskog (*crêkve* > *crikve*) te on postaje nositelj sloga pa nije potrebno uz slogotvorno r dodavati popratni samoglasnik.

5. 2. 3. Refleks prednjega nazala (ɛ)

Prednji nazal (piše se: ɛ , čitati: eⁿ) realizirao se kao vokal e (ɛ > e). Pronalazi se u riječima *cesarove* (< cēsarъ/cēsarъ: 4v: 20.), *cesarsku* (11r), *čast* (< čest, MSHR: 307: 4v: 23.), *četrdeset* (< četyre desęte, MSHR 2004: 304: 7v), *desetina* (< desętina, MSHR 2004: 69: desętina: 7r: 64.), *desetinu* (7r: 64.), *gre* (< gręsti, MSHR 2004: 65: 4v: 16., 4v: 17., 4v: 20., 4v: 21., 4v: 24. x 2, 4v: 25., 4v: 27., 6r: 33., 6r: 35., 6v: 44., 6v: 47., 7r: 64., 7r: 67., 7r: 68., 7r: 69., 7v x 3, 8r, 8v x 2, 10v), *gredu* (6r: 31., 7v), *jeli* (< jęti, MSHR 2004: 316: 4v: 20.), *jet* (< jęti, MSHR 2004: 316: 4v: 21.), *jezika* (< językъ, MSHR 2004: 316: 4v: 18., 9v, 11r), *klečeći* (< klęčati, MSHR 2004: 115: 7r: 62.), *mesni* (8r), *meso* (< męso, MSHR 2004: 140: 7r: 65., 7r: 66.), *mesopusta* (< męsopustъnъ, MSHR 2004: 140: 8v, 10r), *mesopustu* (6v: 47.), *narešenu* (8v), *narešit* (< ręsa: 8r), *nesreće* (< sęręča, MSHR 2004: 262: 6r: 35.), *obiteljji* (< obitęlъ u značenju konačište, samostan, MSHR 2004: 160: 4v: 21.), *opet* (opęъ: 9r), *opeta* (9r), *pinez* (< pęnęzъ MSHR 2004: 228: 8r), *počeh* (< počęti 2004: 203: 7v), *prezrednih* (< ręd, 10v), *pričešćenje* (< čest, MSHR: 307: 7v), *pripetilo* (< pripęti od sjediniti, pripojiti, MSHR: 2004: 209: 9r), *prisega* (< prisęga, MSHR 2004: 210: 7r: 62.), *prisegal* (< prisęgnuti, MSHR 2004: 210: 6r: 28.), *prisegum* (7r: 62.), *privezat* (< privezati¹, MSHR 2004: 205: 10r), *redovnici* (< rędъ, MSHR 2004: 239: 8r), *S[veta]* (7v), *Sveti* (7v), *svetoga* (< svętъ, MSHR 2004: 243: 7v), *uzeti* (< vęzęti, MSHR 2004: 48: 8r), *uzeti* (< vęzęti, MSHR 2004: 48: 8r), *vazet* (4r: 5., 4r: 13.), *vazeti* (9r), *V/veće* (< vęče ili vęče, MSHR 2004: 58: 3v, 7r: 71., 7v, 9v x 2, 10r x 8, 10r x 4, 11r x 2), *vezati* (< vęzati, MSHR 2004: 58: 10v), *zlamenje* (< znamenie, MSHR 2004: 94: 4r: 13.).

Prednji nazal ɛ iza j, č i ž prelazi u e: *jezika* (4v: 18.), *jeli* (4v: 20.), *jet* (4v: 21.) *počeh* (7v), a jedino u *čast* (< čest, MSHR: 307: 4v: 23.) prelazi u vokal a. Šepić navodi: „... u Tr. nalazimo jednom a: *čast* 221 (23), ali *jezika* 221 (18); *jeli* (20), *jet* (21).“ (Šepić 1953: 19).

5. 2. 4. Refleks stražnjega nazala (ɔ)

Stražnji nazal (piše se: ɔ , čitati: oⁿ) reflektira se u vokal u (ɔ > u): *bludnicu* (< blɔdnica, MSHR 2004: 30: 6r: 34), *bude* (< bɔdɔ: 4r: 4., 4r: 13., 4v: 18., 4v: 22., 6v: 53., 8r), *budući* (< bɔdɔčii, MSHR 2004: 34: 3v), *Kuća* (< kɔča, MSHR 2004: 121: 8r), *kuća* (6v: 45., 6v: 46.), *kuće* (4r: 8., 6v: 47., 7r: 66.), *kući* (7r: 57.), *kuću* (4r: 7., 6v: 44., 6v: 47., 10r), *muž* (< mɔžb, MSHR 2004: 141: 7r: 59.), *naputil* (6r: 35.), *odluke* (< otɔlɔčiti, MSHR 2004: 176: 7r: 66.), *optuži* (10r), *postupit* (< stɔpiti, MSHR 2004: 253: 6v: 52.), *put* (< pɔtъ: 6r: 30., 6v: 43., 7r: 64.), *puta* (9v), *putem* (10v), *puti* (6v: 50., 7v: 72.), *ruku* (< rɔka, 239: 7r: 62., 11r), *rukum* (6r: 41.), *sobotu* (< sɔbotъ/sɔbota, MSHR 2004: 265: 8v), *suca* (8v), *suci*

(8v), *sudac* (< s□dii, MSHR 2004: 266: 7r: 63.), *sudci* (< st□pъ, MSHR 2004: 253: 3v), *suditi* (< s□diti, MSHR 2004: 266: 4v: 17., 4v: 18., 6r: 31., 7v: 79.), *tužila* (6r: 31.), *tužiti* (< t□žiti, MSHR: 279: 6r: 40., 6v: 43.). Osim u korijenskim morfovima, stražnji nazal □ reflektirao se u vokal u i u oblikotvornome sufiksu –n□– > –nu–: *rastegnul* (6r: 30.). Taj se morfem pojavljuje i u imenicama e-deklinacije ženskoga roda u akuzativu jednine, primjerice *bludnicu* (6r: 34.), *kuću* (4r: 7., 6v: 44., 6v: 47., 10r), *ruku* (7r: 62.), *sobotu* (8v), *ženu* (6r: 33., 7v) itd.

5. 2. 5. Slogotvorno r (□)

Ante Šepić piše da Trsatski zakon ima redovito samo r bez popratnoga vokala za slogotvorno r, a da er dolazi vrlo rijetko (Šepić 1953: 22). Situacija je drukčija. Slogotvorno r beziznimno u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru dolazi s popratnim vokalom e. To dokazuju i primjeri: *derv* (< дрѣва, MSHR 2004: 74: 10r), *derže* (7v), *derži* (8r, 10r, 10v), *dosverši* (8v), *četerdeset* (7v), *četertak* (8r, 8v), *četerte* (9v), *četerti* (10r), *četertinu* (9r), *četertu* (9v), *Gergur* (10r), *hervacki* (9v), *hervaski* (11r), *kerav* (10r), *kersta* (7v), *kersti* (7v), *kerstilniku* (7v), *Kerstitelja* (10r), *kerstjanina* (6r: 42.), *kervi* (4v: 17.), *mertveh* (8r), *mertvi* (8r), *najpervo* (9r), *napervo* (4r: 13., 4v: 24., 10v), *obderžana* (7v, 10v), *obderžat* (4v: 21.), *obderžavat* (10r), *obderživat* (7v), *obernjeni* (9r x 2), *overšena* (7v), *overševala* (7v), *overšit* (7r: 69., 7v, 10r, 11r), *overšiti* (7v), *pernest* (10r x 2), *pernesti* (10r), *P/pervi* (6v: 51., 8v x 2, 9v), *pervo* (4v: 21., 6r: 39., 6v: 47. x 2, 9v), *pervoj* (8r), *P/pervu* (8v, 9r), *potverdihi* (3v), *potverdit* (8v), *potverjen* (11r x 2), *poverne* (6r: 29.), *priobernjen* (9v), *smerte* (7r: 59.), *smerti* (7r: 57.), *smertum* (7r: 61.), *stergovat* (9r), *Stermičari* (7v), *tergača* (10r), *tergačicam* (10r), *tergačicu* (10r), *tergaju* (10r), *tergovac* (10r), *tergovca* (10v), *tergovcu* (10v), *tergovinu* (10v), *tersaske* (4r: 10.), *tersaski* (3v, 6v: 54., 7v, 8r x 2, 8v, 9v x 2, 9r, 10r, 11r), *tersaskih* (8v), *tersaskim* (8v), *tersaskem* (10r), *tersaskoga* (10r), *Tersaščani* (10v x 2), *Tersaščini* (7v, 8v, 9r), *Tersat* (9r, 9v x 4, 10r), *Tersata* (3v x 2, 6v: 50., 7r: 71., 7v, 8r, 8v, 11r), *Tersatu* (3v, 7r: 68., 10r, 11r), *tverdost* (11r), *uzderžiše* (10v), *uzderžat* (7r: 66., 7v: 81.), *uzderžati* (4v: 22.), *veršit* (7r: 60.), *veršiti* (7v), *zaderžana* (10v). Primjera bez popratnoga vokala ili primjera sa popratnim vokalom a i vokalom i nema.

5. 2. 6. Slogotvorno l (□)

Budući da se radi o tekstovima s prijelaza 15. u 16. stoljeće, a prijepis je iz 17. stoljeća, očekivano je da slogotvorno l zamjenjuje samoglasnikom u: *dugovanja* (4v: 16.), *dugovanju* (7r: 62., 7v: 81., 9r), *dužan* (< dlъžьnъ, dlъžьnъ, MSHR 2004: 70: 6r: 31., 8r x 2,

8v x 4, 10r x 6), *dužna* (10v x 2), *dužni* (7r: 71., 8v, 9r, 9v x 4, 10r x 3, 10v x 3, 11r), *dužno* (9v, 10v), *napunjavat* (< napl̃niti, MSHR 2004: 144: 7v), *Pučani* (< pl̃k̃, MSHR 2004: 185: 9r), *pučani* (8v, 9r), *pučanom* (8v), *pučki* (3v). Šepić piše: „Tr. piše redovito novije u.“ (Šepić 1953: 23). Jedini je izuzetak primjer *prestomačih* (< t̃lmač̃: 11r).

5. 3. Samoglasničke promjene

5. 3. 1. Redukcija vokala i u infinitivnom nastavku

Infinitivi u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru mogu imati cjelovit infinitivni sufiksadni morf –ti: *biti* (4v: 21., 6r: 37. x 2, 6r: 39.), *bonifikati* (8v), *činiti* (6r: 35., 9v x 2), *dati* (4v: 22., 8v, 9v x 3, 10r x 2, 10v), *dobiti* (4v: 17.), *graditi* (9v), *guvernati* (10v), *iskati* (10v), *kaštigati* (7v: 79.), *kmetovati* (6v: 47.), *napravljati* (7r: 71.), *overšiti* (7v), *pisati* (7v x 2), *platiti* (4v: 17., 6r: 31., 6v: 54., 10r, 10v), *pokazati* (4r: 5., 6r: 29., 6r: 33., 10v), *pokositi* (9v), *ponesti* (8r x 2), *poslati* (10r), *postaviti* (10v), *povidati* (4r: 7.), *pretenditi* (7r: 58.), *prikazati* (7v), *prinesi* (8r, 8v, 10r), *pripeljati* (9v), *publikati* (10v), *sedeti* (6r: 31.), *sesti* (4v: 17.), *spraviti* (9v x 2), *suditi* (4v: 17., 4v: 18., 6r: 31., 7v: 79.), *svedočiti* (4r: 12.), *tužiti* (6r: 40., 6v: 43.), *usnažiti* (9v), *uzderžati* (4v: 22.), *uzeti* (< ṽz̃eti, MSHR 2004: 48: 8r), *vazeti* (9r), *veršiti* (7v), *vezati* (10v), *zapisati* (10v) i *zručiti* (9v), a postoje i infinitivi u kojima je došlo do redukcije samoglasnika u infinitivnome nastavku: *bermatø* (7v), *bitø* (od *biti*: 4r: 5. x 2, 4r: 6., 6r: 37., 6r: 42., 7r: 69., 8v x 2), *činitø* (6v: 55., 7r: 69., 9v), *čistitø* (7r: 71., 7v: 78.), *datø* (6v: 45., 7r: 62., 7v, 8r x 5, 8v x 8, 9v, 10r x 2), *davatø* (9r x 2), *donestø* (7v), *dotatø* (7r: 60.), *gonitø* (9v), *hranitø* (4v: 22.), *intimatø* (6v: 52.), *javitø* (6v: 48.), *jetø* (4v: 21.), *kantatø* (6v: 48.), *kopatø* (10r), *kupitø* (6v: 51.), *mišatø* (9v), *muntatø* (10r), *najtø* (8v), *naplatitø* (7r: 69.), *napravljatø se* (7v: 78.), *napunjavatø* (7v), *narešitø* (8r), *nastojatø* (7r: 65.), *nositø* (9r, 9v), *obderžatø* (4v: 21.), *obderžavatø* (9v), *obderživatø* (7v), *odgovaratø* (7r: 56., 8r), *odnašatø* (7r: 64.), *opservatø* (10r), *ostatø* (8v), *otkupitø* (6v: 51.), *overšitø* (7r: 69., 7v, 10r, 11r), *pernestø* (9v x 2), *pezatø* (7r: 65.), *plaćatø* (10r, 10v), *platitø* (10r x 2), *pobiratø* (9r), *pojtø* (9v), *poslatø* (8r x 2), *postavitø* (7r: 65.), *postupitø* (6v: 52.), *potverditø* (8v), *povedatø* (4r: 14.), *pozvatø* (8v), *pretenditø* (7r: 59., 7r: 61.), *prezentatø* (6v: 55., 8v), *prinestø* (9r), *pripravitø* (10v), *privezatø* (10r), *prodatø* (6v: 48., 10r x 3), *prodavatø* (7r: 66., 10v x 2), *provatø* (7r: 62.), *pustitø* (8r), *robotatø* (9v), *rotitø* (6v: 55.), *sijatø* (10r), *služitø* (9r), *spatø* (8v), *spoznatø* (7r: 62.), *spravljatø* (9r), *statø* (4r: 10., 7r: 57.), *stergovatø* (9r), *storitø* (6v: 52.), *stražitø* (8v x 2), *štimatø* (7r: 65.), *testatø* (10v), *učinitø* (4r: 10., 6v: 55., 10v), *uzderžatø* (7r: 66. 7v: 81.), *vazetø* (4r: 13.), *veršitø* (7v: 60.), *zahranitø* (9r), *založitø* (10v) i *zibratø* (6v: 55., 8v).

I u redukciji vokala i u infinitivnom morfu dolazi do dubletnih oblika: *biti* (4v: 21., 6r: 37. x 2, 6r: 39.)/*bit* (od *biti*: 4r: 5. x 2, 4r: 6., 6r: 37., 6r: 42., 7r: 69., 8v x 2), *činiti* (6r: 35., 9v x 2)/*činit* (6v: 55., 7r: 69., 9v), *dati* (4v: 22., 8v, 9v x 3, 10r x 2, 10v)/*dat* (6v: 45., 7r: 62., 7v, 8r x 5, 8v x 8, 9v, 10r x 2), *napravljati* (7r: 71.)/*napravljat* (7v: 78.), *overšiti* (7v)/*overšit* (7r: 69., 7v, 10r, 11r), *platiti* (4v: 17., 6r: 31., 6v: 54., 10r, 10v)/*platit* (10r x 2), *postaviti* (10v)/*postavit* (7r: 65.), *pretenditi* (7r: 58.)/*pretendit* (7r: 59., 7r: 61.), *prinesti* (8r, 8v, 10r)/*prinest* (9r), *vazeti* (9r)/*vazet* (4r: 13.), *veršiti* (7v)/*veršit* (7v: 60.).

Infinitivi na –ći potvrđeni su jedino u Trsatskome urbaru. Završno –i ne gube infinitivi: *nasići* (10r), *pomoći* (10r), a gubi ga glagol: *pomoć* (11r) tako da opet dolazi do dubletnoga oblika.

5. 3. 2. Redukcija vokala i u prefiksu iz-

Do redukcije početnoga vokala i dolazi u prefiksu iz– (iz– > z–) u glagola *zbavljali* (8v), *[bi] zbugal* (6r: 30.), *zbuglja* (4r: 10., 7r: 64. x 2), *zibrat* (6v: 55., 8v), *bi ziskan* (4r: 12.), *zručen* je (11r), (ali: *izručen* (11r)), *zruči* (8r), *zručiti* (9v), *zvira* (10r), glagolskoga priloga sadašnjeg *zimaljjuć* (4r: 15.), glagolske imenice *zbugljenja* (10v) i priloga *znovič* (3v, 6v: 47.) i *zvan* (4r: 5., 7v: 78., 7v). S druge strane, u Trsatskom urbaru u jednome primjeru pojavljuje se nereducirani prefiks iz–: *izručen* (11r).

5. 3. 2. Vokalizacija l > o

Vokalizacija se ne provodi (l > o) u glagolskome pridjevu radnom: *bil* (od *biti*, postojati 4r: 12., 9v, 11r), *bil* (od *udarati*, *biti*, 4v: 17.), *činil* (4r: 1.), *čul* (4r: 2., 4r: 3.), *dal* (4v: 24.), *daroval* (8v), *došal* (6v: 43. x 2, 7r: 56.), *hotel* (4r: 12., 6v: 47., 9v), *imel* (4r: 5., 4v: 18., 4v: 21. x 2, 8v, 9r), *isповidal* (4r: 6.), *kričal* (4r: 3.), *mogal* (4r: 5., 4v: 17., 4v: 21., 6r: 29., 6r: 33.), *naputil* (6r: 35.), *naskočil* (6r: 30.), *našal* (4r: 5., 4r: 9., 4v: 26., 7r: 64.), *netil* (6v: 45.), *obnašal* (6v: 54., 7r: 64.), *odpiral* (6r: 41.), *oglasil* (4r: 9., 4v: 24.), *ošpotal* (4v: 19.), *pisal* (7r), *plaćal* (7r: 64.), *pominoval* (6r: 42.), *porazil* (4v: 17.), *poslal* (8v), *postavil* (6v: 52.), *povedal* (4r: 9., 4v: 24., 4v: 26.), *povratil* (4r: 1.), *pozval* (8v), *prezentil* (8v), *primestil* (7r: 63.), *prinesal* (10v), *prisegal* (6r: 28.), *prišal* (4r: 2., 4r: 3.), *prodal* (4r: 10.), *ranil* (6r: 30.), *rastegnul* (6r: 30.), *razbil* (6r: 30., 10r), *rekal* (6r: 29. x 3, 6r: 33.), *rul* (6r: 42.), *sikal* (6v: 54.), *siloval* (6r: 33., 6r: 34.), *sramotil* (4v: 19.), *stal* (8r), *storil* (7r: 56., 8v x 2), *šal* (4r: 10.), *tancal* (8v), *til* (4r: 7.), *tukal* (4v: 17.), *ubil* (4v: 20., 6v: 43.), *učinil* (4r: 8., 4r: 13, 4v: 23., 4v: 24., 6r: 30., 6r: 32., 6r: 40., 10v, 10r), *ukral* (4r: 4., 4v: 26.), *upal* (4v: 16.), *uzidal* (6v: 47.), *vapil* (4r: 2.), *važgal* (6v: 44.), *videl* (4r: 9., 4r: 15.), *zagradil* (6v: 53.), *zakril* (4r: 7.),

zatajeval (7r: 64.), *zatajil* (4v: 24.), *zbubal* (6r: 30.) i *znal* (4r: 7., 4r: 9.) te u imenicama *kaštel* (8v x 3, 9r x 2), *mul* (10v x 2), *stol* (8r).

5. 3. 4. Zamjene vokala

Najčešća je vokalska promjena zamjena vokala o vokalom u (o > u) koja se obično događa talijanizmima, riječima iz talijanskoga jezika. Ona se dogodila u riječima *guvernati* (< tal. governare: 10v), *kunfin* (< tal. confine: 8v), *kunfina* (9v x 7, 10r), *kunfinu* (9v), *kunfini* (4r: 10.) (ali: *konfina* (9v)), *kuntrabant* (< tal. contrabbando: 10v), *kumesari* (< tal. commissario, Deanović, Jernej 1990: 198: 3v), *kumendant* (< tal. commandant, 3v), *urdinu* (< tal. ordine: 6v: 52). Od domaćih riječi ona se dogodila u riječima: *kuliko* (10r), *nikuliko* (7v). Obrnuta se promjena dogodila u aoristu glagola prvoga lica jednine: *prestomačih* (< тѣлмачъ: 11r). Ili se radi o tome da je slogotvorno l prešlo odmah u vokal o pa bi ovaj primjer bio izuzetak od pravila ili je slogotvorno l prešlo u vokal o, a zatim vokal o u vokal u. Promjenu vokala a u vokal e (a < e) bilježimo u primjeru *zatajeval* (7r: 64.), a promjenu vokala a u vokal o (a > o) u riječi *tovora* (7r: 68.). Vokal i prešao je u vokal e (i > e) u riječima *reformacionu* (< tal. riformaione: 10v), *renuncijale* (< tal. rinunziare: 7r: 61.) i *termen* (6v: 50.), ali *refektorij* (< tal. refettorio: 8r),

5. 3. 5. Kontrakcija vokala

Kontrakcija vokala najčešće se događa u zamjenicama. Kontrahirane su zamjenice sljedeće: *ka* (4v: 18., 6r: 31., 6r: 35., 6r: 36., 6r: 38., 6r: 39., 6v: 45., 6v: 46. x 2, 6v: 50., 7v x 2, 8r, 8v x 3), *ke* (4v: 20.), *K/ki* (4r: 2., 4r: 3., 4r: 4., 4r: 6., 4r: 7., 4r: 8., 4r: 9., 4r: 10., 4r: 12., 4r: 14., 4v: 16., 4v: 17., 4v: 18., 4v: 19., 4v: 20., 4v: 22., 4v: 26., 4v: 27. x 2, 6r: 34., 6r: 35., 6r: 42., 6v: 43., 6v: 47., 6v: 48., 6v: 52., 6v: 53., 6v: 54., 6v: 55., 7r: 56., 7r: 57., 7r: 63., 7r: 64. x 2, 7r: 65., 7v: 72. x 2, 7v: 78., 7v x 3, 8r x 4, 8v x 6, 9r x 3), *[ki]* (4r: 10.), *ko* (4r: 13., 6r: 38., 7r: 59., 7r: 62., 7v), *ku* (4v: 23., 6r: 34., 6r: 38., 7v, 8r, 8v), *kim* (6r: 30.) i *kih* (8v).

5. 3. 6. Umetnuto A

Umetnuto A provodi se u riječima: i slično. *Bakar* (9r), *dobar* (8v), *dužan* (8r, 8v x 3, 10r x 6), *fratar* (8v), *kabal* (8v), *kloštar* (8r x 2), *krivac* (7r: 64.), *otac* (8v), *prihodak* (10r), *samac* (4v: 18.), *slobodan* (6v: 47., 7r: 70., 8v, 10r, 10v), *starac* (6v: 55.), *sudac* (7r: 63.), *tanac* (8v x 2), *zločinac* (4r: 5.) i slično.

5. 4. Suglasnici

Suglasnik *t' je ć: *hćer* (< дѣћи, дѣщеръ, MSHR 2004: 76: 7r: 60.), *Hćere* (7r: 61.), *hoće* (< hočē, MSHR 2004: 296: 6v: 48., 6v: 55., 8v x 3, 9r), *hoće se* (6v: 53., 7v), *Kuća* (< k□ča, MSHR 2004: 121: 8r), *kuća* (6v: 45., 6v: 46.), *kuće* (4r: 8., 6v: 47., 7r: 66.), *kući* (7r: 57.), *kuću* (4r: 7., 6v: 44., 6v: 47., 10r), *nasići* (< sêçi, MSHR 2004: 265: 10r), *nesreće* (6r: 35.), *noć* (< nočъ, MSHR 2004: 158: 11r), *noći* (4r: 2., 4r: 8., 6r: 42., 6v: 43., 8r, 8v), *općini* (< obъčie, obъčьstvo, MSHR 2004: 163: 10v), *općinske* (7r: 71., 7v: 72.), *općinskim* (< obъčъ, obъčьпъ, MSHR 2004: 163: 7v: 78.), *općinu* (7v: 72.), *pomoć* (< pomočъ, MSHR 2004: 195: 4r: 2., 4r: 3., 4v: 20.), *pomoć* (< pomoči, MSHR 2004: 195: 11r). U jednoj se imenici u lokativu umjesto fonema ć pojavljuje fonem j: *mogujstvu* (7r: 60.).

Fonem h javlja se u početnome položaju u riječima *hćer* (7r: 60.), *Hćere* (7r: 61.), *hoće* (6v: 48., 6v: 53., 6v: 55., 7v, 8v x 3, 9r), *hodili* (8v), *hodilo* (9r), *hotel* (4r: 12., 6v: 47.), *hoteli* (10v), *hranit* (4v: 22.), *hranu* (7r: 65.), a u središnjem položaju u riječima *zahrani* (9r) *zahraniť* (9r), *zahvalnošćum* (8r), a na završnome mjestu u imenici *kruh* (7r: 65.). Fonem h gubi se najčešće u glagolskome pridjevu radnom glagola *htjeti*: *til* (4r: 7.), *oteli* (4r: 14.), *otela* (6r: 32.), *otelo* (7v). Fonem h u riječima *hćer* (7r: 60.), *Hćere* (7r: 61.) nastao je na sljedeći način: N. дѣћи, A. дѣщеръ, (MSHR 2004: 76) > d□cher□ > dčer > kćer > hćer, odnosno fonem k je prešao u fonem h. Između samoglasnika fonem h ne prelazi u fonem f: *zahvalnošćum* (8r).

Fonem f javlja se obično u posuđenicama: *bonifikati* (8v), *facolić* (7v), *fadiga* (8r), *Festa* (8v), *fit* (8r x 3, 10r x 3), *fratar* (8r, 8v), *fratri* (9v x 2), *fratrom* (8r, 8v), *fruštan* (6r: 28.), *fruštana* (6r: 37., 6r: 38.), *funtion* (8r), *Inferior* (11r), *konfina* (9v), *kunfin* (8v), *kunfina* (9v x 7, 10r), *kunfini* (4r: 10.), *kunfinu* (9v), *oficij* (6v: 52.), *oficijom* (8v), *ofra* (7v), *refektorij* (8r), *refomacionu* (10v), *štafu* (7r: 67.), *tarife* (7r: 66.) i imenima: *Ferdinandom* (7v), *Frana* (10r), *Franciškomo* (7v), *Stefanom* (7v) i prezimenima: *Fiskar* (11r), *Flego* (3v).

5. 5. Suglasničke promjene i skupovi

Suglasničke promjene zahvaćaju pojedine foneme, ali i cijele suglasničke skupine. Najprije će se proučiti suglasničke promjene koje zahvaćaju pojedine foneme, a zatim i promjene na suglasničkim skupinama.

Promjene na jednome suglasniku dogodile su se u talijanizmima: *fadiga* (< tal. fatigar, fatica: 8r), *nodar* (< tal. notaio, lat. notarius: 11r) u kojima je došlo do promjene t > d. U riječima *oblast* (8v), *oblasti* (7v: 79.), *oblastju* (11r), *oblastjum* (7v), *provat* (7r: 62.) došlo je

do promjene $v > b$. Promjena $v > g$ nalazi se u glagolu *sprogodi* (8r). Promjena $b > p$ događa se u apokopiranome infinitivu *opservat* (< njem. observieren, 10v).

Suglasnički skup dj zamjenjuje se fonemom j: *mej* (6r: 31. x 2, 8v x 2), *mejaši* (7r: 63.), *potverjen* (11r x 2), *sujem* (*sic!*: *sujen*) (6r: 32.), *tujega* (6v: 49., 8v), *tuju* (6r: 33.). Za skup dj koristi se i fonem d u instrumentalnom prijedlogu *med* (7r: 62., 8v, 10v). Osim toga, samoglasnik j javlja se i kao protetsko j u riječi *južinu* (8v x 2, 9v, 10r).

Suglasnički skup št nalazi se u riječima stranoga podrijetla poput *K/kaštalad* (7v, 8r x 5), *kloštra* (8r, 8v), *kloštar* (8r x 2), *kašte[la]du* (8r), *Kaštaladu* (8r), *kaštel* (4v: 16., 6v: 45., 6v: 46. x 2, 6v: 54., 8r x 2, 8v x 3, 9r x 2), *kaštela* (7v: 72.), *kaštelu* (3v, 8v x 2, 9r), *arešt* (8v), *areštom* (4v: 19.), *fruštan* (6r: 28.), *fruštana* (6r: 37., 6r: 38.), *sekveštrano* (4r: 1.), *sekvešt* (4r: 1.), *kaštiga* (10r), *kaštigan* (4r: 5., 4r: 6., 4v: 19.), *kaštigana* (6r: 39.), *kaštige* (6v: 53.), *kaštigati* (7v: 79.), *inštrument* (4r: 10.), *inštancu* (6v: 50.), *štimaduri* (7r: 63.), *štimadura* (7r: 65.), *štimat* (7r: 65.), *štafu* (7r: 67.), *meštra* (7r: 71.), ali i u nekim domaćim riječima kao *ništar* (6r: 31., 7r: 64., 8r), *poštenje* (< počъtenъ: 6r: 29.).

Skup čl nalazi se jedino u genitivu jednine imenice *čovjek: človeka* (< чловѣъ, MSHR 2004: 305: 7r: 64.) i *človikom* (9v). Skup zn promijenio se u skup zl: *zlamenje* (< znamenie, MSHR 2004: 94: 4r: 13.). Skup mn i skup vn pojavljuju se zajedno: *v[no]go* (8r), *mnoga* (7v).

5. 5. 1. Adrijatizam (lj > j, m > n)

Adrijatizam je suglasnička promjena koja se događa na granici sloga unutar riječi ili na kraju riječi. U toj promjeni fonem lj prelazi u fonem j na kraju riječi, npr. *drivje* (6v: 54.) ili na kraju unutarnjega sloga *zadovolno* (7r: 61.). Adrijatizmom se naziva i prijelaz fonema m u fonem n. Na kraju riječi vidi se u primjerima *crikvon* (8r), *jin* (6r: 40., 8v), *sedan* (6v: 50.), a na granici sloga u primjerima *konski* (7r: 71.), *pomanka* (6v: 55.) i *pomankali* (6v: 45.), *Zrinskoga* (9r). Prijelaz fonema m u fonem n vrlo je rijedak. To dokazuju mnogobrojni primjeri: *barunom* (3v), *biskupom* (7v), *čem* (4v: 21.), *delom* (6r: 31., 7v: 78.), *drugim* (7v: 81.), *fratrom* (8r, 8v), *gosposkim* (6v: 52.), *gradskom* (6v: 45.), *jednom* (7r: 66.), *jim* (8v), *kakovim* (7r: 62.), *kem* (4r: 4.), *kim* (6r: 30), *materinum* (7r: 61.), *načinom* (6r: 30.), *njegovum* (7v), *njim* (8r, 8v), *njum* (8v), *onim* (7v: 72.), *obedvajućim* (8r), *oblastjum* (7v), *ocem* (8r, 8v), *oficijom* (8v), *onem* (8v), *općinskim* (7v: 78.), *osam* (7r: 62.), *ostalem* (4v: 24.), *ostalim* (8v x 2), *pastirom* (6r: 40.), *plovanom* (3v, 7v x 2, 8v), *popom* (3v), *prilikum* (8r), *prisegum* (7r: 62.), *procesionom* (8v), *pučanom* (8v), *ričum* (6r: 31.), *rotnikom* (4r: 13.), *rukum* (6r: 41.), *sam* (8v), *samcom* (4v: 18.), *samicom* (4v: 18.), *santežom* (8r), *satnikom* (3v), *silnum* (6r: 41.), *smertum* (7r: 61.), *sobom* (6r: 31. x 2, 8v), *starcem* (4r: 6., 4r: 13., 4r: 14., 6r: 41., 6v: 44., 7r:

56., 7r: 67., 8v), *starem* (6v: 46., 7v), *stroškom* (7r: 63.), *sujem* (*sic!*: *sujen*) (6r: 32.), *svim* (6r: 37., 7r: 63., 7v: 81.), *tatom* (4v: 24.), *tersaskim* (8v), *tim* (6r: 30), *vinčacem* (8v), *vragom* (6r: 37. x 2), *zahvalnošćum* (8r), *živinum* (4v: 25.).

5. 5. 2. Rotacizam (ž > r)

Rotacizam je suglasnička promjena u kojoj se fonem r zamjenjuje fonemom ž između samoglasnika po pravilu VžV > VrV. U Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru rotacizam se provodi. To dokazuju primjeri: *more* (7r: 58., 7r: 69.), *more se* (6v: 50., 7r: 62., 10v), *premore* (7r: 57.), *moru* (7r: 59., 7r: 61.). U primjeru *ništar* (< ništa že < ništaže < ništare < ništar) ž se zamijenilo s r između vokala a i vokala e, a vokal e je ispao.

5. 5. 3. Metateza (xy > yx)

Metateza se provodi u suglasničkom skupu vs obavezno. Taj sonantni suglasnički skup u Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru ne postoji jer se metatezirao se u suglasnički skup sv: *svoje* (4r: 10., 7r: 70., 7v: 78.), *sve* (4r: 10., 4v: 21., 6r: 31., 8r x 4), *svakoj* (4r: 11.), *svake* (4v: 25., 6r: 41., 6v: 47.), *svakome* (4v: 27.), *svim* (6r: 37., 7r: 63., 7v: 81.), *svaka* (6v: 45.), *svako* (6v: 45., 7r: 65., 9r), *svakoga* (6v: 47., 6v: 49., 7r: 70., 8v), *svagda* (6v: 50., 6v: 51., 7r: 57., 7v, 8r), *svi* (6v: 50., 7r: 71., 7v: 72., 8v), *svaku* (6v: 50., 8v), *svojih* (6v: 53., 7r: 63.), *svakomu* (6v: 55., 8v), *svu* (7r: 64., 8v), *svaki* (< vьsакъ, vьsѣкъ, vьsѣ², MSHR 2004: 56: 7v: 72., 7v: 78., 8v x 3), *svojga* (7v: 72., 8v x 3), *svojoi* (7v: 79.), *svih* (7v, 8v), *svakojačku* (8r), *svakojačkoga* (8r).

Dok se u skupini vs provodi metateza, neprovođenje metateze u suglasnikom skupu jt i jd bilježi se u riječima: *najt* (8v), *obnajde* (4v: 20.), *najde* (4v: 27.), *dojde* (8v). Taj se skup u trećemu licu jednine i množine prezenta glasi: *pride* (7v: 72.) i *pridu* (6r: 40.) pa je riječ o tome da se skupina jd pojednostavila tako što je ispao prvi fonem j. Ta se promjena naziva pojednostavljivanje ili simplifikacija.

5. 5. 4. Pojednostavljivanje ili simplifikacija (xy > x ili y)

Pojednostavljivanje ili simplifikacija je promjena u kojoj se suglasnička skupina pojednostavljuje tako da iz skupine ispadne jedan fonem ili više njih. U Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru u suglasničkoj se skupini vs prvo dogodi metateza sonanata, a zatim ispada fonem v. Primjeri za to su zamjenice *s[v]ako* (8r), *s[v]akoj* (8r). Moguće je interpretirati i da se radi o ispadanju početnoga v u suglasničkom skupu vs.

Suglasnički skup tv često se mijenja u fonem t ispadanjem fonema v: *četertak* (8r, 8v), *četertinu* (9r), ali *potvori* (4r: 6.). Suglasnički skup stv uvijek prelazi u tv: *storila* (6r: 31.); *stori* (6v: 50., 7v), *storit* (6v: 52.), *storil* (7r: 56., 8v x 2), *store* (7r: 69.), *stori* (7r: 67.). Skup pč u imenici *čele* (4r: 4.) pojednostavio se u fonem č nakon ispadanja fonema p. Suglasnički se skup dc simplificira ispadanjem fonema d: *suca* (8v), *suci* (8v), ali taj skup može, doduše rjeđe, ostati nedirnut, primjerice *sudci* (3v).

U suglasničkome skupu tsk ispada fonem t: *tersaski* (3v, 6v: 54., 7v, 8r x 2, 8v, 9r), *tersaske* (4r: 10.), *tersaskih* (8v), *tersaskim* (8v), a u skupu dsk fonem d: *ljuskih* (4r: 9.), *gosposkim* (6v: 52.), *gosposkoga* (6v: 53., 8r), *gosposku* (7r: 67.) tako da u Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru prevladava samo suglasnički skup sk. Tek u jednome primjeru: *gradskom* (6v: 45.) suglasnički skup dsk ostaje nepromijenjen.

5. 5. 5. Sekundarna i tercijarna jotacija

Suglasnički skup stj pronalazi se u riječima *kerstjanina* (6r: 42.), *oblastju* (11r), *oblastjum* (7v) u kojima nije došlo do sekundarne jotacije suglasničkoga skupa st u skup šć (st + j > šć). Suglasnički skup šć nalazi se u riječima *prošćenja* (4v: 18.), *nišće* (4v: 21.), *išće* (4v: 24.), *dopušćenja* (6v: 53.), *nesloščine* (7r: 57.), *sušeščine* (7v: 78.), *pušća* (7v: 79.), *Tersaščini* (7v, 8v, 9r), *pričešćenje* (7v), *zahvalnoščum* (8r), *Matinščice* (8v). Sekundarna se jotacija nije dogodila u riječima u kojima bi se suglasnički skupovi mogli jotirati. Tercijarna jotacija (tj > ć) provedena je u riječi *tjedan* koja u Trsatskom zakonu glasi *ćeden* (6v: 50.).

5. 5. 6. Sibilizacija

Sibilizacija se u pravilu ne provodi: *bolniki* (9r x 2), *mašniki* (8r), *podložniki* (10v), *Riki* (11r), *rotniki* (4r: 13., 4r: 14.), *svedoki* (7v), *uzroki* (7r: 57.), osim u primjeru *redovnici* (8r).

5. 5. 7. Palatalizacija

Od osnove koja završava na k palatalizacija se provodi u riječima: *Pučani* (< плѣкъ, MSHR 2004: 185: 9r), *pučani* (8v, 9r), *pučanom* (8v), *pučki* (3v), *reče* (6r: 29.), *rečeni* (6v: 46., 10r, 11r), *rečenim* (9v), *rečene* (9v), *rečeneh* (10r), *rečeno* (9v), *rečenoga* (11r x 2), *rečenoj* (11r), *satničije* (7r: 70.), *zručí se* (8r). Palatalizacija se provodi i u riječima nastali od osnove koja završava na g: *Blažene* (10r), *dužan* (8r, 8v x 3, 10r x 6), *dužna* (10v), *dužni* (7r: 71., 8v, 9r, 9v x 4, 10r x 2, 10v x 3, 11r), *dužno* (9v, 10v), *leže* (9v), *leži* (9v, 10r), *optuži*

(10r), *priseže* (4v: 27.), *službu* (8r), *snažan* (8v), *steče* (7r: 59.), *tužila* (6r: 31.), *zalažu* (10r), *založit* (10v), a u riječima čija osnova završava na h: *narešenu* (8v), *overšena* (7v).

5. 6. Zaključak nakon fonološke raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara

O fonologiji Trsatskoga zakon i Trsatskoga urbara rečeno je sljedeće:

1. Trsatski zakon i Trsatski urbar pripadaju čakavskim starohrvatskim pravnim tekstovima.
2. Poluglas □ reflektirao se u vokal a (□ > a).
3. Postoji čakavska jaka vokalnost.
4. Refleks je jata ikavsko-ekavski (ê > i, e) prema pravilu Mayera i Jakubinskog.
5. Prednji nazal ę reflektirao se u vokal e (ę > e).
6. Stražnji nazal □ reflektirao se u vokal u (□ > u).
7. Slogotvorno r piše se s popratnim vokalom e (□ > er)
8. Slogotvorno l dalo je vokal u (□ > u)
9. U infinitivu se katkada reducira vokal i u infinitivnim nastavcima –ti i –ći, a katkada ne.
10. Vokalizacija l > o u Trsatskome se zakonu i Trsatskome urbaru ne provodi.
11. Postoji promjena vokala o > u i u jednome primjeru a > e.
12. Suglasnik *t' dao je ć.
13. Fonem h može se izgubiti. To se najčešće događa u glagolskom pridjevu radnom.
14. Fonem f javlja se obično u posuđenicama.
15. Suglasnički skup dj reflektirao se kao j i d.
16. Suglasnički skup št nalazi se obično u riječima stranoga podrijetla, ali i nekim hrvatskim.
17. Suglasnički skup čl čuva se u imenici *človeka*, *človikom*.
18. Suglasnički skup zn promijenio se u skup zl.
19. Čuvaju se suglasnički skupovi mn i vn.
20. Adrijatizam se provodi neredovito.
21. Rotacizam se provodi.
22. Metateza se provodi u suglasničkom skupu vs, ali ne i u skupovima jt i jd.
23. Sekundarna jotacija ne provodi se redovito.
24. Tercijarna jotacija provedena je jedino u imenici *ćeden*.
25. Sibilizacija se u pravilu ne provodi, osim u imenici *redovnici*.
26. Palatalizacija i umetnuto a provode se u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru.

Završeno: 13. travanj 2013.

6. MORFOLOŠKA RAŠČLAMBA TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

Za potpunije razumijevanje jezika Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara važno je napraviti i morfološku raščlambu tih starohrvatskih pravnih tekstova. U ovome dijelu rada proučit će se rječotvorni i flektivni morfovi promjenjivih vrsta riječi, a zatim će se prijeći na nepromjenjive vrste riječi. Da bi se moglo govoriti o morfološkim osobitostima tih dvaju starohrvatskih pravnih tekstova, napravljena je cjelovita morfološka raščlamba po različitim kategorijama. Korištene su klasične tablice zbog sistematičnosti i preglednosti u koje su upisivane riječi. Pomoću tih je tablica napisan sljedeći tekst.

6. 1. Promjenjive riječi

6. 1. 1. Imenice

6. 1. 1. 1. Imenice muškoga roda jednine

Imenice u nominativu jednine muškoga roda jednine u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru imaju flektivni morf – \emptyset . Imenice su u nominativu jednine muškoga roda jednine sljedeće: *barun* (3v), *biskup* (7v), *brod* (10r x 2), *Brodar* (8v), *dacijar* (10r), *dan* (8r, 8v), *dohodak* (6v: 53.), *G[ospodin]* (9r), *g[ospodin]* (7v), *g[ospo]d[i]n* (8r, 8v), *G[ospodi]n* (8v), *g[ospodi]n* (3v, 7v, 8v), *gos[podin]* (7v), *governatur* (9r x 2, 10v), *grad* (7v, 9v x 2), *inštrument* (4r: 10.), *facolić* (7v), *jubilej* (8r), *kapitan* (3v x 2, 8v x 2, 9v x 3, 10r x 2, 10v), *Kaštalad* (7v, 8r x 3), *kaštalad* (8r x 2), *kmet* (4r: 10., 10r), *kolovoz* (7r: 71.), *konop* (4r: 5.), *krivac* (7r: 64.), *kumendant* (3v), *kus* (9v x 7, 10r x 4), *list* (6v: 50.), *Malinar* (8v), *malinar* (8v), *mučenig* (9v), *muž* (7r: 59.), *nodar* (11r), *notar* (7v), *očinstvo* (4v: 21.), *oganj* (6v: 45.), *orljak* (7v), *Otac* (7r: 60.), *otac* (4v: 22.), *plovan* (7v x 3, 8r, 9r x 2), *prihodak* (10r), *primicer* (7v), *procesion* (8v), *Sakrament* (7v), *sakrament* (7v), *samac* (4v: 18.), *Satnik* (7r: 69., 7r: 70., 8r, 9r, 10r), *satnik* (4v: 24. x 3, 7r: 56., 8v x 4, 10r), *silnik* (4v: 21.), *soldin* (7v), *spolovinar* (8r), *starac* (6v: 55.), *Statut* (3v), *sučat* (7r: 69.), *sušpet* (11r), *tanac* (8v x 2), *tat* (4r: 5., 4r: 13.), *tergovac* (10r), *termen* (6v: 50.), *Urbarij* (9v), *vinograd* (9v x 2), *zakon* (7v, 9v), *zločinac* (4r: 5.). Od vlastitih imena i prezimena u nominativu jednine nalaze se: *Barbo Juraj* (3v), *Gergur Materljan* (10r), *Mikula Antonić* (7v), *Perodent* (9v), *Juraj Glažar* (11r), *Vidohmar Baptista Fiskar* (11r), *Hans Ćurlošimić* (11r), *Ludovik Kening* (11r), *Ivan Mikulanić* (11r). Od imena mjesta u nominativu jednine muškoga roda bilježimo: *Tersat* (9v x 2), *Dolac* (8r) i *Žakal* (8r). I sjenokošama se daje ime: *Zasbidban* (9v). U nominativu jednine javlja se i flektivni morf –i umjesto –a: *kanjići* (8r).

Genitiv jednine imenica muškoga roda redovito ima flektivni morf –a: *bira* (6v: 53., 9r), *človeka* (7r: 64.), *dela* (< od *dio*: 7r: 58.), *dni* (8v), *dohotka* (6v: 47., 7r: 70., 8r, 8v, 9r, 10v x 2), *dvora* (4r: 5., 8v), *g[ospo]d[i]n[a]* (8v, 9r), *glasa* (4r: 11.), *g[ospodi]na* (4r: 6., 8v), *gos[podina]* (7v), *gosp[odina]* (7v), *grada* (10r x 2, 11r), *grunta* (10v), *jezika* (4v: 18., 9v, 11r), *kancilera* (8v), *kanjića* (8r x 2), *kapitana* (8v, 10v), *kunfina* (10r), *kaštela* (7v: 72.), *kersta* (7v), *kloštra* (8r, 8v), *kolača* (7v), *konopa* (6r: 41.), *kuma* (7v), *obeda* (8r), *oca* (7r: 57.), *marca* (11r), *masta* (8v, 9v), *matrimonija* (7v x 2), *mesopusta* (8v, 10r), *meštra* (10r), *miha* (9v), *mosta* (7r: 71.), *ofra* (7v), *Petka* (10r), *plovana* (7v x 2, 8v), *poglavnika* (10v), *Austrija Presidenta* (11r), *privoza* (10v), *puta* (9v), *rata* (11r), *redovnika* (7v), *rubeža* (8v), *samnja* (10r), *satnika* (8v), *spuda* (6v: 46., 8v x 2, 10v), *starića* (10v x 2), *stola* (7r: 65.), *straha* (11r), *suca* (8v), *S. Križa* (8r), *škopca* (8v), *štimadura* (7r: 65.), *tergovca* (10v), *tovora* (7r: 68.), *Tripart[ita]* (7v: 81.), *uzroka* (4r: 15., 4v: 19.), *vinograda* (7r: 64., 7v: 72., 9v), *zakona* (7v: 81.), *zidara* (10r), *života* (4r: 6., 6r: 38.). U rečenici ...*od on trat služiti se od njega u dugovanju pravice*. (9r) sintaktički je genitiv imenice *trat* (9r) koji mora doći iza prijedloga od zamijenjen nominativom. Od imena mjesta u genitivu jednine muškoga roda pojavljuju se mjesta: *Bakra* (9r), *Grobnika* (9r, 9v), *Kastva* (9r), *S. Lovreča* (7r: 71.), *Tersata* (3v x 2, 6v: 50., 7r: 71., 7v, 8v, 11r). Od imena ljudi bez prezimena bilježim u genitivu jednine muškoga roda ime Ivan: *Ivana* (10r), a od prezimena bez imena: *Knežića* (11r), *Vitalića* (9v), *Zrinskoga* (9r). Od imena i prezimena ljudi u genitivu jednine muškoga roda zabilježeno je sljedeće: *Ivana Grohovca* (9v), *Frana Jurašića* (10r) i *Matije Kosa* (9v). Genitivna sintagma s vlastitim imenom koristi se kada se radi o imenu crkve ili nekoga dana, crkva + G.: *crikve/crikvi/kuće/Kaštalad S. Jurja* (4r: 2., 4v: 20., 7v x 4, 8r x 6) i dan + G.: na dan *S. Ivana Kerstitelja* (10r). U genitivu jednine muškoga roda javljaju se kao imenice i poimeničeni pridjevi: *domaćega* (6v: 49.) i *tujega* (6v: 49., 8v). Neobičan je morf –i u primjeru *deli* (4v: 25., 7r: 64., 10r: *gre na (...) deli*).

U dativ imenice muškoga roda jednine dobivaju flektivni morf –u: *daciću* (10v), *g[ospodinu]* (8v), *g[ospo]d[i]n[u]* (8r, 8v), *g[ospodi]n[u]* (8v), *G[ospodi]nu* (7v), *g[ospodi]nu* (4r: 13., 4r: 14., 4v: 17., 4v: 19., 4v: 23., 4v: 26., 6r: 28., 6r: 37., 6r: 41., 6r: 42., 6v: 44., 6v: 48., 6v: 55., 7r: 56., 7r: 67., 8v x 2), *gos[podinu]* (4r: 6.), *g[ospodin]u* (4r: 2.), *gvardijanu* (8r), *kancileru* (7r: 67.), *kanc[ileru]* (7r: 67.), *kancileru* (7r: 56.), *kapitanu* (6v: 48., 6v: 55., 7r: 56., 7r: 64., 8v), *kašta[la]du* (8r), *Kaštaladu* (8r), *koscu* (9v), *križu* (6v: 52.), *lougotenentu* (7r: 56.), *namerniku* (8v), *namesniku* (7r: 56.), *ocu* (8r), *plovanu* (7r: 64. 7v, 8r, 8v x 4), *S. Jurju* (4r: 6., 6v: 44.), *Satniku* (6v: 47., 6v: 49.), *satniku* (4v: 24., 7r: 68., 8r, 8v, 10r), *svidoku* (4v: 27.), *škodniku* (4r: 13.), *tergovcu* (10v), *vladavcu* (11r), *žakniću* (7v). Od

imena mjesta u dativu jednine muškoga roda javlja se imenica *Tersatu* (9v), a od vlastitih imena u dativu jednine stoje: *Gašparu Knežiću* (9v, 11r), *Ivanu Spicijariću* (9v) i *Perodentu* (9v). Uz imenicu grad u dativu jednine na 10r stoji ta imenica s prijedlogom ka: *ka gradu* (10r: *Veće jedna zemlja Aratija ka gradu pristoji.*) i ista imenica uz koju taj prijedlog ne stoji: *gradu* (10r: *Tulikajše dužni kmeti tersaski svaku potripščinu gradsku gradu pernesti na robotu...*). Iz ovoga slijedi da je prijedlog k(a) neobavezan uz imenicu u dativu.

Budući da Trsatski zakon i Trsatski urbar razlikuju kategoriju živosti, flektivni morf akuzativ jednine imenica muškoga roda jednine koje označavaju živo [+ živo] jednak je genitivu jednine muškoga roda, odnosno flektivni je morf –a: *kerstjanina* (6r: 42.), *kozlića* (8r), *meštra* (7r: 71.), *rotnika* (4r: 15.), *satnika* (8r, 8v x 2), *tergača* (10r), *zločinca* (4r: 7.), a za imenice muškoga roda jednine koje označavaju neživo [– živo] flektivni morf jednak je nominativu jednine imenica muškoga roda, odnosno flektivni je morf –ø: *arešt* (8v), *balot* (8v), *beč* (10r), *blagdan* (8r), *brod* (8v), *colation* (8r), *četertak* (8r, 8v), *dan* (7v, 10r x 3), *dar* (7v, 8r x 2, 10r x 2), *dohodak* (6v: 46., 9r, 10v), *dukat* (6v: 45., 9r), *fit* (8r x 3, 10r x 3), *funtion* (8r), *grad* (9v x 2, 10r), *grunt* (6v: 48.), *jezik* (11r), *kabal* (8v), *kanjić* (8r), *kaštel* (4v: 16., 6v: 45., 6v: 46. x 2, 6v: 54., 8r x 2, 8v x 3, 9r x 2), *kloštar* (8r x 2), *kolač* (8v), *kruh* (7r: 65.), *kunfin* (8v), *kvar* (9r), *list* (7v), *malin* (9v), *most* (10v x 2), *mul* (10v x 2), *napitak* (8r), *obed* (8v x 3), *oficij* (6v: 52.), *osmak* (6v: 47.), *pečat* (3v, 11r), *pir* (7r: 60.), *ponediljak* (8v), *porat* (10r), *put* (6r: 30., 6v: 43., 7r: 64.), *refektorij* (8r), *relation* (6v: 52., 7r: 56.), *ripar* (6v: 47.), *rubež* (7r: 69.), *S. Križ* (6v: 54., 8r), *sekvešt* (4r: 1.), *skok* (8v), *soldin* (7v), *spud* (6v: 45., 10v), *stol* (8r), *trud* (8r), *urbar* (11r), *utorak* (8r, 8v x 2), *Vazam* (8r). Ovaj flektivni morf u akuzativu jednine muškoga roda dobivaju i imena mjesta pa su jezično imena mjesta semantički neživa kategorija: *Tersat* (9r, 9v x 2, 10r), *Bakar* (9r).

U lokativu jednine imenica muškoga roda javlja se učestalo morfem –u: *brodu* (8v), *dnevu* (4r: 8.), *dvoru* (4r: 5., 6v: 43.), *gradu* (3v, 10r, 11r), *grunta* (sic!: *gruntu*) (6v: 45.), *kaštelu* (3v, 8v x 2, 9r), *kerstilniku* (7v), *kraju* (10r), *kunfinu* (9v), *mankamentu* (10v), *mesopustu* (6v: 47.), *mestu* (7r: 66.), *modu* (10v), *običaju* (7v), *piru* (8v), *razlogu* (10v), *reformacionu* (10v), *statutu* (7v), *urdinu* (6v: 52.), *varošu* (6r: 37., 7r: 66., 8r x 2, 10v), *vinogradu* (4r: 13.), *zakonu* (6v: 46., 7r: 57., 7v x 3, 8v x 2, 9r). Tako je i s imenima naselja: *Tersatu* (3v, 7r: 68., 10r, 11r) i *Grazu* (11r). Opća imenica *varoš* imenica je muškoga (moguće i srednjeg), a ne ženskoga roda. To se ponajprije razaznaje iz flektivnoga morfa –u, dok je po zamjenici *svim* u iskazu *da ima bit fruštana po svim varošu* to teško određivo jer bi se nakon te zamjenice očekivao lokativ množine, a stoji lokativ jednine. U lokativu se nalazi imenica

dne (4r: 3., 8r) i imenica *običaj* (8v: *ima jin dat jedan kabal vina po običaj*) u kojoj je vjerojatno ispao flektivni morf –u.

Najčešći flektivni morf za imenicu muškoga roda u instrumentalu jednine u Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru jest –om: *areštom* (4v: 19.), *barunom* (3v), *biskupom* (7v), *človikom* (9v), *dohotkom* (10v x 2), *g[ospo]d[i]n[om]* (7v x 2, 8v), *gos[podinom]* (7v x 3), *gosp[odinom]* (7v x 2), *kmetom* (10v), *kvarom* (7r: 63.), *načinom* (6r: 30.), *oficijom* (8v), *plovanom* (3v, 7v x 2, 8v), *popom* (3v), *procesionom* (8v), *samcom* (4v: 18.), *santežom* (8r), *slugom* (9v), *stroškom* (7r: 63.) i *vragom* (6r: 37. x 2). Nešto je rjeđi instrumentalni morf –em za imenice kojima osnova završava na palatal: *vinčacem* (8v), *krajem* (9v), *putem* (10v) i *Miholjem* (9v). Najrjeđi je u instrumentalu morf –um u vlastitom imenu *Mikulum* (9v) koji je vjerojatno nastao zatvaranjem vokala o u flektivnom morfu –om (> –om > –um). U imenima i prezimenima postoje različiti flektivni morfovi ovisno o osnovi vlastite imenice: *Gašparom Robom* (7v), *Gašparom Knežićem* (7v), *Franciškome Knežićem* (7v), *Uldarikom Knežićem* (7v), *Agatićem* (7v), *Stefanom della Rovere* (7v) i *Ferdinandom della Rovere* (7v), *Barišu Tomašićem* (9v) i *Mikulum Tomašićem* (9v). U vlastitom imenu u instrumentalu jednine *Barišu* (9v) radi se o vjerojatno imenu muškoga roda što je teško određivo jer ispred toga imena ne stoji nikakav pridjev ili zamjenica koji bi pouzdano određivali rod te vlastite imenice. Ta se imenica deklinira po ženskoj, e-deklinaciji, jer ima pomalo neobičan flektivni morf –u u instrumentalu jednine koji se dodaje imenicama ženskoga roda u instrumental jednine.

6. 1. 1. 2. Imenice ženskoga roda jednine

Imenice ženskoga roda u nominativu jednine e-osnove dobivaju flektivni morf –a: *crikva* (8r), *čarnica* (6r: 37.), *desetina* (7r: 64.), *Festa* (8v), *glava* (4v: 20., 4v: 24., 6r: 33., 6r: 35., 6r: 39., 6v: 44.), *indulgenca* (8r), *kaštiga* (10r), *Kuća* (8r), *kuća* (6v: 45., 6v: 46.), *Mera* (10v), *navada* (9r), *nevestica* (8v), *Pena* (10r x 2), *pena* (4v: 16., 4v: 18., 4v: 21., 4v: 25. x 2), *peškera* (10r), *pokornost* (10v), *porcija* (10v), *potriba* (8r), *pravda* (4v: 17., 4v: 18., 6r: 31.), *pravica* (7r: 62., 10v), *prisega* (7r: 62.), *Pšenica* (10v), *samica* (4v: 18.), *sententia* (7r: 67.), *Sestra* (7r: 58.), *sinokoša* (9v), *škoda* (4v: 25.), *tatba* (4v: 23., 4v: 24.), *tatbina* (4r: 5.), *voda* (10r), *Zemlja* (6v: 50.), *zemlja* (10r), *Žena* (7r: 59.), *žena* (6r: 38., 7r: 59.), a imenice u nominativu ženskoga roda jednine i-osnove flektivni morf –ø: *čast* (< dio: 4v: 23.), *mat* (6r: 36., 7r: 60.), *stvar* (8r). U ženskome rodu jednine od onomastičkih naziva pojavljuje se i ime zemlje/države: *Aratija* (10r) i ime livade: *Uselica* (9v). U Trsatskom zakonu pojavljuje se i imenica ženskoga roda jednine *g[ospo]da* (7r: 71.) koja se deklinira po ženskoj, e-deklinaciji,

a označava osobe muškoga spola. Imenica ženskoga roda *stran* u nominativu jednine ima nulti morf: *stran* (6r: 31.: *ako pak ka stran bi tužila*), u genitivu jednine –e: *strane* (9v x 4: *Ta jedan kus konfina z jedne strane; a od trete strane kunfina sinokoša Vitelića; od četerte strane ča je odzgora kunfina vinograd Ivana Grohovca; a druge strane kunfina z Mikulum Tomašićem; a od trete strane ča je odzgora kunfina Matije Kosa vinograd*), u akuzativu jednine *strane* (9v: *na tri strane kunfina z fratri*), u genitivu množine strane (9v: *Ta kunfina od dvih stran z riškimi fratri*).

Imenice ženskoga roda u genitivu jednine imaju flektivni morf –e: *bale* (8r), *crikve* (4v: 20., 7v), *intrade* (6r: 64.), *Kamare* (11r), *kamare* (9v), *kancilerije* (4r: 10., 6v: 50., 6v: 52.), *kapele* (7v: 72.), *kaštige* (6v: 53.), *komunade* (6v: 53.), *korizme* (9r), *kuće* (4r: 8., 6v: 47., 7r: 66.), *libre* (8r), *matere* (7r: 57.), *mere* (10v), *navade* (7r: 60.), *nesloščine* (7r: 57.), *odluke* (7r: 66.), *pene* (4r: 2., 4r: 3., 4r: 4., 4r: 6., 4r: 13., 4r: 15., 4v: 18., 4v: 20. x 2, 4v: 23., 4v: 24., 6r: 29., 6r: 30., 6r: 33., 6r: 34., 6v: 54., 7r: 56., 7v: 72., 10r x 2, 10v x 2), *plaće* (9v), *plovanije* (7v), *potrebe* (8r), *potribe* (7r: 62., 7v: 78.), *pravde* (4r: 6., 4r: 10., 4r: 12., 4v: 14., 4v: 18., 4v: 19., 4v: 22., 6r: 28., 6r: 31., 6r: 34., 6r: 36., 6r: 37., 6r: 42., 6v: 53., 7r: 56., 7r: 63.), *pravice* (3v, 9r, 11r), *satničije* (7r: 70.), *sikire* (6v: 54.), *sinokoše* (9v x 4), *starine* (7v, 9r x 3), *straževine* (6v: 45.), *tarife* (7r: 66.), *ure* (8v), *vode* (9v, 10r x 3, 10v), *volje* (6v: 44., 8v, 10v), *ženidbe* (7r: 61.). Flektivni morf –e u dativu jednine imenica ženskoga roda dobivaju i imena mjesta: *Drage* (7r: 71.), *Klane* (9r), *Rike* (9r), *strane* (9v x 5), a imenice i-osnove morf –i: *časti* (7v: 79.), *milosti* (6r: 41.), *kervi* (4v: 17.), *kriposti* (4r: 10.), *obitelji* (4v: 21.), *oblasti* (7v: 79.), *skasi* (6r: 41.), *sol* (10v) i *vridnosti* (7v). Flektivni morfem –i pojavljuje se i u imenici u lokativu *vodi* (10v: *vezati konopi priko vodi*), a očekivano bi bilo da ta imenica dobiva flektivni morf –e. S imenicom *crikve* (6r: 34., 6r: 36., 6r: 42., 7r: 64., 8r x 2) postoji problem u određivanju padeža jer genitiv i dativ jednine ženskoga roda mogu imati flektivni morf –e. Sintaktički bi trebao doći dativ jednine, ali se vjerojatno javlja oblik za genitiva jednine. Teško je reći je li to dativ s palatalnim morfemom –e ili pak umjesto sintaktičkoga dativa stoji oblik za genitiv jednine ženskoga roda. Jednako je tako s imenicom *pravde*. U *kokoše* (10r), *kokoš[e]* (10r) sintaktički akuzativ jednine zamijenjen je genitivom jednine ženskoga roda. Isto je sintaktički akuzativ jednine zamijenjen genitivom i u imenici ženskoga roda *mere* (7r: 65.: *nastojat na mere*). Često se radi i o slavenskome genitivu: *obitelji* (4v: 21.: *da ne bi obitelji imel*). U imenici *Gospoje* (10r) u dativu jednine ženskoga roda došlo je do preobliske opće imenice u vlastitu. Ta se preobliska dogodila i s ojkonomom *Rike* (9r).

Dativ jednine imenica ženskoga roda ima dva flektivna morfa, nepalatalni –i: *pravdi* (6v: 48.), *općini* (10v) i palatalni –e: *crikve* (4r: 2., 4v: 23.), *divojke* (6r: 32.), *Kamare* (11r),

Matinščice (9v, 10r), *pravde* (4r: 14., 6r: 28., 6r: 34., 6r: 36., 6r: 37., 6r: 42., 6v: 53., 7r: 56.), *žene* (4r: 11.). Zanimljivo je da se palatalni flektivni morf –e koristi u slučajevima i kada osnova imenice ne završava na palatal. Primjer za dativ i-osnova ženskoga roda jednine u Trsatskom zakonu jest imenica *obitelji* (4v: 21., 4v: 22.). U dativu jednine ženskoga roda javlja se i imenica *g[ospodi]* (4r: 1.).

Akuzativ jednine imenica ženskoga roda učestalo ima nastavak –u: *bandiru* (8v), *bermu* (7v), *bludnicu* (6r: 34.), *cestu* (6r: 30.), *crikvu* (6r: 39., 7v), *četertinu* (9r), *denunciju* (6r: 31.), *desetinu* (7r: 64., 8r), *dobu* (8r), *glavu* (4v: 20.), *hranu* (7r: 65.), *inštancu* (6v: 50.), *intradu* (7r: 64.), *Jurjevu* (8r), *južinu* (8v x 2, 9v, 10r), *kamaru* (4r: 5., 4v: 21.), *konšcjencu* (4v: 22.), *Kostrenu* (10r), *krunčicu* (6r: 39.), *kuću* (4r: 7., 6v: 44., 6v: 47., 10r), *kvadernu* (6v: 53.), *licenciju* (6v: 48.), *meru* (9v), *Nedilju* (8v), *nedilju* (6v: 50., 8r), *nošnju* (9v), *općinu* (7v: 72.), *penu* (4r: 1., 4r: 7., 4r: 9., 4v: 16., 4v: 19., 6v: 52., 6v: 54., 7r: 63.), *plaću* (8v, 9r, 9v, 10v), *pogaču* (8v x 2), *polovicu* (4r: 10., 4r: 15., 4v: 16. x 2, 4v: 18., 4v: 19. x 2, 7r: 59., 7r: 64.), *potribu* (9r x 2), *potripšćinu* (10r), *pravdu* (6r: 31., 6v: 55., 7v: 56.), *priliku* (6r: 38.), *prodaju* (9r), *robotu* (10r), *robu* (8r), *ručanju* (9v), *ruku* (7r: 62.), *salatu* (8r), *sestru* (7r: 57.), *silu* (4r: 8., 6r: 30., 6r: 32., 6r: 40.), *službu* (8r), *sobotu* (8v), *stražu* (11r), *sumnju* (4r: 5.), *škinu* (8v), *škodu* (4r: 4., 4r: 9., 4r: 12., 4r: 13., 4v: 17., 4v: 24., 4v: 25.), *spolovinu* (8r), *sredu* (8v, 9r), *svičicu* (7v), *štafu* (7r: 67.), *tatbinu* (4v: 23., 4v: 24.), *tergačicu* (10r), *tergovinu* (10v), *urtu* (8v), *voltu* (8v), *volju* (4r: 6.), *ženu* (6r: 33., 7v). Imenice i-osnove imaju flektivni morf –ø: *hćer* (7r: 60.), *noć* (11r), *obitelj* (4v: 21.), *oblast* (8v), *pomoć* (4r: 2., 4r: 3., 4v: 20.), *stvar* (6r: 41.), *tverdost* (11r), *večer* (8r x 4, 10r) i *zapovid* (7r: 69.). Taj morf ima i imenica *sprav* (8r: *sprav svakojačku*). Katkada se u akuzativu imenica ženskoga roda jednine pojavljuje i flektivni morf –i: *dangubi* (4v: 17.). Neobično je i to što se pojavljuje i nulti morfem karakterističan za akuzativ imenica muškoga roda u jednini: *execution* (8v: *ku drugu execution storil*). Prema sročnosti se zaključuje da se ipak radi o imenici ženskoga roda, iako se deklinira kao imenica muškoga roda koja označava neživo pa je oblik u nominativu jednak akuzativu.

Lokativ jednine imenica ženskoga roda veoma je zanimljiv. Prevladava morf –e: *crikve* (4v: 23., 7v, 8r x 2), *črede* (8v x 2, 9r x 2), *istine* (7v), *kancilerije* (6v: 31.), *kuće* (8r), *mere* (7r: 68.), *navadbe* (9r), *nepomnje* (6r: 36.), *nesreće* (6r: 35.), *pravice* (6v: 55.), *smerte* (7r: 59.), *tatbine* (4r: 13.), *večerne* (8r), *zibele* (6r: 36.). Ojkonimi *Drage* (9r), *Martinščice* (9v, 10r) također u lokativu jednine dobivaju flektivni morfem –e, a isto je i s imenima *blagdane*: *Jurjeve* (8r) i *Martinje* (7r: 68.). Flektivni morf –i u imenicama ženskoga roda jednine pojavljuje se u imenicama e-osnove: *crikvi* (7v x 2), *kući* (7r: 57.), *volji* (7r: 60.) i ojkonimima

koji imaju e-osnovu: *Dragi* (9v, 10r x 2), *Riki* (11r), *Tersaščini* (7v, 8v) te u imenicama i-osnove: *kriposti* (7v: 79.), *ljubavi* (8r), *nemarljinosti* (6r: 36.), *noći* (4r: 2., 4r: 8., 6r: 42., 6v: 43., 8r, 8v), *pripovidi* (6v: 54.), *smerti* (7r: 57.), *svitlosti* (4v: 20.). Ojkonim Draga u lokativu se jednine pojavljuje i s flektivnim morфом –e: *Drage* (9r) i s morфом –i: *Dragi* (9v, 10r x 2) jednako kao i imenice *crikve* (4v: 23., 7v, 8r x 2)/*crikvi* (7v x 2) i *kuće* (8r)/*kući* (7r: 57.) te s imenom blagdana: *Miholje* (7r: 62.)/*Miholji* (6v: 45.).

U instrumentalu imenica ženskoga roda jednine najčešći je flektivni morf –um: *Dražicum* (9r), *materinum* (7r: 61.), *oblastjum* (7v), *prilikum* (8r), *prisegum* (7r: 62.), *ričum* (6r: 31.), *rukum* (6r: 41.), *smertum* (7r: 61.), *Vežicum* (7v: 72.), *zahvalnoščum* (8r) i *živinum* (4v: 25.). Taj flektivni morf dobivaju imena blagdana: *Miholjum* (9v) „jer su takvi blagdani pripadali deklinaciji imenica ženskoga roda: *Jurjeva* (o *Jurjeve*, na *Jurjevu*), *Duhova* (na *Duhovu*).“ (Moguš 1991: 86). Ostali su instrumentalni flektivni morfovi –om: *samicom* (4v: 18.) i morf –on koji je nastao kao adrijatizirani oblik morfa –om: *crikvon* (8r). U instrumentalu imenica ženskoga roda pojavljuju se i flektivni morf –ju: *oblastju* (11r) i pomalo neobičan morf –u: *ruku* (11r: *moju vlastitu ruku*). S mjesnim prijedlogom priko uz imenicu voda stoje dva oblika: genitivni *priko vode* (10r, 10v) i lokativni *priko vodi* (10v).

6. 1. 1. 3. Imenice srednjega roda jednine

U nominativu imenica srednjega roda jednine očekivano se pojavljuju dva flektivna morfa: –o u imenicama *blago* (4v: 21. x 2), *pismo* (6v: 50.), *Selino* (8r), *vino* (9r), *žito* (10v) i morf –e u imenici *dite* (7v).

Flektivni morf imenica srednjega roda u genitivu jednine redovito je –a. To su imenice: *blaga* (4v: 22., 7r: 59., 10v x 4), *dopušćenja* (6v: 53., 10v x 2), *dugovanja* (4v: 16.), *imanja* (znanja) (4r: 1.), *leta* (3v, 6r: 42., 6v: 46., 7r: 64. x 2, 7r: 66., 7r: 69., 7r: 70., 7v, 8r, 8v, 9v, 10r x 2, 11r), *materinstva* (7r: 58.), *Miševa Sela* (7v: 72.), *mora* (9v), *napovidanja* (7v), *običanja* (7v), *očinstva* (7r: 58.), *oglašenja* (4r: 10.), *pozakonjena* (7v), *prošćenja* (4v: 18.), *Rupna* (7v: 78.), *vina* (6r: 45., 7r: 68., 7v, 8r x 4, 8v, 9r x 2), *vrimenta* (6r: 39.), *zgubljenja* (10v) i *znanja* (4r: 1., 10v x 3). Jedino ako se radi o poimeničenoj imenici srednjega roda koja se deklinira po pridjevskoj deklinaciji, flektivni morf u genitivu jest –oga (s naveskom –a): *poreznoga* (9r). Imenice srednjega roda jednine u dativu nema.

U akuzativu jednine imenica srednjega roda dolaze flektivni morf –o: *sekveštrano* (4r: 1.), *blago* (4r: 5., 4r: 10. x 2, 6v: 51., 10v), *delo* (6r: 38.), *jutro* (8r), *letu* (6v: 45., 6v: 47., 7r: 65., 7r: 70., 9r, 10r x 3), *materinstvo* (7r: 61.), *meso* (7r: 65., 7r: 66.), *porezno* (9r), *propelo* (7r: 62.), *sedu* (7r: 67.), *seno* (9v x 2), *vino* (7v, 10v), *žito* (10v) i flektivni morf –e: *dite* (6r:

35., 6r: 36., 6r: 39.), *drivje* (6v: 54.), *lice* (7r: 67.), *more* (10v), *poštenje* (6r: 29.), *pričešćenje* (7v), *ručenje* (10r), *spoznanje* (8v), *uličje* (4r: 4.), *verovanje* (3v, 11r x 2), *vreme* (6r: 61.), *vrimе* (8r x 2, 10r, 11r) i *zlamenje* (4r: 13.). Imenica *drivje* (6v: 54.) jest zbirna imenica.

U lokativu jednine srednjega roda postoji flektivni morf –u: *dugovanju* (7r: 62., 7v: 81., 9r), *mogućstvu* (7r: 60.), *pismu* (7v), *zvolenju* (6r: 39.), ali se u imenima blagdana pojavljuje i morf –e: *Jurjeve* (8r) i *Martinje* (7r: 68.), jer se sklanjaju po deklinaciji imenica ženskoga roda (Moguš 1991: 86). Zabilježio sam samo jednu imenicu srednjega roda u instrumentalu jednine: *delom* (6r: 31., 7v: 78.).

6. 1. 1. 4. Imenice muškoga roda množine

Imenice muškoga roda množine imaju u nominativu flektivni morf –i: *Bekari* (7r: 66.), *brati* (7r: 57.), *kmeti* (7r: 71., 9v x 2, 10r x 2, 10v), *kumesari* (3v), *ljudi* (6v: 45. x 2), *Pučani* (9r), *pučani* (9r), *podložniki* (10v), *redovnici* (8r), *rotniki* (4r: 13., 4r: 14.), *Soldati* (8v), *soldati* (7r: 69.), *suci* (8v), *sudci* (3v), *uzroki* (7r: 57.) i *vinogradi* (9r x 2, 10r). Sibilizacija se u pravilu ne provodi: *podložniki* (10v), *rotniki* (4r: 13., 4r: 14.), *uzroki* (7r: 57.), osim u primjeru *redovnici* (8r). U nominativu: *kmeti* (7r: 71., 9v x 2, 10r x 2, 10v) i akuzativu: *grunti* (10v), *kolci* (10v), *križi* (8v), *listi* (9r), *puti* (7v: 72.) množine imenica muškoga roda pojavljuje se kratka množina. U nominativu množine pojavljuju se i nekoliko imena stanovnika mjesta: *Bakrani* (8r), *Kašljani* (10r), *Stermičari* (7v: 72.), *Tersašćani* (9r, 10v), *Varošani* (7v: 72.), *Vežičani* (7v: 72.).

U genitivu množine imenice muškoga roda dobivaju nulti morf: *ćeden* (6v: 50.), *dan* (7r: 62.: *ima osam dan*), *derv* (10r: *da more poslati nasići derv*), *duhovnik* (6r: 32.: *sujem* (sic!: *sujen*) *budi od duhovnik.*, 6r: 39.: *ima biti od duhovnik radi ovoga kaštigana*), *fratar* (8v: *Malinar otac fratar tersaskih*), *kmet* (4r: 10.: *Ako bi ki prodao blago svoje od kmet...*), *kosac* (9v: *Potribno je na nje osam kosac*), *libar* (6r: 34.: *da plati pene crikve libar 25*, 10r: *plaća od sada u napridak libar šest*), *otac* (8v: *Malinar otac fratar tersaskih*), *panjač* (8v: *svaki od ovih je slobodan spuda panjač*), *starac* (6v: 53.: *prez dopušćenja gosposkoga i počt. starac*), *sudac* (7r: 63.: *Ki bi mejaši postavljeni od pravde aliti od sudac*), flektivni morf –i: *bolniki* (9r x 2), *brodi* (10r), *kapitani* (7v), *kolači* (8v), *ljudi* (8v: *od nje ljudi*), *puti* (6v: 50.: *svi četiri puti*), *sol[dini]* (9v, 10r, 10v x 2), *soldini* (8r, 10r) i *štimaduri* (7r: 63.) ili flektivni morf –ih: *običanih* (7v), *umih* (6v: 53., 7r: 63.). U jednome se primjeru pojavljuje genitivni morf –ov: *svetnikov* (11r) što je vjerojatno utjecaj kajkavskoga narječja.

U dativu množine imenica muškoga roda na nepalatalne osnove dodaje se morf –om u imenicama *Bakranom* (8r), *gospodarom* (10r), *fratrom* (8r, 8v), *kmetom* (9v), *pastirom* (6r:

40.), *pučanom* (8v), *rotnikom* (4r: 13.) i *tatom* (4v: 24.), a za palatalne morf –em: *ocem* (8v, 8r) i *starcem* (4r: 6., 4r: 13., 4r: 14., 6r: 41., 6v: 44., 7r: 56., 7r: 67., 8v).

U akuzativu množine imenica muškoga roda nalaze se primjeri sa starim flektivnim morfom –i: *akoliti* (8r), *asistenti* (8r), *glasi* (6r: 42.), *grunti* (10v), *hlipci* (8r), *kanti* (6v: 49.), *klanci* (7v: 72.), *kolci* (10v), *konopi* (10v x 2), *križi* (8v), *kunfini* (4r: 10.), *kusi* (9v x 3, 10r), *listi* (9r), *mašniki* (8r), *mejaši* (7r: 63.), *oltari* (8r), *puti* (7v: 72.) i *studenci* (7v: 78.) te primjer s novim flektivnim morfom –e: *križe* (8v) i primjer s poimeničenom imenicom na –eh: *mertveh* (8r).

U lokativu množine pojavljuje se morf –eh: *kanteh* (6v: 51.), *omejkeh* (4r: 9.), *vinogradeh* (4r: 9., 4r: 15.) i *vratah* (6v: 43.). Flektivni morf –i pojavljuje i u imenicama muškoga roda u instrumentalu množine: *fratri* (9v x 3), *križi* (8r, 8v), *pučani* (8v), *soldati* (8v) i *svedoki* (7v). U instrumentalu množine imenica muškoga roda javlja se u jednome primjeru i flektivni morf –om: *soldatom* (11r).

6. 1. 1. 5. Imenice ženskoga roda množine

U nominativu množine imenice ženskoga roda dobivaju redovito flektivni morf –e: *čele* (4r: 4.), *Hćere* (7r: 61.), *hćere* (7r: 59.), *koze* (4v: 25.), *sinokoše* (9v x 2), *udovice* (10r); u genitivu množine imenice ženskoga roda množine imaju nulti morf: *crikvau* (sic!: *crikav*) (4v: 16.), *kuć* (8r: *kad se od drugeh kuć daje*), *pravic* (10v: *pod zgubljenja svih svojih pravic*), *sinokoš* (9v: *Ti pervo imenovani kusi sinokoš nisu dužni kmeti robotat*), *zemalj* (10v: *dužni dohodak od blaga onoga ali zemalj iskati*) i *žen* (9r x 2: *za potrebu bolniki i žen*). U dativu množine pojavljuje se samo jedna imenica sa starim flektivnim morfom –am: *tergačicam* (10r). Akuzativ množine imenica ženskoga roda jednak je genitivu jednine pa imamo u primjerima morf –e: *brajde* (10r), *Ceste* (7r: 71.), *ceste* (7v: 72.), *čarobije* (6r: 37.), *likarije* (4v: 17.), *rane* (4v: 17.), *sinokoše* (9v), *strane* (9v), *sušešćine* (7v: 78.), *špendije* (6r: 31.) i *zaključnice* (8r). Jedino je u *riči* (4v: 18.) flektivni morf –i jer se tu radi o imenici ženskoga roda i-osnove. U lokativu se u trima primjerima čuva stari morf –ah: *brajdah* (10r), *prominah* (10v) i *urah* (8v), a u instrumentalu u jednome primjeru stari morf –ami: *svićami* (7r: 62.).

6. 1. 1. 6. Imenice srednjega roda množine

Imenice srednjega roda u nominativu množine dobivaju flektivni morf –a: *Napovidanja* (7v) i *pisma* (7r: 62.); u genitivu množine morf –e: *g[ospod]e* (7v); u akuzativu množine morf –a: *dela* (6r: 37.), *napovidanja* (7v), *vrata* (6r: 41.); u lokativu množine flektivni morf –eh: *vratah* (6v: 43.). Primjeri za dativ i instrumental imenica srednjega roda

množine nisu potvrđeni. Imenica *vrata* (6r: 41.) jest *pluralia tantum*. U cijelome Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru nije pronađena nijedna promjenjiva vrsta riječi u vokativu.

6. 1. 1. 7. Tvorba umanjenica imenica

U analiziranim tekstovima ima i nekoliko umanjenica: *daciću* (< dac – ić – u: 10v), *facolić* (< facol – ić – ø: 7v), *krunčicu* (krun – čic –u: 6r: 39.), *starića* (< star – ić – a: 10v x 2), *svičiću* (< svić – ic – u: 7v), *žakniću* (< žakan – ić – u: 7v). Za tvorbu umanjenica koriste se oblikotvorni sufiksi –čic–, –ic– i –ić–.

6. 1. 2. Pridjevi

Budući da se ovaj rad bavi morfološkom raščlambom Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbaru, prikazat će se osnovni morfovi u pridjeva te upozoriti na opreke po palatalnosti i određenosti. Pridjevi su često dio imenskoga predikata pa su popisani i takvi primjeri.

6. 1. 2. 1. Pridjevi muškoga roda jednine

Opisni su pridjevi u nominativu jednine muškoga roda: *gospodni* (10r), *isti* (4r: 1., 9v, 10r x 2), *kerav* (10r), *mesni* (8r), *mertvi* (8r), *najzadnji* (8v), *očiti* (11r), *pravdeni* (6v: 55.), *rečeni* (10r, 11r), *ribni* (8r), *slobodan* (6v: 47., 7r: 70., 8v, 10r, 10v), *stari* (8v), *Sveti* (7v), a posvojni su pridjevi *konski* (7r: 71.), *modruški* (7v), *pazinski* (3v), *tersaski* (3v, 7v, 8r x 2, 8v, 9r, 9v, 11r). Na kraju rečenice u ovim trsatskim zakonicima može stojati određeni pridjev: *mertvi* (8r: ...ako ne bi kada se ki pokapa mertvi.). Radi se i o pridjevu koji polako preoblikom poimeničenja postaje imenicom jer iza njega ne stoji riječ *čovjek*. Jednako je tako s pridjevom *isti* (4r: 1.), *rečeni* (11r). Uočava se i to da se dopušta komparacija pridjev koji se ne može komparirati jer se pojavljuje superlativ *najzadnji* (8v). Zabilježen je i superlativ *najmanjega* (10v). Iz navedenih se primjera vidi da se superlativ pridjeva tvori pomoću prefiksa naj– i pozitiva pridjeva te da se dekliniraju po pridjevskoj deklinaciji.

Pridjevi su u genitivu jednine muškoga roda sljedeći: *časnoga* (8v), *dobrega* (4r: 11.), *duhovnoga* (7r: 64.), *istoga* (7v), *mladoga* (8v x 2), *najmanjega* (10v), *navadnoga* (6v: 46.), *nemškoga* (9v), *nijednoga* (10v), *nimškoga* (11r), *pravdenoga* (7r: 65.), *rečenoga* (11r x 2), *staroga* (10v), *svetoga* (7v), *tersaskoga* (10r), *velikoga* (10r), *ugerskoga* (7v: 81.) i *zapovidnoga* (9r). U pridjevima u genitivu jednine može se zapaziti da se u Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru dobro razlikuju određeni i neodređeni oblici pridjeva (Moguš 1991: 87). Osim primjerima u kojima mora doći palatalni nastavak –ega, postoje i primjeri u kojima to

nije potrebno, npr. *dobrega* (4r: 11.). U Trsatskom se zakonu i Trsatskom urbaru zapaža prodor palatalnih nastavaka u nepalatalnu paradigmu. (Moguš 1991: 87).

Flektivni morf pridjeva u dativ jednine muškoga roda jest –em i to u primjerima *postavljenemu* (6v: 52.) i *sadašnjemu* (11r). U dativu se pojavljuje i navezak –u koji se uvijek dodaje na flektivni morf –em.

Pridjevi muškoga roda jednine u akuzativu imaju flektivni morf –i: *hervacki* (9v), *hervaski* (11r), *ostali* (7v: 72.), *pučki* (3v), *rečeni* (6v: 46.), *reški* (10r), *stari* (9r), *tersaski* (6v: 54.), *Veliki* (8r) i flektivni morf –ø: *dobar* (8v), *snažan* (8v), *uboh* (8r).

U lokativu jednine muškoga roda ponovno se uočava razlika palatalnosti i nepalatalnosti: *gosposkim* (6v: 52.), *gradskom* (6v: 45.), *grobniškim* (9v), *običajnom* (10v), *ostalom* (10v), *starem* (6v: 46., 7v x 2) i *tersaskem* (10r). U instrumentalu jednine muškoga roda zabilježen je pridjev *gosposkim* (9v), *tersaskim* (8v) iz čega se razaznaje da je flektivni morf pridjeva u instrumentalu muškoga roda jednine –im.

6. 1. 2. 2. Pridjevi ženskoga roda jednine

Pridjevi ženskoga roda jednine u nominativu dobivaju flektivni morf –a: *biskupova* (4v: 23.), *čista* (6r: 35.), *dužna* (10v), *kmeska* (10r), *mala* (4v: 23., 7r: 70.), *mnoga* (7v), *noseća* (6r: 39.), *popisana* (7v), *sama* (6r: 37.), *satnikova* (8v), *slobodna* (6v: 45., 8r), *velika* (4r: 5., 4v: 24., 7r: 70.) i *Ženska* (6r: 39.); u genitivu jednine flektivni morf –e: *biskupske* (7v: 79.), *Blažene* (10r), *crikvene* (7r: 66.), *male* (4v: 25.), *nijedne* (4r: 10.: *od nijedne kriposti*), *plovanske* (7v: 79.), *pravdene* (7r: 66.), *slavne* (9v), *srednje* (7v: 72.), *svitle* (11r), *tersaske* (4r: 10.), *veće* (7v: *veće vridnosti*) i *zle* (6v: 44.); u dativu flektivni morf –oj: *presvitloj* (11r) i *rečenoj* (11r); u akuzativu –u: *Cvitnu* (8r), *Duhovu* (8r), *gosposku* (7r: 69.), *gradsku* (10r), *istvu* (4r: 7.), *Jurjevu* (8r), *lipu* (8v), *mesopusnu* (8v), *narešenu* (8v), *rotničku* (4r: 9.), *tuju* (6r: 33.); u lokativu flektivni je morf isti kao u dativu jednine ženskoga roda –oj: *istoj* (7v), *očinoj* (7r: 59.), *plovanskoj* (7v), *tostojnoj* (*sic!:* *dostojnoj*) (7r: 62.) ili –e: *cesarove* (4v: 20.); u instrumentalu jednine pridjeva ženskoga roda flektivni su morfovi –um: *silnum* (6r: 41.) i –u: *cesarsku* (11r), *vlastitu* (11r x 2).

6. 1. 2. 3. Pridjevi srednjega roda jednine

Pridjeva srednjega roda jednine u nominativu množine imaju flektivni morf –o: *imenovano* (3v), *materino* (4v: 21.), *mlado* (9v), *ostalo* (8r, 9r, 10r). U genitivu jednine pridjeva srednjega roda razlikuju se pridjevi koji se dekliniraju po određenoj, imeničkoj deklinaciji s flektivnim morfom –a: *ženina* (4v: 22.), *čista* (6v: 45.), *dobra* (8r), *lipa* (8r),

dužna (10v), a koji po neodređenoj, pridjevskoj s flektivnim morfovima –oga i –ega: *crikvenoga* (4v: 16., 8r x 2), *domaćega* (9r x 2), *plovanskoga* (4r: 16.), *gosposkoga* (6v: 53., 10v), *istoga* (10r). Jednako kao i pridjevi muškoga roda u genitivu jednine i ovdje je vidljiva opreka po palatalnosti. Dobro je primijetiti da je u tim genitivnim flektivnim morfovima navezak –a uvijek prisutan. U akuzativu jednine pridjeva srednjega roda flektivni je morf –o: *isto* (9v), *tamno* (6r: 38.), *rečeno* (9v), *ostalo* (9r, 10r), *Mlado* (10r), a u instrumentalu –im koji je i imenički nastavak: *općinskim* (7v: 78.). Pridjevi u dativu i lokativu srednjega roda jednine nisu zabilježeni.

2. 2. 1. Pridjevi u množini

Pridjevi u nominativu množine muškoga roda imaju flektivni morf –i: *dostojni* (7r: 57.), *korizmeni* (8v), *ostali* (8v, 10v), *postavljeni* (4r: 13., 7r: 63.), *rečeni* (10r, 11r), *tersaski* (9v, 10r); u genitivu –ih: *istih* (7v), *tersaskih* (8v); u dativu –im: *ostalim* (8v x 2) i *rečenim* (9v); akuzativ množine jednak je nominativu množine: *imenovani* (9v), *mali* (9v, 10r), *podobni* (6r: 42.); u lokativu množine dobiva se flektivni morf –ih: *časnih* (8r), *ljuskeh* (4r: 9.), a u instrumentalu flektivni je morf –emi: *imenovanemi* (9v). U genitivu su i dativu množine i dvije kratice za pridjeve: *počt.* (6v: 53.) u genitivu i *počt.* (8r) u dativu.

Pridjevi u ženskome rodu u nominativu množine dobivaju flektivni morf –e: *rečene* (9v); u genitivu množine –ih: *mladoviteh* (9r) i –eh: *mladoviteh* (9r); u akuzativu, kao i u nominativu, imaju flektivni morf –e: *nespodobne* (4v: 18.), *općinske* (7r: 71., 7v: 72.) i *rečene* (9v), a u lokativu množine –ih: *prezrednih* (10v) i –eh: *rečeneh* (10r). Vokativ pridjeva nije zabilježen u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru.

Nije teško primijetiti da se posvojni pridjevi svih triju rodova tvore oblikotvornim sufiksima –sk–: *biskupske* (7v: 79.), *gosposkim* (6v: 52., 9v), *gosposkoga* (6v: 53., 10v), *gosposku* (7r: 69.), *gradskom* (6v: 45.), *gradsku* (10r), *hervaski* (11r), *kmeska* (10r), *konski* (7r: 71.), *općinskim* (7v: 78.), *pazinski* (3v), *plovanske* (7v: 79.), *plovanskoga* (4r: 16.), *plovanskoj* (7v), *tersaske* (4r: 10.), *tersaskem* (10r), *tersaski* (3v, 6v: 54., 7v, 8r x 2, 8v, 9r, 9v, 11r), *tersaskih* (8v), *tersaskim* (8v), *tersaskoga* (10r), *ugerskoga* (7v: 81.), *Ženska* (6r: 39.), –šk–: *grobniškem* (9v), *nemškega* (9v), *nimškoga* (11r), *reški* (10r), zatim oblikotvornim morfom –čk–: *pučki* (3v) i *rotničku* (4r: 9.). U *hervacki* (9v) ispao je fonem t, a s je prešao u c. Time se ta riječ približava izgovornoj varijanti. Zanimljivo je da je u posvojnem pridjevu *očinoj* (7r: 59.) ispao oblikotvorni morf –sk–.

Pridjev *sav* ima sljedeće oblike: u akuzativu jednine muškoga roda *sve* (10v), u genitivu *svih* (6v: 50.: *svi četiri puti*), u akuzativu *sve* (8r), u lokativu *svim* (6r: 37.: *po svim varošu*), a jednako tako i u instrumentalu: *svim* (7r: 63.: *za svim stroškom i kvarom*); u akuzativu ženskoga roda *svu* (7r: 64.: *zgublja svu intradu*, 8v: *potverdit ima svu oblast*); u nominativu jednine srednjega roda *sve* (4v: 21.: *da sve blago gre pod kamaru*, 8r x 4, 10r, 10v), u akuzativu srednjega roda *sve* (4r: 10.: *da zgublja sve blago*, 10r), a u lokativu *svim* (7v: 81.: *u svim drugim dugovanju*). U množini imamo u nominativu muškoga roda oblik *svi* (7r: 71., 8v, 10r, 10v), u genitivu *svih* (7v: *od svih g[ospo]de kapitani Tersata*), u dativu *svim* (10r: *svim tim gospodarom*, 10v), u akuzativu množine muškoga roda *svi* (7v: 72.: *kako svi klanici i puti ostali*); u genitivu množine ženskoga roda *svih* (10v: *svih svojih pravic*), u akuzativu množine ženskoga roda *sve* (6r: 31.: *ništar manje dužan budi platiti sve špendije*); u genitivu množine srednjega roda *svih* (7v).

6. 1. 3. Zamjenice

6. 1. 3. 1. Osobne (lične) zamjenice

S tvrdnjom Milana Mogušā da je „Od svih tzv. ličnih zamjenica (ja, ti, mi, vi) potvrđen [je] samo nominativni oblik *ja* i ni koji drugi.“ ne treba se u potpunosti složiti. Stanje je ovakvo: od ličnih ili osobnih zamjenica postoje u Trsatskome urbaru i Trsatskome urbaru oblici u nominativu jednine *Ja* (11r), *ja* (7v), *Ti* (9v), *On* (10r), *on* (4r: 5., 8r x 3). Osim toga, potvrđen je i naglašeni genitiv jednine: *njega* (9r), zatim potvrđen je nenaglašeni dativ jednine: *mu* (4r: 5., 4v: 27., 6r: 33., 6r: 42., 6v: 44., 6v: 52. x 2, 7v x 2, 8r, 8v, 9r x 2) i naglašeni dativ jednine: *njemu* (7r: 64., 8r) osobne zamjenice on kao i naglašeni: *njega* (8v, 10r) i nenaglašeni: *ga* (4r: 6., 4r: 7. x 2, 4r: 14, 4r: 15., 4v: 20., 4v: 27., 6v: 43., 6v: 55. x 2, 7v, 8v x 2, 9r, 10r) oblik u akuzativu jednine iste zamjenice. U instrumentalu jednine zamjenice trećega lica jednine muškoga roda zabilježena je zamjenica *njim* (8v).

Od osobnih zamjenica u trećem licu jednine ženskoga roda nalazi se u genitivu zamjenica ona: *nje* (4v: 25., 7v, 8v); u dativu *joj* (6r: 35.); u akuzativu jednine *ju* (6r: 32., 6r: 35., 7r: 57.), u lokativu *nje* (9v: *na nje*) i u instrumentalu *njum* (8v). Osobna zamjenica u trećem licu jednine srednjega roda u akuzativu jednine glasi *ono* (9r, 9v, 10v).

Od nominativnih oblika ličnih zamjenica postoji i zamjenica za treće lice množine muškoga roda *Oni* (7v), *oni* (4r: 14., 8r, 8v, 10v) koja u genitivu množine glasi *njih* (8v). Dativ je trostruk. Postoji oblik *njim* (8r x 2) te oblik *jim* (8v) u kojemu se ne provodi adrijatizam i oblik *jīn* (6r: 40., 8v) u kojemu je ta promjena provedena. U akuzativu jednine muškoga roda imamo jih (4v: 22. x 2, 8r) i *njih* (8v), a u lokativu *njih* (6r: 39., 8r).

Za izražavanje posvojnosti koriste se i osobne zamjenice: u genitivu trećega lica jednine ženskoga roda nalazimo osobnu zamjenicu *nje* (8v: *nje ljudi* > njezinih ljudi); u lokativu trećega lica jednine ženskoga roda *nje* (7v: *nje plovanom*); u genitivu trećega lica množine muškoga roda *nje* (8v: *od nje ljudi* > njezinih ljudi), u lokativu srednjega roda: *njih* (6r: 39: *njih zvolenju*). Osobna zamjenica u akuzativu trećega lica množine ženskoga roda glasi *nje* (6v: 17: *nje likarije* > njegove likarije).

6. 1. 3. 2. Posvojne (posesivne) zamjenice

Od posvojnih zamjenica javlja se u akuzativu trećega lica jednine ženskoga roda: *njegovu* (10r: *njegovu kuću*), u instrumentalu trećega lica jednine ženskoga roda posvojna zamjenica *njegovum* (7v: *njegovum oblastjum*) i posvojna zamjenica prvoga lica jednine ženskoga roda *moju* (11r: *moju vlastitu ruku*). U akuzativu trećega lica množine muškoga roda zabilježena je posvojna zamjenica *njihovi* (10v: *njihovi grunti*).

6. 1. 3. 3. Povratno-posvojne (refleksivno-posesivne) zamjenice

Genitivni oblik povratno-posvojne u muškome rodu jednine zanimljiv je jer umjesto nastavka –ega, dobiva nastavak –ga pa se može pretpostaviti da je u tom morfu ispao: *svojga* (7v: 72., 8v x 3, 10v x 2). Lokativ jednine ženskoga roda glasi *svojoj* (7v: 79.: *u svojoj kriptosti*). Genitiv jednine ženskoga roda *svoje* (7r: 70.: *svoje satničije*), akuzativ jednine srednjega roda: *svoje* (4r: 10.: *blago svoje*) i akuzativa množine ženskoga roda: *svoje* (7v: 78.: *svoje sušešćine*) imaju isti oblik. Genitiv množine muškoga roda: *svojih* (6v: 53., 7r: 63.: *od svojih umih*) i genitiv množine ženskoga roda: *svojih* (10v: *svojih pravic*) povratno-posvojne zamjenice dobivaju flektivni morf –ih.

6. 1. 3. 4. Pokazne (demonstrativne) zamjenice

Pokazna zamjenica ovaj koja se koristi kada se nešto nalazi pored govornika, u Trsatskome se zakonu i Trsatskome urbaru nalazi u genitivu jednine muškoga roda: *ovoga* (6r: 39.), u akuzativu jednine muškoga roda *ovi* (11r: *ovi urbar*) u lokativu jednine muškoga roda: *ovom* (10v: *u ovom refomacionu*). U lokativu se na flektivni morf –om ne dodaje navezak. Ta se zamjenica zatim javlja u genitivu jednine ženskoga roda: *ove* (6v: 50.: *ove kancelarije*, 7r: 66.: *ove tarife*), u dativu jednine ženskoga roda: *ovoj* (8r: *ovoj crikve*, 10v: *ovoj općini*) i u akuzativu jednine ženskoga roda *ovu* (9v, 10r, 11r). U srednjem rodu javlja se u nominativu jednine pokazna zamjenica *ovo* (8r x 2, 11r). U nominativu množine muškoga

roda zabilježeno je *ovi* (7v, 8r: *ovi redovnici*), u genitivu množine muškoga roda *ovih* (8v), a u nominativu množine srednjega roda: *ova* (7v x 2). Korijen je ove zamjenice *ov-*.

Što se tiče pokazne zamjenice *taj*, u nominativu muškoga roda jednine bilježimo *Ta* (9v x 2, 10r x 2), *ta* (4r: 1. x 2, 4r: 13., 7r: 62., 8r, 8v, 9v, 10r x 8, 11r), u genitivu muškoga roda jednine *toga* (9v, 10r: *mesopusta toga*, 10v x 2) s nepalatalnim flektivnim morfom *-oga* i tega (9v x 2) koji ima palatalni flektivni *-ega* (oba s naveskom *-a*); u dativu jednine muškoga roda *tomu* (7r: 71., 10v), u lokativu *tom* (10v), a u instrumentalu *tim* (6r: 30.: *s kim tim načinom*, 10v: *s tim putem*, 10v); u nominativu jednine ženskoga roda *Ta* (4v: 25.), *ta* (4v: 16., 10r), u genitivu jednine ženskoga roda *te* (9v), u dativu ženskoga roda *toj* (7r: 56.: *toj pravde*), a u akuzativu *tu* (3v, 4r: 7.: *tu istu penu*, 10r); u nominativu jednine srednjega roda *To* (9v), *to* (4v: 26., 6r: 28., 6v: 50., 7r: 71., 8v, 9v x 2, 10r x 2, 10v x 3), u genitivu jednine srednjega roda *toga* (4v: 22.: *toga blaga*, 6r: 31., 10r), a u akuzativu jednine srednjega roda oblik je isti kao i u nominativu: *to* (3v, 4r: 13., 7r: 62., 9v); zatim u genitivu množine muškoga roda bilježimo *tih* (10v), u dativu množine muškoga roda *tim* (10r: *tim gospodarom*), u akuzativu množine ženskoga roda *Te* (9v), *te* (9v) i u lokativu množine ženskoga roda: *tih* (10v: *po tih (...) prominah*). Korijen je ove zamjenice *t-*. Posebnu pozornost privlači stari oblik zamjenice *taj* u nominativu jednine muškoga roda koji glasi *ta*, primjerice *ne potribuje nego na ta blagdan* (8r) ili *Veće dužan je ta isti satnik* (10r) (Moguš 1991: 87).

Pokaznu zamjenicu *onaj* nalazi se u analiziranim trsatskim pravnim tekstovima u nominativu: *on* (4r: 6., 4v: 20, 8v, 10r: *on brod* > *onaj brod*), u genitivu: *onoga* (4v: 27.) i *on* (< *onoga*: 9r: *od on trat*), dativu: *onomu* (4r: 14., 6r: 35., 7r: 64., 8r, 10r) i u akuzativu: *onoga* (4r: 15.) jednine muškoga roda; zatim u nominativu: *ona* (10r, 10v x 2) i genitivu: *one* (7v) jednine ženskoga roda *te* u nominativu: *ono* (7r: 70., 9v), genitivu: *onoga* (7r: 64. x 2, 8v, 10v) jednine srednjega roda. U nominativu množine muškoga roda *ta* zamjenica glasi *oni* (10v), u dativu množine muškoga roda *onim* (7v: 72., 10v, 11r) i *onem* (8v), u akuzativu množine muškoga roda jednako kao i u nominativu. Korijen je ove zamjenice *on-*.

Pokazne su pridjevne zamjenice *ovakova* (8r) u nominativu jednine ženskoga roda za *ovakav*; Za pokaznu pridjevnu zamjenicu *takav* bilježi se *takov* (4r: 5.: *takov tat*, 4v: 21.: *takov silnik*, 7r: 64.: *takov (...) krivac*) u nominativu jednine muškoga roda, *takovu* (4r: 13.: *takovu škodniku*) u dativu, *takovoga* (4r: 7., [+ živo]: *takovoga zločinca*) i *takov* (8r, [- živo]: *takov funtion*) ovisno o kategoriji živosti u akuzativu jednine muškoga roda. U nominativu jednine ženskoga roda za *takav* postoji zamjenica *takova* (8r), za genitiv jednine srednjega roda *takovoga* (10v: *takovoga blaga*), za genitiv množine muškoga roda *takovih* (10v), za

lokativ množine ženskoga roda *takovih* (10v: *po (...) takovih (...) prominah*). Oblici pokazne zamjenice onakav ne pojavljuju se u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru.

6. 1. 3. 5. Neodredene (indefinitne) zamjenice

Neodređene su zamjenice najčešće složene od nekoga prefiksa. To su prefiksi:

a) ni–: S prefiksom ni– u ovim je trsatskim pravnim tekstovima zabilježena neodređena zamjenica *ništar* (6r: 31., 7r: 64., 8r) u akuzativu jednine muškoga roda. Zatim je tu neodređena zamjenica *nišće* (4v: 21.) u nominativu jednine muškoga roda, *niš* (10v) u akuzativu jednine muškoga roda, *nikuliko* (7v) u akuzativu jednine srednjega roda.

b) ne–: S prefiksom ne– zabilježena je jedino neodređena zamjenica *nekoja* (8r) u nominativu jednine ženskoga roda.

c) sva–: Prefiks sva– plodan je prefiks za tvorbu neodređenih zamjenica što potvrđuju i navedeni primjeri. Koristi se za tvorbu zamjenice svatko. U nominativu jednine muškoga roda imamo neodređenu zamjenicu *svaki* (8v x 2, 10r), u genitivu *svakoga* (6v: 47., 6v: 49., 7r: 70., 8v: *Od svakoga rubeža*, 9v: *od svakoga miha*, 10v x 2: *od svakoga starića*) i *svakojačkoga* (8r: *od svakojačkoga dohotka gosporskoga*), u dativu jednine muškoga roda jednu neodređenu zamjenicu s dvama različitim navescima: *svakome* (4v: 27.: *Svakome svidoku*) i *svakomu* (6v: 55., 8v, 9v: *svakomu koscu*, 10v), u akuzativu *svaki* (8v). U nominativu jednine ženskoga roda imamo neodređenu zamjenicu *svaka* (6v: 45.: *Svaka kuća*), u genitivu *svake* (4v: 25.: *od svake male*, 6r: 41.: *prez svake milosti*, 6v: 47.: *od svake kuće*, 9v), u dativu *svakoj* (4r: 11.: *Svakoj žene*), u akuzativu *svaku* (6v: 50.: *svaku drugu nedilju*, 8v: *za svaku voltu*, 10r: *svaku potripšćinu gradsku*, 11r: *svaku noć*) i *svakojačku* (8r: *sprav svakojačku*), a u lokativu *sakoj* (8r). U akuzativu jednine srednjega roda bilježimo neodređenu zamjenicu *sako* (8r: *sako vrime*) u kojoj je, kao i u zamjenici *sakoj* (8v), v u prefiksu ispalo ili pak bilježimo istu zamjenicu u nešto češćem obliku, ali uz isti primjer *svako leto*: *svako* (6v: 45., 7r: 65., 9r, 10r). U nominativu množine muškoga roda ta neodređena zamjenica glasi *svaki* (7v: 72., 7v: 78.). Oblici zamjenica *svakojačkoga* (8r) i *svakojačku* (8r) tvore se od prefiksa sva–, korijena –koja–, oblikotvornoga sufiksa –čk–, nepalatalnoga flektivnoga sufiksa –og i naveska –a.

Od ostalih nesloženih neodređenih zamjenica zabilježena je zamjenica *kuliko* (11r) u vezničkoj službi.

6. 1. 3. 6. Odnosne zamjenice

Odnosne su zamjenice u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru:

a) ki (< tko): Radi se o zamjenici koja se najčešće koristi u svojem kontrahiranome obliku u nominativu jednine muškoga roda, a glasi *Ki* (6v: 47., 6v: 48., 6v: 52., 6v: 53., 6v: 54., 7r: 56., 7r: 63., 9v, 10r x 4, 10v), *ki* (4r: 2., 4r: 3., 4r: 4., 4r: 5., 4r: 7., 4r: 8., 4r: 9., 4r: 10., 4r: 12., 4r: 14., 4r: 15., 4v: 16., 4v: 17., 4v: 18., 4v: 19., 4v: 20., 4v: 22., 4v: 26., 4v: 27. x 2, 6r: 34., 6r: 35., 6r: 42., 6v: 43., 6v: 55., 7r: 57., 7r: 64. x 2, 8r x 2, 8v x 2, 10r x 3, 10v, 11r) i [*ki*] (4r: 10.). Genitiv jednine muškoga roda te zamjenice glasi *kega* (4r: 1.), dativ jednine muškoga roda glasi *komu* (4r: 4., 4r: 5., 4r: 10., 4r: 13., 6r: 41., 7r: 62., 7r: 69., 8v x 3), akuzativ muškoga roda jednine *kega* (4r: 5., 4r: 9., 8v) i *koga* (4r: 13., 4r: 14., 4v: 17., 4v: 19., 8v) pa se opet uočava opreka po palatalnosti, a instrumental jednine muškoga roda *kim* (6r: 30., 10v). U ženskome rodu ta zamjenica glasi *ka* (4v: 18., 6r: 31., 6r: 35., 6r: 36., 6r: 38., 6r: 39., 6v: 45., 6v: 46., 6v: 50. 7v, 8r, 8v x 3, 10r).

b) ča (< što): O ovoj je zamjenici već bilo riječi kada se govorilo o fonološkoj raščlambi Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara. Nominativ jednine te zamjenice glasi *ča* (4r: 5., 4r: 15. 4v: 17., 4v: 21., 4v: 26., 4r: 29. x 2, 6r: 33., 6r: 42., 7r: 64., 7r: 65., 7r: 71., 7v: 79., 8r x 4, 9v x 6, 10r x 3, 10v x 2), a genitivni oblik glasi *česa* (10v). U Trsatskome zakonu nalazi se i lokativ te zamjenice: *čem* (4v: 21.: *da se da obitelji ob čem se mogu obderžat*). Iz rečenoga se zaključuje da je korijen te zamjenice č–.

c) ki (< koji): Kontrahirani je i glasi *Ki* (9v), *ki* (4r: 6., 7r: 65., 7v: 72., 7v: 78., 7v x 3, 8r x 2, 8v x 4, 9r x 3, 9v, 10v x 3). Ta zamjenice ima vezničku funkciju u rečenici. Genitiv množine muškoga roda te zamjenice jest *kih* (8v, 10v), genitiv jednine ženskoga roda *ke* (4v: 20.: *od ke pene*), dativ jednine ženskoga roda *koj* (6r: 32.: *Ako bi silu učinil koj divojke*), akuzativ jednine ženskoga roda *ku* (4v: 23.: *Ako bi učinil ku tatbinu u crikve*, 6r: 34.: *Ako bi ki siloval ku bludnicu*, 6r: 38.: *Ako bi ka žena, ili sama sebe ili ku drugu napeljala na ko tamno delo od života*, 7v: *od one ku pozakoni* 8r: *službu ku ovi redovnici*, 8v: *ku drugu execution storil*). U nominativu: *ko* (7r: 59.: *blaga po očinoj smerte ko steče muž i žena*, 7r: 69.: *Od tovara vina ko se proda*, 7v: *dite ko se hoće bermat*, 10v: *blago ko je dužno dohotkom*) i akuzativu: *ko* (4r: 13.: *vazet ko zlamenje*, 6r: 38.: *napeljala na ko tamno delo od života*.) jednine srednjega roda ta zamjenica ima isti oblik. Lokativ jednine srednjega roda glasi *kem* (4r: 4.: *uličje ale u kem stoje čele*).

d) čiji: Potvrđena su samo dva primjera neodređene zamjenice čiji (AR 2: 22–23). Akuzativ jednine ženskoga roda te zamjenice jest *čigovu* (6v: 50.: *na čigovu inštancu*), a nominativ jednine srednjega roda *čigovo* (4v: 26.: *...da se povrati čigovo je*).

e) kakav: U jednostavne neodređene zamjenice svrstava se i neodređena zamjenica kakav. Njezinih oblika u Trsatskome zakonu i urbaru ima svega nekoliko. U akuzativu jednine

muškoga roda imamo neodređenu zamjenicu *kakov* (6v: 48.: *kakov grunt*, 7v: *kakov dar*, 8r x 2: *kakov dar*), u nominativu jednine ženskoga roda imamo *kakova* (8r: *kakova indulgenca*), a u akuzativu *kakovu* (6r: 41.: *kakovu stvar*, 7r: 69.: *kakovu zapovid gosposku*, 8v: *kakovu urtu*). Lokativ jednine srednjega roda glasi *kakovim* (7r: 62.: *kakovim dugovanju*), akuzativ množine muškoga roda *kakovi* (6r: 42.: *kakovi glasi*), a akuzativ množine ženskoga roda *kakove* (4v: 18.: *kakove riči*).

7. Povratne (refleksivne) zamjenice

Povratna zamjenica potvrđena je u dativu jednine muškoga roda *sebi* (6r: 29.), u akuzativu jednine muškoga roda: *se* (8v, 10v). U ženskome rodu u akuzativu jednine to su zamjenice *sebe* (6r: 37.), *se* (6r: 39.), a u instrumentalu *sobom* (6r: 31. x 2, 8v) i adrijatizirano *sobum* (10v).

6. 1. 4. Brojevi

Brojevi se u dijele na glavne i redne. Broj jedan nalazi se u nominativu muškoga roda *jedan* (6v: 55., 7r: 64., 7v, 9v, 11r x 2), u akuzativu za neživo *jedan* (6v: 45. x 2, 7v, 6v: 47. x 2, 7v, 8r, 8v x 2), a za živo *jednoga* (6r: 42., 10r), u instrumentalu *jednem* (9v: *z jednem krajem*) i *jednim* (9v: *z jednim slugom*); u nominativu jednine ženskoga roda *jedna* (7r: 56., 9v, 10r), u genitivu *jedne* (9v: *od jedne (...) sinokoše*, 9v: *z jedne strane*), u akuzativu *jednu* (8v: *jednu pogaču*, 8v: *jednu škinu*, 9v: *jednu južinu*, 10r: *jednu tergačicu*); u akuzativu srednjega roda imamo *jedno* (8v: *dati jedno spoznanje*, 10v: *dati jedno ručenje*), u lokativu srednjega roda *jednom* (7r: 66.: *na jednom mestu*), a u nominativu množine muškoga roda *jedni* (10v x 2).

Broj jedan nalazi se kao redni broj u nominativu muškoga roda *Pervi* (8v: *Pervi tanac*, 9v: *Pervi kus*), *pervi* (6v: 51., 8v: *pervi tanac*); u akuzativu ženskoga roda *Pervu* (8v: *Pervu sredu*), *pervu* (9r: *pervu sredu*) te u lokativu ženskoga roda *pervoj* (8r: *Na pervoj večerne*); u akuzativu srednjega roda *pervo* (6v: 47. x 2). U iskazu *svagda je prvi domorodac* (6v: 51.) zapaža se da je redni broj dio imenskoga predikata. Broju jedan dodaje se i prefiks *ni-* pa bilježimo riječi *nijedan* (10v x 2) u nominativu jednine muškoga roda, *nijednoga* (10v: *nijednoga svojga grunta*) u genitivu jednine muškoga roda i *nijedne* (4r: 10.: *od nijedne kriposti*) u genitivu jednine ženskoga roda uz imenicu *i-deklinacije*.

Broj dva pojavljuje se u nominativu muškoga roda *Dva* (7r: 65.: *Dva štimadura*), *dva* (7v: *dva kolača*), u akuzativu *dva* (7r: 71.: *dadu dva mešta*, 8r x 3, 8v x 3, 9r) za neživo, a u instrumentalu muškoga roda *dvemi* (7v: *dvemi svedoki overšit*). Što se tiče ženskoga roda, broj

dva u nominativu ženskoga roda glasi *dvi* (9v: *dvi sinokoše*), u genitivu *dvi* (8r: *dat pinez libre dvi*) za jedninu te *dvih* (9v: *od dvih stran*) za množinu, a u instrumentalu *dvimi* (7r: 62.: *med dvimi svićami gorućemi*).

Za broj dva češće se pojavljuju redni brojevi: *drug-i/a/o* koji se sklanjaju kao određeni pridjevi. Tako u nominativu muškoga roda pojavljuje oblik *Drugi* (9v), *drugi* (7v, 11r x 2, 9v, 10r, 11r x 2), u genitivu muškoga roda *drugoga* (7v: *drugoga redovnika*), u akuzativu *drugoga* (6v: 55.) i *drugi* (4r: 10.: *stat na drugi kunfini*, 7r: 64.: *po drugi put*, 8v: *na drugi kunfin otpelja*), a u instrumentalu muškoga roda *drugim* (11r). U nominativu ženskoga roda imamo riječ *druga* (9v), u genitivu *druge* (9v: *druge sinokoše*, 9v: *druge strane*), u dativu množine ženskoga roda *drugeh* (6r: 38.: *na priliku drugeh*, 8r: *od drugeh kuć*), u akuzativu ženskoga roda *drugu* (6r: 38.: *ku drugu napeljala*, 6v: 50.: *svaku drugu nedilju*, 8r: *dragu (sic!: drugu) dobu leta*, 8v: *drugu execution storil*) za jedninu i *drugeh* (6r: 36.: *drugeh L 25*, 7r: 67.: *drugeh L 1.4*) za množinu, a u lokativu *drugoj* (8r: *ma (sic!: na) drugoj [večerne]*). Nadalje, u nominativu srednjega roda imamo *drugo* (10v: *Pšenica ali drugo žito*), u genitivu srednjega roda *drugoga* (10v: *drugoga (...) blaga*), a u lokativu srednjega roda *drugim* (7v: 81.). Oblik *drugi* (7r: 64.: *po drugi put*) redni je broj.

Broj tri pojavljuje se u akuzativu jednine muškoga: *tri* (4v: 25.: *gre na tri deli*, 6r: 41: *da mu se dadu tri skasi konopa*, 8r: *ponesti (...) tri kanjiči dobra i lipa vina*, 8v: *Festa ovi tri dni je satnikova*, 10r: *ima (...) tri mali kusi sinokoše*), ženskoga: *tri* (9v: *na tri strane kunfina*) i srednjega: *tri* (6v: 46.: *tri leta*) roda te u instrumentalu množine muškoga roda *trimi* (9v: *s trimi zgora imenovanemi fratri*). Kao redni broj zabilježen je oblik nominativa jednine muškoga roda *Treti* (9v: *Treti kus te sinokoše je još malo naprid.*, 10r: *Treti kus to je Ivana mešta zidara.*) i oblik ženskoga roda jednine *trete* (9v x 2: *od trete strane*).

Broj četiri nalazi se u nominativu: *četiri* (8v: *svi četiri*, 9v: *to četiri kusi vinograda*), akuzativu (6v: 50.: *svi četiri puti*, 7r: 64.: *na četiri deli*) i u instrumentalu: *četirim* (11r: *onim četirim soldatom*). Od rednih brojeva s brojem četiri zabilježen su redni brojevi *četerti* (10r: *Ta četerti kus je*) u nominativu jednine muškoga roda, u genitivu jednine ženskoga roda *četerte* (9v: *od četerte strane*) i *četertu* (9v: *Od toga su dužni četertu meru masta dati*) u akuzativu jednine ženskoga roda. S brojem četiri tvori se i broj *četerdeset* (7v), a tvore se i imenice *četertak* (8r, 8v) i *četertinu* (9r). Važno je primijetiti da u nazivu toga broja ne ispada samoglasnik i u nenaglašenu slogu te da se slogotvorno r u rednim brojevima i imenicama piše s popratnim volakom e o čemu je već bilo riječi.

Od ostalih brojeva valja spomenuti brojeve *šest* (10r), *sedan* (6v: 50.), *osam* (7r: 62: *ima osam dan po Miholje*, 9v: *Potribno je na nje osam kosac*, 10r: *dužan je platiti svako leto*

soldini osam), *osmoj* (8v: *ob osmoj ure*). Od broja osam tvori se ime novca: *osmak* (6v: 47). Od brojevnih imenica nalazi se *dvoje* (10r, 11r: *na dvoje*) u akuzativu jednine.

Osim slovima, brojevi se bilježe i brojkama. Osim obilježavanja broja članka (od 1. do 81. s time da nedostaje tekst od 73. do 77. članka i 80. članka), brojke se koriste i za označavanje visine kazne ili iznos naplate, različite cijene usluga i plaća u librama: *1* (6v: 49.), *2* (4r: 3., 4r: 12., 4r: 13. x 3, 4r: 14. x 3, 4v: 25., 6r: 31., 7r: 56., 7v: 72., 8v, 10r x 3), *3* (7r: 56., 8v), *6* (4r: 13., 4r: 14., 4v: 17., 6v: 46., 7r: 67. x 2, 10r), *8* (4r: 15., 7r: 56., 7r: 67.), *10* (4r: 6, 7r: 69.), *13* (9r), *14* (4v: 27.), *15* (4v: 26.), *16* (9r), *20* (4r: 6. x 2, 4v: 20., 6r: 37., 6r: 41., 6r: 42. x 2), *25* (4v: 2., 4v: 19., 6r: 28. x 2, 6r: 34. x 2, 6r: 36. x 2, 6r: 40., 6v: 44. x 2, 6v: 52., 7r: 63.), *26* (4v: 2.), *50* (4r: 8., 4v: 18., 4v: 23., 4v: 24., 6r: 28., 6r: 29., 6r: 30., 6r: 33., 6r: 38., 6v: 44., 6v: 52., 6v: 54., 10r, 10v x 2), *60* (6r: 42.), *80* (6r: 37., 6r: 41.), *100* (4v: 20., 4v: 21., 6r: 37., 6r: 42., 6v: 43., 6v: 44.), *1.4* (7r: 67. x 2, 7r: 69., 7v, 8v x 2), soldinima: *1* (10v), *2* (7r: 68., 9v, 10v), *4* (4v: 25., 6v: 49., 8r), *6* (7v), *12* (6v: 49., 8v), *18* (10r), *24* (8v) ili dukatima: *16* (9r), zatim broj godina: *4* (6r: 42.), količina vina: *1* kad. (8r), *1 ½* kad. (8r x 2), *4* kad. (8r) ili sp. *12* (9r) i sp. *16* (9r), količina kruha: *5* (8r, u nekim transkripcijama 3), broj kolača: *30* (8v), broj vojnika: *4* (8v), broj kokoši: *3* (10r x 2). Od rednih se brojeva brojkama nabrajaju dijelovi na koje se dijeli kazna: *2.*, *3.*, *4.* (7r: 64.), broj plesa: *2*, *3* (8v). Zanimljivo je da je u oba slučaja broj jedan napisan riječima. Brojkama se označavaju datumi i godine: *24. aprila 1640* (3v), *1603* (7r: 66.), *1653 na 20 9^{bra}* (7v), *22. aprila* (8r), *23. aprila* (8r), *1610* (9v), *27. marca 1610.* (11r), *1611.* (11r).

6. 1. 5. Glagoli

6. 1. 5. 1. Infinitiv

O infinitivu glagola bilo je riječ kada se govorilo u fonološkoj raščlambi Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara. Rečeno je da u tim dvama pravnim tekstovima supostoje apokopirani infinitivi, tj. infinitivi koji nemaju završno i u infinitivnom nastavku, s infinitivima koji imaju nastavak –ti. Tri se infinitiva na –ći nalaze se u Trsatskome urbaru od kojih dva ne gube završno –i u infinitivnom morfu: *nasići* (10r) i *pomoći* (10r), a jedan gubi: *pomoć* (11r). Infinitivi glagola imaju dubletne oblike. Infinitivi sudjeluju u tvorbi futura.

6. 1. 5. 2. Present

Uz kondicional i imperativ kao glagolske načine, prezent je jedno od najbrojnijih vremena u starohrvatskim pravnim tekstovima. Prezenti prvoga i drugoga lica jednine i množine u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru nisu potvrđeni, ali zato analizirani trsatski

pravni tekstovi obiluju prezentima trećega lica jednine koji završavaju na nulti flektivni morf: *akuža* (4r: 14.), *bude* (4r: 4., 4r: 13., 4v: 18., 4v: 22., 6v: 53., 8r), *čini* (8r), *da* (< od dati: 10r x 3), *daje se* (8r), *dava* (9r), *derže* (7v), *derži* (8r, 10r), *dojde* (8v), *dostoji* (4v: 18.), *dostoji se* (6r: 42., 7v: 79.), *dosverši se* (8v), *fadiga* (8r), *gre* (4v: 16., 4v: 17., 4v: 20., 4v: 25. x 2, 4v: 27., 6r: 35., 6v: 47., 7r: 64., 7r: 67., 7r: 68., 7r: 69., 7v x 4, 8r, 8v x 2, 10v), *hoće* (6v: 48., 6v: 55., 8v x 3, 9r), *hoće se* (6v: 53., 7v), *ima* (6r: 39., 6v: 54., 6v: 55., 7r: 57., 7r: 62. x 2, 7r: 69., 7v, 8r x 6, 8v x 7, 9r, 9v x 4, 10r x 4, 10v), *ima se* (6v: 48., 6v: 52., 7r: 62., 7v: 78., 7v x 3, 8v, 9v, 10r x 2), *imenuje se* (9v), *ishaja* (10v), *je* (4r: 11., 4v: 21. x 2, 4v: 26. x 2, 6r: 39., 6r: 40., 6v: 45. x 2, 6v: 47., 6v: 50., 6v: 51., 6v: 53., 7r: 65., 7r: 67., 7r: 70., 7r: 71., 7v x 2, 8r x 8, 8v x 5, 9r, 9v x 9, 10r x 14, 10v x 3, 11r), *jest* (6r: 28., 10r), *kanta se* (6v: 50.), *kersti* (7v), *konfina* (9v), *kunfina* (9v x 7), *kupi* (10v), *leži* (9v, 10r), *more* (7r: 58., 7r: 69.), *more se* (6v: 50., 7r: 62., 10v), *mozi* (7r: 64., 10v x 2), *najde* (4v: 27.), *naskoči* (4v: 20.), *naslidiuje* (7v), *ni* (4r: 10., 6v: 50., 8r), *nije* (10v), *nima* (10r), *nisu* (9v, 10r), *obvaluje se* (10v), *oda* (4r: 15., 7r: 64.), *optuži* (10r), *otpelja se* (8v), *oženi se* (7r: 57.), *pada* (4r: 9., 6v: 46.), *pije se* (8r), *plaća* (4r: 15., 6v: 46., 10r x 2, 10v x 4), *pokapa se* (8r), *pokose se* (9v), *pomanka* (6v: 55.), *potribuje* (8r), *potvori* (4r: 6.), *pove* (7r: 64.), *povede* (7v), *pozakoni* (6r: 32., 6r: 39., 7v), *premore* (7r: 57.), *pride* (7v: 72.), *prirodi* (9v), *priseže* (4v: 27.), *pristoji* (9v x 3, 10r, 10v), *pristoji se* (9r), *proda se* (7r: 68.), *pušća se* (7v: 79.), *razume se* (10r), *sije* (10r x 2), *skanta se* (6v: 50. x 2), *sprogodi* (8r), *stavi se* (9r), *steče* (7r: 59.), *stori se* (6v: 50., 7r: 67.), *stoj[i]* (7r: 68.), *tribi* (7v, 9r), *upada* (4v: 19., 7r: 63.), *ustaje* (6v: 50.), *ustane* (8v), *vazme se* (8v), *videlo se* (6v: 53.), *vozi se* (10r), *zahrani* (9r), *zgublja* (7r: 64. x 2), *zna* (4v: 24.), *zruči se* (8r), *zvira* (10r) i *zvone* (8r). Iz navedenoga se vidi da su neki glagoli u prezentu povratni poput *daje se* (8r), *dosverši se* (8v), *hoće se* (6v: 53.), *imenuje se* (9v), *kanta se* (6v: 50.), *more se* (6v: 50., 7r: 62., 10v), *obvaluje se* (10v), *otpelja se* (8v), *oženi se* (7r: 57.), *pije se* (8r), *pokapa se* (8r), *pokose se* (9v), *proda se* (7r: 68.), *pušća se* (7v: 79.), *razume se* (10r), *stavi se* (9r), *stori se* (6v: 50., 7r: 67.), *vazme se* (8v), *videlo se* (6v: 53.), *vozi se* (10r) i *zruči se* (8r), dok se pojavljuju i glagoli koji imaju zabilježen svoj nepovratni i povratni oblik, primjerice *dostoji* (4v: 18.)/*dostoji se* (6r: 42., 7v: 79.), *hoće* (6v: 48.)/*hoće se* (6v: 53.) i *ima* (6r: 39., 6v: 54., 6v: 55., 7r: 57., 7r: 62. x 2, 7r: 69., 7v, 8r x 6, 8v x 7, 9r, 9v x 4, 10r x 4, 10v)/*ima se* (6v: 48., 6v: 52., 7r: 62., 7v: 78., 7v x 3, 8v, 9v, 10r x 2). Već se iz popisa glagola u prezentu trećega lica jednine vidi da u analiziranim trsatskim zakonicima postoji opreka po vidu. Nesvršeni su glagoli *kanta se* (6v: 50.), *pada* (4r: 9., 6v: 46.), *ustaje* (6v: 50.), a njihovi se svršeni parnjaci tvore dodavanjem prefiksa: *skanta se* (6v: 50. x 2) i *upada* (4v: 19., 6v: 52., 7r: 63.) ili

promjenom oblikotvornoga sufiksalnoga morfa (–je – > –ne–: stati = sta – ø – ti > u – sta – je – ø > u – sta – ne – ø): *ustane* (8v).

Brojni su i glagoli u prezentu u trećem licu množine: *bandižuju* (4v: 25.), *biju* (6r: 31.), *daju* (4r: 13.), *daju se* (8v), *dele se* (7r: 57.), *gedu* (7v), *imaj[u] se* (7r: 65.), *imaju se* (7r: 66., 7v: 81., 7v x 2, 11r), *imaju* (6v: 55., 7r: 57., 7r: 65., 7r: 69., 7v, 8r x 2, 8v x 3, 9r x 2, 10r), *jesu* (7v x 2, 10r), *karaju* (6r: 31.), *leže* (9v), *mlate* (6r: 31.), *mogu* (4v: 21., 10v), *moru* (7r: 59., 7r: 60., 7r: 61.), *nagode se* (8r), *nahajaju se* (9v), *nahode se* (10v), *nimaju se* (7r: 62.), *nisu* (7v, 9v, 10r), *nose* (8v), *obdelaju* (7v: 72.), *ošpotaju* (6r: 31.), *peljaju* (8v), *plate* (10v), *podbijaju* (10v), *pogode se* (8v), *pomire se* (6r: 31. x 2), *posude* (8r), *potribuju* (7v), *prebivaju* (6v: 45.), *pridu* (6r: 40.), *pristoje* (9v), *prodavaju* (10v), *pušćaju* (10r), *razdele se* (8v), *skazuju* (10v), *slišaju* (9v), *stoje* (4r: 4.), *store* (7r: 69.), *su* (4r: 10., 7r: 71., 8v x 3, 9r x 2, 9v x 2, 10v, 11r), *svadi* (6r: 31. – e > i), *tergaju* (10r), *zalažu* (10r), *zapenjuju* (10r), *zvone* (8r). U ove popise glagola u prezentu nastojao sam ne uključiti prezente koji sudjeluju u tvorbi imperativa glagolskoga načina koji je voma čest u starohrvatskim pravnim tekstovima. Valja upozoriti i na to da u Trsatskom zakonu i urbaru treće lice prezenta mijenja katkada prezentski oblikotvorni morf –i– u –e–, npr. *derže* (7v: *Kada p[reuzvišeni] g[ospodin] biskup bermu derže*) uz *derži* (8r: *ako crikva fadiga ali derži na fit*, 10r: *Tu sada derži na fit Gergur Materljan*, 10v: *ono ča ki ima da derži i uživa* [u tvorbi imperativa]), *budi* (6r: 32.) uz *bude* (4r: 4., 4r: 13.), tako da dolazi do homonimije s trećim licem prezentom množine. Primjerice, izjednačeni su oblici *zvone* (8r) za treće lice jednine i *zvone* (8r) za treće lice množine.

6. 1. 5. 3. Imperativ

Prezent služi i za tvorbu imperativa. Imperativ trećega lica jednine tvori se pomoću čestice *da* i prezenta glavnoga glagola po shemi *da* + prezent 3. lica jednine. Imperativi su trećega lica jednine: *da da* (4r: 5., 4v: 21.), *da gre* (4v: 21., 4v: 24., 6r: 33., 6v: 44.), *da ima* (9v x 2, 10v x 4), *da je* (4v: 20.), *da je frušan* (6r: 28.), *da je ubijen* (6v: 43.), *da je slobodno* (4v: 21.), *da nima biti podložno* (4v: 21.), *da obnajde* (4v: 20.), *da pita* (4v: 18.), *[da] plati* (4r: 3., 4r: 8., 4r: 12., 4v: 23., 6r: 30., 7r: 56., 7v: 72.), *da plati* (4r: 1., 4r: 2., 4r: 6., 4r: 7., 4r: 13. x 2, 4v: 20., 4v: 23., 4v: 26., 6r: 28., 6r: 29., 6r: 33., 6r: 34., 6r: 36., 6r: 37., 6r: 38., 6r: 40., 6r: 41., 6r: 42., 6v: 43., 6v: 44.), *da poverne* (6r: 29.), *da pozakoni* (6r: 32.), *da se plati* (4v: 25.), *da se postavi* (6v: 53.), *da se povrati* (4v: 26.), *da se pusti* (7r: 64.), *da se vazme* (4v: 21.), *da se vidi* (4v: 21.), *da se zapiše* (7r: 69.), *da zgublja* (4r: 10.), a imperativi trećega lica množine: *da gedu* (6r: 31.), *da dadu* (7r: 71.), *da otprave* (7r: 57.), *da plate* (4r: 14.), *da se bude znalo* (7v), *da se dadu* (6r: 41.), *da vazmu* (4r: 13.). Samo se u četirima primjerima u

trećem licu jednine imperativ se tvori česticom *neka* i to: *Neka bude obderžana* (10v), *neka derži* (10v), *neka išće* (4v: 24.), *[neka] uživa* (10v), a u dvama primjerima u trećem licu množine: *neka se budu znali/mogli guverovati* (10v). Imperativ, koji označava protezanje radnje u budućnost, tvori se česticom *da* i futurom glavnoga glagola: *da se bude znalo* (7v) ili s česticom *neka* i futurom glagola: *Neka bude obderžana* (10v).

Imperativi se najčešće tvore prezentom glagola platiti (*da plati pene*) i tada se taj imperativ sadržajno obično odnosi na kaznu koju treba platiti (primjeri navedeni gore) ili se pak imperativ tvori prezentom glagola imati: *da ima bit fruštana* (6r: 37.), *da ima bit kaštigan* (4r: 5.), *da ima biti vaŕgana* (6r: 37.), *da ima iskati* (10v), *da ima platiti* (10v), *da ima sesti* (4v: 17.), *da ima suditi* (4v: 18.), *da se ima dati* (10v), *da se ima učinit* (4r: 10.) te za treće lice množine: *da se imaju opservat* (10v). Imperativ se zna tvoriti i česticom *da* i prezentom glagola moći: *da more poslati* (10r), *da ne mozi založit* (10v), *[da ne mozi] testat* (10v), *[da ne mozi] prodat* (10v) ili glagola htjeti: *da hoće činit* (6v: 55.).

Katkada imperativni oblik glagola nije potpun nego se on podrazumijeva iz dubinske strukture rečenice pa su takvi primjeri nadopunjeni uglatim zagrada (ali ne i u tekstu zakona). Za treće su lice jednine to primjeri: *[da ima] bit bandižan* (4r: 5.), *[da ima] suditi* (4v: 17.), *[da se ima] publikati* (10v), a za treće lice množine: *[da se imaju] opslužit* (10v). U nekim se primjerima jednostavno pretpostavlja da se radi o imperativu bez obzira na to što nije nigdje navedena čestica *da* za njegovu tvorbu: *ima bit kaštigan* (4r: 6.), *ima dat* (6v: 45.). Takvi bi se imperativi mogli nazvati krnjim. Iako im je oblik krnj, raspoznaju se prema imperativnom značenju.

Zabilježen je samo jedan primjer za imperativ drugoga lica jednine: *imaj* (8r). Imperativ drugoga lica množine jest *P/pomagajte* (4r: 2., 4r: 3.).

6. 1. 5. 4. Kondicional

Kondicionali su veoma brojni jer se u zakonima radi o potencijalnoj radnji. Tvore se od glagolskoga pridjeva radnog i aorista pomoćnoga glagola biti. Budući da se tvore od glagolskoga pridjeva radnog, za muški rod jednine flektivni je morf –*ø*, za ženski rod jednine –*a*, a za srednji rod jednine –*o*. Kondicionali su u trećem licu jednine muškoga rada sljedeći: *bil bi sušpet* (11r), *bil bi* (< od biti, tući, udarati: 4v: 17.), *činil bi* (4r: 1.), *čul bi* (4r: 2., 4r: 3.), *dal bi* (4v: 24.), *daroval [bi]* (8v), *došal bi* (6v: 43., 7v: 56.), *došal bi se* (6v: 43.), *hotel [bi]* (6v: 47.), *hotel bi* (4r: 12.), *imel bi* (4r: 5., 4v: 18., 4v: 21. x 2), *ispovidal bi* (4r: 6.), *kričal bi* (4r: 3.), *mogal bi dobiti* (4v: 17.), *mogal bi hranit* (4v: 22.), *mogal bi jet* (4v: 21.), *mogal [bi] pokazati* (6r: 33.), *mogal bi pokazati* (4r: 5., 6r: 29.), *naputil bi* (6r: 35.), *naskočil [bi]* (6r:

30.), *našal bi* (4r: 9., 4v: 25.), *našal bi se* (4r: 5., 7r: 64.), *netil bi* (6v: 45.), *obnašal bi se* (6v: 54., 7r: 63.), *odpiral bi* (6r: 41.), *oglasil bi* (4r: 9.), *oglasil bi se* (4v: 24.), *ošpotal bi* (4v: 19.), *pisal bi* (7v), *pominoval bi* (6r: 42.), *porazil [bi]* (4v: 17.), *poslal bi* (8v), *postupil bi* (6v: 52.), *povedal [bi]* (4r: 9.), *povedal bi* (4v: 26.), *povratil bi* (4r: 1.), *pozval [bi]* (8v), *prezentat bi se* (8v), *primestil [bi]* (7r: 63.), *prinesal bi* (10v), *prisegal bi* (6r: 28.), *prišal [bi]* (4r: 2.), *prišal bi* (4r: 3.), *prodal bi* (4r: 10.), *ranil [bi]* (6r: 30.), *rastegnul [bi]* (6r: 30.), *razbil bi* (6r: 30., 10r), *rekal bi* (6r: 29., 6r: 33.), *rul [bi]* (6r: 42.), *siloval bi* (6r: 33., 6r: 34.), *sramotil [bi]* (4v: 19.), *stal bi* (8r), *storil [bi]* (7r: 56., 8v), *storil bi* (8v), *šal bi* (4r: 10.), *til bi* (4r: 7.), *tukal [bi]* (4v: 17.), *ubil bi* (4v: 20., 6v: 43.), *učinil [bi]* (6r: 30.), *učinil bi* (4r: 8., 4v: 23., 4v: 24., 4v: 25., 6r: 32., 6r: 40., 10r), *ukral bi* (4r: 4., 4v: 26.), *upal bi* (4v: 16.), *uzidal bi* (6v: 47.), *vapil bi* (4r: 2.), *važgal bi* (6v: 44.), *videl [bi]* (4r: 9.), *videl bi* (4r: 15.), *zagradil bi* (6v: 53.), *zakril bi* (4r: 7.), *zatajil bi* (4v: 26.), *zbubal [bi]* (6r: 30.), *znal [bi]* (4r: 9.), *znal bi* (4r: 7.).

Kondicionali u trećem licu jednine ženskoga roda: *bia bi* (*sic!*: *bila*) (8r), *dala bi* (6v: 46.), *imela bi* (6r: 37.), *[imela] bi* (6r: 37.), *napeljala bi* (6r: 38.), *nastala [bi]* (6r: 37.), *otela bi* činiti čista (6r: 35.), *pitala [bi]* (6r: 31.), *postavila bi se* (6v: 52.), *pošla bi* (6r: 39.), *rodila bi* (6r: 39.), *našla bi se* (6r: 37.), *storila [bi]* (6r: 31.), *tužila bi* (6r: 31.), *umorila bi* (6r: 35., 6r: 36.),

Kondicionali u trećem licu jednine srednjega roda: *doznalo bi* (4r: 2.), *doznalo bi se* (6r: 28.), *našlo bi* (4v: 26.), *obnašlo bi se* (6r: 39.), *ostalo bi* (9r), *otelo bi se* (7v), *pripetilo bi se* (9r), *ukradeno bi* (4r: 5.), *znalo bi se* (4r: 4.).

Flektivni morf u trećem licu množine kondicionala jest –i. Kondicionalu su trećega lica množine sljedeći: *hoteli bi* (10v x 2), *jeli bi* (< jeti, uhvatiti: 4v: 20.), *mogli bi vazet* (4r: 13.), *ostali bi* (10v), *oteli [bi]* (4r: 14.), *pomankali [bi]* (6v: 45.), *pomirili bi se* (6r: 31.), *zarekli (zatekli) bi* (4r: 13.), *zatajali bi* (4r: 14.).

6. 1. 5. 5. Perfekt

Glagoli u perfektu nisu mnogobrojni. Glagoli u perfektu nalaze se u trećem licu jednine: *učinil je* (4r: 13.), *rekal je* (6r: 29. x 2), *sikal je* (6v: 54.), *plaćal je* (7r: 64.), *postavil se [je]* (6v: 52.), *zatajeval [je]* (7r: 64.), *imel je* (9r), *hotel j' graditi* (9v), *ni učinil* (10v) i u trećem licu množine: *nisu renuncijale* (7r: 61.) i *hodili su* (8v). Neobičan je perfekt trećega lica množine srednjega roda koji se tvori od naglašenoga oblika glagola biti: *jesu se overševala* (7v). Takav perfekt ima stilističku funkciju naglašavanja važnosti iskaza, a nalazi se u prvoj rečenici *Mnogih običanja*.

6. 1. 5. 6. Aorist

Flektivni morf aorist prvoga lica jednine jest –h: *počeh* (7v), *prestomačih* (11r), *potpisah* (11r); aorista trećega lica jednine –ø: *bi* (4v:16., 4v: 23., 4v: 24., 6r: 35., 6v: 46., 8r x 2, 8v), (*da*) *reče* (6r: 29.), *upade* (6v: 52.); aorista prvoga lica množine –smo: *rekosmo* (4v: 21., 4v: 25.), a aorista trećega lica množine –še: *postaviše* (3v), *bi* (7r: 57.), *uzderžiše* (10v).

6. 1. 5. 7. Imperfekt

Jedini imperfekt koji se pojavljuje u ovim dvama trsatskim pravnim tekstovima jest imperfekt u trećem licu množine koji glasi *učinihu* (8r). Zanimljivo je da se taj imperfekt javlja ispred latinskoga izraza *dignus est enim*.

6. 1. 5. 8. Futur

Futur se pojavljuje rijetko. Za tvorbu futura koristi se prezent pomoćnoga glagola biti/ bude tako da nalazimo za treće lice jednine futura sljedeći primjeri: *bude imel* (8v), *bude tancal* (8v), *bude se znalo* (7v), a za treće lice množine *budu obernjeni* (9r), [*budu*] *postavni* (9r), *budu povraćeni* (9r), *bude se zbavljali* (8v). U zavisnoj rečenici *i ki bude već bude imel balot* (8v) došlo je do udvajanja prezenta pomoćnoga glagola biti u tvorbi futura. Futur se u jednoj rečenici tvori i naglašenim pomoćnim glagolom htjeti: *da hoće po pravice svakomu činit*. (6v: 55.).

6. 1. 5. 9. Glagolski pridjevi i prilozi

Osim kao dijelovi složenih glagolskih oblika, glagolski pridjevi pojavljuju se i samostalno. Glagolski su pridjevi radni u trsatskim tekstovima *rabila* (8r), a glagolski pridjevi trpni: *bandižan* (4r: 5., 6r: 42.), *dan* (11r), *dužan* (8r, 8v x 3, 10r x 6), *izručen* (11r), *kaštigan* (4r: 5., 4r: 6., 4v: 19.), *Pisan* (11r), *potverjen* (11r x 2), *prezentan* (11r), *sujem* (*sic!*: *sujen*) (6r: 32.), *ubijen* (4v: 22., 6v: 43.), *učinjen* (3v, 11r), *zaderžana* (10v), *zručen* (11r) itd. Glagolski se pridjevi trpni često pojavljuju kao dijelovi trpnih glagolskih oblika, krnjih perfekata ili imenskih predikata, primjerice *dostojan* (6v: 53.), *dužni* (7r: 71., 8v, 9r, 9v x 4, 10r x 2, 10v x 3, 11r), *dužno* (9v, 10v), *kuntrabant* (10v), *podložni* (7r: 69.), *podložno* (4v: 21.), *slobodno* (4v: 21.) i slično.

Glagolski su prilozi sadašnji *buduć* (8r, 9r), *budući* (3v), *čineći* (4r: 9.), *klečeći* (7r: 62.), *priseć* (7r: 62.), *ulizeć* (4r: 15.), *zimaljijuć* (4r: 15.), *živuć* (7r: 59.). Oni, jednako kao i infinitivi, mogu biti apokopirani, tj. izgubiti završno i, što se iz navedenih primjera jasno razabire. Od glagolskih priloga prošlih nalazi se jedino *stavivši* (7r: 62.). Glagolski se pridjevi

dekliniraju i mijenjaju po rodovima, a prevode se atributnom rečenicom. Primjerice, glagolski prilog *gorućemi* (7r: 62.) je u instrumentalu množine ženskoga roda, prilog *obedvajućim* (8r) u dativu množine muškoga roda, a *pristojeća* (8r) u nominativu jednine ženskoga roda. Iskaz *med dvimi svićami gorućemi* (7r: 62.) prevodi se doslovno *među dvjema svijećama koje gore*, iskaz *ponesti obedvajućim počt. ocem fratrom* (8r) kao *ponijeti poštovanim ocima fratriba koji objeduju*, a iskaz *akoprem nekoja takova bi bila dana pristojeća ovoj crkve* (8r) *ako bi neka takva koja bi pristajala ovoj crkvi*.

6. 1. 5. 10. Trpni glagolski oblici

U ovim se trsatskim tekstovima pojavljuju i trpni glagolski oblici. Od trpnoga prezenta pojavljuju se glagoli *nisu popisana* (7v), *postavljen [je]* (11r), *učinjen [je]* (3v), *učinjen je* (11r), *verovano je* (4r: 11.); od trpnoga perfekta *nisu bile dotane* (7r: 61.), *[bili su] obernjeni* (9r), *ni bil prošén* (4r: 12.), *bila su (...) obderžana* (7v), *bili [su] vazeti* (9v), *bil je dan* (9v), *[bil je] priobernjen* (9v); od trpnoga aorista *postavljeni bi* (7r: 63.), *pozvan bi* (7r: 56.), *ziskan bi* (4r: 12.); od trpnoga imperfekta: *bihu overšena* (7v); od trpnoga kondicionala zabilježeno je *bila bi dana* (8r) i *bil bi potribovan* (7v); od trpnoga imperativa: *bude obderžana* (10v).

6. 2. Nepromjenjive riječi

6. 2. 1. Prilozi

Prema vrstama priloga u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru pronalaze se mjesni, vremenski, načinski i količinski prilozi.

Mjesni su prilozi: *blizu* (7r: 66.), *dalje* (9r), *dole* (9v), *drugamo* (4r: 7.), *gori* (10r x 2), *kamo* (4r: 7., 7v), *napred* (10v), *naprid* (9v x 2), *odzgora* (9v x 2), *onde* (9v), *ondi* (8r, 8v, 9v), *opet* (9r), *ovde* (10v), *ovdi* (7r: 68., 10v x 3), *simo* (10v), *tamo* (10v), *unutra* (4r: 15.), *više* (9v), *zdola* (3v), *zgora* (6v: 46., 7v, 9v). Prilog *kamo* (7v) nalazi se i u vezničkoj službi.

Vremenski su prilozi sljedeći: *jur* (< već: 9v x 2), *Najkašnje* (11r), *najpervo* (9r), *napervo* (4r: 13., 4v: 24., 10v), *napridak* (7r: 64., 7v, 10r, 10v x 2), *opet* (9r), *pervo* (4v: 21., 6r: 39., 9v), *potle* (4v: 26., 6r: 39.), *prem ten toga* (6r: 31.), *rano* (8r), *Sada* (3v), *sada* (4v: 25., 9r x 2, 9v, 10r x 2, 10v), *svagda* (6v: 50., 6v: 51., 7r: 57., 7v, 8r), *vaveki* (4v: 25.) i *večer* (8v). Zabilježen je i superlativ vremenskoga priloga: *Najkašnje* (11r).

Načinski su prilozi: *dobro* (6v: 43.), *drugačije* (6v: 50., 8r), *drugačije* (4r: 10.), *drugako* (10v), *dužno* (9v, 10v), *jedino* (10v), *jednako* (10v, 11r), *krivično* (7r: 64.), *krivo* (6r: 28.), *mlado* (9r), *moguće* (8r), *napred* (10v), *navlastito* (11r), *opeta* (9r), *osobojno* (10v),

pomnjivo (8r), *Potribno* (9v), *potribno* (10r x 2, 10v), *pravično* (10v), *pravo* (10v, 11r), *ravno* (4r: 9.), *različno* (8r), *sam* (8v), *sama* (6r: 38.), *sami* (8v), *samo* (8r, 10v), *slobodno* (6v: 50.), *skup* (7r: 59.), *skupa* (3v x 3, 7r: 57., 8v x 2, 9v), *suprotiva* (6r: 29., 6r: 33.), *Tako* (4r: 9., 7v, 8r), *tako* (6r: 31., 8r x 2, 8v, 8r), *Tulikajše* (7v: 78., 9v, 10r x 3, 10v), *tulikajše* (11r), *valido* (6v: 50.), *Veće* (9v x 2, 10r x 5, 10v x 3), *veće* (7r: 71.), *verno* (11r), *zadovolno* (7r: 61.), *zajedno* (6v: 46.), *zasvima* (10v), *znovič* (3v, 6v: 47.) i *zounda* (< nehotice: 6v: 44.). Zanimljivo je da se ispred načinskoga priloga *zounda* (6v: 44.) pojavljuje akuzativni prijedlog *na* + Koga?, Što? (6v: 44.) čime se taj prilog donekle poimeničuje. Ispred mjesnoga priloga *ovde* (10v) pojavljuje se prijedlog *od* (10v).

Količinski su prilozi: *dobro* (9v), *još* (9v), *malo* (9v x 2), *manje* (6r: 31.), *pol* (4v: 23. x 2, 6r: 28., 8v, 10v), *samo* (9r), *već* (< više: 8v), *veće* (3v, 7v, 10r x 3, 10v, 11r x 2), *Više* (4v: 22.), *v[no]go* (8r).

6. 2. 2. Prijedlozi

Govoreći o prijedlozima, već će se ući u područje sintakse jer isti prijedlog može doći uz različite padeže. Genitivu mjesto otvaraju sljedeći prijedlozi: *da* (< do: 4v: 17.), *do* (4r: 71. x 2, 7v: 72., 10r x 2), *iz* (7v: 72., 10v), *na* (6v: 44.), *ob* (6v: 53.), *Od* (9v), *od* (3v x 2, 4r: 6., 4r: 8. x 2, 4r: 10 x 2, 4r: 11., 4v: 18., 4v: 20., 4v: 25., 4v: 27., 6r: 32., 6r: 38., 6r: 39., 6v: 47., 6v: 49. x 2, 6v: 50., 6v: 53. x 2, 7r: 58. x 2, 7r: 63. x 5, 7r: 68., 7r: 69., 7r: 69., 7r: 70., 7r: 71. x 2, 7v: 72., 7v x 11, 8r x 5, 8v x 7, 9r x 7, 9v x 8, 10r x 7, 10v x 8, 10v, 11r x 4), *polak* (7r: 60., 7r: 66. x 2, 7v: 81., 8v), *poput* (6v: 50.), *preko* (10r), *priko* (10v x 2), *pres* (< prez: 6r: 31.), *prez* (4r: 1., 4r: 10., 4r: 15., 4v: 19., 6r: 41., 6v: 53., 7r: 64., 8v, 9v, 10v x 4), *pul* (7v: 72.), *puli* (4r: 1., 9v, 10r), *s* (9v), *z* (< iz: 8v x 2), *za* (4v: 16., 4v: 20.), *zvan* (4r: 5., 7v: 78., 7v). Uz dativ stoji jedino prijedlog *suprot* (6v: 52.).

Akuzativu mjesto otvara više prijedloga. To su prijedlozi *ma* (< na: 8r), *na* (4r: 2., 4r: 3., 4r: 5., 4r: 6., 4r: 10., 4v: 22., 6r: 38. x 2, 6r: 42., 6v: 47., 6v: 50., 6v: 53., 7r: 56., 7r: 62., 7r: 66., 7r: 67., 7v, 8r x 15, 8v x 3, 9r x 3, 9v x 4, 10r x 18, 10v x 3, 11r), *po* (7r: 64.), *pod* (4v: 21., 6r: 39., 6v: 46., 6v: 54., 9r x 3, 9v, 10v), *poda* (10v), *pred* (6v: 55.), *u* (4r: 7., 4r: 9., 4v: 16., 4v: 19., 4v: 25., 6v: 45., 6v: 46., 6v: 52. x 2, 7r: 61., 7r: 63., 7r: 64., 7v: 72., 7v, 8r x 9, 8v x 5, 9r x 2, 9v, 10r x 2, 10r, 10v, 11r x 3), *va* (8r), *[za]* (7v), *z[a]* (7v), *za* (4r: 8., 4r: 15., 4v: 16., 4v: 17., 4v: 20., 6r: 41., 6v: 48., 6v: 49., 6v: 52., 6v: 54. x 2, 7r: 65., 7r: 67. x 2, 7r: 69., 7v, 8r x 7, 8v x 2, 9r x 3, 9v x 2, 10r x 3, 11r x 2). Prijedlog *za* ima akuzativno značenje, a osim imenica dolazi i uz zamjenice: *za onoga* (4r: 15.), *za saki* (7r: 69.), *za njega* (8v, 10r),

infinitive: *za uzderžati* (4v: 22.), *Za kupit* (6v: 51.), *za narešit* (8r) i priloge: *za vaveki* (4v: 25.), *za mirno* (6r: 31. x 2), *za svagda* (8r).

Prijedlozi su uz lokativ *na* (4r: 5., 4r: 13., 4v: 20., 6v: 43., 6v: 43., 6v: 45., 6v: 51., 7r: 66., 7r: 68. x 2, 7v, 8r x 2, 8v x 2, 9v, 10r), *o* (6v: 45., 6v: 47., 8r, 8v), *ob* (4v: 21., 8v), *po* (4r: 15., 6r: 36., 6r: 35., 6r: 37., 6r: 39., 6v: 46., 6v: 52., 6v: 55., 7r: 57. x 2, 7r: 59., 7r: 60., 7r: 62., 7v x 2, 8v x 8, 9r x 2, 10v x 2), *pred* (7v, 8r x 2), *pri* (8r x 4), *u* (4r: 5., 4r: 8. x 2, 4v: 23., 6r: 36., 6r: 42., 6v: 43., 6v: 54., 7r: 57., 7r: 62. x 2, 7v: 79., 7v x 2, 7v x 4, 8r x 3, 8v x 3, 9r x 2, 9v, 10r x 3, 10v x 3, 11r), *Va* (10r), *va* (4r: 3., 8r, 10v).

Prijedlozi si uz instrumental *med* (7r: 62., 8v, 10v), *mej* (6r: 31. x 2, 8v x 2), *Pod* (7v: 72.), *pod* (7v x 3), *s* (6r: 30., 6r: 37. x 2, 7r: 62., 8r, 8v x 5, 9v x 2, 10v), *z* (6r: 31. x 2, 7v, 8v, 9r, 9v x 3, 11r), *za* (7r: 61., 7r: 63., 9v).

6. 2. 3. Veznici

Nastojat ću navesti najčešće veznike u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru. Od nezavisno složenih rečenica radi se o sastavnim, rastavnim i suprotnim veznicima, a od zavisno složenih o mjesnim, vremenskim, načinskim, namjernim, uzročnim i pogodbenim rečenicama.

Sastavni su veznici *i* (3v x 5, 4r: 4., 4r: 5. x 3, 4r: 6., 4r: 9., 4r: 10., 4r: 12. x 2, 4r: 13. x 2, 4r: 14., 4v: 17. x 4, 4v: 18., 4v: 20., 4v: 21., 4v: 23., 4v: 26. x 2, 6r: 28., 6r: 29., 6r: 30., 6r: 31. x 3, 6r: 33. x 2, 6r: 35. x 2, 6r: 36., 6r: 37., 6r: 38., 6r: 39., 6r: 40., 6r: 41., 6r: 42., 6v: 43., 6v: 44., 6v: 45. x 2, 6v: 47. x 2, 6v: 49., 6v: 50., 6v: 51., 6v: 52. x 2, 6v: 53. x 2, 6v: 55., 7r: 56., 7r: 57. x 2, 7r: 59., 7r: 60. x 2, 7r: 61., 7r: 62. x 3, 7r: 63., 7r: 64. x 4, 7r: 65., 7r: 66., 7r: 69. x 2, 7r: 70., 7r: 71., 7v: 72. x 4, 7v: 78., 7v: 79. x 3, 7v: 81., 7v x 12, 8r x 16, 8v x 13, 9r x 9), *ter* (4r: 2., 4r: 3., 4r: 9., 4r: 10., 6r: 31., 6r: 37., 7r: 56., 9r), *tere* (4r: 1., 4r: 4., 4r: 5., 4r: 7., 4r: 13., 4v: 16., 4v: 24. x 2, 4v: 26., 6r: 28., 6r: 29., 6r: 35., 6v: 39., 6v: 43., 6v: 50., 7r: 57., 8r) i *ni* (10v x 3).

Rastavni su veznici *ili* (4r: 5. x 2, 4r: 7. x 2, 4r: 8., 4v: 18., 4v: 20., 6r: 30., 6r: 38. x 2, 6r: 42., 6v: 43. x 2, 6v: 44., 7r: 56., 7r: 71., 7v, 8r), *iliti* (4r: 1., 4r: 8., 4r: 9. x 2), *ale* (4r: 4., 6r: 31. x 2, 6v: 55., 8v) te latinski *alias* (3v).

Veznici su suprotne rečenice *a* (4r: 2. x 2, 4r: 6., 4r: 14., 4v: 16., 4v: 19., 4v: 20. x 2, 4v: 23., 4v: 24., 4v: 25., 6r: 28., 6r: 34., 6r: 36., 6r: 37., 6r: 41., 6r: 42., 6r: 67., 7v, 8r x 7, 8v x 4, 9r x 3), *al* (8v), *Ale* (9v), *ale* (4r: 5., 6r: 31., 10r x 2), *ali* (6r: 31., 6v: 45.), *aliti* (7r: 63.), zatim *N/nego* (6r: 37., 7v x 2, 8r x 2), odnosno *lego* (4v: 21., 9r). Šepić piše za odnos nego/lego sljedeće: „L na kraju sloga se nikada ne mijenja. L može postati od n. Tako imamo

u Tr. lego (= nego = sed) 221(21), 223(37) – to je i danas obično u mnogim čakavskim dijalektima.“ (Šepić 1953: 25)

Mjesni je veznik jedino *kade* (6v: 45.), vremenski su veznici [*kad*] (3v), *kad* (8r) i s naveskom *kada* (6v: 50., 6v: 52., 6v: 53., 6v: 55., 7r: 62., 7r: 67., 7r: 69. x 2, 7v x 3, 8r x 2, 8v x 4, 9r x 3), načinski je veznik *kako* (4r: 5., 4v: 21., 4v: 22., 4v: 24. x 2, 4v: 25., 4v: 26., 6r: 31., 6v: 53., 7r: 57., 7v: 72., 7v x 2, 8r, 8v), a namjerni su veznici *radi* (7v x 2) i *volju* (11r). Uzročni su veznici: *zač* (4r: 12., 4v: 22., 4v: 26.), *radi* (4v: 16., 6r: 39., 4r: 57.). Iz konteksta je rečenice veoma teško odrediti radi li se o vezniku *radi* (4v: 16., 6r: 39., 4r: 57., 7v) kao namjernome ili kao uzročnome vezniku.

Pogodbeni su veznici *A/ako* (4r: 1., 4r: 2., 4r: 3., 4r: 4., 4r: 5. x 2, 4r: 6., 4r: 7., 4r: 10., 4r: 12., 4r: 13. x 3, 4r: 14., 4r: 15., 4v: 16., 4v: 17., 4v: 18., 4v: 19., 4v: 20. x 2, 4v: 21. x 3, 4v: 23., 4v: 24. x 2, 4v: 25., 4v: 26. x 2, 6r: 28., 6r: 29., 6r: 30., 6r: 31. x 2, 6r: 32., 6r: 33. x 2, 6r: 34., 6r: 35., 6r: 36., 6r: 37. x 2, 6r: 38., 6r: 39., 6r: 40. x 2, 6r: 41., 6r: 42., 6v: 43. x 2, 6v: 44., 6v: 46., 6v: 47., 6v: 52., 7r: 57. x 2, 7r: 61., 7r: 62., 7r: 64. x 2, 7r: 67., 7v x 2, 8r x 11, 8v x 4, 9r) i *akoprem* (8r, 9r).

6. 2. 4. Čestice

Od čestica su u analiziranim pravnim tekstovima najčešća je čestica *pak* (4r: 2., 4r: 15., 6r: 31., 7r: 57., 7r: 67., 8v x 2, 10v x 2, 11r). Čestica *pak* (4r: 2.) može imati i vezničku službu pa se u jednome primjeru ponaša kao sastavni veznik. Čestica *li* (4r: 13., 10v) dolazi uvijek uz pogodbeni veznik *ako* (4r: 13., 10v) i uz negaciju: *ako li ne daju...* (4r: 13.) i *ako li ne bi hoteli da su dužni plaćat...* (10v). Čestica *god* (4r: 7.) pojavljuje se samo jedanput u Trsatskom zakonu i to uz prilog kamo: *kamo god* (4r: 7.). Negacijska čestica *ne* (4r: 2., 4r: 5., 4r: 6., 4r: 7., 4r: 9., 4r: 12., 4r: 14., 4v: 21. x 2, 4v: 24., 4v: 26., 6r: 29., 6r: 31. x 2, 6r: 33., 6r: 35., 6r: 37., 6r: 42., 6v: 45., 6v: 46. x 2, 6v: 47., 6v: 50., 6v: 52., 7r: 56., 7r: 57., 7r: 58., 7r: 59., 7r: 62. x 2, 7r: 64., 7v: 72., 7v, 8r x 4, 8v x 6, 9r x 2, 10r, 10v x 6,) pojavljuje se kao negacija glagola u preoblici negacije, ali i kao prefiksalni morf koji negira imenice: *ne-* (6r: 35.: *nesreće*, 6r: 36. x 2: *nemarljinosti i nepomnje*, 6v: 50.: *nedilju*, 7r: 57.: *nesloščine*, 8r: *nedilju*, 8v: *Nedilju*) i pridjeve: *ne-* (4v: 18.: *nespodobne*). Neodređena zamjenica *nekoja* (8r) u nominativu jednine ženskoga roda, također, ima taj prefiks. Riječ *N/nedilju* (6v: 50., 8r, 8v) u akuzativu jednine ženskoga roda može se samo uvjetno shvatiti kao riječ koja ima prefiks *ne-* (*nedilj – a* ili *ne – dilj – a*).

6. 3. Zaključak nakon morfološke raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara

O morfologiji Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara navedeno je sljedeće:

1. Imenice muškoga roda jednine imaju sljedeće flektivni morfove:

N. –∅, G. –a, D. –u, A. –a, –∅, L. –u, I. –om, –um, –em, –u.

2. Imenice ženskoga roda jednine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –a, –∅, G. –e, –i, D. –i, –e, A. –u, –∅, L. –e, –i, I. –um, –om, –on, –u.

3. Imenice srednjega roda jednine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –o, G. –a, A. –o, L. –u, I. –om.

4. Imenice muškoga roda množine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –i, G. –∅, –ov, D. –om, –i, A. –i, L. –eh, I. –i, –om.

5. Imenice ženskoga roda množine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –e, G. –∅, D. –am, A. –e, –i, L. –ah, I. –ami.

6. Imenice srednjega roda množine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –a, G. –e, A. –a, L. –eh.

7. U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru pojavljuje se kratka množina.

8. U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru nije pronađena nijedna riječ u vokativu.

9. U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru razlikuje se kategorija živosti: [+ živo] i [- živo].

10. Pridjevi muškoga roda jednine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –i, G. –oga, –ega, D. –emu, A. –i, –∅, L. –im, –om, –em, I. –im.

11. Pridjevi ženskoga roda jednine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –a, G. –e, D. –oj, A. –o, L. –oj, I. –um, –u.

12. Pridjevi srednjega roda jednine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –o, G. –a, –oga, –ega, A. –o, I. –im.

13. Pridjevi muškoga roda množine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –i, G. –ih, D. –im, A. –i, L. –ih, I. –emi.

14. Pridjevi ženskoga roda množine imaju sljedeće flektivne morfove:

N. –e, G. –ih, –eh, A. –e, L. –ih.

15. Posvojni se pridjevi tvore oblikotvornim morfovima –sk–, –šk– i –čk–.

15. U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru razlikuju se određeni i neodređeni pridjevi.

16. U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru postoji opreka po palatalnosti.

17. Superlativ pridjeva tvori pomoću prefiksa naj– i pozitiva pridjeva.

18. Zabilježen je i jedan superlativ vremenskoga priloga: *Najkašnje*.

19. Nabrojane su sve vrste zamjenica u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru: osobne, posvojne, povratno-posvojne, pokazne, neodređene, odnosne i povratne zamjenice.
20. Od brojeva nabrojani su glavni i redni brojevi od jedan do četiri.
21. Brojevi se pišu i arapskim brojkama.
22. Infinitivni su nastavci –ti i –ći.
23. Infinitivi na mogu biti i apokopirani, tj. bez i u infinitivnome nastavku: –tø, –ćø.
24. Prezent je najbrojnije glagolsko vrijeme u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru.
25. Najbrojniji su glagolski načini kondicional i imperativ.
26. Imperativ se tvori od čestice da i prezenta, a samo ponekad s česticom neka.
27. Kondicional se tvori od glagolskoga pridjeva radnog i aorista pomoćnoga glagola biti.
28. Nabrojani su glagoli u perfektu, aoristu, imperfektu i futuru.
29. Aorist ima sljedeće flektivne morfove:
 1. lice jd. –h, 3. lice jd. –ø, 1. lice množine –smo, 3. lice množine –še.
30. Nabrojani su glagolski pridjevi i glagolski prilozi te trpni glagolski oblici.
31. U Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru pronalaze se mjesni, vremenski, načinski i količinski prilozi.
32. Nabrojani su prijedlozi, veznici i čestice u Trsatskom zakonu i Trsatskom urbaru.

Završeno: 16. svibanj 2013.

7. SINTAKTIČKA RAŠČLAMBA TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

U ovome dijelu rada nešto je više napisano o izricanju posvojnosti, gramatičkome ustrojstvu rečenica, valentnosti glagola i rečeničnim preoblikama (atribucija, negacija, poimeničenje) u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru.

7. 1. Posvojnost

Posvojnost se izriče posvojnim pridjevima: *biskupske* (7v: 79.), *gosposkim* (6v: 52., 9v), *gosposkoga* (6v: 53., 10v), *gosposku* (7r: 69.), *gradskom* (6v: 45.), *gradsku* (10r), *grobniškem* (9v), *hervaski* (11r), *kmeska* (10r), *konski* (7r: 71.), *nemškega* (9v), *nimškoga* (11r), *općinskim* (7v: 78.), *pazinski* (3v), *plovanske* (7v: 79.), *plovanskoga* (4r: 16.), *plovanskoj* (7v), *pučki* (3v), *reški* (10r), *rotničku* (4r: 9.), *tersaske* (4r: 10.), *tersaskem* (10r), *tersaski* (3v, 6v: 54., 7v, 8r x 2, 8v, 9r, 9v, 11r), *tersaskih* (8v), *tersaskim* (8v), *tersaskoga* (10r), *ugerskoga* (7v: 81.), *Ženska* (6r: 39.) i odnosnim pridjevima: *ženina* (4v: 22.). Posvojnost se izriče posvojnim zamjenicama, primjerice *moju* (11r: *moju vlastitu ruku*), *njegovu* (10r: *njegovu kuću*), *njegovum* (7v: *njegovum oblastjum*), *njihovi* (10v: *njihovi grunti*), ali i osobnim zamjenicama: *nje* (8v: *nje ljudi* > njezinih ljudi, 7v: *nje plovanom*), *njega* (6v: 17: *njega likarije* > njegove likarije), *njih zvolenju* (6r: 39.). U primjerima *Tersaščani kmeti* (< tersaski kmeti: 10v) i *Austrija Presidenta* (11r), koji su veoma neobični za hrvatsku gramatiku, imenice *Tersaščani* (10v) i *Austrija* (11r) koriste se u službi posvojnoga pridjeva. Običava se za izražavanje posvojnosti koristiti genitivne konstrukcije tako da je imenica u genitivu, koja izražava posvojnost, postponirana: *listi g[ospo]d[i]n[a]* (9r), *Matije Kosa vinograd* (9v), *Statut Tersata* (3v), *sinokoša Vitalića* (9v), *vinograd Ivana Grohovca* (9v).

Za izražavanje posvojnosti koristi se i konstrukcija prijedlog od + imenica u genitiv: *blago od kmet* (4r: 10.), *dela od materinstva* (7r: 58.), *dela od očinstva* (7r: 58.), *delo od života* (6r: 38.), *dohodak od bira* (6v: 53.), *inštrument (poput) od kancelarije tersaske* (4r: 10.), *kumendant od Tersata* (3v), *lice od zemlje* (7r: 67.), *list od Tersata* (6v: 50.), *pomoć od crikve* (4v: 20.), *pravde od života* (4r: 6.), *prihodak od brodi* (10r), *porcija od dohotka* (10v), *Satnik od leta* (7r: 69., 7r: 70., 10r), *satnikom od leta* (3v), *seno od jedne i druge sinokoše* (9v), *silu od kuće* (4r: 8.), *silu od robe* (4r: 8.), *to je od Drage* (7r: 71.), *vreme od samnja* (10r), *vreme od straha/rata* (11r), *žene od dobrega glasa* (4r: 11.). U takvim se slučajevima obično radi o nesročnom atributu.

7. 2. Atribut

U službi atributa dolaze najčešće pridjev i zamjenica. Ako se radi o sročnome atributu, atribut je u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru obično postponiran: *blaga onoga* (10v), *blaga ženina* (4v: 22.), *blago svoje* (4r: 10.), *ceste općinske* (7r: 71.), *čast biskupova* (4v: 23.), *časti i oblasti biskupske i plovanske* (7v: 79.), *četertak korizmeni* (8v), *človikom gosposkim* (9v), *dan mesni* (8r), *dopušćenja gosposkoga* (6v: 53., 10v), *dugovanja crikvenoga ali plovanskoga* (4v: 16.), *g[ospo]d[i]n plovani tersaski* (8r), *g[ospo]d[i]n[a] zapovidnoga* (9r), *governatur tersaski* (9v), *imanja (znanja) gospodinova* (4r: 1.), *kapitan pazinski* (3v), *kapitan rički i tersaski* (3v), *kaštel tersaski* (6v: 54.), *kmeti tersaski* (9v, 10r), *kuće crikvene* (7r: 66.), *Nedilju mesopusnu* (8v), *nodar očiti* (11r), *odluke pravdene* (7r: 66.), *oficijom tersaskim* (8v), *ofra istoga* (7v), *oglašenja gospodinova* (4r: 10.), *Pena kmeska* (10r), *penu rotničku* (4r: 9.), *plovani i notar tersaski* (7v), *plovani tersaski* (9r), *primicer modruški* (7v), *riči nespodobne* (4v: 18.), *Satnik tersaski* (8r, 8v), *satnika mladoga* (8v x 2), *sprav svakojačku* (8r), *starac pravdeni* (6v: 55.), *stola pravdenoga* (7r: 65.), *tatba mala* (4v: 23.), *tatba velika* (4v: 24.), *urbar tersaski* (11r), *urbinu gosposkim* (6v: 52.), *vina čista* (6v: 45.), *vina domaćega* (9r x 2), *zakona ugerskoga* (7v: 81.), *žen mladoviteh* (9r x 2), *ženu (...) tuju* (6r: 33.) i slično.

Nisu rijetki ni slučajevi u kojima se sročni atribut smjestio ispred imenice: *cesarove svitlosti* (4v: 20.), *cesarsku oblastju* (11r), *ceste općinske* (7v: 72.), *četertu meru* (9v), *Drugi kus* (9v), *drugo žito* (10v), *drugoga dohotkom* (10v), *dužna blaga* (10r), *gosposke brajde* (10r), *gradskom grunta (gruntu)* (6r: 42.), *hervacki jezik* (11r), *imenovanemi fratri* (9v), *imenovani kusi* (9v), *jedno spoznanje* (8v), *jednoga kerstjanina* (6r: 42.), *jednoga tergača* (10r), *jednu tergačicu* (10r), *kakov dar* (8r x 2), *kakov grunt* (6v: 48.), *kakovi glasi* (6r: 42.), *kakovu stvar* (6r: 41.), *kakovu urtu* (8v), *ljuskih vinogradeh* (4r: 9.), *mali kusi* (10r), *nijednoga svojga grunta* (10v), *nimškoga jezika* (11r), *njegovu kuću* (10r), *običajnom modu* (10v), *ona peškera* (10r), *ostali ljudi* (10v), *ovoj općini* (10v), *ovu stran* (10r), *ona dužna pokornost* (10v), *ona porcija od dohotka* (10v), *oni njihovi grunti* (10v), *onim četirim soldatom* (11r), *Pervi kus* (9v), *P/pervi tanac* (8v x 2), *P/pervu sredu* (8v, 9r), *rečeneh brajdah* (10r), *rečeni dohodak* (6v: 46.), *rečeni vinogradi* (10r), *rečenim kmetom* (10v), *rečnoj presvitloj Kamare* (11r), *riškimi fratri* (9v), *slobodan tergovac* (10r), *staroga dohotka* (10v), *Svaka kuća* (6v: 45.), *svaki kmet* (10r), *svako leto* (6v: 45., 7r: 65., 9r, 10r), *svakoga miha* (9v), *svakoga starića* (10v), *Svakome svidoku* (4v: 27.), *svaku drugu nedilju* (6v: 50.), *svaku noć* (11r), *svaku voltu* (8v), *svih svojih pravic* (10v), *svim tim gospodarom* (10r), *svitle Inferior Kamare* (11r), *svojga poglavnika* (10v), *Ta četerti kus* (10r), *ta kus* (10r x 2), *ta isti brod* (10r), *ta isti kus* (9v), *ta*

isti satnik (10r), *takov funktion* (8r), *takov silnik* (4v: 21.), *takovoga blaga* (10v), *takovoga zločinca* (4r: 7.), *takovu škodniku* (4v: 12.), *Te rečene sinokoše* (9v x 2), *tersaskem kraju* (10r), *tersaskoga kunfina* (10r), *tih takovih prezrednih prominah* (10v), *tim putem* (10v), *tostojnoj (dostojnoj) potrebe* (7r: 62.), *Treti kus* (10r), *velika tatbina* (4r: 5.), *vlastitu ruku* (11r), *Ženska glava* (6r: 39.) itd.

Ako se radi o tome da uz jednu imenicu stoji više atributa, tada jedan od atributa (obično zamjenica) stoji ispred, a drugi (obično pridjev) iza: *kakvovu zapovid gosposku* (7r: 69.), *ovi urbar tersaski* (11r), *svakojačkoga dohotka gosposkoga* (8r), *svaku potripšćinu gradsku* (10r), ali *moju vlastitu ruku* (11r). Nesročni je atribut, npr. *Brodar (...)* *časnoga kloštra* (8v), *va vrime obeda* (8r), *va vrime od samnja* (10r).

Obavezni su sintaktički atributi *dobrega* (4v: 11.) uz kvalitativni genitiv u primjeru *žene od dobrega glasa* (4v: 11.), atribut *onoga* (7r: 64. x 2, 8v) uz vremenski genitiv u primjeru *onoga leta* (7r: 64. x 2, 8v), *toga istoga leta* (10r), zatim sročni atribut *svako* (4v: 45., 7r: 65., 9r, 10r) uz vremenski akuzativ u primjeru *svako leto* (6v: 45., 7r: 65., 9r, 10r), atribut *pervo* (6v: 47.) uz vremenski akuzativ u primjeru *hotel kmetovati pervo leto* (6v: 47.). Jednako su tako obavezni atributi u imenima blagdana: *Cvitnu nedilju* (8r), *Mlado leto* (10r), *dan Petka velikoga* (10r), *Veliki četertak* (8r). Semantički bi obavezan atribut bio *duhovnoga* u primjeru *duhovnoga človeka* (7r: 64.).

Kao atribut može stajati i pridjev koji bi se mogao proširiti u atributnu rečenicu: *Ako bi rotniki postavljeni* (< koji su postavljeni: 4r: 13.), *Ki bi postupil suprot križu postavljenemu* (< koji je postavljen: 6v: 52.), *Ki bi mejaši postavljeni* (< koji su postavljeni: 7r: 63.), *lipu pogaču vinčacem narešenu* (< koja je narešena vinčacem: 8v).

7. 3. Apozicija

Apozicija se pojavljuje kao samostalna imenica: *barun* (3v), *barunom* (3v), *G[ospodin]* (9r), *g[ospodin]* (7v), *g[ospodinu]* (8v), *g[ospo]de* (7v), *g[ospo]d[i]n* (8v), *g[ospo]d[i]n[a]* (8v), *g[ospo]d[i]n[u]* (8r, 8v), *g[ospo]d[i]n[om]* (7v x 2, 8v), *G[ospodi]n* (8v), *g[ospodi]n* (7v), *g[ospodi]na* (8v), *g[ospodi]n[u]* (8v), *G[ospodi]nu* (7v), *g[ospodi]nu* (8v), *gos[podin]* (7v), *gos[podina]* (7v), *gos[podinom]* (3v x 3), *gosp[odina]* (7v), *gosp[odinom]* (7v x 2), *grad* (9v x 3, 10r, 11r), *grada* (11r), *gradu* (10r), *kloštra* (8r), *Kuća* (8r), *kuće* (8r), *nodar* (11r), *ocem* (8v), *otac* (8v), *plovanom popom* (3v), *Sakrament* (7v), *Satnik od leta* (10r), *sudci* (3v), *zemlja* (10r), ali i kao apozicijski skup: *kapitan pazinski* (3v), *kapitan rički i tersaski* (3v), *kumendant od Tersata* (3v), *meštra zidara* (10r), *najzadnji dan*

mesopusta (8v), *ona peškera na teraskem kraju* (10r), *sadašnjemu vladavcu rečenoga grada Tersata* (11r), *satnikom od leta* (3v), *plovan i notar tersaski i primicer modruški* (7v).

4. Predikat i valentnost glagola

Potrebno je nešto reći i o predikatima u prijepisu Senjskoga statuta. Ako se sintaktički obradi složenost predikata, vidi se da u prijepisu Senjskoga statuta postoje sintaktički jednostavni i sintaktički složeni predikati. Sintaktički jednostavni su oni u kojima jedan glagolski oblik nosi leksičko značenje (pa bio on i morfološki složen). Takvi su predikati: *akuža* (4r: 14.), *bandižuju* (4v: 25.), *bi* (4v: 23., 6r: 35., 7r: 57., 8r, 8v), *bihu* (3v), *biju* (6r: 31.), *bil bi* (< udarati, 4r: 17.), *bil bi* (< od postojati: 11r), *bili* (9r), *bude* (4v: 22.), *ni bil* (4r: 12.), *bia* (*sic!*: *bila*) (8r), *čini* (8r), *činil* (3v), *čul* (4r: 2., 4r: 3.), *da* (10r x 3), *(da) da* (4r: 5.), *dadu* (7r: 71.), *(da) se dadu* (6r: 41.), *daje* (8r), *daju* (4r: 13.), *daju se* (8v), *dal bi* (4v: 24.), *dala bi* (6v: 46.), *dan [je]* (11r), *dan je bil* (9v), *dana bi bila* (8r), *daroval [bi]* (8v), *dati* (4v: 22.), *dava* (9r), *dele se* (7r: 57.), *derže* (7v), *(da) derži* (10v), *derži* (8r, 10r), *dojde* (8v), *dostoji* (4v: 18.), *dostoji se* (6r: 41., 7v: 79.), *dosverši* (8v), *nisu bile dotane* (7r: 61.), *došal bi* (6v: 43.), *doznalo bi* (4r: 2.), *doznalo bi se* (6r: 28.), *fadiga* (8r), *(da) je frušan* (6r: 28.), *gre* (4v: 16., 4v: 20., 4v: 21., 4v: 25. x 2, 4v: 27., 6v: 47., 7r: 64., 7r: 67., 7r: 68., 7r: 69., 7v x 4, 8r, 8v x 2, 10v x 3), *(da) gre* (4v: 24., 6r: 31., 6r: 35., 6v: 44.), *gredu* (7v), *(da) gredu* (6r: 31.), *hoće se* (6v: 53.), *hodili su* (8v), *hodilo [bi]* (9r), *hoteli bi* (10v), *ima* (8v, 9v x 3, 10r, 10v), *imaju* (7r: 57., 8v), *imel bi* (4r: 5., 4v: 18., 4v: 21. x 2), *imel bude* (8v), *imela bi* (6r: 37.), *imenuje se* (9v), *ishaja* (10v), *ispovidal bi* (4r: 6.), *išće* (4v: 24.), *izručen [je]* (11r), *je* (4r: 11., 4v: 26., 6v: 45., 6v: 51., 7r: 65., 7r: 67., 7r: 71. x 2, 7v, 8r x 6, 8v x 3, 9r, 9v x 4, 10r x 9), *jeli* (4v: 20.), *jest* (6r: 28., 10r), *kanta se* (6v: 50.), *karaju* (6r: 31.), *kersti* (7v), *konfina* (9v), *kunfina* (9v x 7), *kupi* (10v), *kričal* (4r: 3.), *leže* (9v), *leži* (9v, 10r), *mlate* (6r: 31.), *nagode* (8r), *nahajaju se* (9v), *nahode* (10v), *najde* (4v: 27.), *napeljala bi* (6r: 38.), *naputil bi* (6r: 35.), *narešit* (8r), *naskoči* (4v: 20.), *naskočil* (6r: 30.), *naslidiuje* (7v), *našal bi* (4r: 5., 4r: 9., 4v: 26., 7r: 64.), *našla bi se* (6r: 37.), *našlo bi se* (4v: 26.), *nastala* (6r: 37.), *netil bi* (6v: 45.), *ni* (6r: 50.), *nimaju* (7r: 62.), *nose* (8v), *obdelaju* (7v: 72.), *obderžana bude* (10v), *obderžana su bila* (7v), *obernjeni bili* (9r), *obernjeni budu* (9r), *(da) obnajde* (4v: 20.), *obnašal bi se* (6v: 54., 6r: 64.), *obnašlo bi se* (6r: 39.), *obvaluje se* (10v), *oda* (4r: 15., 7r: 64.), *odpiral bi* (6r: 41.), *oglasil bi* (4r: 9.), *oglasil bi se* (4v: 24.), *ostalo bi* (9r), *ošpotaju [se]* (6r: 31.), *ošpotal bi* (4v: 19.), *otelo bi se* (7v), *otpelja se* (8v), *otprave* (7r: 57.), *overšena bihu* (7v), *overševala se jesu* (7v), *oženi se* (7r: 57.), *pada* (4r: 9., 6v: 46.), *peljaju* (8v), *pije se* (8r), *pita* (4v: 18.), *plaća* (4r: 15., 6v: 46., 10r x 2, 10v x 4), *plaćal je* (7r: 64.), *(da) plate* (4r: 14.),

plati (4r: 3., 4r: 8., 4v: 23., 6r: 30., 7v: 72.), *(da) plati* (4r: 1., 4r: 2., 4r: 6., 4r: 7., 4r: 13., 4v: 20., 4v: 24., 4v: 26., 6r: 28., 6r: 29., 6r: 33., 6r: 34., 6r: 36., 6r: 37., 6r: 38., 6r: 40., 6r: 41., 6r: 42., 6v: 44., 7r: 56.), *(da) se plati* (4v: 25.), *podbijaju* (10v), *pogode se* (8v), *pokapa* (8r), *pokose se* (9v), *Pomagajte* (4r: 2.), *pomagajte* (4r: 3.), *pomanka* (6v: 55.), *pomankali [bi]* (6v: 45.), *pominoval bi* (6r: 42.), *pomire* (6r: 31.), *pomire se* (6r: 31.), *pomirili bi se* (6r: 31.), *nisu popisana* (7v), *porazil [bi]* (4v: 17.), *poslal bi* (8v), *postavi se* (6v: 53.), *postavil se* (6v: 52.), *postavila bi se* (6v: 52.), *postaviše* (3v), *postavljen je* (11r), *postavni [budu]* (9r), *postupit se* (6v: 52.), *posude* (8r), *pošla bi* (6r: 39.), *potpisah* (11r), *potribuje* (8r), *potribuju* (7v), *potverdihu* (3v), *potverjen [je]* (11r x 2), *potvori* (4r: 6.), *pove* (7r: 64.), *povedal bi* (4v: 26.), *povedal [bi]* (4r: 9.), *povede* (7v), *poverne* (6r: 29.), *povračeni budu* (9r), *povrati se* (4v: 26.), *povratil bi* (4r: 1.), *pozakoni* (7v), *(da) pozakoni* (6r: 32.), *pozakoni se* (6r: 39.), *pozval [bi]* (8v), *pozvan bi* (7r: 56.), *pisal bi* (7v), *Pisan [je]* (11r), *pitala [bi]* (6r: 31.), *prebivaju* (6r: 45.), *premore* (7r: 57.), *prestomačih* (11r), *prezentat bi se* (8v), *prezentan [je]* (11r), *pride* (7v: 72.), *prinesi* (8v), *primestil bi* (7r: 63.), *prinesal bi* (10v), *priobernjen [je bil]* (9v), *pripetilo bi se* (9r), *prisegal bi* (6r: 28.), *priseže* (4v: 27.), *pristoje* (9v), *pristoji* (8v, 9v x 3, 10r, 10v), *prišal* (4r: 2.), *prišal bi* (4r: 3.), *proda se* (7r: 68.), *prodal bi* (4r: 10.), *prodavaju* (10v), *pusti se* (7r: 64.), *puščaju* (10v), *rabila* (8r), *ranil* (6r: 30.), *rastegnul* (6r: 30.), *razbil bi* (6r: 30., 10r), *razdele se* (8v), *nisu renuncijale* (7r: 61.), *rul [bi]* (6r: 42.), *(da) reče* (6r: 29.), *rekal bi* (6r: 29., 6r: 33.), *rekal je* (6r: 29. x 2), *rekosmo* (4v: 25.), *rodila bi* (6r: 39.), *sije* (10r), *sikal je* (6v: 54.), *siloval bi* (6r: 33., 6r: 34.), *skanta se* (6v: 50.), *skazuju* (10v), *slišaju* (9v), *sprogodi* (8r), *sramotil [bi]* (4v: 19.), *stal bi* (8r), *stavi se* (9r), *steče* (7r: 59.), *stoje* (4r: 4.), *stoj[i]* (7r: 68.), *store* (7r: 69.), *(da) stori se* (6v: 50.), *stori se* (7r: 67.), *storil [bi]* (7r: 56., 8v x 2), *storila bi* (6r: 31.), *su* (4r: 10.), *sujem* (*sic!*: *sujen*) *budi* (6r 32.), *svadi* (6r: 31.), *tancal bude* (8v), *tergaju* (10r), *tribi* (7v), *tukal [bi]* (4v: 17.), *tužila bi* (6r: 31.), *(da) je ubijen* (6r: 43.), *ubil bi* (4v: 20., 6v: 43.), *učinihu* (8r), *učinil* (6r: 30.), *učinil bi* (4r: 8., 4v: 23., 4v: 24., 4v: 25., 6r: 32., 6r: 40., 10r), *učinil je* (4r: 13.), *ni učinil* (10v), *učinjen je* (11r), *učinjen [je]* (3v), *ukradeno bi* (4r: 5.), *ukral bi* (4r: 4., 4v: 26.), *umorila bi* (6r: 35., 6r: 36.), *upada* (4v: 19., 7r: 63.), *upade* (6v: 52.), *upal bi* (4v: 16.), *ustaje* (6v: 50.), *uzderžiše* (10v), *uzidal bi* (6v: 47.), *[(da)] uživa* (10v), *vapil* (4r: 2.), *vazme* (8v), *da se vazme* (4v: 21.), *da vazmu* (4r: 13.), *važgal bi* (6v: 44.), *da je verovano* (6r: 40.), *videl (bi)* (4r: 9.), *videl bi* (4r: 15.), *videlo se* (6v: 53.), *vidi se* (4v: 21.), *vozi se* (10r), *zaderžana* (10v), *zagradil bi* (6v: 53.), *zahrani* (9r), *zakril bi* (4r: 7.), *zalažu* (10v), *zapenjuju* (10v), *zapiše se* (7r: 69.), *zarekli* (*sic!*: *zatekli*) (4r: 13.), *zatajali bi* (4r: 14.), *zatajeval bi* (7r: 64.), *zatajil bi* (4v: 26.), *zbavljali se budu* (8v), *zbubal* (6r: 30.), *(da) zgublja* (4r: 10.), *zgublja* (7r: 64. x 2), *ziskan* (4r: 12.), *zna* (4v: 24.), *znal* (4r:

9.), *znal bi* (4r: 7.), *znalo bi se* (4r: 4.), (*da*) *se bude znalo* (7v), *zručen [je]* (11r), *zruči se* (8r), *zvira* (10r), *zvone* (8r x 2). Stranica 11r obiluje krnjim perfektima.

U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru javljaju se i glagoli koji otvaraju mjesto drugim glagolima. Jednovalentni su glagolski spojevi s glagolima:

a) biti: *dužan budi platiti* (6r: 31.), *bili vazeti* (9r),

b) činiti: *činit gonit* (9v), *činit nosit* (9v), *činiti pokositi* (9v),

c) doći: *ne bi došal odgovarat* (7r: 56.), *bi se došal tužiti* (6v: 43.),

d) htjeti: *hoće bermat* (7v), *hoće činit* (6v: 55.), *bi otela činiti* (6r: 35.), *hoće davat* (9r), *hotel j' graditi* (9v), *[hoće] kantat* (6v: 48.), *hotel kmetovati* (6v: 47.), *oteli povedat* (4r: 14.), *til bi povidati* (4r: 7.), *hoće prodat* (6v: 48.), *hotel bi svedočiti* (4r: 12.), *hoteli bi vezati* (10v),

e) ići: *šal bi stat* (4r: 10.),

f) imati: *[da ima] bit bandižan* (4r: 5.), *da ima bit bandižan* (6r: 42.), *da ima bit fruštana* (6r: 37.), *[da ima] bit fruštana* (6r: 38.), *ima bit kaštigan* (4r: 6.), *ima biti kaštigana* (6r: 39.), *da ima bit kaštigan* (4r: 5.), *da ima biti važgana* (6r: 37.), *imaju bit podložni* (7r: 69.), *da nima biti podložno* (4v: 21.), *[ima se] čistit* (7v: 78.), *ima dat* (6v: 45., 7v, 8r x 4, 8v x 5, 9v), *ima se dat* (7r: 62., 7v, 8r x 3, 8v x 6, 9v x 2, 10r x 2, 10v), *ima se dati* (9v), *ima donest* (7v), *ima se intimat* (6v: 52.), *da ima iskati* (10v), *ima se javit* (6v: 48.), *[ima] muntat* (10r), *ima se napravljat* (7v: 78.), *[imaju se] napunjivat* (7v), *[imaju] nastojat* (7r: 64.), *imaju nosit* (9r), *imaju se obderživat* (7v), *da se imaju opservat* (10v), *[da se imaju] opslužit* (10v), *ima overšit* (7r: 69.), *ima se overšit* (7v), *imaju se overšiti* (7v), *[imaju] pezat* (7r: 65.), *imaju plaćat* (10r), *ima platiti* (6v: 54.), *da ima platiti* (10v), *[da ima] platiti* (4v: 17.), *imaju pobirat* (9r), *ima ponesti* (8r x 2), *imaju poslat* (8r x 2), *imaj[u] se postaviti* (7r: 65.), *ima potverdit* (8v), *[imaju] prezentat* (6v: 55.), *imaju prezentat* (8v), *imaju prikazati* (7v), *imel je prinest* (9r), *imaj prinesti* (8v), *ima priseć* (7r: 62.), *ima prodat* (10r), *ima se prodat* (10r x 2), *[imaju] prodavat* (7r: 66.), *ima se publikati* (10v), *[imaju] pustiti* (8r), *ima rotiti* (6v: 55.), *[ima] sedeti* (6r: 31.), *da ima sesti* (4v: 17.), *ima [sijat]* (10r), *nima sijati* (10r), *[ima] se služiti* (9r), *ima spoznat* (7r: 62.), *[imaju] spravljat* (9r), *ima stat* (7r: 57.), *[ima se] storiti* (6v: 52.), *da ima suditi* (4v: 18.), *[da ima] suditi* (4v: 17.), *imaju štimati* (7r: 65.), (*da*) *se ima učiniti* (4r: 10.), *imaju se uzderžati* (7r: 66., 7v: 81.), *ima uzeti* (8r), *[da ima] vazeti* (4r: 5.), *ima se veršiti* (7v), *ima zahrani* (9r x 2), *imaju zibrati* (6v: 55., 8v),

g) moći: *bi mogal dobiti* (4v: 17.), *neka se budu mogli guverovati* (10v), *bi mogal hraniti* (4v: 22.), *bi mogal jet* (4v: 21.), *mogu obderžati* (4v: 21.), *mozi odnašati* (7r: 64.), *mogu podnesti* (10v), *bi mogal pokazati* (4r: 5., 6r: 29.), *[mozi] prodat* (10v), *ne mozi prodavat* (10v), *[mozi] testati* (10v), *bi mogli vazeti* (4r: 13.), *mozi založiti* (10v),

h) morati: *moru dotat* (7r: 60.), *se more otkupit* (6v: 50.), *[more se] pokazati* (10v), *[more se] postaviti* (10v), *ne moru pretendit* (7r: 59., 7r: 61.), *ne more pretenditi* (7r: 58.), *ne more se provat* (7r: 62.), *[moru] veršit* (7r: 60.), *more se zapisati* (10v),

i) početi: *počeh pisati* (7v),

j) prići: *pridu tužiti* (6r: 40.),

l) puštati: *[pušća se] kaštigati* (7v: 79.), *pušća se suditi* (7v: 79.),

k) trebati: *tribi davat* (9r), *potribovan bi bil pisati* (7v),

m) znati: *neka se budu znali mogli guverovati* (10v),

Dvovalentni su glagolski spojevi sljedeći: *hoće bit bonifikati* (8v), *hoće bit dat* (8v), *hoće bit dužan dat* (8v), *[ima činit] gonit* (9v), *more činit naplatit* (7r: 69.), *more poslati nasići* (10r), *[imaju] pomoć nastojat* (11r), *ima činit nosit* (9v), *imaju pomoć overšit* (11r), *ima činiti pokositi* (9v), *ima dati pomoći* (10r), *činiti spraviti usnažiti* (9v).

Imenski predikat koji sadrže imenicu su sljedeći: *ča je očinstvo* (4v: 21.), *pervi je domorodac* (6v: 51.), *je potreba* (8r), *to je termen* (6v: 50.). Imenski proširak nalazi se u rečenici: *ako je blago materino* (4v: 21.). Imenski su predikati koji imaju prilog: *ča je odzgora* (9v x 2), *Treti kus te sinokoše je još malo naprid.* (9v), a imenski predikati koji sadrže pridjev: *dostojan je* (6v: 53.), *to je kuntrabant* (10v), *je slobodan* (6v: 47.), *Satnik od leta je slobodan* (7r: 70.), *od ovih je slobodan* (8v), *[Kuća] je slobodna.* (6v: 45.), *Kuća S. Jurja na varošu je slobodna* (8r), *ki je ubijen* (4v: 22.). Obično su dopune u imenskome predikatu pridjevi:

a) dužan: *dužni su svi kmeti napravljati i čistit* (7r: 71.), *on ništar ni dat dužan* (8r), *dužni su (...) stražit* (8v x 2), *satnik je dužan dat* (8v), *[satnik je dužan] pozvat* (8v), *dužni su pučani (...) stergovat* (9r), *dužni su kmeti (...) pojt i (...) spraviti* (9v), *dužni su (...) pripreljati i zručiti* (9v), *dužno je (...) dati* (9v), *to je jedno malo naprid* (9v), *nisu dužni kmeti robotat* (9v), *su dužni (...) dati* (9v), *dužan [je] dati* (10r), *dužni [su] kmeti pernesti* (10r), *nisu dužni* (10r), *dužan je platiti* (10r), *jesu svi kmeti dužni (...) obderžavat, privezat, kopat, mišat* (10r), *sve ostalo ča je (...) potribno overšit* (10r), *dužan je kapitan platit* (10r), *Satnik od leta ta je dužan pernest* (10r), *dužan je ta isti satnik (...) pernest* (10r), *dužan je platit* (10r), *dužni su učinit* (10v) *[dužni su] pripravit* (10v), *su dužni plaćat* (10v), *nije nijedan (...) slobodan (...) prodavat* (10v), *blago ko je dužno* (10v), *da su rečeni dužni* (11r), *ni dužan dat* (8r),

b) potreban: *ča je (...) potribno* (10v).

Upravo riječi *dužan*, *potreban* i *slobodan* otvaraju mjesto drugim glagolima ili infinitivu glagola:

a) dužan: *dužan hoće bit bonifikati* (8v), *[dužni su] čistit* (7r: 71.), *dužan je dat* (8v), *ni dužan dat* (8r), *dužan hoće bit dat* (8v x 2), *dužan [je] dati* (10r), *dužno je dati* (9v x 2), *dužni iskati*

(10v), [dužni jesu] kopat (10r), [dužni jesu] mišat (10r), dužni su napravljati (7r: 71.), [dužni su] nastojat (11r), dužni jesu obderžavat (10r), dužan je odgovarat (8r), dužni su overšit (11r), dužan je pernest (10r x 2), dužni [su] pernesti (10r), nisu dužni [pernesti] (10r), dužni su plaćat (10v), dužan je platit (10r x 2), dužan budi platiti (6r: 31.), dužan je platiti (10r), dužni su pojt (9v), dužni su pripeljati (9v), [dužni su] pripraviti (10v), [dužni jesu] privezat (10r), nisu dužni robotat (9v), [dužni su] spraviti (9v), dužni su stergovat (9r), dužni su stražit (8v), dužni su učinit (10v), [dužni su] zručiti (9v),

b) potreban: *potribno je overšit* (10r), *potribovan bi bil pisati* (7v),

c) slobodan: *slobodno je [biti]* (4v: 21.), *slobodno ustaje* (6v: 50.), *slobodan prodavat* (10v).

7. 5. Negacija

Preoblika negacije se u Trsatskome zakonu i Trsatskome provodi pomoću čestice *ne* te prefiksa *ne-*, prefiksa *ni-* i suprotnoga veznika *ni* koji dolazi u niječnim rečenicama. Negirani su glagoli sljedeći: *ne bi* (6r: 35., 7r: 57., 8r), *ne daju* (4r: 13.), *ne bi satnik dal* (4v: 24.), *ne bi u kaštel tri leta zajedno ne dala navadnoga spuda* (6v: 46.), *ča se ne dostoji* (6r: 42.), *ne bi obiteljji imel* (4v: 24.), *ne bi ispovidal* (4r: 6.), *ne bi mogal takov silnik jet* (4v: 21.), *ka se ne kanta* (6v: 50.), *ne bi s vragom nego čarobije nastala* (6r: 37.), *ne bi oganj netil* (6v: 45.), *ne bi došal odgovarat* (7r: 56.), *ne mozi odnašat* (7r: 64.), *ne bi oglasil* (4r: 9.), *ne bi hoteli da su dužni plaćat* (10v), *ne plate* (10v), *ne mogu podnest* (10v), *ne [bi] mogal pokazati* (6r: 33.), *ne bi mogal pokazati* (4r: 5., 6r: 29.), *ne bi se pomirili* (6r: 31.), *ne bi poslal* (8v), *ne bi se postavila* (6v: 52.), *ne potribuje* (8r), *[ne bi] povedal* (4r: 9.), *ne bi povedal* (4v: 26.), *ne oteli povedat* (4r: 14.), *ne bi til povidati* (4r: 7.), *ne pozval* (8v), *ne moru pretendit* (7r: 58.), *ne more dela pretenditi* (7r: 58.), *ne bi sam se prezentat* (8v), *ne pride* (7v: 72.), *ne prišal* (4r: 2.), *[ne mozi] prodat* (10v), *ne mozi nijedan ovdi soli prodavat* (10v), *provat se ne more* (7r: 62.), *ne buduć drugačeje rabila* (8r), *ne sije* (10r), *ne spat* (8v), *ne bi za kakovu urtu storil* (8v), *ale ne tako suditi* (6r: 31.), *[ne mozi] testat* (10v), *ne mozi založit* (10v), *po črede ne bude se zbavljali* (8v), *ne bi ziskan* (4r: 12.).

Čestica *ne* ne mora samo negirati glagol, nego može služiti i za negaciju cijele rečenice: *ako ne na pervo* (6v: 47.), *ako ne s prisegum* (7r: 62.), *imaj i njemu jedan kanjić ako ne dva ondi prinesti* (8r), *a ne dalje, ako ne za plaću* (9r), *Neka s tim putem ne samo ona dužna pokornost obderžana bude* (10v).

Prefiks *ne-* koristi se u tvorbi imenica: *nedilju* (6v: 50., 8r), *nemarljinosti* (6r: 36.), *nepomnje* (6r: 36.), *nesloščine* (7r: 57.), *nesreće* (6r: 35.) i pridjeva: *nespodobne* (4v: 18.) koji dobivaju negativno značenje te u tvorbi neodređene zamjenice *nekoja* (8r).

Prefiks ni–, također, negira glagole: *nisu bile dotane* (7r: 61.), *nima biti podložno* (4v: 21.), *ni dat dužan* (8r), *nimaju se* (7r: 62.), *nisu dužni [pernesti]* (10r), *nisu popisana* (7v), *nije slobodan prodavat* (10v), *ni bil prošen* (4r: 12.), *nisu renuncijale* (7r: 61.), *nisu dužni robotat* (9v), *nima sijat* (10r), *ni drugako učinil* (10v). Sudjeluje i u tvorbi pridjeva: *nijedan* (10v x 2), *nijedne* (4r: 10.), *nijednoga* (10v) i neodređenih zamjenica: *nikuliko* (7v), *nišće* (4v: 21.), *niš* (10v) i *ništar* (6r: 31., 7r: 64., 8r).

Kao suprotni veznik ni nalazi se u negacijskim rečenicama: *komu [ki] ni kmet* (4r: 10.), *drugačije ni valido* (6v: 50.), *I da sada u napridak pod zgubljenja svih svojih pravic najmanjega ni nijednoga svojga grunta ali drugoga dohotkom dužna blaga prez znanja svojga poglavnika ne mozi založit ni testat ni prodat.* (10v).

7. 6. Poimeničenje

Osim preoblike negacije provodi se u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru i preoblika poimeničenja. Poimeničene su riječi pridjevi i to: zatim *mertveh* (8r) i *mertvi* (8r – određeni pridjev na kraju rečenice), *porezno* (9r), riječ koja se deklinira po pridjevskoj deklinaciji: *poreznoga* (9r), zatim antonimni par *domaćega* (6v: 49., 8v) – *tujega* (6v: 49., 8v).

7. 7. Genitivni imenički spojevi riječi

Od imeničkih spojeva riječi navest ću samo genitivne imeničke besprijedložne spojeve riječi: *dugovanju pravice* (9r), *kancilerije tersaske* (4r: 10.), *kanjića vina* (8r), *konšcjencu pravde* (4v: 22.), *kus sinokoše* (9v), *kusi sinokoše* (9v), *kusi vinograda* (9v), *meru masta* (9v), *oficij kancilerije* (6v: 52.), *penu sikire* (6v: 54.), *polovicu blaga* (7r: 59.), *polovicu intrade* (7r: 64.), *polovicu pravde* (4r: 10., 4v: 18.), *skasi konopa* (6r: 41.), *smerti oca i matere* (7r: 57.), *spuda masta* (8v), *stran vode* (9v), *tovora vina* (7r: 68.), *večer mesopusta* (10r), *verovanje pravice* (3v), *volju g[ospodi]na* (4r: 6.), *vreme ženidbe* (7r: 61.), *vreme obeda* (8r).

7. 8. Prijelaznost glagola

Neki su prijelazni glagoli u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru, koji traže dopunu u akuzativu, izravno prelazni: *činil bi penu* (4r: 1.), *čistit Ceste općinske* (7r: 71.), *dat colation* (8r), *ima dat [...] sol[dini] 2* (10r), *dati obitelji* (4v: 22.), *graditi malin* (9v), *napravljat Ceste općinske* (7r: 71.), *odgovarat desetinu* (8r), *ošpotal starca* (4v: 19.), *pezat kruh* (7r: 65.), *platiti [...] soldini osam* (10r), *plaća dohodak* (6v: 45.), *plaća pene* (4r: 15.), *plaćal desetinu* (7r: 64.), *plati pene* (4v: 23., 4v: 24.), *da plati pene* (4r: 13., 4v: 20., 6r: 29.), *plati škodu* (4r: 12.), *platiti škodu* (4v: 17.), *poslat dar* (8r x 2), *poverne poštenje* (6r: 29.), *moru pretendit* (7r:

61.), *prodal blago* (4r: 10.), *pustit satnika* (8r), *rodila dite* (6r: 39.), *siloval ženu* (6r: 33.), *store rubež* (7r: 69.), *storil relation* (7r: 56.), *štímat meso* (7r: 65.), *učinil škodu* (4v: 25.), *učinil silu* (6r: 40.), *učinil bi silu* (4r: 8.), *ima učinit inštrument* (4r: 10.), *umorila dite* (6r: 36.), *uzidal kuću* (6v: 47.), *važgal kuću* (6v: 44.), *videl škodu* (4r: 9.), *zapiše sučat* (7r: 69.), *zatajeval [desetinu]* (7r: 64.), *zakril bi ga* (4r: 7.), *zgublja sve blago* (4r: 10.), *zibrat drugoga* (6v: 55.) itd.

Neprijelazni su glagoli: *odnašat* (7r: 64.), *pada u penu* (4r: 10.), *pomire pres pravde* (6r: 31.), *pozvan na pravdu* (7r: 56.), *ne [bi] prišal na pomoć* (4r: 2., 4r: 3.), *proda* (7r: 68.), *sramotil prez uzroka* (4v: 19.), *upada u penu* (7r: 63.), *upal u penu* (4v: 16.), *vapil u noći* (4r: 2.) itd.

7. 9. Vid ili aspekt glagola

U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru razlikuje nesvršeni (imperfektivni) i svršeni (perfektivni) vid glagola: *prodavaju* (10v) – *prodaju* (9r), *prodat* (10v); *overševala* (7v), *veršitø* (7v: 60.), *veršiti* (7v) – *overšiti* (7v); *sesti* (4v: 17.) – *sedeti* (6r: 31.); *dat* (6v: 45., 7r: 62., 7v, 8r x 5, 8v x 8, 9v, 10r x 2), *dati* (4v: 22., 8v, 9v x 3, 10r x 2, 10v) – *davat* (9r x 2); *obderžavat* (10r), *obderživatø* (7v) – *obderžat* (4v: 21.); *plaćat* (10r, 10v) – *platitø* (10r x 2); *činit* (6v: 55., 7r: 69., 9v), *činiti* (6r: 35., 9v x 2) – *učinitø* (4r: 10., 6v: 55., 10v).

7. 10. Besprijedložni i sintaktički padeži

Uz genitiv se katkada ne koriste prijedlozi, primjerice: *Satnik od leta je slobodan svakoga dohotka* (7r: 70.), *pervi tanac je g[ospo]d[i]n[a] kapitana* (8v), *a druge strane kunfina* (9v), *I ta kus je Frana Jurašića*. (10r), *toga je* (10r) i slično. Besprijedložni instrumental pronalazi se u sljedećim primjerima: *G[ospodi]n kapitan na križe kada g[ospodi]n u kaštel skupa pučani dojde s procesionom ima jin dat jedan kabal vina po običaj*. (8v), *Kada satnik soldati aliti z oficijom tersaskim kega peljaju u arešt* (8v), *onim četirim soldatom* (11r). Ako se radi o vremenskome akuzativu, obično uz dane u tjednu izostaje prijedlog u: *Satnik tersaski ima utorak pred križi Bakranom uboh colation dat* (8r), *utorak, najzadnji dan mesopusta* (8v), *i sobotu večer po zakonu svih pozvat* (8v),

Umjesto nekih padežnih oblika dolaze nekih drugi. Navodim nekoliko primjera. Umjesto genitiva dolazi akuzativ: *to je termen sedan čeden* (6v: 50.), umjesto lokativa dolazi genitiv: *zarekli (sic!: zatekli) na tatbine* (4r: 12.), umjesto lokativa dolazi akuzativ u primjeru: *relation storit u oficij kancilerije* (6v: 52.), a najčešće se akuzativ zamjenjuje genitivom: *polovicu za crikvau (sic!: crikav)* (= možda bi trebalo stajati crikvu: 4v: 16.), *pene* (4r: 2., 4r:

4., 4r: 6., 4r: 13., 4r: 15., 4v: 18., 4v: 20., 4v: 23., 4v: 24., 6v: 54., 7r: 56., 7v: 72., 10r x 2, 10v x 2), *tribi davat u kaštel poreznoga* (9r), *da prošćenja pita* (4v: 18.), *ima dat straževine* (6v: 45.), *ima dat/ponesti// imaju poslat vina* (7v, 8r x 4, 9r). Ove imenice u genitivu ne pripadaju slavenskome genitivu jer se ne radi o niječnim rečenicama. Primjer slavenskoga genitiva jest imenica obitelji (4v: 21.) u primjeru: *da ne bi obitelji imel* (4v: 21.).

7. 11. Zaključak nakon sintaktičke raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara

O sintaksi Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara navedeno je sljedeće:

1. Posvojnost se izriče posvojnim pridjevima i prijedložnim izrazom od + genitiv.
2. Atribut može biti pridjev ili zamjenica. Pojavljuju sročni i nesročni atributi.
3. Nabrojane su imenice u apozicijskoj službi.
4. Nabrojani su predikati i određena je valencija glagola.
5. Od preoblika posebno su navedene preoblike atribucije, negacije i poimeničenja.
6. Nabrojani su neki imenski genitivni spojevi riječi.
7. Razlikuju se glagoli po kategoriji prijelaznosti.
8. U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru postoji podjela glagola prema glagolskome vidu.
9. Bilo je riječi i o sintaksi padeža.

Završeno: 13. lipanj 2013.

8. LEKSIKOLOŠKA RAŠČLAMBA TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

U leksikološkoj će se raščlambi navesti najznačajniji administrativni, pravni i crkveni te termini iz ostalih sfera ljudskoga života. Navest će se i prevesti najznačajniji frazemi. Govorit će se i o onomastici Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara. Bit će riječi i o posuđenicama te leksemima iz drugih jezičnih sustava.

8. 1. Termini

8. 1. 1. Termini iz prava i administracije

Termini u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru rabe se termini iz nekoliko područja. Najbrojniji su termini iz prava i administracije jer se radi o pravnim tekstovima. U određivanju pravnoga nazivlja postoji problem jer ne postoji jasno definirano što se pod pravnim terminom podrazumijeva. Gotovo bi svaka riječ mogla biti neki termin iz pravne struke, ali ovdje nabrajam samo najistaknutije i najučestalije. Termini su stranoga podrijetla: *arešt* (8v), *areštom* (4v: 19.), *balot* (8v) *denunciju* (6r: 31.), *ežecution* (8v), *inštrument* (4r: 10.), *intrade* (6r: 64.), *Kamare* (11r), *kamare* (9v), *kancilerije* (4r: 10., 6v: 31., 6v: 50., 6v: 52.), *kanteh* (6v: 51.), *kanti* (6v: 49.), *kaštel* (4v: 16., 6v: 45., 6v: 46. x 2, 6v: 54., 8r x 2, 8v x 3, 9r x 2), *kaštela* (7v: 72.), *kaštelu* (3v, 8v x 2, 9r), *kaštiga* (10r), *kaštige* (6v: 53.), *komunade* (6v: 53.), *kunfin* (8v), *kunfina* (10r), *kunfini* (4r: 10.), *kunfinu* (9v), *kvadernu* (6v: 53.), *list* (6v: 50., 7v), *Pena* (10r x 2), *pena* (4v: 16., 4v: 18., 4v: 21., 4v: 25. x 2), *pene* (4r: 2., 4r: 3., 4r: 4., 4r: 6., 4r: 13., 4r: 15., 4v: 18., 4v: 20. x 2, 4v: 23., 4v: 24., 6r: 29., 6r: 30., 6r: 33., 6r: 34., 6v: 54., 7r: 56., 7v: 72., 10r x 2, 10v x 2), *penu* (4r: 1., 4r: 7., 4r: 9., 4v: 16., 4v: 19., 6v: 52., 6v: 54., 7r: 63.), *relation* (6v: 52., 7r: 56.), *rubež* (7r: 69.), *rubeža* (8v), *rotnika* (4r: 15.), *rotniki* (4r: 13., 4r: 14.), *rotnikom* (4r: 13.), *sekvešt* (4r: 1.), *sekveštrano* (4r: 1.), *sententia* (7r: 67.), *Statut* (3v), *statutu* (7v), *škoda* (4v: 25.), *škodniku* (4r: 13.), *škodu* (4r: 4., 4r: 9., 4r: 12., 4r: 13., 4v: 17., 4v: 24., 4v: 25.), *špendije* (6r: 31.), *štafu* (7r: 67.), *tat* (4r: 5., 4r: 13.), *tarife* (7r: 66.), *tatba* (4v: 23., 4v: 24.), *tatbina* (4r: 5.), *tatbine* (4r: 13.), *tatbinu* (4v: 23., 4v: 24.), *tatom* (4v: 24.), *urbar* (11r), *Urbarij* (9v), *urdinu* (6v: 52.), a domaćega: *dohodak* (6v: 46., 6v: 53., 9r, 10v), *dohotka* (6v: 47., 7r: 70., 8r, 8v, 9r, 10v x 2), *dohotkom* (10v x 2), *grad* (7v, 9v x 2), *grada* (10r x 2, 11r), *gradu* (3v, 10r, 11r), *grunta/gruntu* (6v: 45., 10v), *krivac* (7r: 64.), *listi* (9r), *oblast* (8v), *oblastju* (11r), *oblastjum* (7v), *oblasti* (7v: 79.), *odluke pravdene* (7r: 66.), *oglašenja* (4r: 10.), *pečat* (3v, 11r), *pravde* (4r: 6., 4r: 10., 4r: 12., 4v: 14., 4v: 18., 4v: 19., 4v: 22., 6r: 28., 6r: 31., 6r: 34., 6r: 36., 6r: 37., 6r: 42., 6v: 53., 7r: 56., 7r: 63.), *pravdu* (6r: 31., 6v: 55., 7v: 56.), *pravic* (10v), *pravice* (3v, 9r, 11r), *prihodak* (10r), *prisega* (7r: 62.),

prisegum (7r: 62.), *prošćenja* (4v: 18.), *satničije* (7r: 70.), *sedo* (7r: 67.), *silnik* (4v: 21.), *silu* (4r: 8., 6r: 30., 6r: 32., 6r: 40.), *službu* (8r), *spolovinu* (8r), *spoznanje* (8v), *stola pravdenoga* (7r: 65.), *straževine* (6v: 45.), *stražu* (11r), *svidoku* (4v: 27.), *uzroka* (4r: 15., 4v: 19.), *uzroki* (7r: 57.), *zakon* (7v, 9v), *zakona* (7v: 81.), *zakonu* (6v: 46., 7r: 57., 7v x 3, 8v x 2, 9r), *zločinac* (4r: 5.), *zločinca* (4r: 7.). Od krađi postoje *tatba mala* (4v: 23.) i *tatba velika* (4v: 24.). Jednako je tako i s dohotkom: *dohotka mala i velika* (7r: 70.). Kazne su *Pena kmeska* (10r) i *pena rotnička: penu rotničku* (4r: 9.). Genitiv starohrvatskoga imeničkoga termina za ubiranje (npr. poreza) bio je *bira* (< od leksema /bir/, 6v: 53., 9r). Od glagola i glagolskih oblika u pravnu i administrativnu terminologiju ušli bi: *akuža* (4r: 14.), *bandižan* (4r: 5., 6r: 42.), *bandižuju* (4v: 25.), *fruštan* (6r: 28.), *fruštana* (6r: 37., 6r: 38.), *jeli* (4v: 20.), *kanta se* (6v: 50.), *kantat* (6v: 48.), *kaštigan* (4r: 5., 4r: 6., 4v: 19.), *kaštigana* (6r: 39.), *Pisan* (11r), *platit* (10r x 2), *platiti* (4v: 17., 6r: 31., 6v: 54., 10r, 10v), *potverjen* (11r x 2), *pozakoni* (6r: 32., 6r: 39., 7v), *pozakonjena* (7v), *priseć* (7r: 62.), *prisegal bi* (6r: 28.), *priseže* (4v: 27.), *siloval bi* (6r: 33., 6r: 34.), *suditi* (4v: 17., 4v: 18., 6r: 31., 7v: 79.), *svedočiti* (4r: 12.), *tužila bi* (6r: 31.), *ukradeno bi* (4r: 5.), *ukral bi* (4r: 4., 4v: 26.), *umorila bi* (6r: 35., 6r: 36.), *upal bi* (4v: 16.), *zatajil* (4v: 24.), *skanta se* (6v: 50. x 2) i slično. Od priloga u administrativni bi se termin mogao svrstati načinski prilog *valido* (6v: 50.).

8. 1. 2. Crkvena terminologija i hijerarhija

Riječi iz crkvene terminologije lakše je odrediti. Crkvena je terminologija posebno zastupljena u *Mnogim običanjima*. Nabrajam samo neke od crkvenih termina: *blagdan* (8r), *crikvau* (*sic!:* *crikav*) (4v: 16.), *crikva* (8r), *crikve* (4r: 2., 4v: 23., 6r: 34., 6r: 36., 6r: 42., 7r: 64., 7v, 8r x 2), *crikvenoga* (...) *vina* (8r x 2), *crikvi* (7v x 2), *crikvon* (8r), *crikvu* (6r: 39., 7v), *dan mesni* (8r), *[dan] ribni* (8r), *dugovanja crikvenoga ali plovanskoga* (4v: 16.), *indulgenca* (8r), *jubilej* (8r), *kloštar* (8r x 2), *kloštra* (8r, 8v), *korizme* (9r), *kuće crikvene* (7r: 66.), *oblasti biskupske* (7v: 79.), *oblasti plovanske* (7v: 79.), *oltari* (8r), *plovanije* (7v), *plovanskoj crikvi* (7v), *pokapa se* (8r), *procesion* (8v), *procesionom* (8v), *propelo* (7r: 62.), *refektorij* (8r), *svićicu* (7v), *večerne* (8r). Od svetih sakramenata (*Sveti sakrament* (7v)) trsatski pravni tekstovi spominju *Sakrament svetoga kersta* (7v), *pričešćenje* (7v) i *bermu* (od N. *berma* < sveta potvrda, krizma, firma: 7v), a s njima su povezani glagoli *kersti* (7v) i *bermat* (7v) i ime posljednjega proroka *S. Ivana Kerstitelja* (10r). U termine koji označavaju crkvene službenike svrstavaju se termini: *akoliti* (8r), *asistenti* (8r), *biskup* (7v), *duhovnik* (6r: 32., 6r: 39.), *duhovnoga človeka* (7r: 64.), *fratri* (9v x 3), *fratrom* (8r, 8v), *gvardijanu* (8r), *Kaštalad* (7v, 8r x 3), *kaštalad* (8r x 2), *Kaštaladu* (8r), *mašniki* (8r), *otac fratar* (8v), *plovan* (7v x 3, 8r, 9r x

2), *plovana* (7v x 2, 8v), *plovanom* (3v, 7v x 2, 8v), *plovanu* (7r: 64. 7v, 8r, 8v x 4), *popom* (3v), *primicer* (7v), *redovnika* (7v), *redovnici* (8r), *žakniću* (7v). Od ostalih ljudi tu su termini: *kerstilniku* (7v), *kerstjanina* (6r: 42.), *kuma* (7v) i *svedoki* (7v).

8. 1. 3. Nazivi crkvenih blagdana

U ovoj kategoriju crkvenih termina mogu se ubrojiti i imena crkvenih blagdana: *dan Blažene Gospoje* (10r), *Cvitnu nedilju* (8r), *Duhovu večer* (8r), *Jurjeve* (8r), *Jurjevu večer* (8r), *Martinje* (7r: 68.), *Miholje* (7r: 62.), *Miholji* (6v: 45.), *Miholjum* (9v), *Petka velikoga* (10r), *Vazam* (8r), *dan S. Ivana Kerstitelja* (10r), *Veliki četertak* (8r). Jedan od blagdana je i *Mlado leto* (10r).

8. 1. 4. Nazivi zanimanja i društvena hijerarhija

Osim već spomenutih zanimanja u Crkvi, nabrajam neka zanimanja koja pripadaju pravu i administraciji: *dacijar* (10r), *governatur* (9r x 2, 10v), *kancilera* (8v), *kancileru* (7r: 67., 7r: 56.), *kanc[ileru]* (7r: 67.), *kapitan* (3v x 2, 8v x 2, 9v x 3, 10r x 2, 10v), *kapitana* (8v, 10v), *kapitani* (7v), *kapitanu* (6v: 48., 6v: 55., 7r: 56., 7r: 64., 8v), *kumesari* (3v), *kumendant* (3v), *lougotenentu* (7r: 56.), *namesniku* (7r: 56.), *nodar* (11r), *notar* (7v), *oficijom* (8v), *santežom* (8r), *Satnik* (7r: 69., 7r: 70., 8r, 9r, 10r), *satnik* (4v: 24. x 3, 7r: 56., 8v x 4, 10r), *slugom* (9v), *Soldati* (8v), *soldati* (7r: 69.), *soldatom* (11r), *spolovinar* (8r), *starac pravdeni* (6v: 55.), *starcem* (4r: 6., 4r: 13., 4r: 14., 6r: 41., 6v: 44., 7r: 56., 7r: 67., 8v), *suci* (8v), *sudac* (7r: 63.), *sudci* (3v), *svetnikov* (11r), *štimadura* (7r: 65.), *štimaduri* (7r: 63.). U Trsatskome zakonu i urbaru spomenuta su i još neka druga zanimanja iz primarnoga i tercijarnoga sektora djelatnosti: *Bekari* (7r: 66.), *Brodar* (8v), *kmet* (4r: 10.), *kmeti* (7r: 71., 9v x 2, 10r x 2, 10v), *kmetom* (9v), *kosac* (9v) *koscu* (9v), *Malinar* (8v), *malinar* (8v), *meštra* (7v), *tergača* (10r) i mocijski parnjaci *tergačicam* (10r) i *tergačicu* (10r), zatim *tergovac* (10r), *tergovca* (10v) i *zidara* (10r). Od ostalih titula i funkcija valja spomenuti: *barunom* (3v), *barun* (3v), *gospodarom* (10r), *podložniki* (10v), *vladavcu* (11r). Imenica *gospodin* pojavljuje se u nominativu, genitivu, dativu i instrumentalu jednine, a kraćena je na različite načine: *G[ospodin]* (9r), *g[ospodin]* (7v), *g[ospo]d[i]n* (8r, 8v), *G[ospodi]n* (8v), *g[ospodi]n* (3v, 7v, 8v), *gos[podin]* (7v), *g[ospo]d[i]n[a]* (8v, 9r), *g[ospodi]na* (4r: 6., 8v), *gos[podina]* (7v), *gosp[odina]* (7v), *g[ospodinu]* (8v), *g[ospo]d[i]n[u]* (8r, 8v), *g[ospodi]n[u]* (8v), *G[ospodi]nu* (7v), *g[ospodi]nu* (4r: 13., 4r: 14., 4v: 17., 4v: 19., 4v: 23., 4v: 26., 6r: 28., 6r: 37., 6r: 41., 6r: 42., 6v: 44., 6v: 48., 6v: 55., 7r: 56., 7r: 67., 8v x 2), *gos[podinu]* (4r: 6.),

g[ospodin]u (4r: 2.), *g[ospo]d[i]n[om]* (7v x 2, 8v), *gos[podinom]* (7v x 3), *gosp[odinom]* (7v x 2).

8. 1. 5. Termini koji su vezani za obitelji i obiteljske odnose

Obiteljski se termini vezuju uz najužu obitelj. To su sljedeći termini: *brati* (7r: 57.), *dite* (6r: 35., 6r: 36., 6r: 39.), *dotane* (7r: 61.), *dotat* (7r: 60.), *hćer* (7r: 60.), *Hćere* (7r: 61.), *hćere* (7r: 59.), *matere* (7r: 57.), *materino* (4v: 21.), *materinstva* (7r: 58.), *materinstvo* (7r: 61.), *materinum* (7r: 61.), *muž* (7r: 59.), *očinoj* (7r: 59.), *očinstva* (7r: 58.), *očinstvo* (4v: 21.), *Otac* (7r: 60.), *otac* (4v: 22.), *oženi se* (7r: 57.), *samac* (4v: 18.), *samcom* (4v: 18.) i mocijski parnjak *samica* (4v: 18.), *samicom* (4v: 18.) te *udovice* (10r), *Ž/žena* (7r: 59. x 2), *ženidbe* (7r: 61.).

8. 1. 6. Novčane jedinice i novac te ostale mjere

Za novčane mjere termini su: *beč* (10r), *dukat* (6v: 45., 9r), *libar* (6r: 34., 10r), *libre* (8r), *soldin* (7v), *soldini* (8r, 10r), *orljak* (7v), *mučenig* (9v). Za libru se koristi kratica veliko tiskano slovo L (katkada s točkom, a katkada bez nje), a za soldin kratica sol. (češće s točkom). Radi se dvjema novčanim mjerama koje se učestalo koriste pa ih je praktičnije i funkcionalnije ne pisati riječima.

Od ostalih mjera spominju se *spud* (6v: 45., 10v), *spuda* (6v: 46., 8v x 2, 10v) za mjerenje vina, panjeva, masti, zatim star: *starića* (10v x 2) za mjerenje pšenice i drugoga žita te *kad.* (8r x 4), odnosno kadnić (bokal) za mjerenje vina.

8. 1. 7. Nazivi dana u tjednu

U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru zabilježeni su svi dani u tjednu (*ćeden* (6v: 50.)): *ponediljak* (8v), *utorak* (8r, 8v x 2), *sredu* (8v, 9r), *četertak* (8r, 8v), *Petka* (10r), *sobotu* (8v), *Nedilju* (8v), *nedilju* (6v: 50., 8r). Dakle, netočna je tvrdnja Milana Moguš (Moguš 1991: 90) da je subota izostala.

8. 2. Frazemi

Od frazema izdvojit ću ih samo nekoliko i nastojati prevesti njihovo značenje. To su frazemi: dati konop: *da mu se da konop* (4r: 5.) što znači kazniti nekoga vješanjem, odnosno objesiti nekoga, zatim frazem *je glava za glavu* (4v: 20) što znači da se onoga tko ubije kažnjava smrću; frazem ide glava: *da gre glava* (4v: 24., 6v: 44.) znači, također, kažnjavanje smrću, frazem razbiti cestu: *bi cestu ili put razbil* (6r) ne znači polupati cestu i uništiti javno

dobro, nego znači učiniti razbojstvo i/ili pljačku na cesti, a frazem ići na lice zemlje: *gre na lice od zemlje* (7r: 67.) označava izlazak na teren. Glagol ići pojavljuje se samo u trećem licu jednine prezenta: *gre* (4v: 16., 4v: 17., 4v: 20., 4v: 25. x 2, 4v: 27., 6r: 35., 6v: 47., 7r: 64., 7r: 67., 7r: 68., 7r: 69., 7v x 4, 8r, 8v x 2, 10v) i trećem licu množine prezenta: *gredu* (7v) i obično dolazi u frazemskim konstrukcijama. Tu je i strani, izraz na latinskom jeziku *dignus est enim* (8r). Izraz *ima ali nima* (10r) i izraz *sije al'ne sije* (10r) nazivaju se glagolskim frazeoshemama. Glagolske su frazeosheme u Trsatskome urbaru tvorene po formuli: glagol ali/al' ne glagol.

8. 3. Onomastika

8. 3. 1. Antroponomastika

Najviše se onomastičkih primjera može pronaći u uvodim i završnim dijelovima pravnih tekstova jer oni obično govore tko je prisustvovao nastajanju teksta zakona, tko je bio pisar, prepisivač ili prevoditelj, gdje je tekst sastavljen, napisan, prepisan i slično. U Trsatskome zakonu radi se o tekstu na stranici 3v, zatim o početku *Mnogih običanja* na stranici 7v i početku Trsatskoga urbara na stranici 9v te završetku Trsatskoga urbara na stranici 11r. Od imena ljudi neka se spominju imenom i prezimenom i to po učestalijoj formuli ime + prezime: *Mikula Antoni*ć (7v), *Miha Bartolovi*ć (3v), *Vidohmar Baptista Fiskar* (11r) *Ivan Bren*čić (3v), *Gabrijelom Carom* (3v), *Mateša Ča*čan (3v), *Hans Ćurlošimi*ć (11r), *Geronimo Flego* (3v), *Juraj Gla*žar (11r), *Ivana Grohovca* (9v), *Juraj Je*žić (3v), *Frana Jura*šića (10r), *Stanša Juri*ć *alias Mažuran*čić (3v), *Ludovik Kening* (11r), *Ivan Kirin* (3v), *Franciškom Kne*žićem (7v), *Gašparom Kne*žićem (7v), *Ulderikom Kne*žićem (7v), *Gašparu Kne*žiću (9v, 11r), *Matije Kosa* (9v), *Gergur Materljan* (10r), *Tomić Materljan* (3v), *Mateša Matkovi*ć (3v), *Ivan Mikulani*ć (11r), *Gašparom Robom* (7v), *Ferdinandom della Rovere* (7v), *Stefanom della Rovere* (7v), *Stipan della Rovere* (3v), *Salumom Salumi*ćem (3v), *Stipan Serko*č (3v), *Ivanu Spicijari*ću (9v), *Barišu Toma*šićem (9v), *Mikulum Toma*šićem (9v), *Ivan Vali*ć (3v). Od stranih imena treba izdvojiti imena romanskoga i germanskoga podrijetla: *Ferdinandom* (7v), *Franciškom* (7v), *Gabrijelom* (3v), *Gašparom* (7v x 2), *Gašparu* (9v, 11r), *Gergur* (10r), *Geronimo* (3v), *Hans* (11r), *Ludovik* (11r), *Salumom* (3v), *Stefanom* (7v) i *Ulderikom* (7v). Prezimena su obično patronimici, primjerice: *Agati*ćem (7v), *Ča*čan (3v), *Serko*č (3v). Prezime *Rovere* (3v, 7v x 2) dolazi od talijanske riječi *rovere* što znači hrast lužnjak, *Quercus robur* (Deanović, Jernej 1990: 794). Katkada se koristi i formula prezime + ime, ali i to veoma rijetko: *Barbo Juraj* (3v). Ljudi se nazivaju samo prezimenom kada se radi o poznatim ljudima, npr. vladarskim i vlastelinskim obiteljima, primjerice: *Zrinskoga* (9r),

zatim kada je ime bilo spomenuto prije u tekstu: *Knežića* (11r) ili kada se samo prezimenom (kadikad uz zanimanje ili titulu) znalo o kome se radi: *Agatićem* (7v), *Perodent* (9v), *Perodentu* (9v), *Vitelića* (9v). Uz učestala se imena dodaje i zanimanje osobe: *Ivana meštra zidara* (10r).

Vlastita se imena spominju i u kontekstu imena blagdana: *dan Blažene Gospoje* (10r), *Duhovu večer* (8r), *Jurjeve* (8r), *Jurjevu večer* (8r), *Martinje* (7r: 68.), *Miholje* (7r: 62.), *Miholji* (6v: 45.), *Miholjum* (9v) i *dan S. Ivana Kerstitelja* (10r). U popis je uvršten i blagdan Duhova ili Pedesetnica jer je Duh ime treće božanske osobe. *Dan Blažene Gospoje* (10r), također se može smatrati vlastitim imenom jer je došlo do preoblike u kojoj je sintagma *blažena gospoja*, u kojoj su sintetički tagmemi spojeni na temelju sročnosti, postala vlastito ime. Jednako je tako i opća imenica *kerstitelj* preoblikom poimeničenja postala vlastito ime.

Iako bi to već prelazilo u područje toponomastike, i imena crkava u svojem nazivu mogu sadržavati vlastito ime. Najčešće se u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru radi o crkvi (i kući) Svetoga Jurja pa je zabilježeno: *S. Jurja* (4r: 2., 4v: 20., 7v x 4, 8r x 6), *S. Jurju* (4r: 6., 6v: 44.). Jednako je tako i sa samostanom: *kloštra D. M. Tersata* (8r). Riječ *Tersata* (8r) u ovome je primjeru besprijedložna imenica u posvojnom genitivu. Zanimljivo je da se imenica djevica koje je preoblikom postala u ovome primjeru vlastitom imenicom, piše kraticom, velikim slovom D., a jednako je tako i s vlastitim imenom Marija, M.

8. 3. 2. Toponomastika

Od ojkonima (ekonima), tj. imena mjesta, izdvajaju se: *Bakar* (9r), *Bakra* (9r), *Dolac* (8r), *Drage* (7r: 71., 9r), *Dragi* (9v, 10r x 2), *Dražicum* (9r), *Grazu* (11r), *Grobnika* (9r, 9v), *Kastva* (9r), *Klane* (9r), *Kostrenu* (10r), *Martinščice* (9v, 10r), *Miševa Sela* (7v: 72.), *Rike* (9r), *Riki* (11r), *Rupna* (7v: 78.), *Selino* (8r), *S. Lovreča* (7r: 71.), *Tersaščini* (7v, 8v), *Tersat* (9r, 9v x 2, 10r), *Tersata* (3v x 2, 6v: 50., 7r: 71., 7v, 8v, 11r), *Tersatu* (3v, 7r: 68., 10r, 11r), *Vežicum* (7v: 72.) i *Žakal* (8r). Jedini egzonim jest ojkonim u lokativu *Grazu* (11r). U toj je riječi došlo do transmorfemizacije jer se deklinira po e-deklinaciji.

Imena su stanovnika (etnici): *Bakrani* (8r), *Bakranom* (8r), *Kašljani* (10r), *Stermičari* (7v: 72.), *Tersaščani* (9r, 10v), *Varošani* (7v: 72.), *Vežičani* (7v: 72.).

Posvojni su pridjevi od imena mjesta (ktetici): *grobniškem* (9v), *modruški* (7v), *pazinski* (3v), *reški* (10r), *riškimi* (9v), *tersaske* (4r: 10.), *tersaskem* (10r), *tersaski* (3v, 6v: 54., 7v, 8r x 2, 8v, 9r, 9v, 11r), *tersaskim* (8v), *tersaskih* (8v), *tersaskoga* (10r).

Od imena zemalja spominje se *Austrija* (11r), a od posvojnih pridjeva za zemlje zabilježeni su sljedeći: *hervacki* (9v), *hervaski* (11r), *nemškega* (9v), *nimškoga* (11r) i *ugerskoga* (7v: 81.).

Od imena livada zabilježena su imena *Zasibidban* (9v) i *Uselica* (9v): *Tulikajše se nahajaju dvi sinokoše na kunfinu grobniškem ke pod grad Tersat slišaju ali pristoje ke leže dobro više Grobnika, a jedna se imenuje Zasbidban, a druga Uselica.* (9v), a spominje se i *Aratija* (10v) uz koju se dodaje imenica *zemlja* (10v) kao apozicija.

8. 4. Odnosi među riječima

8. 4. 1. Sinonimija

Od sinonimnih riječi u pronalaze se sinonimni parovi *P/pena* (4v: 16., 4v: 18., 4v: 21., 4v: 25. x 2, 10r x 2) – *kaštiga* (10r), *akuža* (4r: 14.) – *optuži* (10r), *governatur* (9r x 2, 10v) – *vladavcu* (11r) u kojima se radi o sinonimnom korištenju domaćih i talijanizama te sinonimni par *Ceste* (7r: 71.), *ceste* (7v: 72.), *cestu* (6r: 30.) – *put* (6r: 30., 6v: 43., 7r: 64.), *puta* (9v), *putem* (10v), *puti* (7v: 72.) – *hlipci* (8r) – *kruh* (7r: 65.), *pravično* (10v) – *pravo* (10v, 11r), *razlogu* (10v) – *uzroka/uzroki* (7r: 57., 4v: 19., 7r: 57.) u kojemu se nalaze djelomični sinonimi. Sinonimni je niz *popom* (3v) – *plovan* (7v x 3, 8r, 9r x 2), *plovana* (7v x 2, 8v), *plovanu* (7r: 64., 7v, 8r, 8v x 4), *plovanom* (3v, 7v x 2, 8v) – *žakniću* (7v) i to tako da je prva riječ došla kao akronim iz latinskoga jezika (< *pater omnium pauperum* = otac svih siromašnih, ali i od *popъ* što znači svećenik, MSHR 2004: 196), a preuzeta je i u druge slavenske jezike (npr. ruski, poljski, hrvatski: *pop*), dok je drugi leksem, leksem /*plovan*/, talijanskoga podrijetla. Leksem /*žakan*/ (< grč. *diákonos* = sluga) može se smatrati samo djelomičnim sinonimom jer se radi o đakonu (đaku, sluzi), odnosno o čovjeku koji tek uči za svećenika. Može se pretpostaviti da za uz riječ *porez*: *porezno* (9r), *poreznoga* (9r) postoji i sinonimna riječ *dacija* jer je zabilježeno zanimanje poreznika: *dacijar* (10r). Potpunim se sinonimima mogu smatrati riječi jednakoga značenja koje su zbog fonoloških promjena: *nodar* (11r) – *notar* (7v) ili zbog različite tvorbe: *urbar* (11r) – *Urbarij* (9v), *zatajali bi* (< od *za – taj – a – ti*, 4r: 14.) – *zatajil bi* (< od *za – taj – i – ti*, 4v: 26.) dobile drukčiji izraz.

Osim pojedinih sinonimnih riječi u sinonimnome se odnosu nalaze i pojedine konstrukcije. Najzastupljenije su takvi konstrukcije one koje se odnose na plaćanje kazne *dužan je platiti pene* (10r) – *plaća pene* (4r: 15., 10r, 10v x 2)/(da) *plati pene* (4r: 2., 4r: 3., 4r: 6., 4r: 7., 4r: 13., 4v: 24., 6r: 29., 6r: 30., 6r: 33., 6r: 34., 7r: 56., 7v: 72.) – *(u)pada u penu* (4r: 9., 4v: 19., 6v: 52., 7r: 63.).

8. 4. 2. Homonimija i antonimija

Homonimija se javlja u riječi *ni* (10v x 3) koja je s jedne strane sastavni veznik, a s druge strane negacija glagola biti s ikavskim refleksom jata: *ni* (4r: 10., 4r: 12., 6v: 50., 8r, 10v). U antonimnome su odnosu riječ *dan* (7v, 8r, 8v, 10r x 3), *dne* (4r: 3., 8r), *dnevu* (4r: 8.) i riječ *noć* (11r), *noći* (4r: 2., 4r: 8., 6r: 42., 6v: 43., 8r, 8v) te poimeničene pridjeve *domaćega* (6v: 49., 8v) – *tujega* (6v: 49., 8v).

8. 4. 3. Paronimija

U nekom kontekstu možemo govoriti i o dijakronijskome paronimskom odnosu između značenja riječi u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru u odnosu na hrvatski standardni jezik. To su riječi *brod* (8v, 10r x 2), *brodi* (10r), *brodu* (8v) i *Brodar* (8v) koje znače skela i skelar, zatim riječ *kmet* (4r: 10., 10r), *kmeti* (7r: 71., 9v x 2, 10r x 2, 10v), *kmetom* (10v) u značenju seljak, leksem /leto/: *leto* (6v: 45., 6v: 47., 7r: 65., 7r: 70., 9r, 10r x 3), *leta* (3v, 6r: 42., 6v: 46., 7r: 64. x 2, 7r: 66., 7r: 69., 7r: 70., 7v, 8r, 8v, 9v, 10r x 2, 11r) u značenju godina, vrijeme od godinu dana te riječ *list* (6v: 50., 7v), *listi* (9r) u značenju pismo, a leksem /strana/, *stran* (6r: 31.) u značenju stranka. Glagol imati: *ima* (6r: 39., 6v: 54., 6v: 55., 7r: 57., 7r: 62. x 2, 7r: 69., 7v, 8r x 6, 8v x 7, 9r, 9v x 4, 10r x 4, 10v), *imaju* (6v: 55., 7r: 57., 7r: 65., 7r: 69., 7v, 8r x 2, 8v x 3, 9r x 2, 10r), *ima se* (6v: 48., 6v: 52., 7r: 62., 7v: 78., 7v x 3, 8v, 9v, 10r x 2) označava nešto što se mora dogoditi ili učiniti pa bi njegovo značenje bilo jednako značenju glagola morati. Zato se glagol imati često koristi u imperativu. Polisemni leksem /list/: *list* (6v: 50., 7v), *listi* (9r), označava list papira, odnosno ugovor, dopuštenje, službenu potvrdu i slično.

8. 5. Jezično posuđivanje

Trsatski zakon i Trsatski urbar bogati su riječima stranoga podrijetla. Najčešće se radi o kontaktnom posuđivanju. U Trsatskome zakonu i Trsatskom urbaru mogu se pronaći riječi koje svoje podrijetlo vuku iz grčkoga jezika (grecizmi), latinskoga jezika (latinizmi), talijanskoga jezika (talijanizmi), a u tu skupinu se posebno svrstavaju riječi iz mletačkoga narječja/varijeteta. Postoji i nekoliko riječi iz njemačkoga jezika (germanizmi).

Najviše je u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru romanizama i to posebno latinizama i talijanizama. To su: *akuža* (< tal. *accuzare* = tužiti, optužiti, Deanović, Jernej 1990: 14; Kuzmić 2007: 23, 4r: 14.), *arešt* (< tal. *arresto* = zatvor, AR 1: 104; Šepić 1953: 40; Deanović, Jernej 1990: 68: 8v), *asistenti* (< lat. *assistens*, tal. *assistente* = onaj koji pomaže, skrbi, njeguje, Deanović, Jernej 1990: 77; Marević 2000: 246: 8r), *bale* (< tal. *ballo* = ples,

igra; Deanović, Jernej 1990: 98: 8r), *balot* (< tal. *balotta*² = zrno koje u izboru zamjenjuje glas; glas na izborima, AR 1: 166; = glasačka kuglica, Deanović, Jernej 1990: 98: 8v), *bandiru* (< tal. *bandiera* = zastava, barjak, AR 1:172; Deanović, Jernej 1990: 99: 8v), *bandižan* (< tal. *bandizar* = izgnan, prognan, AR 1: 172; < tal. *bandeggiare*, Šepić 1953: 40: 4r: 5., 6r: 42.), *bandižuju* (= izgnati, prognati, AR 1: 172; Šepić 1953: 40: 4v: 25.), *beč* (< tal. *bezzo* = srebren novac, neki mletački novac, Šepić: 1953: 40.; Deanović, Jernej 1990: 111: 10r), *bonifikati* (< tal. *bonificare* = nadoknaditi, odobriti, Deanović, Jernej 1990: 121: 8r), *brajde* (lat. *braidia*, -ae, f. = polje, vinograd, < njem. *Breit* AR 1:581; Marević 2000: 343: 10r), *brajdah* (10r), *colation* (< tal. *colazione* = ručak, Deanović, Jernej 1990: 190: 8r), *črede* (< tal. *erede* = red, vrsta; nasljednik, baštinik, AR 2: 77 → 78–79; Šepić 1953: 40; Deanović, Jernej 1990: 319: 8v x 2, 9r x 2), *denunciju* (< lat. *denunciatio* = navještaj, objava, tal. *denunzia* = objava kod suda, tužba, prijava, AR 2: 338; Deanović, Jernej 1990: 264; Marević 2000: 716: 6r: 31.), *dotane* (7r: 61.), *dotat* (< tal. *dotare* = dati miraz, dobaviti, AR 2: 705; Deanović, Jernej 1990: 300: 7r: 60.), *dukat* (< lat. *ducatus*³ = zlatnik, dukat, tal. *ducato* = vrsta novca, dukat, Deanović, Jernej 1990: 302; Marević 2000: 793: 6v: 45., 9r), *execution* (< lat. *exsecutio/executio* = izvršenje, izvođenje, posvršavanje, okončanje, u hrv. izvršenje smrtne presude, ovrha, pljenidba, zapljena, Marević 2000: 986: 8v), *facolić* (deminutiv od *facol* < tal. *fazzioletto* = ubrus, rubac, Deanović, Jernej 1990: 343: 7v), *fadiga* (< tal. *fatigar* = raditi, truditi, AR 3: 46; < *fatica*, Šepić, 1953: 40; Deanović, Jernej 1990: 341: 8r), *festa* (< tal. *festa* = svetak, blagdan, praznik, svetkovina, veselje, slava, Deanović, Jernej 1990: 374: 8v), *fit* (< tal. *fitto* = najam, zakup, zakupnina, AR 3: 59; Deanović, Jernej 1990: 359: 8r x 3, 10r x 3), *fruštan* (< tal. *frustare* = šibati, bičevati, ošinuti, AR 3: 76; Deanović, Jernej 1990: 377: 6r: 28.), *fruštana* (6r: 37., 6r: 38.), *funtion* (< tal. *funzione* = dužnost, služba, zadaća, Deanović, Jernej 1990: 380: 8r), *governatur* (< tal. *governatore* = namjesnik, upravitelj, vladar, guverner, AR 3: 336; Deanović, Jernej 1990: 406: 9r x 2, 10v), *guvernati* (< tal. *governare* = upravljati, vladati, voditi, AR 3: 518; Deanović, Jernej 1990: 406: 10v), *gvardijanu* (< tal. *guardiano* = čuvar, nadglednik, u hrv. glavar samostana nekih redova: 8r), *indulgenca* (< tal. *indulgentia* = proštenje, AR 3: 838; < tal. *indulgenza* = milostivost, popustljivost, blagost, praštanje, oprost, Deanović, Jernej 1990: 458: 8r), *inštanču* (lat. *instantia*, -ae, f. = sadašnjost, neposredna blizina, prijetnja, tal. *istanza* = hijerarhijski stup Deanović, Jernej 1990: 497; Marević 2000: 1564: 6v: 50.), *inštrument* (< tal. *strumento*, lat. *instrumentum* = isprava, javni spis za sud, AR 3: 849; Deanović, Jernej 1990: 918; Marević 2000: 1570, 1571 4r: 10.), *intimat* (< tal. *intimare* = narediti, zapovjediti, naložiti, oglasiti, obznaniti, Deanović, Jernej 1990: 485: 6v: 52.), *intrade* (< tal. *entrata* = ulaženje, mlet. *intrada* = dohodak, AR 3: 850; Šepić 1953: 40;

Deanović, Jernej 1990: 315: 6r: 64.), *intradu* (7r: 64.), *jubilej* (< lat. iubilaeum, -i, n. = jubilej, proslava godišnjice, Marević 2000: 1657: 8r), *kad.* (< lat. cadus < grč. χάδος = vrsta posude, AR 4: 725: 8r x 4), *Kamare* (< tal. camara = blagajna, AR 4: 783: 11r), *kamare* (9v), *kamaru* (4r: 5., 4v: 21.), *kancilera* (< tal. cancelliere = pisar, kancelist, kancelar, Deanović, Jernej 1990: 144: 8v), *kancileru* (7r: 67., 7r: 56.), *kanc[ileru]* (7r: 67.), *kancilerije* (< tal. cancelleria = kancelarija, ured, AR 4: 816, 817; Deanović, Jernej 1990: 144: 4r: 10., 6r: 31., 6v: 50., 6v: 52.), *kanta se* (6v: 50.), *kantat* (< tal. cantare = oglašavati, AR 4: 825; < tal. incanto, Šepić 1953: 40; Deanović, Jernej 1990: 147: 6v: 48), *kanteh* (6v: 51.), *kanti* (< tal. canto = pjev, pjesma, u hrv. oglas, javni proglas, AR 4: 815; < incanto, Šepić 1953: 40; Kuzmić 2007: 22, 6v: 49.), *skanta se* (6v: 50. x 2), *kapele* (< tal. capello = kosa, vlas, vrh, Deanović, Jernej 1990: 148-149: 7v: 72), *kapitan* (< tal. capitano, lat. capitaneus = kapetan, Deanović, Jernej 1990: 149; Kuzmić 2007: 23: 3v x 2, 8v x 2, 9v x 3, 10r x 2, 10v), *kapitana* (8v, 10v), *kapitani* (7v), *kapitanu* (6v: 48., 6v: 55., 7r: 56., 7r: 64., 8v), *Kaštalad* (< tal. castaldo = crkveni otac, Šepić 1953: 40, AR 4: 889; < tal. castaldo = upravitelj dobarā, Deanović, Jernej 1990: 161: 7v, 8r x 3), *kaštalad* (8r x 2), *kašta[la]du* (8r), *Kaštaladu* (8r), *kaštel* (< tal. castello, lat. castellum = grad, gradac, tvrđava, dvorac, AR 4: 889 → 890; Deanović, Jernej 1990: 161; Kuzmić 2007: 23: 4v: 16., 6v: 45., 6v: 46. x 2, 6v: 54., 8r x 2, 8v x 3, 9r x 2), *kaštela* (7v: 72.), *kaštelu* (3v, 8v x 2, 9r), *kaštiga* (AR 4: 890: 10r), *kaštigan* (4r: 5., 4r: 6., 4v: 19.), *kaštigana* (6r: 39.), *kaštigati* (< tal. castigare = kazniti, kažnjavati, ukoriti, AR 4: 890; Deanović, Jernej 1990: 161: 7v: 79.), *konfina* (< tal. confinare = graničiti, 9v), *konšcjencu* (< tal. conscientia = savjest, duša, AR 5: 276: 4v: 22.) *kunfin* (< tal. confine = granica, međa, AR 5: 267; Šepić 1953: 40; Deanović, Jernej 1990: 212: 8v), *kunfina* (9v x 7), *kuntrabant* (< tal. contrabbando = krijumčarstvo, krijumčarenje, AR 5: 279; Deanović, Jernej 1990: 222: 10v), *licenciju* (< tal. licenza, lat. licentia = sloboda, dozvola, Deanović, Jernej 1990: 520; Marević 2000: 1767: 6v: 48.), *lougotenent* (< tal. luogotenente = poručnik), *mankamentu* (< tal. mancamento = pomanjkanje, nedostatak, Deanović, Jernej 1990: 540: 10v) *matrimonija* (< tal. matrimonio = brak, ženidba, udaja, vjenčanje, Deanović, Jernej 1990: 553: 7v x 2), *modu* (< lat. modus, tal. modo = način, mjera, AR 6: 888; Deanović, Jernej 1990: 576: 10v), *mučenig* (< talijanski eponim, novac kovan u vrijeme mletačkoga dužda Moceniga (2 mletačka dužda u 15. stoljeću), AR 7: 112: 9v), *muntat* (< tal. mutare = promijeniti, mijenjati, smijeniti, preinačiti, preinačivati, prodavati na licitaciju, prodavati štogod tako, da se kupci nadmeću koji će dati više pa se proda onome koji najviše da, mijenjati, AR 7: 153; Deanović, Jernej 1990: 590: 10r), *nodar* (< tal. notaio = notar, javni bilježnik, lat. notarius = tajnik, pisar, AR 8: 220; Deanović, Jernej 1990: 603; Marević 2000: 2057: 11r), *notar* (7v), *oficij* (< lat.

officium, -ii, n., tal. uffizio = služba, dužnost, položaj, zvanje, AR 8: 732–733; Deanović, Jernej 1990: 973; Marević 2000: 2129: 6v:52.), *oficijom* (8v), *Pena* (< tal. pena, lat. poena = kazna, globa, zadovoljština, AR 9:770; Deanović, Jernej 1990: 657; Kuzmić 2007: 23; Marević 2000: 2367: 10r x 2), *Pena* (10r x 2), *pena* (4v: 16., 4v: 18., 4v: 21., 4v: 25. x 2), *pene* (4r: 2., 4r: 3., 4r: 4., 4r: 6., 4r: 13., 4r: 15., 4v: 18., 4v: 20. x 2, 4v: 23., 4v: 24., 6r: 29., 6r: 30., 6r: 33., 6r: 34., 6v: 54., 7r: 56., 7v: 72., 10r x 2, 10v x 2), *penu* (4r: 1., 4r: 7., 4r: 9., 4v: 16., 4v: 19., 6v: 52., 6v: 54., 7r: 63.), *peškera* (< tal. peschiera = ribnjak, AR 9: 805; Deanović, Jernej 1990: 668: 10r), *plovan* (< tal. piovano; Deanović, Jernej 1990: 678; Kuzmić 2007: 2: 7v x 3, 8r, 9r x 2), *plovana* (7v x 2, 8v), *plovanije* (7v), *plovanske* (7v: 79.), *plovanskoga* (4r: 16.), *plovanskoj* (7v), *plovanom* (3v, 7v x 2, 8v), *plovanu* (7r: 64. 7v, 8r, 8v x 4), *pop* (< njem. der Pfaffe, lat. popa, grč. παπας, = svećenik, župnik, pop; NJHUR 2005: 1269; Marević 2000: 2384), *porat* (< tal. porto = luka, pristanište, lat. porta = gradska, taborska vrata, AR 10: 839; Šepić 1953: 40; Deanović, Jernej 1990; Marević 2000: 2390; Kuzmić 2007: 23: 690: 10r), *porcija* (< tal. porzione = dio, udio, porez, tj. dohodak, AR 10: 848; Deanović, Jernej 1990: 691: 10v), *pretendit* (< tal. pretendere = zahtijevati, tražiti, AR 11: 747; Deanović, Jernej 1990: 704: 7r: 59, 7r: 61.), *pretenditi* (7r: 58.), *primicer* (< tal. primicerio, lat. primicerius = starješina (sela, kaptola, bratovštine), AR 11: 607; Deanović, Jernej 1990: 707; Marević 2000: 2461: 7v), *procesion* (< tal. processione = procesija, svečana povorka, ophod, lat. processio = napredovanje, napredak, povorka, Deanović, Jernej 1990: 708; Marević 2000: 2475: 8v), *publikati* (< tal. pubblicare = oglasiti, objaviti, obznaniti, razglasiti, AR 12: 599; Deanović, Jernej 1990: 720: 10v), *pul/puli* (< lat. apud = kod, kraj, pokraj, uz, AR 12: 644: 4r: 1., 7v: 7v: 72., 9v, 10r), *refektorij* (< tal. refettorio = soba gdje se jede u katoličkim samostanima, blagovaonica, trpezarija u samostanima i manastirima, AR 13: 850; Deanović, Jernej 1990: 746: 8r), *reformationu* (< tal. riformaione, Deanović, Jernej 1990: 766: 10v), *relation* (< lat. relatio, tal. relazione = izvještaj, izvješće, AR 13: 862; Deanović, Jernej 1990: 749; Marević 2000: 2677: 6v: 52., 7r: 56.), *renuncijale* (< tal. rinunziare = odreći se, odricati se, poreći, zahvaliti se, AR 13: 871; Deanović, Jernej 1990: 777: 7r: 61.), *ripar* (< lat. ryparius = ripar, vrsta novca, AR 14: 31: 6v: 47.), *santežom* (< tal. santese = crkvenjak, crkveni službenik, svećenik koji upravlja gospodarstvom i imovinom crkve, AR 14: 617; Deanović, Jernej 1990: 805: 8r), *sakrament* (< tal. sacramento = svetotajstvo, sakrament, zakletva, prisega, Deanović, Jernej 1990: 799: 7v), *sakrament* (7v), *sekvešt* (< sequestro = pljenidba, Marević 2000: 2907: 4r: 1.), *sekveštrano* (< lat. sequestrum, tal. sequestri, sequestro = zapljena, zabrana, sekvestracija, AR 14: 813; Deanović, Jernej 1990: 849; Marević 2000: 2907: 4r: 1.), *sententia* (< lat. sententia = mnijenje, misao,

mišljenje, sud, pojam, volja, nakana, tal. sentenza = pravorijek, presuda, sudska odluka, izreka; Deanović, Jernej 1990: 848; Marević 2000: 2898: 7r: 67.), *skasi* (< tal. scossa, scosso = drmanje, udarac, potres, šok, Šepić 1953: 40; Deanović, Jernej 1990: 835: 6r: 41.), *Soldati* (< tal. soldato = vojnik; Deanović, Jernej 1990: 874: 8v), *soldati* (7r: 69.), *soldatom* (11r), *soldin* (< tal. soldo = novčić, solad (5 čentezima), Deanović, Jernej 1990: 874: 7v), *starića* (< tal. staio = mjera za žito, AR 16: 429; Šepić 1953: 40: 10v x 2), *Statut* (< tal. statuto, lat. statutum = statut, usav, zakon, pravilnik, pravila, propis, propisnik, pravilnik, skup pravnih propisa, AR 16: 471; Deanović, Jernej 1990: 907; Marević 2000: 3020: 3v), *statutu* (7v), *štafu* (< tal. staffa, stappia = stremen, u hrv. pristojba za konja, AR 17: 746; Šepić 1953: 40; Deanović, Jernej 1990: 903: 7r: 67.), *štimadura* (< tal. stimatore = procjenitelj, AR 17: 792; Deanović, Jernej 1990: 910: 7r: 65.), *štimaduri* (7r: 63.), *štimat* (< tal. stimare = procijeniti, procjenjivati, procijeniti, cijeniti, poštovati, držati, smatrati, misliti, lat. aestimare, AR 17: 792; Deanović, Jernej 1990: 910; Marević 2000: 105: 7r: 56.), *sušpet* (< lat. suspectus, tal. sospetto = sumnja, sumnjiv, Deanović, Jernej 1990: 883; Marević 2000: 3133, 3134: 11r), *termen* (< lat. terminus, tal. termine = kraj, svršetak, rok, vrijeme, Deanović, Jernej 1990: 942; Marević 2000: 3202, 3202: 6v: 50.), *testat* (< tal. testare = učiniti oporuku ili testament, Deanović, Jernej 1990: 945: 10v), *trat* (< tal. tratto = put, AR 18: 539-540: 9r), *urdinu* (< tal. ordine = red, poredak, zapovijed, naredba, nalog, AR 19: 789; Deanović, Jernej 1990: 623: 6v: 52), *urtu* (< tal. urta = zloba, mržnja, antipatija, odbojnost, a u hrv. povreda, uvreda, svađa, AR 19: 822; Deanović, Jernej 1990: 978: 8v), *voltu* (< tal. volto = okret, obrat, put, svod luk, AR 21: 291; Deanović, Jernej 1990: 1005, 1006: 8v), *žakniću* (< tal. diacono = đakon, AR 23: 220 → 219; Deanović, Jernej 1990: 271: 7v). U latinske frazme svrstava se i frazem *dignus est enim* (8r).

Riječi su koje ubrajamo u germanizmi sljedeće: *grunt* (< njem. Grund = zemljišna parcela, posjed, zemlja, baština, imanje, dobro, AR3: 481–482: 6v: 48.), *grunta* (*sic!*: *gruntu*) (6v: 45.), *grunti* (10v), *opservat* (< njem. observieren = promatrati pratiti koga u cilju istrage, 10v), *rotit* (< tal. rota, ruota = crkveni sud, njem. Rotte - rotten; prisezati, zaklinjati, kleti, AR 14: 185–187; Deanović, Jernej 1990: 793; Kuzmić 2007: 23: 796: 6v: 50.), *rotničku* (4r: 9.), *rotnika* (= porotnik, prisežnik, onaj tko se kune, AR 14: 187: 4r: 15.), *rotniki* (4r: 13., 4r: 14.), *rotnikom* (4r: 13.), *spud* (< njem. der Spund, Spint, lat. pondus = vjedro, mjera za tekućinu i zrnje, AR 16: 144; NJHUR 2005: 1604: 6v: 45., 10v), *spuda* (6v: 46., 8v x 2, 10v), *škoda* (< njem. der Schaden, AR 17: 661; Kuzmić 2007: 23; 1445: 4v: 25.), *škodniku* (AR 17: 666, 4r: 13.), *škodu* (4r: 4., 4r: 9., 4r: 12., 4r: 13., 4v: 17., 4v: 24., 4v: 25.), *tanac* (< njem. der Tanz = ples, igra, igranje, AR18: 75–77; NJHUR 2005: 1673: 8v x 2), *ura* (< njem. die Uhr, lat. hora

= sat, ura, NJHUR 2005: 1759: 8v), *urah* (8v), *urbar* (< njem. Urbarium, das Urbar = urbar, propisi kojima se određuje odnos vlasnika zemljišta i seljaka, AR19: 789; NJHUR 2005: 1819: 11r), *Urbarij* (9v).

8. 6. Kraćenje riječi i kratice

Najčešće se krati riječ gospodin i to u korijenu riječi kao G/g–u: *G[ospodin]* (9r), *g[ospodin]* (7v), *g[ospodinu]*, *g[ospodin]u* (4r: 2.), G/gdn–[ø], [a], [u], [om]: *g[ospo]d[i]n* (8r, 8v), *g[ospo]d[i]n[a]* (8v, 9r), *g[ospo]d[i]n[om]* (7v x 2, 8v), *g[ospo]d[i]n[u]* (8r, 8v), G/gn–ø, a, u: *G[ospodi]n* (8v), *g[ospodi]n* (3v, 7v, 8v), *g[ospodi]na* (4r: 6., 8v), *G[ospodi]nu* (7v), *g[ospodi]nu* (4r: 13., 4r: 14., 4v: 17., 4v: 19., 4v: 23., 4v: 26., 6r: 28., 6r: 37., 6r: 41., 6r: 42., 6v: 44., 6v: 48., 6v: 55., 7r: 56., 7r: 67., 8v x 2), *g[ospodi]n[u]* (8v), Gos–[ø], [a], [u], [om]: *gos[podin]* (7v), *gos[podina]* (7v), *gos[podinom]* (7v x 3), *gos[podinu]* (4r: 6.) i gosp–[a], [om]: *gosp[odina]* (7v), *gosp[odinom]* (7v x 2). Imenica gospoda krati se u korijenu kao g: *g[ospo]da* (7r: 71.), *g[ospod]e* (7v), *g[ospodi]* (4r: 1.). Od ostalih riječi sračene su imenice *kanc[ileru]* (7r: 67.) i *kašta[la]du* (8r), *Tripart[ita]* (7v: 81.) i *sol[dini]* (9v, 10r, 10v x 2). Za kraćenje riječi ne mora se koristiti poseban znak. Ponekad se koristi tilda.

Kratice se najčešće koriste za skraćivanje novčanih i mjernih jedinica. Kratica za libru koja označava novčanu jedinicu jest veliko slovo L (s točkom ili bez nje): *L* (4r: 2. x 2, 4r: 3., 4r: 4., 4r: 6. x 3, 4r: 8., 4r: 13. x 4, 4r: 14. x 4, 4r: 15., 4v: 17., 4v: 18., 4v: 20., 4v: 23., 4v: 24., 4v: 26., 4v: 27., 6r: 28. x 3, 6r: 29., 6r: 30., 6r: 31., 6r: 34., 6r: 36. x 2, 6r: 37. x 2, 6r: 38., 6r: 40., 6r: 41. x 2, 6r: 42. x 4, 6v: 43., 6v: 44. x 2, 6v: 46., 6v: 49., 6v: 52. x 2, 6v: 54., 7r: 56. x 4, 7r: 63., 7r: 67. x 5, 7r: 69 x 2, 7v: 72., 7v, 8v x 2, 9r x 2), *L.* (4v: 20., 4v: 21., 4v: 25., 6r: 33., 6v: 44., 8v x 2, 10r x 4, 10v x 2). Krate se i riječi soldin kao *sol.* (4v: 25., 6v: 49. x 2, 7r: 68., 7v, 8v x 2, 10v x 2), kadnič kao *kad.* (8r x 4), a spud kao *sp.* (9r x 2). Za pridjev poštovani/poštovani kratica je *počt.* (6v: 53., 8r), a za pridjev svet *S.* (4r: 2., 4r: 6., 4v: 20., 6v: 44., 7v: 54., 7v: 71., 7v x 5, 8r x 9, 10r). U primjeru *kloštra D. M. Tersata* (8r) kratica D. M. označava Djevicu Mariju.

8. 7. Zaključak nakon leksikološke raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara

O leksikologiji Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara ukratko se može reći sljedeće:

1. Trsatski zakon i Trsatski urbar bogati su terminologijom iz različitih područja:

- a) pravo i administracija
- b) crkvena terminologija i hijerarhija, crkvene službe
- c) nazivi blagdana

d) nazivi zanimanja i društvena hijerarhija

e) obitelj i obiteljski odnosi

f) novac, novčane jedinice i ostale mjere

g) nazivi dana u tjednu.

2. Navedeni su i prevedeni najzanimljiviji frazemi.

3. Popisana su imena i prezimena ljudi.

4. Navedeni su ojkonomi, etnici, ktetici.

5. Izdvojene su riječi koje ulaze u sinonimne, homonimne, paronimijske odnose.

6. Izdvojeni su najznačajniji romanizmi (latinizmi i talijanizmi) i germanizmi.

7. Navedeno je koje se riječi i kako krata te su popisane najčešće kratice.

Završeno: 29. svibanj 2013.

9. STILISTIČKA RAŠČLAMBA TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

Za stilističku će se raščlambu proučiti koje dijelove sadrže Trsatski zakon i Trsatski urbar te će se poseban naglasak staviti na početke i krajeve tekstova. Opisat će se kako se datira i odredit će se gdje se u tekstu nalazi upravni govor. Navest će se najistaknutije stilske figure u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru.

9. 1. Struktura Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara

Trsatski zakon počinje uvodom ili protokolom (Stipišić 1991: 150–153; Kuzmić 2009: 441) u kojemu se nalazi datum kada je iznova napisan Trsatski zakon. Uvodni dio u Trsatski zakon nalazi se na stranici 3v. U tom uvodu čitatelj saznaje mjesto i vrijeme kada da je Trsatski zakon iznova napisan. Radi o 24. travnju 1640. godine i gradu Trsatu. U uvodnom dijelu teksta stoje imena osoba koje su prisustvovala tome događaju pa je ovaj dio onomastički značajan. Uz imena osoba stavljaju se i različite titule i dužnosti koje te osobe obnašaju. Taj se dio teksta naziva intitulacija. Kako bi zakon dobio svoju pravnu vrijednost, govori se i o tome da je postavljen *pučki pečat* (3v).

Nakon uvodnoga dijela slijedi tekst Trsatskoga zakona. Članci su obrojčani arapskim brojkama od prvoga do osamdeset i prvoga članka s time da nedostaje tekst od 73. do 77. članka i tekst 80. članka. Tekst se Trsatskoga zakona prostire kroz sedam stranica i to: stranica 3v koja sadrži uvod u Trsatski zakon, stranica 4r sadrži članke od 1. do 15., stranica 4v članke od 16. do 27., stranica 6r članke od 28. do 42., stranica 6v članke od 43. do 55., a stranica 7v članke od 72. do 81. (izuzev članaka koji nedostaju).

Nakon samoga teksta Trsatskoga zakona, također na stranici 7v ispod članaka Trsatskoga zakona, slijedi tekst koji započinje rečenicom: *Popisana mnoga običanja ka se od starine jesu overševala na Tersaščini, a nisu u statutu i zakonu popisana nego jesu u običaju ki je drugi zakon i bila su ova obderžana od svih g[ospo]de kapitani Tersata i imaju se po istine u napridak obderživat i napunjivat.* (7v) Zato se taj dio Trsatskoga zakona naziva jednostavnije *Mnoga običanja*. Neki istraživači pod tekstom Trsatskoga zakona smatraju samo ono što se nalazi prije *Mnogih običanja*. To se vidi i po tome što se u nekim knjigama pod tekstom Trsatskoga zakona ne navodi tekst *Mnogih običanja*. Razlog za odijeljivanjem užega teksta *Trsatskoga zakona* i *Mnogih običanja* nalazi se u tome što i *Mnoga običanja* također počinju stanovitim uvodom ili protokolom. Spominje se župnik Mikula (Nikola) Antić koji je tekst *Mnogih običanja* započeo pisati 20. rujna (9^{bra}) 1653. godine: *Nego da se nikuliko bude znalo od istih običanih u pismu, ja plovani Mikula Antić, plovani i notar*

tersaski i primicer modruški, ovi počeh pisati leta 1653 na 20 9^{bra} kako nasliduje i bihu overšena ova... (7v). Nakon toga ponovno slijedi intitulacija, tj. titule i imena osoba: *...pod gosp[odinom] Gašparom Robom, g[ospo]d[i]n[om] Gašparom Knežićem, Franciškome Knežićem, g[ospo]d[i]n[om] Uldarikom Knežićem, gosp[odinom] biskupom Agatićem, gos[podinom] Stefanom della Rovere i gos[podinom] Ferdinandom della Rovere.* (7v). *Mnoga običanja* nisu podijeljena u članke, nego su samo ispisane rečenice i to po odlomcima koji sadrže od jedne rečenice do kraćih tekstova od četiri, pet rečenica. *Mnoga običanja* napisana su na četirima stranicama (7v, 8r, 8v i 9v). Završavaju nezavršenom rečenicom: *G[ospodin] plovani po navadbe od starine ima zahrani vina domaćega za potribu bolniki i žen mladovitih, i akoprem* (9r). Vjerojatno se radi o tome da je pisar shvatio da je rečenicu sličnoga sadržaja napisao na istoj stranici: *Od starine je navada da plovani zahrani vina domaćega za potribu bolniki i žen mladoviteh ter da bi se pripetilo i da bi mu vino ostalo ali na kvar hodilo, dužni su pučani najprvo ono stergovati lego mlado se stavi na prodaju.* (9r).

Da Trsatski zakon i *Mnoga običanja* treba smatrati dvama istim tekstovima govori u prilog to da tekst *Mnogih običanja* počinje na stranici 7v na kojoj tekst Trsatskoga zakona završava pa bi se tekst *Mnogih običanja* mogao smatrati kasnijom dopunom Trsatskoga zakona. Osim toga, ni Trsatski zakon ni *Mnoga običanja* ne završavaju eshatokolom ili zaključkom teksta. I Trsatski zakon i *Mnoga običanja* sadrže protokol i korpus (sam tekst zakona), ali ne i eshatokol pa bi se mogli smatrati integralnim tekstom. Tretiranje Trsatskoga zakona i *Mnogih običanja* kao dvaju zasebnih tekstova utjecalo je na to da se tekst *Mnogih običanja* često zanemaruje prilikom izdavanja tih starohrvatskih, trsatskih pravnih spomenika i prevođenja na hrvatski standardni jezik. U ovoj sam jezičnoj raščlambi pisao o jeziku Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara podrazumijevajući tekst *Mnogih običanja*, možda i neopravdano, integralnim dijelom Trsatskoga zakona.

Trsatski urbar započinje na stranici 9v i obuhvaća četiri stranice (9v, 10r, 10v, 11r). On počinje veoma kratkim, izdvojenim uvodom u kojemu se govori da se radi o urbaru te da je preveden 1610. godine s njemačkoga na hrvatski jezik i da je dan Gašparu Knežiću, vladaru grada Trsata: *Urbarij ki je bil dan Gašparu Knežiću od slavne kamare leta 1610 od nemškega jezika na hervacki priobernjen* (9v). Trsatski urbar, kao i *Mnoga običanja*, nije podijeljen na članke. Nalaze se odlomci od jedne rečenice do većih tekstualnih cjelina. Trsatski urbar završava odužim eshatokolom:

I ovo za veće verovanje pravice i istine volju je ovu driventari na dvoje jednako učinjen i postavljen, jedan od svitle Inferior Kamare od Austrija Presidenta i svetnikov potvrđen sadašnjemu vladavcu rečenoga grada Tersata, Gašparu Knežiću izručen i dan, a ta drugi pak rečenoga Knežića vlastitu ruku i pečat rečnoj presvitloj Kamare zručen i prezentan.

Pisan i potvrđen u Grazu na 27. marca 1610.

Juraj Glažar, Vidohmar Baptista Fiskar

Hans Ćurlošimić, Ludovik Kening.

Ja, Ivan Mikulanić, cesarsku oblastju nodar očiti, ovi urbar tersaski od nimškoga jezika na hervaski jezik moju vlastitu ruku pravo i verno prestomačih i za veće verovanje i tverдост potpisah leta 1611. (11r)

I završnoga dijela saznaje se da je Trsatski urbar napisan u dva primjerka. Jedan je primjerak pripao Gašparu Knežiću, a drugi Austriji. Zanimljivo je i to da su u Trsatskome zakonu i u *Mnogim običanjima* datacije iznimno precizne, u datum. Jednako je tako i u Trsatskome urbaru. Trsatski je urbar pisan i potvrđen u Grazu 27. ožujka 1610. godine. Prevodio ga je Ivan Mikulanić i potpisao ga je 1611. godine.

Analizirani starohrvatski, trsatski pravni tekstovi sadrže žanrovsko određenje pravnoga spomenika: *Statut Tersata* (3v), *Popisana mnoga običanja* (7v), *Urbarij* (9v) i intulucije (osobe kojima se daje isprava ili osobe koje su tu ispravu sastavljale). *Mnoga običanja* sadrže i koroboraciju (Kuzmić 2009: 443), tj. zaštitu pravnoga učinka i to pozivanjem na prošlost što podrazumijeva njihovo održavanje i u budućnosti, tj. daje pravnu i zakonsku legitimaciju tim običajima: *jesu u običaju ki je drugi zakon i bila su ova obderžana od svih g[ospo]de kapitani Tersata i imaju se po istine u napridak obderživat i napunjivat.* (7v). U Trsatskome zakonu kao koroboracijski se element spominje pučki pečat kojim se daje legitimacija *za veće verovanje pravice* (3v), a u Trsatskome urbaru to se obavlja na kraju, u eshatokolu, pozivanjem na dva prijepisa, potvrđivanja urbara od savjetnika, popisom imena spomenutih osoba, pozivanjem na carsko dopuštenje za prepisivanje te potpise, prevoditeljjev potpis i potpis Gašpara Knežića.

9. 2. Datacija

Datacija je u Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru veoma precizna. Kada se govori o kojem je datumu riječ koristi se prijedlog na po formuli na + datum, a ako se samo radi o godini onda se koristi imenica u genitivu *leta* u značenju godina: *na 24. aprila 1640* (3v), *leta*

1603 (7r: 66.), leta 1653 na 20 9^{bra} (7v), na 22. aprila (8r), na 23. aprila (8r), leta 1610 (9v), na 27. marca 1610. (11r), leta 1611. (11r).

9. 3. Upravni govor

Upravni se govor u Trsatskome zakonu pojavljuje u početnim člancima i to u imperativu 2. lica množine „Pomagajte“: *Ako bi ki vapil u noći Pomagajte ter bi čul* (4r: 2.), *Ako bi va dne kričal pomagajte* (4r: 3.). Ovo su jedine usklične rečenice u tekstu.

Govor se stilizira i osobnom zamjenicom ja u smislu da taj tekst govori onaj na koga se ta osobna zamjenica odnosi: *ja plovani Mikula Antoni, plovani i notar tersaski i primicer modruški, ovi počeh pisati* (7v), *Ja, Ivan Mikulani, cesarsku oblastju nodar očiti, ovi urbar tersaski od nimškoga jezika na hervaski jezik svoju vlastitu ruku pravo i verno prestomačih i za veće verovanje i tverdot potpisah leta 1611.* (11r). Simulaciju upravnoga govora sadrži i sljedeća rečenica: *i da se vidi: ako je blago materino, da nima nišće biti podložno lego da je slobodno; a ča je očinstvo, da se pena vazme, kako rekosmo prvo, L. 100.* (4v: 21.)

9. 4. Stilska izražajna sredstva

U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru izdvaja se nekoliko stilskih izražajnih sredstava: isticanje, pleonazam, anafora i epifora, polisindenton i asindenton, metonimija, usporedba te kontakti sinonimi i antonimi.

9. 4. 1. Isticanje

Dio posljednje citirane rečenice *i da se vidi* (4v: 21.) ima ulogu pojačivača značenja i upozorenja. Jednako je tako i *s tako i udovice, kako i drugi.* (10r) kojim se naglašava da udovice nisu izuzete u odnosu na ostale seljake.

9. 4. 2. Pleonazam

„Pleonazmom se nastoji upozoriti na cjelovitost, potpunost izvršenja određenog čina“ (Kuzmić 2009: 448), primjerice *pravo i pravično* (10v).

9. 4. 3. Anafora i epifora

Anafora se nalazi u protokolu Trsatskoga zakona: *...skupa z barunom Stipan della Rovere... skupi z plovnikom popom Gabrijelom Carom... skupi u kaštelu bihu... (3v), ...i komu ne bi za kakovu urtu storil ali ga ne pozval, dužan mu hoće bit bonifikati L 3 i prez dohotka ostat onoga leta; i ondi zibrat imaju satnika, ako po črede ne bude se zbavljali; i ki bude već*

bude imel, ta ustane i dužan hoće bit dat u ponediljak južinu, a u utorak obed stari satnik. (8v), I ta kus je Frana Jurašića. I kada se rečeni vinogradi tergaju,... (10r) Epiforično ponavljanje bilježi se u primjeru: *ripar jedan i osmak jedan (6v: 47.)*,

9. 4. 4. Polisindeton i asindenton

U nekoliko se primjera nabraja polisindentski: *i da ima pravda sesti i suditi za rane, i njega likarije platiti škodu, i dangubi ča bi mogal dobiti. (4v: 17.)*, *i ako bi se potle našlo da plati g[ospodi]nu L 15 zač je to kako da bi ukral, i da se povrati čigovo je. (4v: 26.)*, *i ako bi ča suprotiva rekal i ne mogal pokazati, da plati pene L. 50. (6r: 31.)*, *i ako po drugi put takov bi se krivac našal, zgublja svu intradu onoga leta i njemu desetina da se pusti i u napridak ne moži prez duhovnoga človeka ništar odnašat od vinograda. (7r: 64.)*, *i zakonu popisana nego jesu u običaju ki je drugi zakon i bila su ova obderžana od svih g[ospo]de kapitani Tersata i imaju se po istine u napridak obderživat i napunjivat. (7v)*,

Asidentonsko nabranje pronalazi se u rečenici *Tulikajše jesu svi kmeti dužni gosposke brajde obderžavat, privezat, kopat, mišat i sve ostalo... (10r)* u kojoj se govori što sve seljaci moraju napraviti.

9. 4. 5. Metonimija

Riječ *kuća* (6v: 46.), *kuće* (6v: 47.) i riječ *oganj* (6v: 45.) imaju metonimijsko značenje. Prva označava stanovnike kuće, a druga domaćinstvo.

9. 4. 6. Usporedba

Za usporedbu se koriste riječi *poput* (6v: 50., 4r: 10.) i *kako* (4r: 5., 4v: 26.: *zač je to kako da bi ukral*, 6r: 31.: *ale ne tako suditi kako da ne bi se pomirili*, 9v: *To je kako zakon.*, 10r: *)*: lopov treba biti kažnjen kao i zločinac (4r: 5.). Riječ *kako* zamjenjuje i veznik kao što, kao i: *kako* (4v: 21.: *a ča je očinstvo, da se pena vazme, kako rekosmo pervo, L. 100.*, 4v: 22.: *Više od toga blaga ženina dati obitelji ki je ubijen, kako bude na konščjencu pravde za uzderžati jih*, 4v: 24.: *Ako bi tatba velika, da gre glava kako ostalem tatom*, 4v: 25: *škoda da se plati kako rekosmo*, 7v: *gre mu po starem zakonu kako zgora.*, 10r: *I ta kus je kako gori u Dragi je na dvoje, ali mali kusi.*, 10r: *tako i udovice, kako i drugi.*, 11v: *da su dužni plaćat od privoza priko vode kako i ostali ljudi.*, 11r: *kako je u Riki*).

9. 4. 7. Kontaktni sinonimi i antonimi

Kontaktni sinonimi imaju ulogu pojačati i istaknuti osnovno značenje (Kuzmić 2009: 449). Radi se asimilatornoj funkciji jezika, tj. nagomilavanju istoznačnih riječi kako bi se iskaz što više istaknuo i naglasio: *ne bi oglasil i povedal* (4r: 9.), *zatajali i ne oteli ga povedat pravde* (4r: 14.), *ale se karaju i ošpotaju* (6r: 31.), *mlate te biju* (6r: 31.), *nemarljinosti i nepomnje* (6r: 36.), *za svim stroškom i kvarom* (7r: 63.), *krivično je desetinu plaćal i zatajeval* (7r: 64.), *Ča se dostoji časti i oblasti biskupske i plovanske* (7v: 79), *suditi i kaštigati* (7v: 79.), *obderživat i napunjivat* (7v), *sve za trud i službu* (8r), *da pomnjivo i različno* (8r), *znanja i volje tergovca* (10v), *znanja i dopušćenja* (10v), *u tom i ostalom* (10v), *modu i razlogu* (10v), *da se imaju opservat i opslužit.* (10v), *dati i publikati* (10v), *neka se budu znali i mogli guverovati.* (10v), *ima da derži i uživa* (10v), *zapisati svakomu i svim* (10v), *pravo i pravično* (10v), *pokazati i postaviti* (10v), *overšit i nastojat* (11r), *veće verovanje pravice i istine* (11r), *pravo i verno prestomačih* (11r), *za veće verovanje i tverdost* (11r). Iz nabrojanih se primjera vidi da je oduži, posljednji tekst na strani 10v u Trsatskome urbaru napisan u povišenom stilskom registru. Jednako je tako i s eshatokolom Trsatskoga urbara.

Kontaktanim antonimima koji su povezani sastavnim veznikom izražava se cjelovitost: *va dne i u noći* (< uvijek: 8r)

9. 5. Zaključak nakon stilističke raščlambe Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara

Za stilska obilježja Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara možemo reći:

1. Navedena je struktura Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara.
2. Trsatski zakon sastoji se od protokola i tijela teksta.
3. Trsatski zakon podijeljen je na članke.
4. U Trsatskome zakonu nedostaje tekst od 73. do 77. članka i tekst 80. članka
5. Uz Trsatski zakon dodan je i tekst *Mnogih običanja*.
6. Jedino Trsatski urbar završava eshatokolom, a svi imaju protokol.
7. U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru ispred godine stoji riječ *leta*, a ispred datuma prijedlog *na*.
8. U Trsatskome zakonu postoji i primjer upravnoga govora.
9. U Trsatskome zakonu i Trsatskome urbaru mogu se pronaći neke stilske figure: isticanje, pleonazam, anaforu i epiforu, polisindenton i asindenton, metonimije, usporedbe te kontaktne sinonime i antonime.

Završeno: 27. svibnja 2013.

II. DIO

PRIJEPIS, TRANSKRIPCIJA, PRIJEVOD, FAKSIMIL I RJEČNIK TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

10. PRIJEPIS TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

3v

Statut Tersata /

Sada znouić ućigniem na 24. Aprila 1640 u Gradu Tersatu buduchi Cume- /
ssari G[ospodi]n Barun Barbo Giuraj Capitan Pasinski cumendant od Tersatta skupa z Ba- /
runom Stipan della Rouere Capitan Riski i Tersaski tu doba skupa z Plouanom /
Popom Gabrielom Zarom, i satnikom od letta Salumom Salumichem, i sudczi /
Tomich Materglan, Mattessa Czaczan, Mattessa Matkouich, Stansa Juri[c]h alias /
Masurançich Stipan Serkoç Geronimo Flego, Iuraj Iesich, Iuan Brençich, Miha /
Bartolouich, Iuan Kirin, Iuan Ualich, skupa u Castellu bihu, i potuerdihu to zdola /
imenouano, i za uechie uerouanye Prauicze /

Puski Peczat Postauisse /

1 Ako bi G[ospodi]n činil penu, iliti sequestrano sto puli kega, terre bi ta pouratil prez /
Imanya Gospodinoua da ta isti plati ta isti sequest. /

2 Ako bi ki uapil u nochi Pomagaite, ter bi ki czul, a ne prissal na pomoch, pak bisse /
doznalo da plati pene G[ospodin]u L 26, a Crique S. Iurya L 25. /

3 Ako bi uadne kriçal pomagaite ter ne bi prissal kibi çul na pomoch plati /
pene L 2. /

4 Ako bi ki ukal Uliczye alle u kem stoge çelle tere bisse znalo pene L 20. /
i skodu komu bude. /

5 Ako bi ça komu Ukradeno na duoru illi zuan duora terre nebi mogal pokazati, alle /
bi imel sumgniu na kega, illibi uelika tabbina, da muse da konop, i ako bisse nassal /
takou tat da ima bit castigan kako zločinaz i bit bandizan i Blago uazet za kamaru. /

6 Ako nebi ispoudal da on kiga potuori ima bit Castigan na uogliu g[ospodi]na i Praude od
zi- / uota à pene da plati S. Iuryu L 20, Gos[podinu] L 20, starcem L 10. /

7 Ako bi ki znal takouoga zločinca terre ga nebi til poudati, illi biga zakril u kuchiu, / illi
kamo god drugamo da plati tu istu penu. /

8 Za sillu ki bi ućinil od kuchie ū dneuu illiti ū nochi, illi od Robbe plati L 50. /

9 Tako rauno kibi nassal kega ū gliuskih uinogradeh, omeikeh, znal iliti iliti uidel /
skodu cinechi ter nebi oglassil, i pouedal, pada u penu Rotnisku. /

10 Ako bi ki prodal blago suoge od kmet, komu ni kmet, terbi sal stat na drugi /
Cunfini prez oglasenya Gospodinoua, da zgubglia sue blago, Polouizu Praude, /
i da se ima ućinit instrument poput od Cancilerie Tersaske drugaciye su od niedne /
kriposti. /

11 Suakoj xene ye uerouano od dobrega glassa. /

12 Ako bi ki sam hotel suedoćiti, i nebi ziskan od Praude plati L. 2 i skodu zač ni bil prossen./

13 Ako bi Rotniki postauglieni, terre koga zarekli na tabbine ua uinogradu, i ako bi mogli /
takouu skodniku uazet ko zlamenye da uazmu, akoli nedagiu naperuo da ye to ta ući- /
nil da plati pene L 6 G[ospodi]nu L 2, starcem L 2, Rotnikom L 2 i tat da plati skodu komu /
bude. /

14 Ako bi Rotniki koga zatayali, i neoteliga pouedat Praude, da oni plate L 6, G[ospodi]nu L /
2, starcem L 2, à onomu ki acusa L 2. /

15 Ako bi pak Rotnika ça zimagliyuch uidel po uinogradeh, alli prez uzroka ulisec /
unutra plachia pene L 8, polouizu za onoga kiga oda. /

16 Ako bi ki upal ū penu, tere bi radi dugouanya Criquenoga ali Plouanskoga, ta pena gre /
polouiczu za Criquau, à polouiczū za Castel. /

17 Ako bi ki koga bil, tukał, Porazil od kerui, gre G[ospodi]nu L 6 i da ima Prauda sesti i
suditi /

za rane, i gniega likarie platiti skodu, i dangubi ça bi mogal dobiti. /

18 Ako bi samaz imel samczom kakoue riçi nespodobne, ili samica samicom od gesi- /
ka, da ye prauda suditi ima pene L 50, ka pena dostoi polouicu Praude i ki bude kri- /
uaz da proschenya pita. /

19 Ako bi ki koga starza ospotal, sramotil prez uzroka upada ū penu L 25, polouiczu
G[ospodi]nu /

à Polouiczu Praude alli castigan z Arestom. /

20 Ako on ki naskoçi i dabi ubil da ye glaua za glauu, a ako bi ga gielli, illi da obnaide /
na Cesaroue suitlosti, à pene da plati L 100, od ke pene gre za pomoch od Crique /
S. Iurya L. 20. /

21 Ako se nebi mogal takou silnik giet da nebi obitegli imel da sue blago /
gre pod kamaru, ako bi imel obitegl da se da obitegli ob cem se mogu obder- /
zat, i da se uidi akoge blago materino da nima nische biti podlosno lego dage /
slobodno à çage oçinstuo da se pena uazme kako rekosmo peruo L. 100. /

22 Uisse od toga blaga xenina dati obitegli kige ubigen, kako bude na consci- /
enzu Praude, za uzderzatigih, zač bigih mogal otac hranit. /

23 Ako bi uçinin ku tabbinu ū Crique i da bi tatba mala, plati pene L 50, pol G[ospodi]nu /
à pol Crique Cast Biskupoua. /

24 Ako bi tatba uelika, da gre glaua kako ostalem tattom ako bi tabbinu uçinin, tere bisse /
oglasil Satniku, tere nebi Satnik dal naperuo, da Satnik plati pene L 50, à skodu neka /
Satnik ische kako zna. /

25 Ako bi ziinum skodu uçinin, od gne gre pene L. 2.; od suake male sol. 4 ta pena gre /
na tri delli, à skoda da se plati kako rekosmo, A kose sada bandizuiu za uaueki. /

26 Ako bi ki ça nassal, tere bi zatagil, da nebi pouedal, i ako bisse potle naslo da Plati
G[ospodi]nu /

L 15 začge to kako da bi ukral, i da se pourati çigouoge. /

27 Suakome Suidoku ki priseze, odonoga ki ga najde gremu L 1. 4. /

- 28 Ako bi kriuo prissegal tere bisse doznalo da plati L 50. G[ospodi]nu pol togest L 25 /
à Praude L 25. i dage frustan. /
- 29 Ako bi ça suprotiua Praude rekal, tere nebi mogal pokazati da plati pene L 50. /
i da pouerne postenye, da reçe çage rekal, dage sebi rekal. /
- 30 Ako bi Cestu ili put razbil plati pene L 50, ranil, zbubal, naskočil, rastegnul, i /
skim tim načinom sillu ućinil. /
- 31 Ako se ki mei sobom suadi zricum, alle se karayu i ospotayu, alli zdelom dase mla- /
te i biju, ter se mei sobom pres Praude pomire za mirno gredu L 2.; ako pak ka /
stran bi tuzilla, alle denunciu storilla ū Cancilerie, i Praudu pitala da Premtentogase /
pomire, Prauda sedeti, alle ne tako suditi, kako da nebissee pomirili nistar magne /
duzan budi platiti sue spendie, i za mirno. /
- 32 Ako bi sillu ućinil koi diuoike, dayu pozakoni, suyem budi od duhounik. /
- 33 Ako bi xenu siloual tuyu damu gre glaua, i ako bi ça suprotiua rekal, i nemogal po- /
kazati da plati pene L. 50. /
- 34 Ako bi ki siloual ku bludnicu da Plati pene Crique libar 25, a Praude L 25. /
- 35 Ako bi ka umorilla ditte, tere nebi ponesrechie, i bisse otella cista ciniti daioigre glaua /
i onomu ki bi yu naputil. /
- 36 Ako bi ka mat ditte ū zibelle umorilla po nemarglinosti, i nepomgne da plati /
Crique L 25: à Praude drugeh L 25. /
- 37 Ako bisse nasla Carnicza terbi imella zuragom della, da ima biti uasgana, ako ne bi zura- /
gom lego Carobie nastala da plati L 100. G[ospodi]nu: 80, à Praude L 20. i da ima bit frustana
posuim /
Uarossu. /
- 38 Ako bi ka xena, illi sama sebe, illi ku drugu napegliala na ko tamno dello od ziuota /
da plati L 50; i biti frustana na priliku drugeh. /
- 39 Xenska glaua kage nossechia tere bi posla pod kruncicu ū Criquu dase pozakoni i /
ako bisse potle obnaslo dabi peruo urimena ditte rodila, ima biti od duhounik radi ouo- /
ga castigana po gnih zuolenyu. /
- 40 Ako bi ućinil silu pastiom dagine uerouano ako pridu tuziti i da plati L 25. /
- 41 Akobi silnum rukum odpiral urata komu zakakouu stvar da plati G[ospodi]nu L 80: a
starzem L 20 /
i da muse dadu tri skassi konopa prez suake milosti. /

42 Ako bi ki unochi kakoui glassi podobni pominoual, illi rul, çasse nedostoi na gednoga /
kerstianina, da plati L 100: G[ospodi]nu L 60, Praude L 20 à Crique L 20; i da ima bit bandi- /
zan letta 4. /

43 Ako bi dosal na put ū nochi, illi na urateh, illi na duoru, tere biga ki ubil daye dobro ubien /
i ako bisse dossal tuziti da plati L 100. /

44 Ako bi kuchiu uazgal na zonuda, illi zle uoglie, damu gre glaua i da plati L 100,
G[ospodi]nu 50, S. Iurju L. 25, star- /
czem L 25. /

45 Suaka kuchia kage na Gradskom grunta, i prebiuaiu gliudi, ima suako letto o Mihogli /
ŭ Castel strazeuine dat uina cista spud iedan, alli gedan dukat. A kade nebi ogany netil, /
i gliudi pomankali, ye slobodna. /

46 Ako bi ka kuchia, ka zgora rečeni dohodak plachia, nebi u Castel tri letta zagedno neda- /
la nauadnoga spuda alli L 6. pada pod Castel po Starem Zakonu. /

47 Ki bi znouiç kuchiu uzidal, i hotel kmetouat, peruo leto, ye slobodan suakoga dohod- /
ka, Satniku od suake kuche gre omesopustu ako ne peruo ripar gedan, i osmak gedan. /

48. Ki hochie kakou grunt prodat, alli Cantat, imasse G[ospodi]nu Capitanu alli Praudi yauit
za licenci. /

49 Satniku za kanti od suakoga domachea sol. 12, od tugega sol. 4 i L 1. /

50 Zemglia kase nekanta suagda se more odkupit, i kadasse skanta sui çetiri puti sua- /
ku drugu Nedigliu toge termen sedan chieden; slobodno ustage na çigouu instan- /
zu se skanta, tere da pismo se stori poput oue Cancilerie List od Tersata, druga- /
ceye ni ualido. /

51 Za kupit Blago, i na kanteh odkupit, suagda ye perui domorodaz. /

52 Ki bi se postupit suprot krixu postauglienemu po urdinu Gosposkim upade u penu /
L 50: ako ne bisse postauila L 25: i kadamuse postauil intimat mu se ima, i relation storit ŭ /
officij Cancilerie. /

53 Ki bi kadasse hochie od komunade ob suoih umih zagrabil prez dopuschienya gosposko- /
ga i Post; staraz, dostoyan ye castige, kako bude Praude uidelosse i dase postaui doho- /
dak od byra na Quadernu. /

54 Ki bi obnassalsse daye driuye sikal u pripouidi pod S. Kris, ima pene platiti za Castel /
Tersaski L 50: za penu sikire. /

55. Kada gedan staraz Praudeni pomanka, imayu starczy drugoga zibrat i G[ospodi]nu
Capitanu /

alle pred Praudu Presentatga, kigaima rotit da hochie po prauicze suakomu çinit. /

56 Ki bi posuan na Praudu, ter nebi dosal odgouarat, i relation storil Satnik, plati pene / L 8, G[ospodi]nu Capitanu L 3; namesniku iliti luogotenentu ū toj Praude L 2; starzem / L 2, Cancileru gedna. /

57 Ako se brati delle po smerti Oca, i Matere, tere imaju sestru, suagda doklese / ozeni, ima ū kuchi stat, pak skupa daju od praue po zakonu i kako ki premore, ako / nebi dostoini uzroki radi nesloschine. / 58 Sestra nemore della pretenditi od Ocinstua, paçe od Materinstua. /

59 Xena aliti Hchiere nemoru pretendit polouizu Blaga po Oçinoj smerte ko steçe mus i / xena, skupa xiuuch. / 60 Otac i Mat moru po uogli i po mogujstuu dotat Hchier, i polak nauade Pyr uersit. / 61 Hchiere za smertum materinum moru pretendit materinstuo, ako zadouolno dotane / nisu bille, i u ureme xenidbe nissu renunciale. /

62 Kada pisma se nimayu u kakouim dugouanyu, i prouatse nemore, ako ne sprissegum / Praucza sposnat ima komu se ima dat prissega, i taclecechi staiiussi ruku na Propello / med duimi suichiami goruchemi prissechi ima osam dan po Mihogle i to ū tostoinoj potribe. /

63 Kibi meassi postauglieni od Praude aliti od Sudaz alliti od stimaduri primestil od suoih / umih, upada upenu L 25 za suim stroskom i kuarom. /

64 Ako bisse ki obnassal da kriuiçno ye Dessetinu plachial, i zatayeual zgubglia onoga letta / polouizu intrade ça gre na çetiri delli, gedan Crique, 2. Capitanu 3 Plouanu, 4 onomū / ki odailiti poue; i ako po drugi put takou bisse kriuz nassal, zgubglia suu intradu onoga / letta i gniemu desetina da se pusti i ū napridak nemozi prez Duhounoga Cloueka nistar odnasat od uinograda. / 65 Dua stimadura se imay postauit, od Stola Praudenoga suako letto ki imayu stimat / messo, pezat kruh, i nastojat na mere çage zahranu. /

66 Bekari se imaju uzderzat polak odluke Praudene letta 1603 i polak oue Tariffe pro- / dauat messo na iednom mestu na Uarossu blizu kuchie Crique. /

67 Kada se gre na lice od zemglie G[ospodi]nu na staffu L 8, starczem L 6, à Cancileru 1:4, / ako pak sententia se stori ye za sedo L 6, kanc. drugeh L 1:4. /

68 Od touora uina kose proda oudi na Tersatu po Martigne gre Satniku sol: 2: da stoji na mere. /

69 Satnik od Letta more çinit naplatit da L 10: i dassé zapisse Suczat komu podlosni ima- / bit soldati kada ouersit ima kakouu zapouid Gosposku i kada rubez store za sakigre L 1:4. /

70 Satnik od Letta ye slobodan suakoga dohodka malla i uelika ono letto suoie satnicie. /

71 Ceste opchinske, dusni su sui kmeti napraugliati, i cistit toge od Drage do S. Loureça uechie / od Tersata do mosta çaye kolouos iliti konski i temu da G[ospo]da dadu dua mestra. /

72 Poduezicum ceste opchinske Uesiçani i Uarossani, i Stermicari, izmisseua Sella od /
Castela do sredgne kapelle. Kako sui klanci, i puti ostali suaki pul suojga uinograda /
i ki ne pride na opchinu plati pene L 2 onim ki obdelayu. /

78 Tako tulikajse suaki suoie susseschine studenci zuan Rupna, ki opchinskim dellom na- /
praugliat se ima, i cistit polak potribbe. /

79 Çase dostoi, Casti, i oblasti Biskupske i Plouanske da se puschia u suioi kriposti suditi, i
castigati. /

81 A ū suim drugim dugouanyu se imayu uzderzat polak Zakona ugerskoga i Tripart. /

Popissana mnoga obiczanya kase od starine iessu ouersseuala na Tersasschini /
a nisu ū statutu i Zakonu popissana, nego iessu u obiçayu, kige drugi Zakon i billa /
su oua obderzana od suih G[ospo]de: Capitani Tersata, i imayusse po istine u napridak ob- /
derziuat i napugniuat. Nego dase nikuliko bude znalo od istih obiçanih u Pismu Ja /
Plouan Mikula Antonich Plouan i Notar tersaski, i Primicer Modruski, oui poceh pisati /
letta 1653 na 20 9bra: kako naslidue i bihu ouersena uasda oua pod Gosp[odinom]: Gasparom
/ Robbom, G[ospo]d[i]n[om]: Gasparom Knesichem, Franciskom Knesichem,
G[ospo]d[i]nom: Uldarikom Knesichem, / Gosp[odinom]: Biskupom Agatichiem,
Gos[podinom]: Stefanom della Rouere i Gos[odinom]: Ferdinandom della Rouere. /

Napouidanya ka gredu pred S. Matrimonia imayusse ū Criqui S. Iurya Plouanie pod /
Gos[podinom]: Plouanom ouersiti. / Oni ki potribuju na pouidanya Gos[podina]: Plouana
imayu kakou dar prikazati. / Sueti Sacrament imasse u istoj Plouanskoj Crique S. Iurya od
matrimonia pred gnie / Plouanom, i duemi suedoki ouersit. / Ako Gos[podin]: Plouan bi
potibouan bil list pissati radi napouidanya alli radi pozakognienya / kamo i ki grad bisse otelo,
za list gremu L. 1:4 suagda [kad] bi ga pissal. / G[ospodi]nu: Plouanu grezuan offra istoga;
iedan facolich od one ku pozakoni. / Sacrament suetoga kersta imasse se na kerstilniku ū
Crique S. Iurya od Gosp[odina]: Plouana / alli zgniegouum oblastium od Drugoga Redounika
uersiti i kada kersti gre po starem / Zakonu dua kolacza od sol: 6: akoneoduechie uridnosti a
Zaknichu od kuma soldin alli orgliak. / Kada naçeterdeset Dan G[ospodi]n: Plouan xenu ū
Criquu pouede, gremu po starem Zakonu kako zgora. / Kada P. G[ospodin]. Biskup Bermu
derse, ima dite kose hochie bermat donest suichicu i gedan soldin. / Castalad Crique S. Iurya
od gnie ima dat uino stoye [z]a priceschenye tribi, Uina [za] /

Cuitnu nedigliu, na ueliki četertak, na Uazam, i ako bi dragu dobu letta bia kakoua /
 indulgenza, Iubilei, ali ouakoua stuar. /
 Castalad S. Iurya ima robu uzeti pri u[no]go Casnih Otacz Fratar Klostra D. M. Tersatta. /
 o Iuryeue za naressit oltari sprau suakogiačku za Masniki za Assistenti Akoliti /
 i ostala sue alli sprilikum, i za hualnoschium, ako prem nekoja takoua bi billa /
 dana pristoiecha ouoi Crique, ka nepotrebuie nego na ta blagdan, ne buduch drugačeye /
 rabilla ako nebi kadasse ki pokapa Mertui. /
 Zato za suagda zručisse, da u sako urime oni possude, i ça bi od potrebe za takou funtion /
 Na peruoi Uečerne čaye na 22 Aprila ima drugoi, ça ie na 23: Aprilla, na sakoi /
 ima kastalad dat od Crique noga uina kagnicza uina, ça pred Criquon pigesse. /
 Kastalad ima ponesti rano yutro na Giurgeuu ū klostar Ocu Guardianu gednoga /
 koslichia ako iedan mesni, akoje ribni tako ima dat pinez libre dui za stol, sue /
 ū gliubaui i ua urime obeda ima Kastalad u Reffectorij ponesti obeduaiuchim /
 Post. Ocem Fratrom tri kagnici dobra i lipa uina, ako ge moguchie zakglicnicze /
 balle terre ako G[ospo]d[i]n: Plouan Tersaski bude prignich, imaj i gniemu gedan kagnicz /
 ako ne dua, ondi prinesti, a ouo sue za trud i sluzbu, ku oui Redounici Criqui S. /
 Iurya ućinihu dignis est enim. /
 Kastalad S. Iurja ima dat od Criquenoga na Iurgeuu uečer uina kad. 1 ½ santexom /
 S. Krisa, a na Duhouu uečer kad. 1, a na Iuagniu uečer kad. 1 ½ sue cini kad. 4, /
 a ouo da pomgniuo, i različno pri Crique S Krisa uadne i ū nochi kadaje potriba /
 zuone. ... /
 Kastaladu ili onomu ki zuone pri Crique S. Iurya uecer, ū jutro za mertueh gremu /
 soldini 4. /
 Kuchia S. Iurya na Uarossu ye slobodna od suakojačkoga dohodka Gosposkoga, /
 kako Dolac, Xakal, Selino, za S. kris, i ostalo ako Criqua fadiga, ali derzi na fit, ako /
 na spolouinu duzange spolouinar odgouarat desetinu. /
 Ako bi ki u kuchie stal S. Iurja ū Uarossu na fit, on nistar ni dat duzan ū Castel ali /
 Satniku, kadse od drugeh kuch dage nego samo kasta[la]du za fit kakose nagode. /
 Satnik Tersaski ima utorak pred krizi Bakranom uboh colation dat, a Bakrani ima- /
 ju u Castel poslat kakou dar, on gnim napitak, i ū klostar a on gnim salatu, 5 hlibci, /
 i dua kagnica uina. Tako i G[ospo]d[i]n[u]: Plouanu kigih sprogodi, imaju poslat kakou dar, /
 i Satnika pustit. /

G[ospodi]n: Capitan na krize kada G[ospodi]n: Plouan ū Kastel skupa Puçani doide s
Procesionom / ima gin dat gedan kabal uina po obiçaj. /

A Malinar zmartinschice ima dat iednu pogaçu ka gre mei suih. /

Brodar pak Casnoga Clostra na brodu ima dat G[ospodi]n[u]: Plouanu i ostalim kisu sgnim
jusinu. /

Kadasse dosuersi Procession, Satnik Tersaski ima dat G[ospodi]nu: Plouanu; i ostalim kisu /
s krizi po Tersaschini hodili dobar obed. /

Malinar Otac Fratar Tersaskih ima dat G[ospodi]nu: Plouanu lipu pogaçu suinçacem /
naressenu, a puçanom kolaci 30. od kih se daiu dua na kastel, dua ocem Fratrom, /
dua na Brod, onem ki krizi nosse suakomu suojsa, i ostali se razdele mei gnih polak /
uoglie G[ospodi]na: Plouana. /

Ako bi bandiru u Castelu uazme o piru, ima sgnim prinesti, gednu skinu, alli skok /
skopca, i gedan kolac. /

Soldati 4 ki plachiu imaju duzni su suaki dan po çrede u Castel strazit, ā ū nochi /
sui çetiri po urah strazit, ā ne spat, i ob osmoi ure ū castelu se nait i suaki odouih /
ie slobodan spuda pagnacz. /

Kada Satnik soldati aliti zoficiom Tersaskim kega pegliaiu ū Arest, ako nebi sam /
se presental, ali ku drugu execution storil gregim skupa za suaku uoltu L. 1.4. /

Od suakoga Rubesa od domachea sol. 12: od tugiega sol. 24 toge L. 1.4 /

Kadase ka neuestica z Tersata na drugi Kunfin odpeglia imasse po zakonu Satniku /
gedno sposnanie odgnie ale od gnie Gliudi dati kakose oni medsobom pogode. /

Nedigliu Messopusnu Satnik ie duzan dat starcem, i G[ospo]d[i]n[u]: Plouanu, alli namerniku/
snazan obed, i sobotu ueçer po Zakonu suih pozuat i komu nebi za kakouu urtu / storil, alli
gane posual duzan mu hochie bit bonificati L 3 i prez dohodka ostat / onoga letta, i ondi zibrat
imaju satnika, ako po çrede nebudusse zbaugliali, i ki uech / bude imel balot ta ustane, i duzan
hochie bit dat u Ponedigliak Iusinu, ā utorak / obed stari Satnik. /

Festa oui tri dni ie Satnikoua: Utorak najsadgni dan messopusta perui tanac ge /

G[ospo]d[i]n[a]: Capitana 2 Cancilera, 3 Satnika mladoga, pak suaki suojsa sudca, Perui /
tanac ako nebi poslal G[ospo]d[i]n: Capitan koga suojsa od duora, al daroual komu, tako /
on kiga bude tancal, hochie bit duzan za gniesa dat L 2: alli pol spuda masta. /

Peruu sredit alli çetertak korizmeni sudci Z G[ospo]d[i]nom: Plouanom alli sami imaiu pre- /
sentat G[ospodinu]. Capitanu Satnika mladoga komu potuerdit ima suu oblast ka po /

Zakonu muse pristoi, i odontrat sluzit se odgniega ũ dugouanju prauize /
 Satnik od Starine imel ie prinest u Castel od dohodka Byra dukat 16 /
 peruu sredu korizme, alle Buduch uinogradi ũ Drage billi od zrinskoga uazeti i /
 pod Cetertinu obergnieni, ki kada obergnieni, ki kada budu pouracheni, i pos- /
 tauni na stari dohodak, hochie opeta dauat L 16 ā sada daua samo L 13 zdrazicum. /
 Puçani imaju po çrede pobirat poresno suako letto dua, i spraugliatga sp. 12 ā kada /
 opet bili uinogradi pod Tersat kisu sada pod Bakar tribi dauat ũ Castel poresnoga sp. 16. /
 Od starine ie nauada da Plouan Tersaski zahrani uina domachiega za potribu bolniki, /
 i Xen mladouiteh, ter dabisse pripetillo i dabimu uino ostalo alli na kuar hotillo, /
 duzni su Puçani naiperuo ono stergouat lego mlado se stau i na prodagiu. /
 Listi G[ospo]d[i]n[a]: Zapouidnoga ũ Castellu, imayu Tersaschiani po crede nossit do Bakra, /
 Grobnika, Klane, Castua, i Rike, ā ne da glie ako ne za plachiu. /
 G[ospodin]. Plouan po nauadbe od Starine ima zahranit uina domachiega za potribu Bolniki /
 i Xen mladouitih, i ako prem /

Urbarij kige bil dan Gasparu Knesichiu od Slaune Camare letta 1610 /
 Od Nemskega Gesicha na Heruacki priobergnien. /

Tulikaisse se nahajajuchii sinokosse na Kunfinu Grobniskem, ke pod Grad Ter- /
 sat slissaju, alli pristoie, ke leze dobro uisse Grobnika, a iedno se imenue Zasbid: /
 ban, a druga Usellica te rečene sinokosse ima Capitan alli Gouvernatur Tersaski cini- /
 ti pokositi, potribnoga na gnie osam kosac i suakomu koscu seima dati gedan mučenig /
 toie kako zakon, i kadasse te rečene sinokosse pokossse, duzni su kmeti Tersaski /
 poit i ono seno skupa sprauit prez suake plachie, i jur za Mihoglium duzni su /
 rečeno seno od iedne, i druge sinokosse z iednim slugom alli Clouikom gospos- /
 kim ū grad Tersat pripegliati i zruciti i tada iur duznoge rečenim kmetom /
 iednu iusinu alli ručenju dati. /

Uechie ima Grad Tersat ū Dragi tri mali kusi sinokosse, ta gedan kus Cunfina /
 Z iedne strane Z Barissu Tomasichem ā na tri strane cunfina Z Fratri /
 Ta drugi kus Sinokosse toie gedno malo naprid, ta Cunfina od duih stran Z Riskimi /
 Fratri, ā od trete strane kunfina sinokossa uitelichia, od ceterte strane čaie odzgo- /
 ra kunfina uinograd Iuana Grohouca. /

Treti kus te sinokosse ie ios malo naprid, ki kus Cunfina ziednem kraiem s trimi /
 zgora imenouanemi Fratri, ā druge strane cunfina Z Mikulum Tomasichiem ā od /
 trete strane caie od zgora Cunfina Mattie Kosa uinograd /

Ti peruo imenouani kussi sinokos nisu duzni kmeti robotat nego capitan alli go- /
 uernatur da ima za plachiu to isto ciniti sprauiti usnasiti. /

Uechie ima Grad Tersat ono čage u Martinschice na ouu stran uode, ča Tersatu /
 pristoi, a to četiri kusi uinograda od toga su duzni četertu meru masta dati, čaondi pri- /
 rodi, i to da ima Capitan činit nossit, alli gonit, i od Suakoga miha ima dat za nosgnju sol. 2 /
 Perui kus toga pristoi Iuanu Spiciarichiu cage dole od mora. /

Drugi kus tega lezi puli puta onde kadei Perodent hotel malin graditi, i taisti kus /
 sada pristoi Perodentu. /

Treti kus toie Iuana Mestra Zidara, i ta kus ie kako gori ū Dragi ie na duoie alli /
mali kussi. /

Ta četerti kus ie ta lezi tia gori ū Dragi kadi uoda suira, i ta kusie Frana Iurasichia. /
I kadasse rečeni uinogradi tergaiu ima dati Capitan pomochi iednoga tergača alli /
gednu tergačicu. Uechie duzan suim tim Gospodarom i Tergačicam dati iedno ruče- /
nye, alli iusinu. /

Tulikajse duzni kmeti Tersaski suaku potribschinu Gradsku Gradu pernesti na robotu, /
ā to se razume čage od grada do uode i od uode do Grada, ā priko uode nissu duzni /
Uechie suaki kmet ki ima alli nima kadi siat, sije al nesie, duzan ie platit suako /
letto soldini osam, tako i Udouice kako i drugi. /

Tulikajse iessu sui kmeti duzni Gosposke Braide obderzat, priuezat kopat, missat, /
i sue ostalo čage ū rečeneh Braidah potribno ouersit, ā duzanye capitan platit. /
Satnik od leta ta ie duzan pernest ū Grad Tersat na Mlado letto na dar kokos[e] 3 /
Uechie duzan ie ta isti Satnik na uečer messopusta toga istoga letta ū Grad pernest /
na dar kokose 3. /

Pena ili Castiga. /

Kibi Kerau ućinil duzanje platit pene _ _ _ _ _ L 6 /

Kibi porat razbil plachia pene _ _ _ _ _ L 50 /

Pena kmeska iest na tri delli: Gospodni L 2, satniku 2 onomu ki obtuzi L 2 /

Uechie gedna zemglia Aratia ka Gradu pristoi tu sada tu sada derzi nafit Gergur Ma: /
terglian, i plachia od sada ū napridak libar sest sol. 18. /

On prihodak od Brodi, ū Martinschice ta se ū Gradu Tersatu ima prodat ali muntat ki /
uechie da toga ie. /

Uechie ona Peskera na Tersaskem kraiu tase ima prodat, alle nafitdat ki uechie da. /

Tulikaisse on brod kadesse uozi od Tersaskoga Cunfina na Reski, i ta isti brod imasse prodat /
alle na fit dat na leto ki uechie da zagniega, ta ga ima. /

Ua urime od samgnia caie na dan Blasene Gospoie, i na dan S. Iuana Kerstiteglia, i na /
dan Petka uelikoga imayu Casgliani na beč plachiat na ouu stran /

Tulikajse slobodan tergouac, alli Daciar da more poslat nasichii deru ū Kostrenu /
Kulikoge za gniegouu kuchiu potribno. /

Uechie ki bi hoteli uezati konopi priko uodi simo i tamo plachia pene L. 50. /
 Tersaschiani ki duzni su ućinit i priprauit kolci, i Most alli Mul, i sue cage /
 ktomu potribno akoli nebi hoteli da su duzni plachiat od priuoza priko uode, /
 kako i ostali Gliudi. /
 Uechie ako bi konopi priuessal na Most alli Mul prez dopuschenya plachia /
 pene L 50. /
 Pseniza alli drugo zito greod oude na more plachia od suakoga starichia sol. 2 /
 Ki kupi oudi zito od suakoga starichia plachia sol. 1. /
 Mera alli prauica od mere u Uarossu to pristoi tergoucu. /
 Tulikaise nemozi niedan oudi soli prodauat prez znania i uogleie tergouca /
 ako ni drugako ućinil toge cuntrabant. /
 Uechie nie niedan oudi slobodan uino prodauat, nego na spud alli na pol spuda /
 da ima toga tergouinu i Dacichiu platiti /
 Potomtoga ũ ouom reformationu uzdersisse da Tersachiani kmeti, alli podlosniki /
 oni gnihoui grunti, i Blago koie dužno dohodkom prez znanya, i dopuschenya /
 Gosposkoga alli Capitana med sobum zalazu, alli za pegniuiu puschiaju, i za /
 suima prodauaju iz cessa izhaya da potih takouih presrednih prominah gedni /
 od tih takouih uechie blaga podasse podbiaju, od kih pak osoboino nis neplate /
 A gednisse pak nahode, i skazuju da oni ua mancamentu takouoga blaga /
 staroga dohodka plachiu nemogu podnest, Zato da ima gubernatur alli Capitan /
 kibi ostali i duzni dohodak od Blaga onoga alli zemagl, iskati da ima i ũ napridak /
 ũ tom i ostalom po obicajnomu modu i razlogu da se imayu obseruat, i obsluzit. I /
 to da se ima rećenim kmetom ouoi obchini iedino na peruo dati i publicati neka /
 se budu znali i mogli guuernati. I da sada ũ napridak pod zgubglienya suih suoih /
 prauiz, naimaniega ni nigednoga suoiga grunta, alli drugoga dohodkom duz- /
 na Blaga prez znanja suoiga poglaunika nemozi zalozit ni testat, ni prodat, /
 neka stim putem ne samo ona duzna pokornost obderzana bude i neka sui /
 gednako, ono ęa ki ima da derzi i uziua, i da ona porcia od dohodka alli tim zader- /
 Zana, ali onim kimse obualuie more se zapisati, suakomu, i suim prauo i prauićno /
 napred pokazati i postauiti /

Naikasgnie da su reċeni duzni, naulastito ū urime od straha, alli rata, alli ako bi /
 ki drugi tulikajse suspet bil, onim cetirim Soldatom ū Gradu Tersatu kakoie u Riki /
 Suaku noch gedan zdrugim strazu imaiu pomoch ouersit, i nastoiat. /

I ouo za uechie uerouanye prauize i istine uogliu, ie ouu driuentari na duoge: /
 gednako uċignem i postaugliem iedan od suite Inferior Camare od Austria Presi- /
 denta, i suetnikou potueriem sadasgniemu Uladauzu reċenoga grada Tersata, /
 Gasparu Knesichiu izruċen i dan, ā ta drugi pak reċenoga Knesichia ulastitu ruku, /
 i peċat reċennoj presuitloi Camare zrucem i presentan. /

Pisan i potuerien ū Graczu na 27 Marza 1610 /

Iurai Glasar, Uidohmar Baptista Fiskar, /

Hanz Churlosimich, Ludouik Kening /

Ia Iuan Mikulanich cesarskom oblastiu Nodar oċiti oui urbar Tersaski od Nimskoga /
 Gesika na Heruaski iesik moiulastitu Ruku prauo i uerno prestomaċih i za /
 uechie uerouanie i tuerdost podpissah letta 1611 /

11. TRSANSKRIPCIIJA TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

3v

Statut Tersata

Sada znovič učinjen na 24. aprila 1640 u gradu Tersatu budući kumesari g[ospodi]n barun Barbo Juraj kapitan pazinski kumendant od Tersata skupa z barunom Stipan della Rovere kapitan rički i tersaski tu doba skupa z plovanom popom Gabrijelom Carom i satnikom od leta Salumom Salumićem i sudci Tomić Materljan, Mateša Čaćan, Mateša Matković, Stanša Jurić alias Mažurančić, Stipan Serkoč, Geronimo Flego, Juraj Ježić, Ivan Brenčić, Miha Bartolović, Ivan Kirin, Ivan Valić skupa u kaštelu bihu i potverdihu to zdola imenovano i za veće verovanje pravice

pučki pečat postaviše.

1. Ako bi g[ospodi] činil penu iliti sekveštrano što puli kega, tere bi ta povratil prez imanja (sic!: znanja) gospodinova, da ta isti plati sekvešt.
2. Ako bi ki vapil u noći Pomagajte ter bi čul, a ne prišal na pomoć, pak bi se doznalo, da plati pene g[ospodin]u L 26, a crikve S. Jurja L 25.
3. Ako bi va dne kričal pomagajte ter ne bi prišal ki bi čul na pomoć, plati pene L 2.
4. Ako bi ki ukral uličje ale u kem stoje čele tere bi se znalo, pene L 20 i škodu komu bude.
5. Ako bi ča komu ukradeno na dvoru ili zvan dvora tere ne bi mogal pokazati, ale bi imel sumnju na kega ili bi velika tatbina da mu se da konop; i ako bi se našal takov tat, da ima bit kaštigan kako zločinac i bit bandižan i blago vazet za kamaru.
6. Ako ne bi ispovidal da on ki ga potvori, ima bit kaštigan na volju g[ospodi]na i pravde od života, a pene da plati S. Jurju L 20, gos[podinu] L 20, starcem L 10.
7. Ako bi ki znal takovoga zločinca tere ga ne bi til povidati, ili bi ga zakril u kuću, ili kamo god drugamo, da plati tu istu penu.
8. Za silu ki bi učinil od kuće u dnevnu iliti u noći, ili od robe, plati L 50.
9. Tako ravno ki bi našal kega u ljuskih vinogradeh, omejkeh, znal iliti (iliti) videl škodu čineći ter ne bi oglasil i povedal, pada u penu rotničku.
10. Ako bi ki prodal blago svoje od kmet, komu [ki] ni kmet, ter bi šal stat na drugi kunfini prez oglašnja gospodinova, da zgublja sve blago, polovicu pravde, i da se ima učinit inštrument poput od kancelerije tersaske, drugačije su od nijedne kriposti.
11. Svakoj žene je verovano od dobrega glasa.
12. Ako bi ki sam hotel svedočiti i ne bi ziskan od pravde, plati L. 2 i škodu zač ni bil prošen.
13. Ako bi rotniki postavljeni, tere koga zarekli (sic!: zatekli) na tatbine va vinogradu i ako bi mogli takovu škodniku vazet ko zlamenje, da vazmu; ako li ne daju napervo da je to ta učinil, da plati pene L 6: g[ospodi]nu L 2, starcem L 2, rotnikom L 2 i tat da plati škodu komu bude.
14. Ako bi rotniki koga zatajali i ne oteli ga povedat pravde, da oni plate L 6: g[ospodi]nu L 2, starcem L 2, a onomu ki akuža L 2.
15. Ako bi pak rotnika ča zimaljijuć videl po vinogradeh ali prez uzroka ulizeć unutra, plaća pene L 8, polovicu za onoga ki ga oda.

16. Ako bi ki upal u penu tere bi radi dugovanja crikvenoga ali plovanskoga, ta pena gre polovicu za crikvau (sic!: crikav), a polovicu za kaštel.
17. Ako bi ki koga bil, tupal, porazil da (sic!: do) kervi, gre g[ospodi]nu L 6, i da ima pravda sesti i suditi za rane, i njega likarije platiti škodu, i dangubi ča bi mogal dobiti.
18. Ako bi samac imel samcom kakove riči nespodobne ili samica samicom od jezika, da je pravda suditi ima pene L 50, ka pena dostoji polovicu pravde i ki bude krivac da prošćenja pita.
19. Ako bi ki koga starca ošpotal, sramotil prez uzroka, upada u penu L 25: polovicu g[ospodi]nu, a polovicu pravde ali kaštigan z areštom.
20. Ako on ki naskoči i da bi ubil, da je glava za glavu, a ako bi ga jeli ili da obnajde na cesarove svitlosti, a pene da plati L 100, od ke pene gre za pomoć od crikve S. Jurja L. 20.
21. Ako se ne bi mogal takov silnik jet, da ne bi obitelji imel, da sve blago gre pod kamaru; ako bi imel obitelj da se da obitelji ob čem se mogu obderžat; i da se vidi: ako je blago materino, da nima nišće biti podložno lego da je slobodno; a ča je očinstvo, da se pena vazme, kako rekosmo pervo, L. 100.
22. Više od toga blaga ženina dati obitelji ki je ubijen, kako bude na konšcjencu pravde za uzderžati jih zač bi jih mogal otac hranit.
23. Ako bi učinil ku tatbinu u crikve i da bi tatba mala, plati pene L 50: pol g[ospodi]nu, a pol crikve čast biskupova.
24. Ako bi tatba velika, da gre glava kako ostalem tatom ako bi tatbinu učinil tere bi se oglašil satniku, tere ne bi satnik dal napervo, da satnik plati pene L 50, a škodu neka satnik išće kako zna.
25. Ako bi živinum škodu učinil, od nje gre pena L. 2, od svake male sol. 4. Ta pena gre na tri deli, a škoda da se plati kako rekosmo. A koze sada bandižuju za vaveki.
26. Ako bi ki ča našal tere bi zatajil da ne bi povedal, i ako bi se potle našlo da plati g[ospodi]nu L 15 zač je to kako da bi ukral, i da se povrati čigovo je.
27. Svakome svidoku ki priseže, od onoga ki ga najde gre mu L 14.

28. Ako bi krivo prisegal tere bi se doznalo, da plati L 50: g[ospodi]nu pol, to jest L 25, a pravde L 25, i da je fruŝtan.
29. Ako bi a suprotiva rekal tere ne bi mogal pokazati, da plati pene L 50.; i da poverne poŝtenje, da ree a je rekal da je sebi rekal.
30. Ako bi cestu ili put razbil, plati pene L 50: ranil, zbubal, naskoil, rastegnul i s kim tim nainom silu uinil.
31. Ako se mej sobom svadi z rium, ale se karaju i oŝpotaju, ali z delom da se mlate te biju ter se mej sobom pres (sic!: prez) pravde pomire, za mirno da gredu L 2; ako pak ka stran bi tužila, ale denunciju storila u kancelerije i pravdu pitala, da prem ten toga se pomire, pravda [ima] sedeti, ale ne tako suditi kako da ne bi se pomirili, niŝtar manje dužan budi platiti sve ŝpendije i za mirno.
32. Ako bi silu uinil koj divojke, da ju pozakoni; sujem (sic!: sujen) budi od duhovnik.
33. Ako bi ženu siloval tuju, da mu gre glava; i ako bi a suprotiva rekal i ne mogal pokazati, da plati pene L. 50.
34. Ako bi ki siloval ku bludnicu, da plati pene crikve libar 25, a pravde L 25.
35. Ako bi ka umorila dite tere ne bi po nesreće, i bi se otela čista činiti da joj gre glava i onomu ki bi ju naputil.
36. Ako bi ka mat dite u zibeke umorila po nemarljinosti i nepomnje, da plati crikve L 25, a pravde drugeh L 25.
37. Ako bi se naŝla arnica ter bi imela s vragom dela, da ima biti vazana; ako ne bi s vragom nego čarobije nastala, da plati L 100: g[ospodi]nu 80, a pravde L 20, i da ima bit fruŝtana po svim varoŝu.
38. Ako bi ka žena, ili sama sebe ili ku drugu napeljala na ko tamno delo od života, da plati L 50 i biti fruŝtana na priliku drugeh.
39. enska glava ka je noseća tere bi poŝla pod krunčicu u crikvu da se pozakoni i ako bi se potle obnaŝlo da bi primo vrimenta dite rodila, ima biti od duhovnik radi ovoga kaŝtigana po njih zvolenju.
40. Ako bi uinil silu pastirom, da jin je verovano ako pridu tužiti i da plati L 25.
41. Ako bi silnum rukum odpiral vrata komu za kakovu stvar, da plati g[ospodi]nu L 80, a starcem L 20 i da mu se dadu tri skasi konopa prez svake milosti.

42. Ako bi ki u noći kakovi glasi podobni pominoyal ili rul, ča se ne dostoji na jednoga kerstjanina, da plati L 100: g[ospodi]nu L 60, pravde L 20, a crikve L 20 i da mu ima bit bandižan leta 4.

43. Ako bi došal na put u noći ili na vratah ili na dvoru tere bi ga ki ubil, da je dobro ubijen; i ako bi se došal tužiti, da plati L 100.
44. Ako bi kuću važgal na zonuda ili zle volje, da mu gre glava i da plati L 100: g[ospodi]nu 50, S. Jurju L. 25, starcem L 25.
45. Svaka kuća ka je na gradskom gruntu (sic!: gruntu) i prebivaju ljudi, ima svako leto o Miholji u kaštel straževine dat vina čista spud jedan, ali jedan dukat. A kade ne bi oganj netil i ljudi pomankali, je slobodna.
46. Ako bi ka kuća, ka zgora rečeni dohodak plaća, ne bi u kaštel tri leta zajedno ne dala navadnoga spuda ali L 6, pada pod kaštel po staremu zakonu.
47. Ki bi znovič kuću uzidal i hotel kmetovati prvo leto, je slobodan svakoga dohotka. Satniku od svake kuće gre o mesopustu, ako ne na prvo, ripar jedan i osmak jedan.
48. Ki hoće kakov grunt prodat ali kantat, ima se g[ospodi]nu kapitanu ali pravdi javit za licenciju.
49. Satniku za kanti od svakoga domaćega sol. 12, od tujega sol. 4 i L 1.
50. Zemlja ka se ne kanta svagda se more otkupit; i kada se skanta, svi četiri puti svaku drugu nedilju, to je termen sedan čeden, slobodno ustaje na čigovu inštancu se skanta tere da, pismo se stori poput ove kancelarije list od Tersata, drugačeje ni valido.
51. Za kupit blago i na kante otkupit, svagda je prvi domorodac.
52. Ki bi se postupit suprot križu postavljenemu po urdinu gosposkim, upade u penu L 50; ako ne bi se postavila L 25; i kada mu se postavil, intimat mu se ima i relation storit u oficij kancelarije.
53. Ki bi kada se hoće od komunade ob svojih umih zagradil prez dopušćenja gosposkoga i počt. starac, dostojan je kaštige kako bude pravde videlo se i da se postavi dohodak od bira na kvadernu.
54. Ki bi obnašal se da je drivje sikal u pripovidi pod S. Križ, ima pene platiti za kaštel tersaski L 50 za penu sikire.
55. Kada jedan starac pravdeni pomanka, imaju starci drugoga zibrat i g[ospodi]nu kapitanu ale pred pravdu prezentat ga, ki ga ima rotit da hoće po pravice svakomu činit.

56. Ki bi pozvan na pravdu ter ne bi došal odgovarat i relation storil satnik, plati pene L 8: g[ospodi]nu kapitanu L 3, namesniku iliti loughotenentu toj pravde L 2, starcem L 2, kancileru jedna.
57. Ako se brati dele po smerti oca i matere tere imaju sestru, svagda dokle se oženi, ima u kući stat, pak skupa da ju otprave po zakonu i kako ki premore, ako ne bi dostojni uzroki radi nesloščine.
58. Sestra ne more dela pretenditi od očinstva, pače od materinstva.
59. Žena aliti hćere ne moru pretendit polovicu blaga po očinoj smerte ko steče muž i žena skup živuć.
60. Otac i mat moru po volji po mogućstvu dotat hćer i polak navade pir veršit.
61. Hćere za smertum materinum moru pretendit materinstvo, ako zadovolno dotane nisu bile i u vreme ženidbe nisu renuncijsale.
62. Kada pisma se nimaju u kakovim dugovanju i provat se ne more ako ne s prisegum, pravica spoznat ima komu se ima dat prisega. I ta klečeći stavivši ruku na propelo med dvimi svićami gorućemi priseć ima osam dan po Miholje i to u tostojsnoj (sic!: dostojnoj) potrebi.
63. Ki bi mejaši postavljeni od pravde aliti od sudac, aliti od štimaduri primestil od svojih umih, upada u penu L 25 za svim stroškom i kvarom.
64. Ako bi se ki obnašal da krivično je desetinu plaćal i zatajeval, zgublja onoga leta polovicu intrade ča gre na četiri deli: jedan crikve, 2. kapitanu, 3. plovnu, 4. onomu ki oda iliti pove; i ako po drugi put takov bi se krivac našal, zgublja svu intradu onoga leta i njemu desetina da se pusti i u napridak ne mozi prez duhovnoga človeka ništar odnašat od vinograda.
65. Dva štimadura se imaj[u] postaviti od stola pravdenoga svako leto ki imaju štimat meso, pezat kruh i nastojati na mere ča je za hranu.
66. Bekari se imaju uzderžati polak odluke pravdene leta 1603 i polak ove tarife prodavati meso na jednom mestu na varošu blizu kuće crikvene.
67. Kada se gre na lice od zemlje, g[ospodi]nu za štafu L 8, starcem L 6, a kancileru L 1.4; ako pak sententia se stori, je za sedo L 6, kanc[ileru]. drugeh L 1.4.
68. Od tovara vina ko se proda ovdi na Tersatu po Martinje, gre satniku sol. 2, da stoj[i] na mere.
69. Satnik od leta more činiti naplatiti da (sic!: do) L 10 i da se zapiše sućati komu podložni imaju biti soldati kada overšiti ima kakovu zapovijed gosposku i kada rubež store, za saki gre L 1.4.

70. Satnik od leta je slobodan svakoga dohotka mala i velika ono leto svoje satničije.

71. Ceste općinske dužni su svi kmeti napravljati i čistiti, to je od Drage do S. Lovreča veće od Tersata do mosta ča je kolovoz iliti konski i tomu da g[ospo]da dadu dva meštra.

72. Pod Vežicum ceste općinske Vežičani i Varošani i Stermičari, iz Miševa Sela od kaštela do srednje kapele, kako svi klanci i puti ostali, svaki pul svojga vinograda i ki ne pride na općinu, plati pene L 2 onim ki obdelaju. [Nedostaje tekst od 73. do 77. članka.]

78. Tako tulikajše svaki svoje sušešćine, studenci zvan Rupna ki općinskim delom napravljat se ima i čistit polak potrebe.

79. Ča se dostoji časti i oblasti biskupske i plovanske da se pušća u svojoj kriposti suditi i kaštigati. [Nedostaje 80. članak.]

81. A u svim drugim dugovanju se imaju uzderžat polak zakona ugerskoga i Tripart[ita].

Popisana mnoga običanja ka se od starine jesu overševala na Tersaščini, a nisu u statutu i zakonu popisana nego jesu u običaju ki je drugi zakon i bila su ova obderžana od svih g[ospo]de kapitani Tersata i imaju se po istine u napridak obderživat i napunjivat. Nego da se nikuliko bude znalo od istih običanih u pismu, ja plovani Mikula Antić, plovani i notar tersaski i primicer modruški, ovi počeh pisati leta 1653 na 20 9^{bra} kako nasliduje i bihu overšena ova pod gosp[odinom] Gašparom Robom, g[ospo]d[i]n[om] Gašparom Knežićem, Franciškome Knežićem, g[ospo]d[i]n[om] Uldarikom Knežićem, gosp[odinom] biskupom Agatićem, gos[podinom] Stefanom della Rovere i gos[podinom] Ferdinandom della Rovere.

Napovidanja ka gredu pred S[veta] matrimonija imaju se u crikvi S. Jurja plovanije pod gos[podinom] plovanom overšiti. Oni ki potribuju napovidanja gos[podina] plovana, imaju kakov dar prikazati. Sveti sakrament ima se u istoj plovanskoj crikvi S. Jurja od matrimonija pred nje plovanom i dvema svedoci overšit.

Ako gos[podin] plovani bi potribovan bil list pisati radi napovidanja ali radi pozakonjena kamo i ki grad bi se otelo, za list gre mu L 1.4 svagda [kad(a)] bi ga pisal.

G[ospodi]nu plovanu gre zvan ofra istoga jedan facolić od one ku pozakoni.

Sakrament svetoga kersta ima se na kerstilniku u crikve S. Jurja od gosp[odina] plovana ali z njegovum oblastjum od drugoga redovnika veršiti; i kada kersti, gre po staremu zakonu dva kolača od sol. 6 ako ne od veće vridnosti, a žakniću od kuma soldin ili orljak. Kada na četerdeset dan g[ospodi]n plovani ženu u crikvu povede, gre mu po staremu zakonu kako zgora. Kada p[reuzvišeni] g[ospodin] biskup bermu derže, ima dite ko se hoće bermat donest svićicu i jedan soldin.

Kaštalad crikve S. Jurja od nje ima dat vino što je [z]a pričešćenje tribi, vina [za]

Cvitnu nedilju, na Veliki četertak, na Vazam, i ako bi dragu (sic!: drugu) dobu leta bia (sic!: bila) kakova indulgenca, jubilej ali ovakova stvar.

Kaštalad S. Jurja ima robu uzeti pri v[no]go časnih otac fratar kloštra D. M. Tersata o Jurjeve za narešit oltari sprav svakojačku za mašniki, za asistenti akoliti i ostala, sve ali s prilikum i zahvalnošćum, akoprem nekoja takova bi bila dana pristojeća ovoj crikve ka ne potribuje nego na ta blagdan ne buduć drugačije rabila ako ne bi kada se ki pokapa mertvi. Zato za svagda zruči se da u sako vrime oni posude i ča bi od potrebe za takov funtion.

Na pervoj večerne ča je na 22. aprila i ma (sic!: na) drugoj ča je na 23. aprila, na sakoj ima kaštalad dat od crikvenoga vina dva kanjića vina ča pred crikvon pije se.

Kaštalad ima ponesti rano jutro na Jurjevu u kloštar ocu gvardijanu jednoga kozlića ako je dan mesni; ako je ribni, tako ima dat pinez libre dvi za stol, sve u ljubavi i va vrime obeda ima kaštalad u refektorij ponesti obedvajućim počt. ocem fratrom tri kanjići dobra i lipa vina, ako je moguće zaključnice bale; tere ako g[ospo]d[i]n plovat tersaski bude pri njih, imaj i njemu jedan kanjić ako ne dva ondi prinesti, a ovo sve za trud i službu ku ovi redovnici crikvi S. Jurja učinihu dignus est enim.

Kaštalad S. Jurja ima dat od crikvenoga na Jurjevu večer vina kad. 1 ½ santežom S. Križa, a na Duhovu večer kad. 1, a na Ivanju večer kad. 1 ½, sve čini kad. 4, a ovo da pomnjivo i različno pri crikve S. Križa va dne i u noći kada je potriba zvone.

Kaštaladu ili onomu ki zvone pri crikve S. Jurja večer, u jutro za mertveh, gre mu soldini 4.

Kuća S. Jurja na varošu je slobodna od svakojačkoga dohotka gosposkoga, tako Dolac, Žakal, Selino, za S. Križ i ostalo ako crikva fadiga ali derži na fit; ako na spolovinu, dužan je spolovinar odgovarat desetinu.

Ako bi ki u kuće stal S. Jurja u varošu na fit, on ništar ni dat dužan u kaštel ali satniku kad se od drugeh kuć daje nego samo kašta[la]du na fit kako se nagode.

Satnik tersaski ima utorak pred križi Bakranom uboh colation dat, a Bakrani imaju u kaštel poslat kakov dar, a on njim napitak i u kloštar, a on njim salatu, 5 hlipci i dva kanjića vina. Tako i g[ospo]d[i]n[u] plovanu ki jih sprogodi, imaju poslat kakov dar i satnika pustit.

G[ospodi]n kapitan na križe kada g[ospodi]n u kaštel skupa pučani dojde s procesionom ima jin dat jedan kabal vina po običaj.

A malinar z Matinščice ima dat jednu pogaču ka gre mej svih.

Brodar pak časnoga kloštra na brodu ima dat g[ospodi]n[u] plovanu i ostalim ki su s njim južinu. Kada se dosverši procesion, satnik tersaski ima dat g[ospodi]nu plovanu i ostalim ki su s križi po Tersaščini hodili dobar obed.

Malinar otac fratar tersaskih ima dat g[ospodi]nu plovanu lipu pogaču s vinčacem narešenu, a pučanom kolači 30 od kih se daju dva na kaštel, dva ocem fratrom, dva na brod, onem ki križi nose svakomu svojga, i ostali se razdele mej njih polak volje g[ospodi]na plovana.

Ako bi bandiru u kaštelu vazme o piru, ima s njum prinesti jednu škinu ali skok škopca i jedan kolač.

Soldati 4 ki plaću imaju, dužni su svaki dan po črede u kaštel stražit, a u noći svi četiri po urah stražit, a ne spat i ob osmoj ure u kaštelu se najt i svaki od ovih je slobodan spuda panjač.

Kada satnik soldati aliti z oficijom tersaskim kega peljaju u arešt, ako ne bi sam se prezentat ali ku drugu execution storil, gre jim skupa za svaku voltu L. 1.4.

Od svakoga rubeža od domaćega sol. 12, od tujega sol. 24, to je L. 1.4.

Kada se ka nevestica z Tersata na drugi kunfin otpelja, ima se po zakonu satniku jedno spoznanje od nje ale od nje ljudi dati, kako se oni med sobom pogode.

Nedilju mesopusnu satnik je dužan dat starcem i g[ospo]d[i]n[u] plovanu ali namerniku snažan obed i sobotu večer po zakonu svih pozvat; i komu ne bi za kakovu urtu storil ali ga ne pozval, dužan mu hoće bit bonifikati L 3 i prez dohotka ostat onoga leta; i ondi zibrat imaju satnika, ako po črede ne bude se zbavljali; i ki bude već bude imel, ta ustane i dužan hoće bit dat u ponediljak južinu, a u utorak obed stari satnik.

Festa ovi tri dni je satnikova: utorak, najzadnji dan mesopusta, prvi tanac je g[ospo]d[i]n[a] kapitana, 2 kancilera, 3 satnika mladoga, pak svaki svojga suca. Prvi tanac, ako ne bi poslal g[ospo]d[i]n kapitan koga svojga od dvora, al daroval komu, tako on ki ga bude tancal, hoće bit dužan za njega dat L 2 ali pol spuda masta.

Pervu sredu ali četertak korizmeni suci s g[ospo]d[i]n[om] plovanom ali sami imaju prezentat g[ospodinu] kapitanu satnika mladoga komu potverdit ima svu oblast ka po

zakonu mu se pristoji i od on trat služiti se od njega u dugovanju pravice.

Satnik od starine imel je prineset u kaštel od dohotka bira dukat 16 pervu sredu korizme. Ale buduć vinogradi u Drage bili od Zrinskoga vazeti i pod četertinu obernjeni ki kada budu obernjeni ki kada budu povraćeni i postavni na stari dohodak, hoće opeta davat L 16, a sada dava samo L 13 z Dražicum.

Pučani imaju po črede pobirat porezno svako leto dva i spravljat ga sp. 12, a kada opet bili vinogradi pod Tersat ki su sada pod Bakar, tribi davat u kaštel poreznoga sp. 16.

Od starine je navada da plovani tersaski zahrani vina domaćega za potrebu bolniki i žen mladoviteh ter da bi se pripetilo i da bi mu vino ostalo ali na kvar hodilo, dužni su pučani najpervo ono stergovat lego mlado se stavi na prodaju.

Listi gospodina zapovidnoga u kaštelu imaju Tersašćani po črede nositi do Bakra, Grobnika, Klane, Kastva i Rike, a ne dalje, ako ne za plaću.

Gospodin plovani po navadbe od starine ima zahrani vina domaćega za potrebu bolniki i žen mladovitih, i akoprem

Urbarij ki je bil dan Gašparu Knežiću od slavne kamare leta 1610
od nemškega jezika na hervacki priobrnjen

Tulikajše se nahajaju dvi sinokoše na kunfinu grobniškem ke pod grad Tersat slišaju ali pristojke ke leže dobro više Grobnika, a jedna se imenuje Zasbidban, a druga Uselica. Te rečene sinokoše ima kapitan ali gubernatur tersaski činiti pokositi. Potribno je na nje osam kosac i svakomu koscu se ima dati jedan mučenig. To je kako zakon. I kada se te rečene sinokoše pokose, dužni su kmeti tersaski pojt i ono seno skupa spraviti prez svake plaće i jur za Miholjum dužni su rečeno seno od jedne i druge sinokoše z jednim slugom ali človikom gosposkim u grad Tersat pripeljati i zručiti i tada jur dužno je rečenim kmetom jednu južinu ali ručenju¹ dati.

Veće ima grad Tersat u Dragi tri mali kusi sinokoše. Ta jedan kus konfina z jedne strane z Barišu Tomašićem, a na tri strane kunfina z fratri.

Ta drugi kus sinokoše, to je jedno malo naprid. Ta kunfina od dvih stran z riškimi fratri, a od trete strane kunfina sinokoša Vitelića, od četerte strane ča je odzgora kunfina vinograd Ivana Grohovca.

Treti kus te sinokoše je još malo naprid. Ki kus kunfina z jednem krajem s trimi zgora imenovanemi fratri, a druge strane kunfina z Mikulum Tomašićem, a od trete strane ča je odzgora kunfina Matije Kosa vinograd.

Ti primo imenovani kusi sinokoš nisu dužni kmeti robotat, nego kapitan ali gubernatur da ima za plaću to isto činiti spraviti usnažiti.

Veće ima grad Tersat ono ča je u Martinšćice na ovu stran vode ča Tersatu pristoji, a to četiri kusi vinograda. Od toga su dužni četertu meru masta dati ča ondi prirodi. I to da ima kapitan činit nosit, ali gonit i od svakoga miha ima dat za nošnju sol[dini] 2.

Pervi kus tega pristoji Ivanu Spicijariću ča je dole od mora.

Drugi kus tega leži puli puta, onde kade j' Perodent hotel malin graditi. I ta isti kus sada pristoji Perodentu.

¹ U Moguša 1991: 115: *ručnju*

Treti kus to je Ivana meštra zidara. I ta kus je kako gori u Dragi je na dvoje, ali mali kusi.

Ta četerti kus je, ta leži puli tja gori u Dragi kadi voda zvira. I ta kus je Frana Jurašića. I kada se rečeni vinogradi tergaju, ima dati kapitan pomoći jednoga tergača ali jednu tergačicu. Veće dužan svim tim gospodarom i tergačicam dati jedno ručenje ali južinu.

Tulikajše dužni kmeti tersaski svaku potripšćinu gradsku gradu pernesti na robotu, a to se razume ča je od grada do vode i od vode do grada, a priko vode nisu dužni.

Veće svaki kmet ki ima ali nima kadi sijat, sije al'ne sije, dužan je platiti svako leto soldini osam, tako i udovice, kako i drugi.

Tulikajše jesu svi kmeti dužni gosposke brajde obderžavat, privezat, kopat, mišat i sve ostalo ča je u rečeneh brajdah potribno overšit, a dužan je kapitan platit.

Satnik od leta ta je dužan pernest u grad Tersat na Mlado leto na dar kokoš[e] 3. Veće dužan je ta isti satnik na večer mesopusta toga istoga leta u grad pernest na dar kokoše 3.

Pena ili kaštiga

Ki bi kerav učinil dužan je platit pene _ _ _ _ _ L. 6.

Ki bi porat razbil, plaća pene _ _ _ _ _ L. 50.

Pena kmeska jest na tri deli: gospodni L. 2, satniku 2, onomu ki optuži L. 2.

Veće jedna zemlja Aratija ka gradu pristoji. Tu sada tu sada derži na fit Gergur Materljan i plaća od sada u napridak libar šest, sol[dini]. 18.

On prihodak od brodi u Martinšćice ta se u gradu Tersatu ima prodat ali muntat. Ki veće da, toga je.

Veće ona peškera na tersaskem kraju ta se ima prodat ale na fit dat, ki veće da.

Tulikajše on brod kade se vozi od tersaskoga kunfina na reški. I ta isti brod ima se prodat ale na fit dat na leto. Ki veće da za njega, ta ga ima.

Va vrime od samnja ča je na dan Blažene Gospoje i na dan S. Ivana Kerstitelja i na dan Petka velikoga imaju Kašljani na beč plaćat na ovu stran.

Tulikajše slobodan tergovac ali dacijar da more poslati nasići derv u Kostrenu kuliko je za njegovu kuću potribno.

Veće, ki bi hoteli vezati konopi priko vodi simo i tamo, plaća pene L. 50.

Tersaščani ki dužni su učinit i pripraviti kolci i most ali mul i sve ča je k tomu potribno, ako li ne bi hoteli da su dužni plaćati od privoza priko vode kako i ostali ljudi.

Veće, ako bi konopi prinesal za most ali mul prez dopušćenja, plaća pene L. 50.

Pšenica ali drugo žito gre od ovde na more, plaća od svakoga starića sol[dini]. 2.

Ki kupi ovdi žito, od svakoga starića plaća sol[dini]. 1.

Mera ali pravica od mere u varošu, to pristoji trgovcu.

Tulikajše ne mozi nijedan ovdi soli prodavati prez znanja i volje trgovca ako ni drugako učinil, to je kuntrabant.

Veće nije nijedan ovdi slobodan vino prodavati, nego na spud ali na pol spuda da ima toga trgovinu i daciću platiti.

Potom toga u ovom refomacionu uzderžiše da Tersaščani kmeti ali podložnici oni njihovi grunti i blago ko je dužno dohotkom prez znanja i dopušćenja gosposkoga ali kapitana med sobum zalažu ali zapenjuju² pušćaju i zasvima prodavaju iz česa ishaja da po tih takovih prezrednih prominah jedni od tih takovih veće blaga poda se podbijaju od kih pak osobojno niš ne plate. A jedni se pak nahode i skazuju da oni va mankamentu takovoga blaga staroga dohotka plaću ne mogu podnest. Zato da ima gubernatur ali kapitan ki bi ostali i dužni dohodak od blaga onoga ali zemalj iskati da ima u napridak u tom i ostalom po običajnom modu i razlogu da se imaju opservati i opslužiti. I to da se ima rečenim kmetom ovoj općini jedino napervo dati i publikati neka se budu znali i mogli guvernati. I da sada u napridak pod zgubljenja svih svojih pravic najmanjega ni nijednoga svojga grunta ali drugoga dohotkom dužna blaga prez znanja svojga poglavnika ne mozi založiti ni testati ni prodat. Neka s tim putem ne samo ona dužna pokornost obderžana bude i neka svi jednako ono ča ki ima da derži i uživa i da ona porcija od dohotka ali tim zaderžana ali onim kim se obvaluje more se zapisati svakomu i svim pravo i pravično napred pokazati i postaviti.

² U Moguša 1991: 119: *zopenjivju*

Najkašnje da su rečeni dužni, navlastito u vrime od straha ali rata ali ako bi ki drugi tulikajše sušpet bil, onim četirim soldatom u gradu Tersatu, kako je u Riki, svaku noć jedan z drugim stražu imaju pomoć overšit i nastojat.

I ovo za veće verovanje pravice i istine volju je ovu driventari na dvoje jednako učinjen i postavljen, jedan od svitle Inferior Kamare od Austrija Presidenta i svetnikov potverjen sadašnjemu vladavcu rečenoga grada Tersata, Gašparu Knežiću izručen i dan, a ta drugi pak rečenoga Knežića vlastitu ruku i pečat rečenoj presvitloj Kamare zručen i prezentan.

Pisan i potverjen u Grazu na 27. marca 1610.

Juraj Glažar, Vidohmar Baptista Fiskar

Hans Ćurlošimić, Ludovik Kening.

Ja, Ivan Mikulanić, cesarsku oblastju nodar očiti, ovi urbar tersaski od nimškoga jezika na hervaski jezik moju vlastitu ruku pravo i verno prestomačih i za veće verovanje i tverdost potpisah leta 1611.

12. PRIJEVOD TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

3v

Trsatski zakon

sada je iznova napisan 24. travnja 1640. u gradu Trsatu dok su komesari bili gospodin Barbo Juraj, kapetan pazinski, komandant Trsata zajedno s barunom Stjepanom della Rovere, riječkim i trsatskim kapetanom u to vrijeme, zatim zajedno sa župnikom i svećenikom Gabrijelom Carom i satnikom na godinu dana Salumom Salumićem i sucima: Tomić Materljan, Mateša Cacan, Mateša Matković, Stanša Jurić ili Mažurančić, Stipan Serkoč, Jerolim Flego, Juraj Ježić, Ivan Brenčić, Miha Bartolović, Ivan Kirin, Ivan Valić. Svi zajedno bjehu u gradu i potvrdiše to što je dolje navedeno te za veću vjerodostojnost pravice

postaviše pučki pečat.

1. Ako bi feudalni gospodar kažnjavao nekoga ili zapljenjivao nekome te bi taj zaplijenjeno vratio bez gospodareva znanja, neka taj isti plati pljenidbu.
2. Ako bi netko noću vapio „Pomagajte!“, a onaj tko bi čuo ne bi priskočio u pomoć, pa bi se to doznalo, neka plati kaznu feudalnome gospodaru 26 libara, a crkvi Svetoga Jurja 25 libara.
3. Ako bi netko danju kričao „Pomagajte!“, a onaj tko bi čuo ne bi priskočio u pomoć, neka plati kaznu 2 libre.
4. Ako bi netko ukrao košnice u kojoj su pčele te bi se to doznalo, neka plati kaznu 20 libara i štetu onome kome je nanesena.
5. Ako bi nešto nekome bilo ukradeno u kući ili izvan nje, a ne bi mogao pokazati krivca, ali bi sumnjao na nekoga, ili ako bi to bila velika krađa, neka se optuženi bičuje. Ako bi se pronašao takav lopov, neka se kazni kao zločinac tako da se progna i neka se blago uzme i stavi u općinsku blagajnu.
6. Ako ne bi taj lopov priznao, neka se onaj, koji ga je optužio, kazni po volji feudalnoga gospodara i po volji suda za život, a neka plati i kaznu Svetome Jurju 20 libara, feudalnome gospodaru 20 libara, a starcima 10 libara.
7. Ako bi netko znao takvoga zločinca te ne bi rekao za njega, ili bi ga skrio u kuću ili kamo god drugamo, neka plati istu kaznu.
8. Za nasilje koje bi učinio u kući danju ili noću, ili za nasilje nad predmetima, neka plati 50 libara.
9. Jednako tako, ako bi netko našao nekoga u tuđemu vinogradu ili za ogradom te bi znao ili bi vidio kako se čini šteta, a ne bi to oglasio i rekao, upada u rotničku kaznu.
10. Ako bi kmet prodao svoje imanje kmetu drugoga gospodara te bi otišao stanovati preko granice bez dopuštenja feudalnoga gospodara, neka izgubi svu imovinu te polovicu suda i neka se napiše isprava po načinu trsatske kancelarije. Drukčije je ta isprava pravno nevažeća.
11. Svakoj ženi koja je na dobrome glasu, neka se vjeruje.
12. Ako bi netko sam htio svjedočiti, a nije ga sud to zatražio, neka plati 2 libre i štetu zato što nije bio pozvan svjedočiti.
13. Ako bi postavljeni rotnici nekoga zatekli u krađi u vinogradu i ako bi mogli takvoj štetočini uzeti neki znamen, neka uzmu. Ako pak ne daju na znanje tko je to učinio, neka plate kaznu 6 libara i to feudalnome gospodaru 2 libre, starcima 2 libre i rotnicima 2 libre. I lopov neka plati štetu kome je ona nanesena.

14. Ako bi rotnici nekoga zatajili i ne bi ga htjeli reći sudu, neka plate 6 libara i to feudalnome gospodaru 2 libre, starcima 2 libre, a onomu tko optužuje 2 libre.
15. Ako bi pak netko vidio rotnika da nešto uzima u vinogradima ili da bez razloga ulazi unutra, rotnik plaća kaznu 8 libara. Polovica kazne ide onomu tko je rotnika odao.

16. Ako bi netko upao u kaznu zbog crkvenoga ili župničkoga posla, ta se kazna dijeli pola crkvi, a pola gradu.
17. Ako bi netko nekoga bio, tukao, ranio do krvi, feudalni gospodar dobiva 6 libara. Neka sud sjedne i neka sudi za rane. Treba platiti oštećenome lijekove i ono što je oštećeni mogao dobiti da krivac nije prouzročio dangubu.
18. Ako bi muškarac s muškarcem imao kakve nečasne poslove ili bi žena s muškarcem ogovarala, neka sud dosudi kaznu 50 libara, a polovica te kazne daje se sudu. Tko bude kriv, neka zatraži oprost.
19. Ako bi netko uvrijedio starca ili ga osramotio bez razloga, kažnjava se kaznom od 25 libara. Polovica te kazne daje se feudalnome gospodaru, a polovica sudu. Druga je mogućnost da se krivca kazni zatvorom.
20. Ako netko nasrne na nekoga kako bi ga ubio i ako ga uhvate, neka se pogubi jer je htio pogubiti ili neka krivac nađe milost kod cara i neka plati kaznu 100 libara. Od te kazne ide za pomoć crkvi Svetoga Jurja 20 libara.
21. Ako se ne bi mogao takav nasilnik uhvatiti, a ne bi imao obitelj, neka sve imanje ide u općinsku blagajnu. Ako bi nasilnik imao obitelj, neka se dadne obitelji za uzdržavanje. I neka se zna: Ako je imanje majčino, ono nije podložno ovoj odredbi, nego se od nje oslobađa. Ako je što očevina, neka se uzme kazna, kako već rekosmo, 100 libara.
22. Ženino imanje daje se po savjetu suda obitelji onoga koji je ubijen za njihovo uzdržavanje zato da se mogu uzdržavati oni koje bi otac mogao hraniti.
23. Ako bi netko krao u crkvi, a krađa je mala, neka plati kaznu 50 libara i to pola feudalnome gospodaru, a pola crkvi za biskupa.
24. Ako bi krađa bila velika, neka se pogubi kao i ostali lopovi. Ako bi lopov ukrao te bi se javio satniku, a satnik ne bi to proslijedio, neka satnik plati kaznu 50 libara, a štetu neka satnik traži kako zna.
25. Ako bi netko naštetio životinjama, kazna je za tu štetu 2 libre, dok je kazna za štetu nanesenu svakoj maloj životinji 2 soldina. Ta se kazna dijeli na tri dijela, a šteta se plaća kako rekosmo. A koze neka se od sada otjeraju zauvijek.
26. Ako bi netko nešto našao te bi zatajio pronalazak da ne bi o tome govorio i ako bi se poslije to pronašlo, neka plati feudalnome gospodaru 15 libara zato što je to kao da je ukrao. Neka se pronađeno vrati onome čije je.
27. Svakomu svjedoku koji priseže ide 14 libara od onoga tko bi pronašao toga svjedoka.

28. Ako bi netko krivo prisegao te bi se to doznalo, neka plati 50 libara i to feudalnome gospodaru pola, tj. 25 libara, a sudu 25 libara. Neka se i išiba.
29. Ako bi nešto rekao nešto protiv suda te to ne bi mogao dokazati, neka plati kaznu 50 libara i neka vrati poštovanje te neka izjavi da je ono što je rekao, rekao o sebi.
30. Ako bi netko učinio razbojništvo na cesti ili na putu, odnosno ako bi ranio, istukao, zaskočio, razderao i na neki drugi način učinio nasilje, neka plati kaznu 50 libara.
31. Ako bi se neki međusobno svađali samo riječima, karali se i vrijeđali ili bi se stvarno mlatili i bili te se među sobom pomire bez suda, za mirnu pomirbu plaćaju 2 libre. Ako bi koja strana tužila, podnijela prijavu u kancelariji i tražila pravdu na sudu, ali se prije toga ipak pomire, neka sud zasjeda, ali neka ne sudi tako kao da se ne bi pomirili. Neka plati sve troškove i za mirenje.
32. Ako bi netko silovao neku djevojku, neka je oženi. Neka ga svećenici sude.
33. Ako bi netko silovao tuđu ženu, neka se pogubi. I ako bi netko nešto rekao protiv, a to ne bi mogao dokazati, neka plati kaznu 50 libara.
34. Ako bi netko silovao bludnicu, neka plati kaznu crkvi 50 libara, a sudu 25 libara.
35. Ako bi neka žena umorila dijete te se to umorstvo nije dogodilo nesretnim slučajem, a ona bi se htjela opravdati, neka se pogubi ona i onaj tko ju je nagovorio.
36. Ako bi koja majka umorila dijete u kolijevci iz nemarnosti i nehaja, neka plati crkvi 25 libara, a sudu drugih 25 libara.
37. Ako bi se pronašla vještica te bi se utvrdilo da je imala s vragom posla, neka se spali. Ako nije imala posla s vragom, nego je samo čarala, neka plati 100 libara i to feudalnome gospodaru 80 libara, a sudu 20 libara i neka bude šibana po cijelome gradu.
38. Ako bi koja žena samu sebe ili neku drugu ženu navela na neko tamno zločinstvo, neka plati 50 libara i neka bude išibana za primjer drugima.
39. Ako bi žena u drugome stanju pošla na vjenčanje s vijencem na glavi u crkvu da se uda, a to bi se kasnije pokazalo, te bi rodila prije vremena, neka je zbog toga kazne svećenici kako oni to žele.
40. Ako bi netko učinio nasilje pastirima, neka se njima vjeruje ako dođu tužiti, a počinitelj neka plati 25 libara.
41. Ako bi netko na silu rukom otvarao nekome vrata zbog bilo čega, neka plati feudalnome gospodaru 80 libara, a starcima 20 libara i neka se tri puta bičuje bez milosti.

42. Ako bi se netko noću nepristojno derao ili urlikao što ne pristoji jednome kršćaninu, neka plati 100 libara i to feudalnome gospodaru 60 libara, sudu 20 libara, a crkvi 20 libara. I neka se protjera na 4 godine.

43. Ako bi netko došao na put noću ili bi bio na vratima ili u kući te bi ga netko istukao, neka je dobro izudaran. I ako bi se došao pritužiti, neka plati 100 libara.
44. Ako bi netko zapalio kuću nehotice ili iz zlovolje, neka se pogubi i neka plati 100 libara i to feudalnome gospodaru 50, Svetome Jurju 25 libara i starcima 25 libara.
45. Svaka kuća, koja se nalazi na gradskome zemljištu i u kojoj prebivaju ljudi, mora svake godine o Miholju u grad za stražarinu dati spud čistoga vina ili jedan dukat. A kuća u kojoj se ne loži oganj i u kojoj ne stanuju ljudi, oslobađa se davanja stražarine.
46. Ako neka kuća, koja treba plaćati gore navedeni dohodak, a ne bi tri godine za redom u grad dala po običaju spud vina ili 6 libara, potpada pod grad po starome zakonu.
47. Onaj tko bi iznova sazidao kuću i htio biti kmet prve godine, oslobađa se svakoga dohotka. Satniku svaka kuća o mesopustu, ako ne prije, daje jedan ripar i jedan osmak.
48. Onaj tko hoće prodati ili oglasiti na prodaju kakvo zemljište, mora se javiti gospodinu kapetanu ili sudu za dopuštenje.
49. Satnik za oglašavanje prodaje od domaćega domaćinstva dobiva 12 soldina, a od tuđega 4 soldina i 1 libru.
50. Zemlja, koja se ne oglašava na prodaju, uvijek se može otkupiti. I kada se oglasi na prodaju sva četiri puta svake druge nedjelje, a to je rok od sedam tjedana, slobodno ostaje onome tko ju je htio kupiti. Tada se sastavlja kupoprodajni ugovor na način trsatske kancelarije. Drukčije od toga nije pravovaljano.
51. Kod kupnje imanja i nakon oglašavanja otkupa, uvijek je u prednosti domorodac.
52. Onaj tko bi napravio što protiv križa-oznake koja je postavljena po gospodskoj odredbi, kažnjava se s 50 libara. Ako križ-oznaka ne bi bila postavljena, kažnjava se s 25 libara. I kada se križ-oznaka postavi, neka mu se naredi da o tome dobije iskaz u službi kancelarije.
53. Onaj tko bi od općinskoga zemljišta po svojem naumu zagradio dio bez gospodskoga dopuštenja i dopuštenja poštovanih staraca, zaslužuje kaznu kakvu sud odredi i neka se odredi dohodak od uroda u općinskoj knjizi.
54. Onaj tko bi se pronašao da je sjekao drva u zabranjenome području pod Svetim križem, mora platiti Trsatu 50 libara kaznu za sječū.
55. Kada nedostaje jedan starac iz suda, starci moraju izabrati drugoga i predstaviti ga gospodinu kapetanu ili pred sudom. Starca će zakleti da će svakome suditi po pravdi.

56. Onaj tko bi bio pozvan na sud te ne bi došao, a satnik je o tome dao iskaz, neka krivac plati kaznu 8 libara i to gospodinu kapetanu 3 libre, namjesniku ili poručniku u tom sporu 2 libre, starcima 2 libre, a kancelaru jednu libru.
57. Ako se braća dijele po očevoj i majčinoj smrti te imaju sestru, dok se god ona ne uda ostaje u kući. Skupa je moraju otpraviti iz kuće po zakonu i kako koji može kada se uda, ako ne bi nastao neki razlog zbog nesloge.
58. Sestra ne može računati na očevinu, nego samo na majčin dio.
59. Žena ili kćeri ne mogu računati na polovicu imanja po očevoj smrti koju su stekli muž i žena živeći skupa.
60. Otac i majka moraju po volji i po mogućnosti dati kćeri miraz i po običaju prirediti vjenčanje.
61. Kćeri nakon majčine smrti mogu računati na majčin dio ako nisu bile zadovoljne mirazom i ako se u vrijeme vjenčanja nisu odrekle majčinoga dijela.
62. Ako o nekome poslu nema pisanoga dokumenta i ne može se dokazati prisegom, pravda se mora spoznati tako što će se morati dati prisega. I taj koji priseže, kleči pred raspelom između dviju zapaljenih svijeća i stavlja ruku na njega. I to mora učiniti osam dana po Miholji i to u potrebnom, većem predmetu.
63. Onaj tko bi premjestio među po svojem naumu koju je postavio sud, sudac ili procjenitelj, kažnjava se kaznom od 25 libara sa svim troškovima i štetom.
64. Ako bi se netko našao tko je krivično plaćao desetinu i zatajivao je, gubi te godine polovicu uroda koji se dijeli na četiri dijela i to jedan crkvi, drugi kapetanu, treći župniku, a četvrti onomu tko ga oda ili prokaže. I ako bi i drugi put taj krivac isto postupao, gubi sav urod te godine, ali mu se ostavlja desetina i nadalje ne može ništa iznositi iz vinograda bez svećenikova znanja.
65. Sudbeni stol mora svake godine postaviti dva procjenitelja koji moraju procjenjivati meso, vagati kruh i paziti na mjere kojima se mjeri hrana.
66. Mesari se moraju držati odluke suda iz 1603. godine i po onoj, tada određenoj cijeni prodavati meso na jednome mjestu u gradu blizu crkvene kuće.
67. Kada se izađe na teren, feudalni gospodar za pristojbu za konja dobiva 8 libara, starci 6 libara, a kancelar 14 libara. Ako se pak napiše odluka, za postupak daje se 6 libara, a kancelaru drugih 14 libara.

68. Od tovara vina koje se proda ovdje na Trsatu na Martinje, satnik dobiva 2 soldina da gleda kako se mjeri.

69. Satnik na godinu dana može naplatiti do 10 libara i neka se to zapiše u očitovanju kojemu moraju biti podređeni vojnici kada treba izvršiti kakvu gospodsku zapovijed i kada se zapljenjuje. Za svaku zapljenu dobivaju 14 libara.

70. Satnik na godinu dana oslobađa se svakoga, maloga i velikoga dohotka one godine kada obavlja svoju satničiju.

71. Svi kmetovi moraju popravljati općinske ceste i čistiti ih od tragova kola ili od konjskoga traga i to ceste od Drage do S. Lovreča i nadalje od Trsata do mosta. Za taj posao neka gospoda dadnu dva meštra.

72. Općinske ceste Podvežice Vežičani, Varošani i Strmičari iz Miševa Sela popravljaju i čiste od grada do srednje kapele kao i sve klance i putove te svaki uz svoj vinograd. I tko ne dođe na posao, neka plati kaznu 2 libre onima koji rade.

[Nedostaje tekst od 73. do 77. članka.]

78. Jednako tako, stanovnici Studenci popravljaju i čiste svaki uz svoje susjede, osim Rupnoga koje se općinskim radom mora popravljati i čistiti po potrebi.

79. Biskupske se i župničke časti i službe dostoji da po svojem pravu sude i kažnjavaju.

[Nedostaje 80. članak.]

81. A u svim drugim poslovima biskupi i župnici moraju se pridržavati ugarskoga zakona i Tripartita.

Mnogi popisani običaji koji su se od starine ispunjavali na Trsatu, a nisu u statutu i zakonu propisani, nego se običavaju izvršavati po drugome zakonu koji su sva gospoda bila održavala s trsatskim kapetanima, moraju se po istini i dalje održavati i ispunjavati. Da bi se znalo za te iste običaje i u pisanome obliku, ja, župnik Nikola Antonić, trsatski župnik i notar i modruški primicer, ovo počeh pisati 20. rujna 1653. godine kako slijedi. I bjehu uvijek održavani ovi običaji pod gospodinom Gašparom Rabbom, gospodinom Gašparom Knežićem, Franciskom Knežićem, Uldarikom Knežićem, gospodinom biskupom Agatićem, gospodinom Stjepanom della Rovere i gospodinom Ferdinandom della Rovere.

Oglase u crkvi o budućim sklapanjima brakova mora u župnoj crkvi Svetoga Jurja oglasiti gospodin župnik.

Oni, koji trebaju da im gospodin župnik oglasi brak, moraju prikazati nekakav dar. Sveti sakrament ženidbe mora se sklopiti u navedenoj župnoj crkvi Svetoga Jurja pred njezinim župnikom i dvojicom svjedoka.

Ako bi gospodin župnik trebao pisati isprave radi oglašavanja ili pozakonjenja u kojemu bi se gradu to htjelo izvršiti, za ispravu župnik dobiva 14 libre uvijek kada bi je pisao.

Gospodin župnik dobiva, osim ovoga dara, i jedan rubac za onu ispravu koju pozakoni.

Sakrament svetoga krštenja mora izvršiti na kršteniku u crkvi Svetoga Jurja gospodin župnik ili neki drugi redovnik pod njegovom službom. I kada krsti, dobiva po starome zakonu dva kolača od 6 soldina ako ne bi bilo veće vrijednosti, a đakon od kuma dobiva soldin ili orljak.

Kada nakon četrdeset dana braka gospodin župnik povede ženu u crkvu, dobiva po starome zakonu isto kao što je i gore navedeno.

Kada preuzvišeni gospodin biskup krizma, dijete koje se krizma mora donijeti svjećicu i jedan soldin.

Crkveni otac crkve Svetoga Jurja mora od crkve dati vino koje treba za pričešćivanje, vino za

Cvjetnicu, za Veliki četvrtak i za Uskrs. Vino mora dati i u bilo koje drugo doba godine, ako bi bilo proštenje, jubilej ili nešto slično.

Crkveni otac Svetoga Jurja mora uzeti predmete kod prečasnih otaca, fratarara samostana Djevice Marije Trsatske za Jurjevo za ukrašavanje oltara, predmete za svećenike koji smiju služiti misu, za klerike nižega stupnja i, ako je potrebno, za sve ostale. Sve se to treba napraviti kako priliči i s zahvalnošću ako bi se nekakva takva svetkovina održavala u ovoj crkvi kojoj to dolikuje i koja nema potreba osim za taj blagdan, ako ne bi predmete drukčije rabila i ako ih ne bi rabila kada se pokapa mrtvi. Zato neka zauvijek u svako doba samostan izruči i posudi sve ostalo što bi bilo potrebno za takvu funkciju.

Na prvoj večernjoj misi 22. travnja i na drugoj večernjoj misi 23. travnja, crkveni otac mora dati dva kanjića crkvenoga vina koje se pije ispred crkve.

Crkveni otac mora ponijeti rano ujutro na Jurjevo u samostan ocu gvardijanu jednoga kozlića ako se taj dan jede meso; ako se taj dan jede riba, mora dati iz ljubavi dvije libre za hranu. I u vrijeme objeda crkveni otac mora u samostansku blagovaonicu donijeti poštovanim ocima fratrima koji objeduju tri kanjića dobra i lijepa vina i to, ako je moguće, za oglašavanje plesa. Ako je gospodin župnik trsatski kod njih, mora i njemu ondje prinijeti barem jedan kanjić vina ako već ne može dva. A ovo sve za trud i službu koju ovi redovnici crkvi Svetoga Juraja učiniše zaista prikladno.

Crkveni otac Svetoga Jurja mora dati jedan i pol kad crkvenoga vina večer pred Jurjevo crkvenome službeniku ili svećeniku koji upravlja gospodarstvom i imovinom crkve Svetoga križa. Večer pred Duhove mora dati jedan kad vina, a večer pred Ivanje jedan i pol kad. Sve to zajedno čini 4 kada. A ovo, kada je potrebno, neka pomno i različito u crkvi Svetoga križa danju i noću zvone.

Crkveni otac ili onaj tko zvoni u crkvi Svetoga Juraja uvečer i ujutro za mrtve, dobiva 4 soldina.

Kuća Svetoga Jurja u gradu oslobođena je od svakoga gospodskoga dohotka. Jednako tako i Dolac, Žakal, Selino, za Sveti križ i ostalo ako se crkva trudi i drži u najam. Ako je u polovinu, polovinar mora davati desetinu.

Ako bi netko ostao u kući Svetoga Jurja u gradu na najam, on ništa ne treba dati u grad ili satniku kad se daje iz drugih kuća, nego samo treba dati crkvenome ocu za najam kako se nagode.

Trsatski satnik mora dati utorak pred križem Bakranima zajutrak, a Bakrani moraju u grad poslati nekakav dar. Satnik njima daje napitak i za samostan te salatu, 5 kruhova i dva kanjića vina. Bakrani moraju tako i gospodinu župniku koji ih otpraća poslati nekakav dar i satnika otpustiti.

Gospodin kapetan mora pred križem dati po običaju jedan kabao vina kada dođe gospodin župnik zajedno s pučanima u procesiji.

A mlinar s Martinšćice mora dati jednu pogaču koja se dijeli među svima.

Skelar pak časnoga samostana na skeli mora prirediti doručak gospodinu župniku i svima ostalima koji su s njime. Kada se procesija dovrši, trsatski satnik mora prirediti dobar objed gospodinu župniku i ostalima koji su s križem hodali po Trsatu.

Mlinar trsatskih očeva fratar mora dati gospodinu župniku lijepu pogaču ukrašenu vinom, a pučanima 30 kolača od kojih se dva daju u grad, dva ocima fratrima, dva na skelu, zatim svatko tko nosi križ dobiva svoj kolač, a ostali neka razdijele kolače među sobom po volji gospodina župnika.

Ako tko uzme zastavu u gradu za svadbu, mora za nju prinijeti jedan pečeni škopčev hrbat i stegno te jedan kolač.

Svaki od četiri vojnika, koji imaju plaću, mora svaki dan po redu stražariti u gradu. Noću moraju sva četiri vojnika stražariti po pola sata, a ne spavati. I od osmoga sata moraju se naći u gradu. Svaki od ovih stražara oslobađa se davanja spuda panjeva.

Kada satnik s vojnicima ili trsatskim službenikom nekoga voze u zatvor ako se optuženi sam ne bi pojavio ili bi satnik s njima izvršio pljenidbu, dobivaju zajedno svaki put 14 libara.

Ako se zaplijeni domaćima, dobiva se 12 soldina, a ako se zaplijeni strancima, 24 soldina, tj. 14 libara.

Kada se neka nevjestica s Trsata odveze preko granice, mora po zakonu satniku pokazati svoje priznanje ili priznanje svojih ljudi kako se oni međusobno pogode.

Na mesopusnu nedjelju satnik mora dati starcu i gospodinu župniku ili namjesniku obilan objed, a u subotu uvečer pozvati sve goste na objed po zakonu. I kome satnik, zbog kakve uvrede, ne bi pripremio objed ili ga ne bi pozvao, mora mu nadoknaditi 3 libre i mora mu se oduzeti dohodak te godine. I ondje moraju izabrati satnika, ako po redu ne budu to obavljali. I tko bude imao više glasačkoga zrnja, ustane i u ponedjeljak priprema doručak, a u utorak doručak priprema stari satnik.

Zabava je ova tri dana satnikova. U utorak, zadnji dan mesopusta, prvi ples pleše gospodin kapetan, dva kancelara, tri nova satnika, a zatim svaki ples pripada jednome sucu. Ako gospodin kapetan ne bi poslao nekoga iz kuće za prvi ples ili ne bi darovao da prvi ples netko drugi pleše, onaj tko pleše taj prvi ples, mora za njega dati 2 libre ili pola spuda masti.

Prvu korizmenu srijedu ili četvrtak suci moraju s gospodinom župnikom ili sami predstaviti gospodinu kapetanu novoga satnika. Satniku se mora potvrditi sva služba koja mu po

zakonu pripada. Taj satnik odmah mora početi raditi u poslovima izvršavanja pravde.

Satnik je od starine morao prinijeti u grad za dohodak 15 dukata od uroda prvu srijedu u korizmi. Ali, kada se vinogradi u Dragi uzmu Zrinskome; kada se četvrtinu vinograda vrati te kada se vraćeni vinogradi ponovno postave pod stari dohodak, opet će satnik davati 16 libara, a sada daje 13 libara s Dražicom.

Pučani moraju po redu prikupljati porezno podavanje 12 spuda svake godine dvije i spremati ga. Kada vinogradi, koji su sada pod Bakrom, opet budu pod Trsatom, treba davati u grad porezno podavanje 16 spuda.

Od starine je običaj da trsatski župnik pohrani domaće vino za potrebu bolesnika i mladih žena. Ako bi se dogodilo da mu je ostalo vino ili da se vino počelo kvariti, moraju pučani prvo trgovati starim vinom prije nego li se mlado stavi na prodaju.

Isprave gospodina zapovjednika u gradu trebaju Trsaćani po redu nositi do Bakra, Grobnika, Klane, Kastva i Rijeke, a ne dalje. Za dalje im se plaća.

Gospodin župnik po starinskome običaju mora pohraniti domaće vino za potrebu bolesnika i mladih žena. I ako...

Završeno: 22. rujan 2012.

Urbar koji je bila dala slavna kamara Gašparu Knežiću 1610. godine
i koji je preveden s njemačkoga na hrvatski jezik

Jednako se tako nalaze dvije sjenokoše na grobničkoj granici koje pripadaju gradu Trsatu i koje se nalaze dosta iznad Grobnika. Jedna se naziva Zazbidan, a druga Uselica. Te navedene sjenokoše moraju pokositi kapetan ili trsatski guverner. Na njoj je potrebno osam kosaca. Svakome se koscu mora se dati jedan mučenig. Ta odredba vrijedi kao zakon. I kada se te navedene sjenokoše pokose, trsatski kmetovi moraju poći i ono sijeno zajedno pospremiti, a da im se za to ne plati. I već nakon Mihajla moraju navedeno sijeno s jedne i druge sjenokoše s jednim slugom ili gospodskim čovjekom dovesti i izručiti u grad Trsat. Tada se mora navedenim kmetovima dati jedan doručak ili ručak.

Nadalje, grad Trsat ima u Dragi tri mala komada sjenokoše. Taj jedan dio graniči s jedne strane s Barišem Tomašićem, a s tri strane graniči s fratrima.

Taj drugi dio sjenokoše nalazi se malo naprijed. Taj dio graniči dvjema stranama s fratrima, a s treće strane graniči s Vitalićevom sjenokošom. S četvrte strane, koja se nalazi odozgora, graniči s vinogradom Ivana Grohovca.

Treći dio sjenokoše je još malo naprijed. Taj dio graniči jednim krajem s trima gore navedenim fratrima, a s druge strane graniči s Nikolom Tomašićem, a s treće strane, koja se nalazi odozgora, graniči s vinogradom Matije Kosa.

Na tim najprije navedenim dijelovima sjenokoše kmetovi ne moraju raditi, nego neka kapetan i guverner to isto urede za plaću.

Nadalje, grad Trsat ima ono što se nalazi u Martišćici s ove strane vode što pripada Trsatu. To su četiri dijela vinograda. Od toga moraju dati četvrtu mjeru novoga vina koje ondje prirodi. I to mora kapetan nositi ili goniti i od svakoga mijeha mora dati za nošenje 2 soldina.

Prvi dio, koji se nalazi dolje od mora, pripada Ivanu Spicijariću.

Drugi dio leži pokraj puta gdje je Perodent htio graditi mlin. I taj isti dio sada pripada Perodentu.

Treći dio pripada meštru, zidaru Ivanu. I taj je dio kao i gore u Dragi podijeljen na dvoje, odnosno na dva mala dijela.

Taj četvrti dio nalazi se čak gore u Dragi gdje izvire voda. I taj dio pripada Franu Jurišiću. I kada je berba u navedenim vinogradima, kapetan mora dati na pomoć jednoga berača ili beračicu. Nadalje, mora svim gospodarima i beračicama pripremiti jedan ručak ili užinu.

Jednako tako, trsatski kmetovi moraju svaku gradsku potrepštinu prinijeti gradu na posao. A razumije se da se to odnosi na ono što se nalazi od grada do vode i od vode do grada, a preko vode ne moraju.

Nadalje, svaki kmet bez obzira na to ima li ili nema gdje sijati i bez obzira na to sije li ne sije, mora platiti svake godine osam soldina, a jednako tako udovice kao i svi ostali.

Jednako tako, svi kmetovi moraju gospodske brajde održavati, privezati, kopati, preoravati i sve ostalo što je u navedenim brajdama potrebno izvršiti. Kapetan im mora za to platiti.

Ovogodišnji satnik mora prinijeti u grad Trsat na mlado ljeto 3 kokoši. Nadalje, taj isti satnik mora večer prije mesopusta te iste godine prinijeti na dar 3 kokoši.

Kazna ili globa

Tko bi raskrvario nekoga, mora platiti kaznu _ _ _ _ _ 6 libara.

Tko bi razbio luku, plaća kaznu _ _ _ _ _ 50 libara.

Kmetska kazna dijeli se na tri dijela: gospodski dio 2 libre, satniku 2 i onome tko optuži 2 libre.

Nadalje, jednu zemlju Aratiju, koja pripada gradu, sada drži u najam Grgur Materljan i plaća od sada i nadalje šest libara, 18 soldina.

Onaj prihod od brodova u Martinšćici: taj se u gradu Trsatu mora prodati ili promijeniti. Tko više da, njegov je.

Nadalje, onaj ribnjak u trsatskome kraju mora se prodati ili dati u najam onome tko više da.

Jednako tako, onaj brod koji se vozi od trsatske do riječke granice mora se prodati ili dati u najam na godinu dana. Tko više da, njemu pripada.

U sajmeno vrijeme, odnosno na dan Blažene Gospe i na dan Svetoga Ivana Krstitelja te na Veliki petak, moraju Kašteljani bečem plaćati na ovoj strani.

Nadalje, tko bi htio vezati konope prijeko vode ovamo i tamo, plaća kaznu 50 libara.

Trsaćani moraju napraviti i pripremiti kolce i most ili nasip i sve što je za to potrebno. Ako ne bi htjeli to učiniti, moraju plaćati prijevoz preko vode kao i ostali ljudi.

Nadalje, ako bi tko donio konope za most ili nasip bez dopuštenja, plaća kaznu 50 libara.

Pšenica ili drugo žito ide odavde na more i plaća se za svaki starić 2 soldina.

Trgovac mora imati pravilne mjere u gradu.

Jednako tako, nitko ne može ovdje prodavati sol bez znanja i volje trgovaca. Ako bi drukčije netko učinio, to je krijumčarenje.

Nadalje, nitko ne smije ovdje vino prodavati, nego samo na spud ili na pola spuda. Od toga mora platiti trgovinski porez i sav ostali porez.

Potom, u ovoj reformi zadržaše to da tršćanski kmetovi ili podložnici mogu onu svoju zemlju i blago od kojega se daje dohodak bez znanja i gospodskoga dopuštenja ili bez kapetana među sobom zalagati, zaplijeniti i sasvim prodati. Iz toga proizlazi da se zbog tih promjena, koje su bez ikakva reda, neki sve više bogate, a ni za što osobito ne plate. A jedni se pak nalaze i kazuju da oni u pomanjkanju takvoga blaga ne mogu podnijeti plaćanje staroga dohotka. Zato guverner ili kapetan moraju tražiti od onih koji bi ostali dužni dohodak od onoga blaga ili od zemlje da se to unaprijed odsluži i ispuni po običaju. I neka se to navedenim kmetovima u ovoj općini najprije proglasi kako bi se znali i mogli vladati. I neka se od sada nadalje ne može ništa založiti ni oporučiti ni prodati bez poglavareva znanja pod kaznom gubljenja svih svojih prava na svoju zemlju ili prava na drugi dohodak. Neka se tako održava pokornost i neka svatko jednako ono što ima drži i uživa. I neka se onaj porez od dohotka, ili tim zadržan ili onim kojim se ruši, može propisati svakomu te pokazati i postaviti svima pravo i pravično.

Najkasnije da navedeni moraju posebno u vrijeme straha ili rata ili ako bi koja druga jednako tako sumnja bila, onim četirima soldatima u gradu Trsatu, kako je i u Rijeci, svaku noć jedan s drugim stražu moraju pomoći izvršiti i nastojati u tome. I ovo je za veće uvjerenje pravice i istine je ovo je na dvoje jednako učinjeno i postavljeno: jedan od svijetle Inferior Kamare od austrijskoga predsjednika i savjetnika potvrđen te izručen i dan sadašnjemu vladaru navedenoga grada Trsata Gašparu Knežiću. A taj je pak drugi primjerak vlastitom rukom i pečatom navedenoga Knežića presvjetloj Kamari izručen i prezentiran.

Pisan i Potvrđen u gradu Grazu 27. ožujka 1610.

Juraj Glažar, Vidohmar Baptista Fiskar

Hans Ćurlošimić, Ludovik Kening.

Ja, Ivan Mikulanić, očiti nodar carskom vlašću, ovaj trsatski je urbar od njemačkoga jezika na hrvatski jezik mojom vlastitom rukom protumačen te ga za veću vjerodostojnost i važnost potpisah 1611. godine.

Završeno: 14. lipanj 2013.

13. FAKSIMIL TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

 $3v$

Statut Jarysa.

Sada znane ugnianje na 20. Aprila 1860 u Zračno Jarskoj Dubravi (umro-
sli) En. Daron Dario Guroj Capitan Parinski komandant od Jarska skupa zbu-
numo shipon dalla Rouare Capitan Rikis Jarskoj Dubravi skupa zbu-
numo Papom Gabrielom Jaram i satnikom od letta Sulumom Sulumichom i sud-
Tomih Matroglan, Matrena Guran Matressa Matkovich Stanja Jurik alias
Matroglanich shipon Sarkoz Serkinio (Plago Guroj) Sarich, Guran Brenzich, Sika
Bartoldovich, Guran Kirin, Guran Balich skupa u (antella lita i postuadabito zola
santovuang i za nockie uoruanje Proricha

Figure 1. *Staphylococcus aureus* strains.

Pishi Pacht Portuina.

1. Ako bi En: čiml panu illiti i aguestano sti puli kaga, terra bi ta pouteti prez
Imanija Serpentinoua data isti plati ta isti saguest.
2. Ako bi ki uopit i nahi Pomagostato bi ki i pul pi na pinal na pomach, pak binc
dormalo da plati pene En: Liza figua s. Surija 22.
3. Ako bi ki uadne fical pomagaita tar nahi pinal kiti al na pomach plati
pene 22.
4. Ako bi ki ukral Vichija alla i kam stoga i alla terra binc uale pene 220.
istoda komu buia.
5. Ako bi ca komu Ukupadano na duoru illi tuon duoru terra nahi mogal pakesh, palle
bi imal sumgnia nahaga, illi ualika kalle na ia mura da komu, i ako binc nahi
fakou tat da ika bit castigan kako uocinat i bit bandison i blago uocet za komu.
6. Ako nahi ipouival da on kiga potuti i ma bit fatices na uoglin En: i Penda od i
uota a pene da plati s. Surija 220 En: 220 starem 210.
7. Ako bi ki pnat tataroga: i lacinea terra ga nahi bit pouidati, illi biga zakti u fuchon,
illi kamo god drugamo da plati tu istu pene.
8. Za idlu bi bi uopit of kushie i Enauillitiri kodi, illi od Nobla plati 230.
9. Tako rane kiti naital kaga i gliuker Vinogradah omal kakh, kmal plati i kiti naital
stoin cunachi tar nahi oglakil i pouadat, pada u para Potniku.
10. Ako bi ki prodal blago suoga od kmet, komu ni kmet, tachi sel dat na drugi
cunfiri prez oglastenja Serpentinoua, da zingiglia uoc olago, Polovitu Prande,
i da se ima uopit instrument papet od familarie Terakhe drugaije su od naitne
kripost.
11. Suakaj Xama ya uarouano od iatraga glana.
12. Ako bi ki som hotel suadechi, i nahi i kikanat Prande plati 22 i daturamibil pomen.
13. Ako bi Potniki potaugliani terra kaga zaxkli na babbina uo Vinogradu, i ako bi mogli
takoua stakniku ugrat ko elamanija da uazmij, aboli naragiu naperno da ja kaba ku
i nil da plati pene 26 En: 22 starem 22 Potnikom 22 i bit daplaki staknu komu
bude.
14. Ako bi Potniki kaga zatagati, i naitaliga pouadat Prande, da mi plati 26. Enu 21
2. starem 22. a onomu ki acusa 22.
15. Ako bi pak bi Potnika ca zingligush uital po Vinogradah, alli prez urocha uilina
uudra plachia pene 28. polovitu za onoga kiga da.

111

17. Ako bi ki upal u parni tere ki nudi dugunija figuranaga ali Novantoga, ta pena gre polovinu za figuru a polovinu za castal.

18. Ako bi ki koga bit, tukal, Porait od karui gro kuni 26. i da ima Pranda sasti i uditi na rano, i gniega likaria platiti sasti, i sasti 20. bi mogat diti.

19. Ako bi samoz imal samozem kakovu nist naspoloma, ili samica samcom od gae zha da je pranda suditi ima pena 26. ka pranda diti polovinu Pranda i ki budati mat da proshenija pita.

20. Ako bi ki koga staru opotal, izmesti mal usloha upala u pena 26. polovinu kuni a polovinu Pranda ali castigan i stralom.

21. Ako bi ki nastoji i diti ubiti daga glava zaglavu oboziga gielli, illi da obozide niti castigane sasti, a pena da platiti 26. adko pene gre za pomich od figue

22. Daga 20.

23. Ako bi nabi mogat kakov siltik giat da nabi obitagli imal da ima blago gre nad hamara, ako bi imal obitagli daga da obitagli ob cam sa mogat diti 26. i da se nudi daga blago malsimo da nima minche biti podloma kaga daga kakovu a gage daga daga pena uama kako rekoma, pena 26.

24. Vina od kagidaga Karina, diti obitagli hige ubigan, tako bude na koni onzi Pranda, da daga sasti, 26. hige mogat diti kakov.

25. Ako bi ucini ki kakovu u figuri diti kakov mela platiti pena 26. pol kuni a pol figura cast Distupona.

26. Ako bi kakov uclita daga glava kako ofalem kakov ako bi kakov ucini, tere kine oglati Sabniku, tere nabi Sabnik dal no peno, da Sabnik platiti pena 26. a shoda naka Sabnik i kaka kaka.

27. Ako bi ucini shoda ucini, daga gre pena 22. od suake male od 2. ka paragra da bi diti, a shoda da se platiti kako rekoma, a kosa sada se bandiziu za uacati.

28. Ako bi ki ca naval, tere bi zabagil da nabi porat, i diti kine nolla nolla da kuni.

29. 20. ga te kako diti ubiti, i aie naka cigonaga.

30. Suahoma diti kuni ki misa, od onoga kaga naida gremu 2: 4.

40

28. Ako bi hruvo prinagal tara biše drude da plati 24. Snu: pol togast 23
a Prade 24. i daga frustan.
29. Ako bi ga suprotiva Prade raket, biše nabi mogal polerati da plati pene 24
i da porerna postenije, da reze caga raket, daga soli raket.
30. Ako bi (stru ili mut) raket plati pene 25 ranil, abutal, naskvil, rastegnat, i
skim him nacinom sille usimil.
31. Ako se bi mai sobom suadi zinam, alla rakarajin i apelojin, alla ziclon daga nla
to i dji, kase mai sobom prai Prade pomea za mirno gredj 22. ako pale da
stran bi trilla, alla danumia storilla i camilane, i Prade pilola da fram tantogara
nemire, Prade sadeti, alla natoko sudji, kake da nobine pomealli nister magna
duran budi plati sua spendie, i za mirno.
32. Ako bi nilla ufful kor Pinrika, doju pozaloni, sujan budi ad Kikrinik.
33. Ako bi kame iloual tuju danin gne glori, i ako bi ca suprotiva raket, i namagal pa
karati da plati pene 24.
34. Ako bi siloual ku bludnu do kati pene (figue libor 24. a Prade 22)
35. Ako bi kaponetila kiti tara nabi pomea roche, i bino italla ceta ei niti do ingne glori
i anemu ki bi jin paputla.
36. Ako bi ka mat kitta u ziballa umilla po namagli nati, i namagna da plati
(figue 23. a Prade drugaj 22).
37. Ako fine nala (ermida) bati imella zitagom daga, da ima biki usagna, ako nati zira
gom Logo pomea nabela da plati pene 24. Snu: 2 Prade 22. i da ima ki frustan pomea naram.
38. Ako bi ka raxatiliaron sobe, ili bi drugu napagilda na ko hamar daga ad zinola
da plati 25. i biki frustan na pomea drugaj.
39. Kaska glava kage novacina tara bi porta pol krunicu i figue daga pozaloni, i
ako fine poka obrailo dabi potuo uimera daga raito, ima biki ad Kikrinik nati daga
pa castigana po gnih fuoleniju.
40. Ako bi uimil silu pastirem daga gne usarano alo midatuzit, i da plati 23.
41. Ako bi ibum rakum opiral coraba komu rakatun stvar da plati Snu 24. a stragom 24.
i da mare dadu bi shani kenopa praz suake mitorli.
42. Ako bi ki unchi kakov glasi padebni pominoual illirul, kase natorbi nagadnaga
kashianina da plati 24. Snu: 24. Prade 22. i da ima ki bati
na latta 9.

36. Kiti posuon na Pradu, ter nabi dual odgovoril i celahim stoni Satnik, ploti nene
 28. Eni: Capitanu 23 namie miku illi: luogo lancatu u toj Pradu 22 shajet
 22. (ancilera gadna.)
37. Ako se Dvati della po smerti Oca, i Matara, baze imoj sadru suagda doklere
 oreni ima i kusti stat, ploti skupa daju od prave po zakonu i kakohi promote, ali
 nabi dokleri trerki radi nastorhina.
38. Sestra nemore della pretendit od Cinthia, para od Materintha.
39. Xena aliti Hiciera nemore pretendit polonizu Blaga, po Cinthia smerte ho stene mu:
 Xena, skupa niman.
40. Oba i Mat moru po negli i po mogaj tuu dotat Hicieri, polak namde Rjir uerit.
41. Hiciera za smertu materintha, moru pretendit materintha, ako uo dore dore
 nima bilit i u uen na xeridha nima renunsiata.
42. Kada prima se ximaju, u kakom dogovoru, i proutie nemore, akona spinagun
 Punita sporastima komu se ima dat pinaga, i baderesi stonisi naku na Pripello
 med dajni baderesi goruckeni pincedi ima oren dan po blitigle, baderesi poble
43. Kiti meati postauglieni od Pradu aliti od Sudat aliti od timaduri primasit od smert
 uenit, upada upenu 23 za uen shajon. Kuran
44. Ako bue ki omenal da kuzica ya baderesi plachid i zatajial egubila magafella
 polonizu intrada ca gre na letin delli gadon (ique 2. Capitanu 3. Punita 4. Omenu
 ki alititi poue i ako podrugit plot talon tim nima nimal egubila uen intradu magafella
 letta i gimeni dretina daga pusti u napitak nemori pusti baderesi poble niderat od baderesi
45. Oba timaduri se imaj postnut od Stola Pradanoga poble letta ki imaju shimat
 men, pozat krut, i naderit na mero soga zahranu.
46. Beteri se imaju naderat polak otube Pradanoga letta, bax i nima oca Cinthia pro
 zavot meno na iadnam mactu na daronu blizu kusti (pione)
47. Beteri se na bue od Remgle Eni, za chifu 28 shajem. 1. a (ancilera 21.2
 ako paki sinteria se shaj ya uen 26 uen, drugah 21.2
48. Ci huora uen bue prada oti na Joratu po kartigra gre Satnik uen 2: ta shaj na mero.
49. Satnik od letta more cinit naplatit da piri i dore zanine suzat komu podlani ima
 yu. Ciri uenit kada omenit ima kakom zaprosi baderesi kaka zaber stene na baderesi 21.2
50. Sest 26 od letta jo stoni az suadga dretina malla i uenit na letta sumie baderesi.
51. Letta omenit dretina uen kasti na traugliati, uenit bga od Xaga i 3 furaia uenit
 od baderesi i maktu gaja furaia illi komiti komiti i baderesi 21.2 uen maktu.

~~108~~
108

En: (apitan na kiza kula En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida. Proccassion
imagin dat gashin karakusina no obricoj.

A Malinar zmathischice ima dat iadna pogajin ka gre mei suik.

Proccassion nak samoga Plouan na buda ima dat En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida. Proccassion
imagin dat gashin karakusina no obricoj. Sabnik Ternaski ima dat En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida.
En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida.

Malinar Otas Tratar Ternaski ima dat En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida. Proccassion
imagin dat gashin karakusina no obricoj. Sabnik Ternaski ima dat En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida.
En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida.

En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida. Proccassion imagin dat gashin karakusina no obricoj.

Soldati A ki mladiji imaju dazni su suki da ne proccassion u kastel shopa Plouan, deida. Proccassion
imagin dat gashin karakusina no obricoj. Sabnik Ternaski ima dat En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida.

Kada Sabnik soldati abiti zoficim Ternaski koga naglasia u kastel shopa Plouan, deida. Proccassion
imagin dat gashin karakusina no obricoj. Sabnik Ternaski ima dat En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida.

Kada ka neushica Ternaski na drugi kuzin adregia imajo u kastel shopa Plouan, deida. Proccassion
imagin dat gashin karakusina no obricoj. Sabnik Ternaski ima dat En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida.

Mediglin Ternaski Sabnik i adregia u kastel shopa Plouan, deida. Proccassion imagin dat gashin karakusina no obricoj.

Kada ovisiti dazni Sabnik na drugi kuzin adregia imajo u kastel shopa Plouan, deida. Proccassion
imagin dat gashin karakusina no obricoj. Sabnik Ternaski ima dat En: Plouan u kastel shopa Plouan, deida.

Lakome nusa mista; i adontat sluzet so ojnaga u dugovanju pravi se
 Sotnik od Starine meke ninosat u postat ad dokalka Dyma daktat is
 parnu sracha konizma alko Duhuck Kinogradi u Frayn biliti ad cinistoga uzeti;
 pos. Ceterhuu oblegnini, ki kada duhu oblegnini ki kaka bude prava cheni; i pos.
 kani naitan obhara kackia opeta daktat ^{gib} a rucki daktat u m. 12 o kacki
 Pucari imajia po crada' pobinat potorno suako letto dua i imajia 12. i 2 o kacki
 opet biliti Kinogradi pod - Zorrat kime sracha mri biliti; biliti daktat u jela pomogao 12. i 2
 O Starine ia nauaka da Plonan Zorratki zahranu uina vrom chinga sa nimiru ot mri;
 i kan mladozvitih tes da digne pimiru; i daktat uina ostalo alti na kuer kacki;
 duzmi su Plonan naiterue omo chingant i ego mlado sa sheni na mri ojiu.
 Ijki Edn. Lapomutnaga u postatu imajia Zorratki cheni po crada naitat do Daktat,
 Urdmika, Plana, kackia i Plana omo ca glic cheni na plectiu.
 2. Plonan po nauake od Starine imo zahranu uina i omajia sa nimiru Daktat
 i kan mladozvitih iako mri

1
Kary kigo bel dan Supara krasichia od Skuna farnaro fottu isto
2 Denstega Gencha na Heruacki pirotsen

2
Tulikaissa sa nahajajuchui sinokoma na krasfina smobiskem karned Grad Jar-
set stinaju ali vishoi, te lese i dno uina smobiska, a iadna sa imenue Zashid:
bana a druga viallisa te razone sinokoma ima samtan ali krasnatar Jarsetki i na
ti rokesti, potubnogo nagria osamkosa i mackomu kornu ceima dah gatan muckaj
toia kake zaton, i kadissa te razone sinokoma notkoma, dicensu konati Jarsetki
pait i ono sari skana smobiski i ma suaka plachia i jur za Nihoglium dicensu
vashen i vashen i druga sinokoma Jarsetki, slugom ali krasfina Jar-
kim u grad Jarset i mackibit i mackit i kura i vashen razone sinokoma
i kura i vashen ali mackit i kura.

Vashen ima Grad Jarset u Jarsetki i kura sinokoma te gatan kura Jarset
i kura Jarset i kura Jarsetki i kura Jarsetki i kura Jarsetki i kura Jarsetki

Ta drugi kura sinokoma toia gatan macko na macko (kura od dno Jarsetki i kura
Jarsetki a od Jarsetki kura sinokoma viallisa, od Jarsetki kura sinokoma
na kura Jarsetki Jarsetki Jarsetki.

Jarsetki kura sinokoma i kura macko na macko kura sinokoma viallisa Jarsetki
Jarsetki i kura sinokoma Jarsetki a druga kura sinokoma Jarsetki i kura sinokoma Jarsetki
Jarsetki i kura sinokoma Jarsetki a druga kura sinokoma Jarsetki i kura sinokoma Jarsetki

2
Ti Jarsetki imenue kura sinokoma niku dursu kura Jarsetki negr Jarsetki ali go-
uarnatur da ima na plachiu te iste Jarsetki i kura Jarsetki.

2
Vashen ima Grad Jarset ono Jarsetki i Jarsetki na kura Jarsetki Jarsetki Jarsetki
Jarsetki a te Jarsetki kura Jarsetki od kura Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki
Jarsetki i kura Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki

2
Jarsetki kura Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki

2
Jarsetki kura Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki
Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki Jarsetki

14. RJEČNIK TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

A

akoprem = premda, iako, makar

akužati = optužiti, optuživati

ali = ili

april = travanj

arešt = zatvor

B

bala = ples, igra, bal

balot = lopta, glas na izborima

bandira = zastava, barjak

bandižan = izgnan, prognan

bandižati = izgnati, prognati

beč = srebren, mletački novac

bekar = mesar

berma = sveta potvrda, krizma, firma,

bermati = potvrditi, krizmati, firmati

bir = ubiranje poreza

blago = stoka, blago

bolnik = bolesnik

bonifikati = nadoknaditi

brajda = stup s žicom za lozu

C

colation = ručak

Č

ča = što, koji

ča je = to jest

čast = dio

čele = pčele

česa = čega

čigov = čiji

človek = čovjek, muškarac

človik = čovjek, muškarac

čreda = red, vrsta

Ć

ćeden = tjedan

D

dacijar = onaj tko daje danak, daću

denuncija = objava kod suda, tužba, prijava

deržati = držati

dignus = prikladan, vrijedan, dostojan

dostojan = zaslužan, dostojan

dotati = dati miraz

driventar =

dugovanje = stvar, premet, posao

dukat = vrsta novca

dvor = dvorište

E

execution = izvršenje; ovrha, zapljena

F

facolić = ubrus, rubac

fadigati = raditi, truditi

fiskar = onaj koji viče, vriska

fit = najam, zakup, zakupnina

fruštan = šiban

funtion = dužnost, služba, zadaća

G

governatur = namjesnik, vladar, guverner
gresti (gre, gredu) = ići, dobivati
grunt = zemlja, baština, imanje, dobro
guvernati = upravljati, vladati, voditi
gvardijan = glavav samostana

H

hervaski = hrvatski
hlipac = kruh
hotiti = htjeti

I

indulgenca = proštenje
inštanca = hijerarhijski stup
inštrument = isprava, javni spis za sud
intimati = narediti, zapovjediti, naložiti
intrada = dohodak
imenovan = naveden
iskati = tražiti

J

jeti = uhvatiti
jubilej = proslava godišnjice
jur = već
južina = doručak, užina

K

kad = vrsta posude
kade = gdje
kadi = gdje
kako = kao
kamara = blagajna
kanciler = kancelar
kancilerija = kancelarija

kant = oglas
kantati = oglašavati
kapitan = kapetan
kaštalad = upravitelj dobara, crkveni otac
kaštel = grad, gradac, tvrđava
kaštiga = kazna
kaštigati = kazniti
kerstjanin = kršćanin
kerv = krv
kmet = seljak, težak
konfinati = graničiti
konščjenca = savjest, duša
kripost = valjanost
kunfin = granica, međa
kunfinati = graničiti
kuntrabant = krijumčarstvo
kus = komad, manji dio
kvar = šteta, kvarenje

L

lego = nego
leto = godina, godina dana
licencija = dozvola
likarija = lijek
list = pismo
lougotenent = poručnik

M

malin = mlin
malinar = mlinar
mankament = pomanjkanje, nedostatak
marc = ožujak
mast = novo vino
matrimonij = brak, vjenčanje, ženidba

mejaš = međaš

mesopust = posljednji dan mesojeda

mih = mijeh

mišati = miješati, preoravati, premetati

mod = način

mučenig = mletački kovani novac

mul = nasip u moru

muntati = promijeniti, mijenjati

N

nahoditi se = nalaziti se, postojati

najti = naći

napovidanje = navještenje, oglašenje

navada = nauka, navika, običaj

navadan = običajni, onaj koji se navikao

navadba = v. navada

navlastito = osobito

nodar = notar, javni bilježnik

nošnja = nošenje

O

običanje = običaj

oblast = ovlast, ovlaštenje, moć

obrnuti = obratiti

obvaliti = oboriti, srušiti, svladati, spustiti

oficij = služba

oglašenje = proglašenje, dopuštanje

omejkeh = ograda

opservati = odslužiti

opslužiti = ispuniti, izvršiti

orljak = sitan austrijski novac

osobojno = osobito

ošpotal = pogrditi, naružiti

otiti = htjeti

P

pače = čak, štoviše

pena = kazna

panjač = panj

peškera = ribnjak

pezati = tegliti, vagati

plovan = župnik

pojti = poći

polak = blizu, kod, kraj, uz, po, prema

pominovati = spominjati, govoriti

pop = svećenik, župnik

poput = kao, na način, nalik

porat = luka, pristanište

porcija = porez, dohodak

potribno = potrebno

potribovan = potreban

potribuvati = trebati

povedati = reći, kazati

povidati = priznati, prokazati, priopćiti

pravdeni = sudski

pravično = pravedan

pretenditi = tražiti, zahtijevati

prez = bez

prezentati = predstaviti

prezredan = bezredan, neuredan

primicer = seoski ili katunski starješina

priobernjen = preveden

pripetiti = nagoditi, urediti, udesiti

priseći = zakleti se

pristoji = pripada, dolikuje

priti = prići, doći

procesion = procesija, ophod

propelo = raspelo, križ

provati = dokazati, probati, pokušati
publikati = proglasiti, objaviti, obnaniti,
puli = pored, kod, kraj, pokraj, uz
pušćati = puštati

R

refektorij = blagovaonica u samostanima
reformation = reformacija, reforma
relation = izvješće
renuncijati = odreći, poreći
ripar = vrsta novca
robota = posao, rad, trud
robotati = raditi, truditi
rotiti = prisezati, zaklinjati, kleti
rotnik = prisežnik, onaj tko se kune
rubež = zaplijenjeno, plijen, ovrha
ručenje = ručanje

S

sam(a)nj = sajam
santež = crkveni službenik, svećenik koji
upravlja gospodarstvom i imovinom crkve
satnik = stotnik
satničija = stotnikova služba
sekvešt = zapljena, zabrana, sekvestracija
sekveštrano = zapljena, zabrana
seno = sijeno
sententia = presuda, odluka, kazna
sila = sila, nasilje, zlo
sinokoša = sjenokoša
skas = udarac
skok = odapinjanje
soldat = vojnik
soldin = novčić

spolovina = udruženje između vlasnika
proizvodnih sredstava i radnika radi
dijeljenja dobitka upola
spolovinar = onaj koji tuđu zemlju
obrađuje napola, pa prima polovicu
dobitka
spraviti = učiniti, sastaviti, pospremiti
sprogoditi = otpratiti mrtvaca, spovoditi
spud = vjedro, mjera za tekućinu i zrnje
stati = stanovati
star = mjera za žito
statut = skup pravnih propisa i pravila
storiti = stvoriti, napraviti
strana = stranka
straževina = porez za sigurnost grada
sučati = sustati, izmoriti, iznemoći
sušpet = sumnja
svetnik = savjetnik

Š

škina = hrbat, hrptenjača, leđa
škoda = šteta
škodnik = onaj koji je štetan
škopac = uškopljena životinja
špendija = zarada, trošak
štafa = pristojba za konja
štimadur = procjenitelj
štimate = procjenjivati

T

ta = taj
tanac = ples, igra, igranje
tat = lupež, lopov, kradljivac
tatbina = lupeštvo, lopovluk

ter(e) = te
tergovac = trgovac, prodavač
testati = učiniti oporuku
tja = daleko, sve do, čak
tovor = tovar, breme, teret
trat = put
tulikajše = isto, jednako tako

U

ubiti = ozlijediti, povrijediti, udariti, ubiti
uboh = ubog, jednostavan, priprost
učiniti = napisati, napraviti
uličje = košnica
ura = sat, ura
urbar = propisi kojima se određuje odnos
vlasnika zemljišta i seljaka
urbarij = v. urbar
urđin = nalog, zapovijed
urta = povreda, uvreda, svađa
usnažiti = očistiti, urediti

V

va = u
valido = valjano

varoš = selo, grad
Vazam = Uskrs
vazeti = uzeti
važgan = zapaljen
veće = više
volta = lice, obraz

Z

zač = zašto
zahrniti = pohraniti, spremiti, sačuvati
zasvim = sasvim, posve
zbirati = sabirati, sabrati
zdola = odozdo, dolje
zgora = odozgo
zibela = kolijevka
zibrati = izabrati
zlamen = znamen
znovič = iznova, nanovo, ispočetka
zvirati = izvirati
zvolenje = odabranje, odlučenje, želja

Ž

žaknić = đakon, đak
živina = domaće životinje

15. ISPRAVCI

Budući da se u ovome radu bavim jezikom Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara, imam obavezu u ovome diplomskome radu ukazati na neke vlastite pogreške i ispraviti ih. Naime, sudjelovao sam 2012. godine na projektu priređivanja knjige akademika Luje Margetića: *Srednjovjekovni zakoni i opći akti na Kvarneru*. Knjiga je izašla iste godine u izdanju Nakladnoga zavoda Globus, Naklade Kvarner i Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Ispravci su sljedeći (str. 122 – 137):

1. Transkripcija Trsatskoga zakona

str. 122: 3v: Cacan – Čačan

str. 124: 4v: 20. pomoch – pomoć

str. 126: 6v: 35. je¹ – joj

str. 126: 6v: 35. je² – ju

str. 126: 6v: 35. uputil – naputil

str. 126: 6v: 42. dostoji jednoga – dostoji na jednoga

str. 126: 6v: 44. zonda – zounda

str. 128: 6v: 48. imasse – ima se

str. 128: 6v: 52. Ki bi postupil – Ki bi se postupit

str. 128: 6v: 52. upada – upade

str. 128: 6v: 53. od – ob

str. 128: 6v: 55. imayu – imaju

str. 128: 6v: 55. prezenat – prezentat

str. 128: 7r: 56. kancileri – kancileru

str. 128: 7r: 70. moraju – moru

str. 130: 7r: 64. illiti – iliti

str. 130: 7r: 70. letta – leta

str. 130: 7r: 72. Strmičari – Stermičari

str. 130: 7v overšavala – overševala

str. 130: 7v bila su obderžana – bila su ova obderžana

str. 130: 7v ovo počeh pisati – ovi počeh pisati

str. 132: 7v crkvi – crikvi

str. 132: 8r (2. odlomak) časnih otaca fratar – časnih otac fratar

str. 134: 8v (2. odlomak) suih – svih

str. 134: 8v (3. odlomak) doverši – dosverši

str. 134: 8v (10. odlomak) namesniku – namerniku

str. 136: 9r (3. odlomak) po črede porezno – po črede pobirat

str. 136: 9r (6. odlomak) ako prem – akoprem

2. Prijevod Trsatskoga zakona

str. 133: 8r (4. odlomak) dvama – koji objeduju

Izdavačima se ispričavam na ovim pogreškama.

16. LITERATURA

1. Babić, Stjepan; Finka, Božidar; Moguš, Milan. (1994) *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga
2. Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija. (2005) *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Bratulić, Josip. (1988) *Vinodolski zakon 1288. – 1988..* Zagreb: Globus, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Pravni fakultet.
4. Damjanović, Stjepan; Jurčević, Ivan; Kuštović, Tanja; Kuzmić, Boris; Lukić, Milica; Žagar, Mateo. (2004) *Mali staroslavensko – hrvatski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska. (kratica: MSHR)
5. Damjanović, Stjepan. (2005) *Staroslavenski jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
6. Deanović, Mirko; Jernej, Josip. (1990) *Talijansko hrvatski ili srpski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Frančić, Anđela; Kuzmić, Boris. (2009) *Jazik horvatski: Jezične raščlambe starih hrvatskih tekstova*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
8. Gluhak, Alemko. (1993) *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: Auguste Cesarec.
9. Hansen-Kokoruš, Renate; Matešić, Josip; Pečur-Medinger, Zrinka; Znika, Marija. (2005) *Deutsch- kroatisches universalwörterbuch, Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Globus, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. (kratica: NJHUR)
10. Kuzmić, Boris. (2009.) *Jezik hrvatskih srednjovjekovnih pravnih spomenika*. Povijest hrvatskoga jezika, 1. knjiga: Srednji vijek. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA, 405-456.
11. Kuzmić, Boris. (2007) *Veprinački zakon*. Veprinec: Župa sv. Marka ev. Veprinac, Mjesni odbor Veprinac, Matica hrvatska ogranak Opatija.
12. Malić, Dragica. (1972). *Jezik najstarije hrvatske pjesmarice*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, Liber.
13. Malić, Dragica. (1988). *Povljanska listina kao jezični spomenik*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
14. Margetić, Lujo. (2007) *Senjski status iz godine 1388. Senjski zbornik*, 34, Senj, 5–160.
15. Margetić, Lujo. (2006) *Srednjovjekovni zakoni i opći pravni akti na Kvarneru: knj. 2: Veprinac, Kastav, Trsat*. Rijeka – Mošćenice: Adamić, Zavod za kaznene znanosti Mošćenice Pravnog fakulteta u Rijeci.

16. Margetić, Lujo. (2012) *Srednjovjekovni zakoni i opći pravni akti na Kvarneru*. Zagreb–Rijeka: Nakladni zavod Globus, Naklada Kvarner, Pravni fakultet u Sveučilišta u Rijeci
17. Margetić, Lujo; Moguš, Milan. (1991) *Zakon trsatski*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
18. Marević, Jozo. (2000) *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, I. svezak. Zagreb: Matica hrvatska.
19. Marović, Jozo; *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik*, II. svezak. Zagreb: Matica hrvatska.
20. Mažuranić, Ivan. (1854) *Statut grada Senja od godine 1388*. Zagreb: Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, 3, 141–154.
21. Moguš Milan. (1977) *Čakavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Moguš, Milan. (1988) *Jezik prijevoda Senjskoga statuta*. Senj: *Senjski zbornik*, 13, 51– 56
23. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 1: A–češulja. (1880-1882) [ur. Đuro Daničić] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
24. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 2: Četa–đavlji. (1884-1886) [ur. Đuro Daničić, Matija Valjavec, Pero Budmani] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i i umjetnosti.
25. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 3: Đavo–isprekrajati. (1887-1891) [ur. Pero Budmani] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
26. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 4: Isprekrižati–kipac. (1892-1897) [ur. Pero Budmani] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
27. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 5: Kipak–leken. (1898-1903) [ur. Pero Budmani] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
28. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 6: Lekenički–moračice. (1904-1910) [ur. Pero Budmani, Tomo Maretić] Zagreb Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
29. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 7: Moračić–nepomiran. (1911-1916) [ur. Tomo Maretić] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
30. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 8: Nepomiriv–Ondinac. (1918-1922) [ur. Tomo Maretić] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
31. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 9: Ondje–Plančić. (1924-1927) [ur. Tomo Maretić] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
32. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 10: Planda–posmrtnica. (1928-1931) [ur. Tomo Maretić] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
33. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 11: Posmrtnik–prikladaće. (1932-1935) [ur. Tomo Maretić] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

34. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 12: Prikladati-Rajčeta. (1936-1952) [ur. Stjepan Musulin] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
35. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 13: Rajčetić-riječ. (1952-1953) [ur. Stjepan Musulin] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
36. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 14: Riječ-Simetići. (1953-1955) [ur. Stjepan Musulin] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
37. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 15: Simetričan – 1. spasti. (1955-1956) [ur. Stjepan Musulin] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
38. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 16: Spasti-sunce. (1956-1958) [ur. Stjepan Musulin] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
39. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 17: Sunce-taj. (1959-1962) [ur. Stjepan Musulin] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
40. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 18: Taj-tustošija. (1962-1966) [ur. Stjepan Musulin] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
41. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 19: Tustota-ustaće. (1967-1971) [ur. Stjepan Musulin] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
42. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 20: Ustaraće-visokorođe. (1971-1972) [ur. Stjepan Musulin, Slavko Pavešić] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
43. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 21: Visokorođen-zaklaće. (1973-1974) [ur. Stjepan Musulin, Slavko Pavešić] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
44. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 22: Zaklapača-1.zlotvor. (1975) [ur. Stjepan Musulin, Slavko Pavešić] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
45. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Dio 23: 2. zlotvor-žvuknuti; Popis izvora; Dodatak – posaci o rječniku. (1971-1972) [ur. Slavko Pavešić, Ljudevit Jonke] Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
46. Silić, Josip; Pranjković, Ivo. (2005) *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
47. Skok, Petar. (1971) *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. sv 1. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
48. Skok, Petar. (1972) *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. sv 2. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
49. Skok, Petar. (1973) *Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. sv 3. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

50. Hrvatski urbari, sv. 1 Vol. 5. [sabrao i protumačio Radoslav Lopašić]. (1894) *Urbar Trsatski od g. 1610*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
51. Stipišić, Jakov. 1991. *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*. Zagreb.
52. Šarić, Ljiljana; Wittschen Wiebke. (2008) *Rječnik sinonima hrvatskoga jezika*. Zagreb: Jesenski i Turk.
53. Šepić, Ante. (1953) *Jezik hrvatskih općinskih statuta istarskih i primorskih (Prilog historičkoj gramatici hrvatskog jezika)*. Rad JAZU, 295. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i i umjetnosti, 5– 40.
54. Šimudvarac, Mario. (2011) *Fonološka raščlamba prijepisa Senjskoga statuta Vuka Ručića – vokalizam*. Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu, Vol 38. No. 1, 13-24.
55. Šimudvarac, Mario. (2012) *Fonološka (konsonantizam) i morfološka raščlamba prijepisa Senjskoga statuta Vuka Ručića*. Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu, Vol 39. No. 1
56. Šimudvarac, Mario. (2012) *Tekst Trsatskog zakona na standardnom hrvatskom jeziku. Srednjovjekovni zakoni i opći pravni akti* [priredio: Lujo Margetić]. Zagre-Rijeka: Nakladni zavod Globus, Naklada Kvarner, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 122-137.

17. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

SAŽETAK

Mario Šimudvarac

JEZIK TRSATSKOGA ZAKONA I TRSATSKOGA URBARA

Sustavno istraživanje, proučavanje i znanstvena obrada starohrvatskih pravnih spomenika važni su za hrvatsku kulturu i civilizaciju. Starohrvatski su pravni tekstovi izvori za hrvatsku pravnu, jezičnu, književnu i društvenu povijest. Jedan od načina njihova proučavanja jest promatrati starohrvatske pravne spomenike kao jezične spomenike. U ovome diplomskome radu monografski se istražuje jezik dvaju starohrvatskih, trsatskih pravnih spomenika iz 17. stoljeća: Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara.

Ovaj diplomski rad svrstava se u monografske jezične prikaze starohrvatskih pravnih tekstova. Sastoji se iz dvaju poglavlja. U prvom dijelu rada nalazi se jezična raščlamba Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara na grafijskoj, fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, leksičkoj (terminološkoj, frazeološkoj, onomastičkoj) i stilističkoj razini. Prijepis, transkripcija, prijevod i rječnik Trsatskoga zakona i Trsatskoga urbara zauzimaju drugi dio rada. Ovaj jezični rad popunjava praznine koje postoje u prijašnjim proučavanjima tih dvaju pravnih spomenika i kao takav prinos je jezikoslovnoj kroatistici.

KLJUČNE RIJEČI: Trsatski zakon, Trsatski urbar, jezik, zakon, pravo

KEYWORDS: Trsat's law, Trsat's urbarium, language, law, right

17. ZUSAMMENFASSUNG

ZUSAMMENFASSUNG

Mario Šimudvarac

DIE SPRACHE DES TRSATER GESETZES UND DES TRSATER URBARS

Systematische Untersuchung, Studieren und wissenschaftliche Analyse altkroatischer gesetzlicher Schriftstücke und Denkmäler sind wichtig für die kroatische Kultur und Zivilisation. Alt-kroatische juristische Texte stellen die Quelle für die kroatische juristische, sprachliche, literarische und gesellschaftliche Geschichte vor. Alt-kroatische juristische Texte können unter anderem als sprachliche Urkunde (Denkmäler, Erbschaft) beobachtet werden. In dieser Diplomarbeit wird monographisch die Sprache zweier altkroatischen juristischen Dokumente/Denkmäler aus dem 17. Jahrhundert erforscht: die Sprache des Trsater Gesetzes und des Trsater Urbars.

Diese Diplomarbeit wird zu monographischen sprachlichen Darstellungen von altkroatischen juristischen Texten gezählt. Sie besteht aus zwei Kapiteln. Im ersten Teil befindet sich die Analyse des Trsater Gesetzes und Trsater Urbars auf einer graphemischen, phonologischen, morphologischen, syntaktischen, lexischen (terminologischen, phraseologischen, onomastischen) und stilistischen Ebene. Das 2. Kapitel umfasst Abschreibung, Transkription, Übersetzung und Wörterbuch des Trsater Gesetzes und des Trsater Urbars. Diese sprachliche Arbeit füllt die Lücken in bisherigen Erforschungen/Studien über diesen zwei juristischen Denkmälern und ist als solche ein Beitrag zur sprachwissenschaftlichen/linguistischen Kroatistik.

(Sažetak s hrvatskoga na njemački jezik prevela je profesorica Nataša Marović.)

Diplomski rad završen: 14. lipanj 2013.

